

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05868

GEZAMLTE VERK

Joseph Opatoshu

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

11/11/11 11:11 AM

געזאַמלטע ווערק

פֿון

י. אַ פֿאַטאַשױ

v

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

י. אַ פּאַט אַ שׁו

לינטשעריי

און אנדערע דערציילונגען

ווילנע-1927

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

PRINTED IN POLAND

Copyright by Joseph Opatovsky New-York 1927
J. Opatoszu — „L i n c z e r a j“
Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno

אינהאלט = פארצייכעניש

זייט	
7	ליוטשעריי . . . . .
42	ראטע . . . . .
47	מאדאם מארקיו . . . . .
52	אין גלות . . . . .
55	מיכאל . . . . .
62	דושים וואנג . . . . .
67	פיר בעגער . . . . .
72	א געשליעג . . . . .
76	די מאשין . . . . .
80	אין קאר . . . . .
84	קארל מארקס . . . . .
90	פירשט דאלגארקאוו . . . . .
95	ביים טעלעפאן . . . . .
99	א רב . . . . .
104	נאכן זומער . . . . .
110	אין דער נאכט פון "ניטל" . . . . .
115	טויט-שטרעף . . . . .
120	פלאמען . . . . .
125	א פארשנורעוועט לעבן . . . . .
129	א דינסט-מידל . . . . .
133	א לעקציע . . . . .
138	א פאריווער מידל . . . . .
142	גליק . . . . .
147	ביים רב . . . . .

152	. . . . .	מידלעך .
156	. . . . .	אין שאפ .
161	. . . . .	אונטערוועגנס
166	. . . . .	דער משומד
171	. . . . .	פעטש
175	. . . . .	א גר .
180	. . . . .	א פארשטערטער שבת
185	. . . . .	פייערדיקע צלמים .
203	. . . . .	דער יצר-הרע .
207	. . . . .	דער ערשטער פאציענט
211	. . . . .	מידלעך .
215	. . . . .	אין א פערד-שטאל .
220	. . . . .	חלומות .
225	. . . . .	א שידוך .
231	. . . . .	א ליציטאציע
236	. . . . .	ליבע

לינטשער יי.

נישט ווייט פון דאָרף בוירק, צווישן באַנוול-פעלדער, וואָס האָבן זיך געצויגן ווי ווייט ס'אויג האָט געקענט, כאַפן, און אַ געדיכטן סאַסנאַוון וואַלד, דורכגעוואָרפן מיט סיפרעס-ביימער, איז געשטאַנען אַן אלטע, שוואַרצע געביידע, געבויט פון קיילעכדיקע קלעצער. די קלע-צער זענען געווען צעטפּאַלטן פון אלטסייט, פאַרשמירט מיט ליים און בהמה-מיסט, און ווען נישט די פאַר הינער, וואָס האָבן זיך געבאַדן אין הייסן זאַמד, וואָלט מען געקענט מיינען, אז ס'איז אַ חורבה, אַז דאָ וואוינט קיינער נישט, צום וואַלד צו, אויף אַ בערגל האָט זיך געגרינט אַ נאַקעטער דעמפ אָן צווייגן, אָן קאַרע, וואו אַן אַדלער איז געווען אויסגעברענט. דער דעמפ איז געווען אַרומגערינגלט מיט שטיינער — אַ זכר אז דאָ האָבן אַמאָל אינדיאַנער תּפילה געטון.

אַמאָל, גאָר אַמאָל האָט גענעראַל בוירק אויסגעשאַסן אין נאַמען פון גאָט און פון ענגלישן קעניג כּמעט אַ העלפט פון פּרידלעכן שבט טשעראַקי און די איבערגעבליבענע האָט ער אין אַ משך פון יאָרן געהאַלטן אין איין טרייבן, ביז זיי האָבן פּיסלעכווייז פאַרלאָזט דעם געגנט און אַריבער קיין פּלאָרידאַ. דערפאַר האָט אים דער קעניג דערלויבט צו האַנדלען מיט שקלאַפּן און אים געשאַנקען אַ שטיק לאַנד. דעם גאַנצן געגנט וואָס מען רופט „פּלורידזש“, גענעראַל בוירק האָט דאָס אויפגעשטעלט די געביידע פון קלעצער, אַראָפּגעבראַכט אַהער צענדליקער משפּחות בעגערס צו באַארבעטן די ערשטע באַנוול-פעלדער. דאָס איז נאָך געווען אין יענע צייטן ווען ס'האַט זיך נאָר געפּאַדערט צו זיין בייטאַג אַ ווייסער און ביינאַכט, אויב אַ ווייסער האָט נישט אַרויסגעטריבן דעם בעגער און פאַרגומען זיין בעט, האָט מען פון אים גע-לאַכט אין די פּויסטן.

נאך דעם בירגער-קריג זענען זיך כמעט אלע נעגערס צעלאָפן.
זיך באַזעצט אין ווייטע שטעט אין דערפער, וואו מען קען זיי נישט.
צווישן די, וואָס זענען געבליבן, איז געווען דזשים מיט זיינע קינדער.
די בוירקס זענען זיך ביסלעכווייז צעפאַרן, אויסגעשטאַרבן, און
ס'גאַנצע פאַרמעגן איז איבערגעגאַנגען צו אַ ווייטער קרובה אין
ענגלאַנד, און, ווען נישט דער נאַמען פון דאַרף, וואָלט קיינער נישט
געוואוסט, אז ס'איז אַמאָל געווען אַ גענעראַל בוירק. די באַנוו-פעלדער
זאָבן רייכע פאַרמערס גענומען אין אַרענדע, און דזשים איז געוואָרן אַ
„פאַרמאַן“, געדונגען אין די אַרומיקע דערפער נעגערס צו דער
אַרבעט.

אויף דער שוועל אין שאַטן איז געזעסן אַן אַלטער נעגער.
די באַרוועסע פיס אנגעשטעלט ווי קראַקוועס, די צו לאַנגע הענט
אַרומגעפלאַכטן אַרום די פיס, און די שווערע דלאַניעס מיט צעשפרייטע
פיינגער, ווי זיי וואָלטן זיך נישט געקענט פאַרמאַכן, האָבן, דאַכט זיך,
אַנגערירט די ערד. ער האָט געדרימלט מיט האַלב-פאַרמאַכטע אויגן-
לעפלעך. זיין קורצע פלאַטשיקע נאָז מיט די צעעפנטע נאָז-לעכער, די
קרייזלעך אויפן קאַפּ, וואס זענען געקראַכן ביז צו די ברעמען, די
נאַקעטע הענט מיט די פלייצעס ווי מיט אַ גרויער, אויסגעקראַכענער
פעל אַרומגענומען — אַלץ האָט דערמאַנט אַן אלטן אוראַנג-אוסאַנג.
פליגן, גרויס ווי די בינען, מיט גאַדענע בייכער, זענען גע-
שטאַנען אויף זיינע האַריקע הענט, אויפן באַוואַקסענעם שטערן, אַרום
דער נאָז. זיי האָבן געשפּינען מיט די הינטערשטע און פאַדערשטע
פיסלעך, געפלוין גיין און צוריק און געזשומעט. עס האָט אים כמעט
ווי נישט געאַרט. ער האָט געחלומט פון יענע צייטן, ווען אויף די
פעלדער איז אַלץ געראַטן, מען האָט נישט געדאַרפט אויפהענגען אויף
די פלוין שלאַנגען, עס זאָל רעגענען. דער נעגער האָט נישט געזאָרגט,
געהאַט צו עסען ביז איבערן האַלז — איז מען טאַקע געווען פריילעך,
געוואוסט, אז דער ווייסער זאָרגט פאַר דיר און, אז מען האָט זיך פאַנגע-
דערגעשפּילט אויף דער „באַנדזשוי“, איז זיך דער עולם פון מיילן

ווייט צונויפגעקומען אין מיטן פעלד צום טאגן. זייט אָביר דעם בירגער קריג איז געוואָרן אן איבערקערעניש. אלץ ווערט טייערער און טייערער, דער מענטש קען שוין באַלד נישט לעבן. דאָס יונגוואַרק איז ווילד, בריקעט, האָט מער נישט מורא פאַר גאָט און פאַרן ווייסן, וויל מער נישט גיין אין שפּאַן, פּוילט זיך... אַמאָל האָט דער ווייסער געהאַט אַ בייטש, האָט מען דערפאַר נישט געוואוסט פון קיין „לינטשן“... די מלחמה איז פאַרן נעגער געווען אַן אמתע קללה, זי האָט אָפגעשניטן די הענט — ווי דער גלח האַרפער האָט אים אַמאָל געוואָגט — און געהייסן זיי גיין אַרבעטן אָן דער הילף פון קאָפּ.

אין זיין טעמפּן מוז האָט זיך צום טויזנטסטן מאָל איבערגעחורט די מעשה, ווי גאָט האָט אין אָנהויב באַשאַפן אַ נעגער מיט אַ ווייסן און אַוועקגעשטעלט פאַר זיי צוויי פעקלעך, אַ גרויס און אַ קליינס. דעם ערשטן האָט גאָט צוגערופּן דעם נעגער און אים געהייסן ער זאָל זיך אויסקלייבן אַ פעקל. דער נעגער מיט די גרויסע, גייציקע אויגן האָט אויסגעקליבן דאָס גרויסע. דער ווייסער האָט געפונען אין ווייסן פעקל אַ פּלעשל טינט מיט אַ פעדער, דער נעגער — אַן אַקער-אייזן מיט אַ בראָנע פון דעמאָלט אָן באַארבעט דער נעגער די פעלדער, און דער ווייסער פירט די ביכער.

פון מאָל צו מאָל האָט ער אַטרייסל געטאָן מיטן קאָפּ, צע-עפנט ס'מויל, אַ שטשירע געטאָן מיט די אָפגעעסענע פון אַלטקייט ציין, ווי ער וואָלט מיט זיי געוואָלט אָפּיאָגן אַ פּליג, און צוריק אַייב-געדרימלט.

דער אַלטער נעגער איז געווען דושים.

פון וואָלד האָט זיך געטראָגן אַ שווערער ריח פון גומי, פון טערפענטין, זיך אויסגעמישט מיטן ריח פון צעפליטע באַנוול-פעלדער, וואָס איז געהאַנגען פאַר די אויגן ווי שטיקער פאַרע, וואָס קנויגן זיך פון אַ טייך. די ריחות האָבן דעם נעגער באַרוישט, שווערער געמאַכט די אָפּגעראַבעטע גלידער. ער האָט געעפנט ס'מויל, פאַרמאַכט דאָס לינקע אויג, און מיטן רעכטן ועקוקט, ווי די זון פאַרגייט. אייב-זילביקע טענער פון פייגל און חיות האבן נאָך בולטער געמאַכט די שטילקייט, זי געטראָגן און אָפגעקלויגען איבער די ברייטע פעלדער ווי מעשהלעך, אייגגעשלעפערט אלץ אַרוב. די זון איז פאַרגאַנגען.

ער איז געבליבן זיצן מיטן אָפּענעם מויל. נאָך אלץ געקוקט מיטן רעכטן אויג אויף דעם אָרט, וואו די זון איז פארגאנגען. און דער צער פון נישט ווערן האָט געמאכט זיין פנים טעמפּ און אומבאַהאַלפּן. עס האט אָנגעהויבן טונקל צו ווערן.

אין דער אָפּענער טיר, וואס איז געווען באזוכטן מיט א מאַטן שיין פון א לאַמפּ, איז געזעסן דזשימס עלטסטע טאָכטער אַ מיטל-יעריקע בעגערטע, איינגעוויגט מיט איין האנט אַ קינד און מיט דער צווייטער האט זי אַרויסגעגעסן פון אַ בלויער שיסל קאלטע קוקורוזע. דאס קינד האט נישט געוואלט שלאפן, זיך געריסן, האט זי אַוועקגעשטעלט אויף דער ציגעלנער פאדלאגע די שיסל, זיך אַריבערגעבויגן איבערן וויגל און מיט א דינער, קליינגענדיקער שטימע, ווי פון אַ יונג מיידל, איז זי זיך שטייל און טרויעריק פארגאנגען.

Go 'long to sleep
My little baby,
Mamma gone to town,
Papa running roun',
Left nobody with the baby! *

אַ נעגערל פון אַ יאָר אַכט, וואָס איז געלעגן אויסגעצויגן אין מיטן דער פּאָדלאַגע אויפן בויד, געפלעטערט אַ ביבל מיט בילדער, האט געלאָזט ליגן דאס בויד, זיך צוגעשאַרט אויף אלע פיר צו דער שיסל און מיט די פינגער זיך גענומען פאָקן די קוקורוזע אין מויל אַרײן.

אַ געלע קאָץ, וואָס איז געשלאפן צופוסנס דעם קינד, האָט זיך אויסגעצויגן און פּלוצלינג אַריבערגעפרונגען דער נעגערטע איבערן קאָפּ. זי האָט זיך איבערגעשראַקן, אויסגעשפיגן און נאָכגעשיקט דער

* לייג דיך-ליידיקע

מיין פיצל קינד.

מאמע איז אין מארק אוועק.

טאטע וואלגערט זיך אין שענק —

קינדער מיט'ן קינד נישטאָ.

קאָץ אַ קללע. זי האָט באַמערקט, ווי איר יינגל שלענגט די קוקורוזע, האָט זי אויפגעהערט וויגן ס'קינד און זיך צושריגן, שלענגענדיק די ווערטער מיט אַ צוצויגענעם נגון:

— פרעד, שטער שוין אַוועק די שיסל! האָסט נישט געהאַט דיין פאַרציע, פּרעסער דו? היט זיך פּרעד כ'זאַל זיך נישט צוכאַפּן צו דיר! דיזי און דינאַ האָפּן געדאַרפט אַוועקשטאַרבן, אַלע גוטע קינדער שטאַרבן, און אזאַ שלאַק האָט צוויי מאָל געפאַקט און דאָס לעבט! וואָס שטשירעסטו מיט די ציין? גיי בעסער און באַגיס די בלומען!

דאָס נעגערל האָט געשמייכלט פון איין אויער צום צווייטן זיך באַלעקט מיטן רויטן צינגל, גענומען אַ קרוג מיט וואַסער און באַגאַסן די בלו-טיקע געראַניום בלומען, וואָס זענען געווען צושטעלט איבער אַלע פענסטער אין ערדענע טעפּ, אין הילצערנע קעסטלעך. ער האָט אַוועק-געשטעלט דעם קרוג, געבליבן שטיין אין מיטן שטוב, געקוקט אַוויילע אויף דעם רויטן אַפיש פון אַ צירק, וואָס האָט געהאַנגען אויף דער וואַנט. געריסן די אייגן און נישט געוואויסט וואָס צו טון מיט זיך. ער האָט זיך אַרויסגעשארט פון שטוב די מוטער זאָל נישט באַמערקן און זיך געזעצט לעבן זיידן אויפן טרעפל.

די קאָץ איז אויסגעוואַקסן, גענומען דרייען מיטן עק, זיך רייבן אַרום דזשימס באַרוועסע פיס, ווארטשען. פּרעד האָט געכאַפט אַ פליג נאָך אַ פליג און זיי אונטערגעטראָגן דער קאָץ. די קאָץ האָט פאַריסן ס'קעפל, זיך געקרעקט און זיי געשלענגען לעבעדיקערהייט. אַ צופרידענע האָט זי זיך באַלעקט, זיך אַרומגעוואשן מיט דער צונג, מיט דער לאַפּקע און זיך אויסגעצויגן לעבן דזשימס פיס.

— פּרעד — האָט דער זיידע זיך זיבערגעצויגן און געשמייכלט צום אייניקל — ווייסטו פאַרוואַס אַ קאָץ וואַשט זיך אַרם נאָכן עסן? כּרעד דאָך צו דיר, וואָס כאַפּסטו פליגן?

— כּהער, זיידע!

— „וועל", ווען אַ קאָץ האָט ס'ערשטע מאָל געכאַפט אַ מויל, האָט די מויל אווי געזאָגט: מיך אַרט נישט וואַס דו גייסט מיך אויפ-עסן, ביזט שטאַרקער, האָסטו מיך געכאַפט — עס! אָבער דאַרפסט מיך נישט באַליידיקן! ביי לייטן פירט זיך, איידער מען גייט עסן, וואַשט

מען אָפּ די הענט, ס'פנים און דו — גאַר נישט! געכאפט און גייסט
גלייך עסן מיט דיינע שמוציקע הענט! ביזט גערעכט — האָט די
קאץ געזאָגט — ווארט דאָ צו ביז כ'וועל זיך אינוואשן. און אז די
קאץ האָט זיך ארוםגעוואשן איז שוין די מויו נישט געווען. פון יענעם
טאָג אָן טרויעט זי קיינעם נישט, עסט זיך פריער אָן און דערנאָך
וואשט זי זיך ארום, כּי, כּי, כּי, א פאלש באשעפעניש אקאץ! הער
זיך איין, פרעדי, האָסט געגעבן די קראַליקעס עסן? — האָט דער
זיידע פארענדיקט מיטן זעלבן גגון.

— יאָ, זיידע.

— טאָ גיי טאקע שלאפן!

— בוקערט איז דאָך נאך נישט געקומען פון דער ארבעט?

— ער ארבעט געוויס „אָווער-טיים“.

די אנגעגליטע ערד האָט זיך געקילט, אנגעפילט די לופט מיט
א ווארעמקייט, וואס האט געטרונקט אין האלד, געקלעפט די אויגן,
אויפן זאמדיקן וועג האבן זיך באוויזן עטלעכע שאַטנס, געשפרונגען
איינער אין צווייטן אריין. באלד צעשוומען און זיך צוריק באזיזן.
— מען קומט, דאכט זיך, פון פעלד, הא? — האט דער אַלטער
אנגעשטעלט אן אויער — זאל דאס זיין בוקערט?

— זיידע, דאס איז נישט בוקערט — האָט פּרער אָנגעכאפט

דעם זיידן פאַר דער האַנט — דאָס קומט אָן דער שערף מיט נאָך
עטלעכע מענטשן.

— ווער, דער שערף? — האָט דער אַלטער זיך אויפגעשטעלט

מיט אַ קרעכץ, הכנעהדיק געווארט ער זאָל אונטערקומען און גענומען
רופן די טאָכטער — קיטטי, קיטטי, וואָס זאָגסטו, וואס דער שערף
קומט צו אונז אזוי שפעט, הא?

אן איבערגעשראָקענע איז קיטטי געשטאַנען מיט דער שיסל אין
ביידע הענט. זי האָט זיך געדרייט, נישט געוואוסט וואָס צו טון
מיט זיך, נישט געוואוסט ווי אזוי פטור צו ווערן פון דער שיסל,
מיט אמאָל זי אהאטטיקן שטעל אוועק געטון אויף דער פּאָדלאָגע און
איז ארויס.

פאר דער שטוב איז געשטאַנען דער שערף, נישט קיין הויכער
יונגערמאן, דאר און בויגיק, ווי ער וואלט געווען געמאכט פון שטאלענעם

דראט. די שטיוויל מיט די געפאסטע כאלעוועס זענען געווען ווייס
פון שטויב און אויפן ארעם האט ער געטראגן אַ ביקס. מיט אים זענען
עשטאנען דריי מיטליעריקע פארמערס.

— גוד איזנינג, דזשים! — האָט דער שערף אים וואוילעריש
באגריסט.

— גוד איזנינג, קעפטען! — האט דזשים זיך פארנייגט און
געוויזן אויף דער אָפענער טיר — אָנגעלייגטע געסט!

— הער זיך איין דזשים — איז דער שערף צוגעגאנגען
נענטער — מיר זענען געקומען וועגן „ביזנעס“... די זאך איז די, אויב
דו ווילסט נישט ס'דאָרף זאָל „לינטשן“ בוקערטן, טאָ גיב אים אונז
גלייך אַרויס, פארליר קיין צייט נישט! ס'גאנצע דאָרף קאָן יעדע
מינוט אָנקומען, הערסט?

די נעגערטע האָט זיך געצלמט און געציטערט. נאך מיידלווייז
ווען זי האָט געוואָשן ביי אַ פאַרמער וועש, וואו אַ זילבערנער לעפל
איז פאַרלוירן געגאָנגען, האָט דער פאַרמער מיטן חייב אויף איר
אזוי געשריגן, געסטראשעט צו שמיסן, אויב זי וועט זיך נישט מודה
זיין, אַז פון גרויס שרעק איז ביי איר ס'לשון אָפגענומען געוואָרן.
פון דעמאָלט אָן האָט זי זיך געשראקן פאַר יעדן ווייסן. איצט, אויס-
הערנדיק דעם שערף האָט זי זיך אינגאנצן געוואָרפן, פון צופיל
שרעק געקריגן קוראזש און זיך פאַרגאָנגען מיט אַניגן:

— טייערער, וואָס רעדט איר? וואָס האָט מיין בוקערט געטון?
אזא שטילער, ער טשעפעט קיין פליג נישט, מיין אָרעמער, באַי.

— בוקערט האָט אַ שעה צוריק פאַרשעפט מעקלורס טאַכטער...
מען האָט זי קוים אפגעמינטערט... מעקלור לויפט אַרום מיט אַ געלאָ-
דענער ביקס, ווי אַ משגענער, רופט יונג און אלט מען זאָל אים
העלפן נעמען דאס געווען אין די אייגענע הענט. איר ווייסט וואס דאס
הייסט?

די מוטער מיטן זיידן האָבן געוואוסט וואס דאָס הייסט, געוואוסט,
אז דער רויקער בוקערט האָט נקמה גענומען פאר זיין שוועסטער,
די פערצן-יעריקע רעגינע, וואס מעקלור האָט פאַרפירט. פארלוירענע
האָבן זיי זיך איבערגעקוקט, געוויגט מיט די קעפ און געשוויגן.
— וואס שווייגסטו, דזשים? — איז דער שערף צוגעשטאַנען

— זאָג מיר וואו ער איז, כ'גיב דיר מיין ערן-וואָרט, אז נאָך היינט
פיר איך אים אַוועט נאָך אַטלאַנטאַ ער זאָל קריגן גערעכטיקייט, אז
נישט וועלן זיי אים „לינטשן“!

— בוקערט איז נאָך נישט געקומען פון דער אַרבעט — האָט
דער אַלטער געענטפערט, און געמאַכט אַ מינע ווי ער וואָלט איבער-
געלעבט פיזישע יסורים — דו קענסט מיך אז כ'זאָג נישט קיין ליגן.
— וואָס דען, אמת זאָגסטו? — האָט זיך אַפאַרמער אָנגערופען
— אפילו דאַמאָלס ווען ס'וועט זיך הערן דאָס לעצטע בלאָזן פונם
שופר, וועט אַ נעגער זאָגן „אמן“ נאָך דעם גרויסן דרשה אין בשעת
מעשה מאַכן „קליאַק, קליאַק“ צו זיין שכנס הינער! מיר קענען אייך!
די נעגערטע איז געפאַלן דעם שערף צו די פיס און זיך צע-
וויינט שפיציק, ווי אַ הונט וואלט געוואָיעט:

— וואס וויל מען פון אונז, אונטערקלעכע? ... מעקלור האָט
פארפירט מיין איינציקע טאָכטער, נאָך אַ קינד, אַ פערצן-יעריק קינד
און גייט ארום פראַנק און פריי... און מיין בוקערט אַזא שטילער...
— וואָס וועט העלפן אייער געוויין — האָט דער שערף זיך
אַרויסגעדרייט פון אירע הענט — געדענקט, גיט אים בעסער איבער
אין מיינע הענט, אויב איר ווילט נישט דער המון זאל אים לינטשן!
דושים האָט אַרויסגעבראַכט די ביבל און זי געוויינט דעם
שערף:

— איר גלויבט מיר נישט, איר גלויבט נישט קיין נעגער,
גוט! אַ נעגער איז נישט באַגלויבט, אַ מאַן איז נישט באַגלויבט, און
אפילו אַוואַקן אויך נישט! אַ וואָלקן זאָגט פיל מאָל צו אַן ס'וועט זיין
אַרעגן און ס'רענגט נישט! איז דושים גערעכט?
— גערעכט!

— אָבער די ביבל — האָט דושים עס אונטערגעטראָגן דעם
שערף — די ביבל איז באַגלויבט, דער ביבעל גלויבט יעדער, ווייל
דאָס געדרוקטע וואָרט איז אמת — שווער איך דיר, דו קענסט דאָך
דזשימען, ווען דו ביזט נאָך אַזא קליינער געווען האב איך דין
די הענט אַרומגעטראָגן, אמת?
— אמת!

— שווער איך דיר ביי דער ביבל, אז בוקערט איז נאָך היינט

נישט אהייגעקומען, ווי איך בין א קריסט! גלויבסט מיר? אויב נישט
זענען די טירן אָפֿן, גיי און זוך!

— כ'גלויב דיר, כ'גלויב דיר, דזשים — האָט דער שעריף זיך
בעסער אָנגעטון די ביקס אויפן אָרעם -- דער עיקר מען דארף קריגן
בוקערטן, אויב איר וועט האָבן אַ שפור, וואו ער געפינט זיך לאָזט
מיר גלייך וויסן, איר הערט? גוד-באי!
— א גוטע נאכט!

— האב רחמנות אויף מיין, באַי, אויף מיין ארעמען בוקערט!
— האָט די מוטער זיך א בויג געטון צום שעריף.
דער שעריף האָט ווירערש אַ מאַך געטון מיט דער האנט צו
די פאַרמערס און אלע פיר האָבן זיך געלאָזט אין וועג אַריין. ביס-
לעכווייז זענען זייערע טריט פאַרזונקען אין ווייכן זאַמד. פון מאָל צו
מאָל האָבן זיך אַ שאַר געבון איבערן וועג עטלעכע שאטנס, זיך צו-
נויפגעגאַסן מיט די ביימער, מיט די בלעטער און די שטיקלייט האָט
געשראקן.

— זיי וועלן אים לינטשן — האָט די מוטער געכליפעט — מיין
ארעמער, באַי, פאַרוואָס קומט עס אונז? פאַרוואָס? כ'האָב זיך אבער
ביי אים געבעטן ער זאָל פאַרשווייגן! כאטש אין אמתן האט די ווייכע
בעסטיע אומגליקליכעך געמאַכט אינזער רעגיוען, מעקלורן מיין איך...
גאָט זאָל אים באַצאָלן...

— דיין וויינען, טאכטער, וועט דיר גאָרנישט העלפן — האָט
דזשים זיך אָנגערופן — איצט דארף מען זיך זען מיט בוקערטן און
אים הייסן אפציען, ווען כ'בין נישט אזוי אַלט וואָלט איך געגאַנגען.
נישט גוט צו זיין אַלט, נישט גוט, די ביינער קנאַקן ווי דורכגעגע-
סענע רייפן ארום אַ פולן פאַס, כ'י, כ'י, כ'י...

— קום זונדל — האָט די מוטער אָנגעכאַפט פּרעדן פאַר אַ
האַנט און אין גאַנצן געציטערט — קום, לאָמיר גיין ראטעווען
בוקערטן!

— לאָז איך גאָט העלפן — איז דער זיידע אַראָפּגעגאַנגען
פון די טרעפלעך, נאָכגעקוקט דער טאַכטער מיטן אייניקל ביז זיי
זענען פאַרשוונדן און זיך קיין ארט נישט געקענט געפינען.
ער האט אויסגעמיטן צו קוקן צום וואַלד צו, ווו די פיגסטערניש,

ווי א טיפער אָפּגרוינט האט אַלץ איינגעשלונגען. ער האָט אויפגעהויבן די אויגן צום אויסגעשטערנטן הימל, זיכער געווען אז עמיצער קוקט פון דאָרט אַרונטער, זעט, אז אַ גרויסע עולה ווערט באַגאַנגען געגן זיין הויז.

ער האָט זיך צוריק געזעצט אויף דער שוועל, געטראכט אז די הינער שלאפן שוין לאַנג און אים ציט נישט היינט צום בעט. פון וואָס, פון די פעלדער זענען אָנגעקומען שאַטנס, זיך געלייגט איבערן זאַמדיקן וועג. די לבנה האָט געוואָרפן שטיקער ליכט און די אָפּגעהאַקטע ביימער האבן אויסגעזען פון דערווייטנס, ווי מענטשן און חיות.

דער אַלטער ניגער האָט צוריק אויפגעשטעלט די פיס ווי קראַך-וועס, זיי אַרומגעגאַרטלט מיט די הענט און געקוקט פאַר זיך. ער האָט געזען ווי שטערן פאַלן אין געדיכטן וואַלד, צווישן פעלדער און אין זיין אַלטן מח האט זיך עפעס אַ צינד געטון. ער האָט זיך דערמאַנט. ווי אין חלום, ווי מען האט ביי אים יונגערהייט צוגענומען ברידער און שוועסטער, ווי מען האָט זיין פאַטער געשמייסן. די בייטש איז געפּלויגן איבערן לייב מיט אַ פיף, זיך איינגעגעסן אין בלוט און אַן איינגעבוירענע שרעק, וואָס מעגלעך זיינע אורעלטערן האָבן איבערגעלעבט אין די אַפריקאַנער וועלדער, ווען זיי זענען געקראַכן אויף אַלע פיר, זיך אויסבאהאַלטן נישט צעריסן צו ווערן פון אַ ווילדער דער חיה — דיזעלבע שרעק האָט זיך גענומען וועקן אין אים, די שרעק מען זאָג זיין בוקערטן נישט אויפהענגען. ער האט אָנגעהויבן צו ציטערן, געזען ווי חיות און פייגל קומען אָן פון וואַלד, פון די פעלדער, שאַרן זיך איבערן זאַמדיקן וועג, רוקן זיך צו אים נענטער אין די אויערן קלינגט, ווי דאָס זשומען פון ים-שקעטעלעך... די קולות הערן העכער, העכער... באַלד וועלן זיי אים אַרומרינגלען צערייסן אויף שטיקער...

ער האָט זיך אַריס געטון געפילט אַ קאַלטן און שטעכיקן שוידער איבער אַלע גלידער, ווי איינער וואס קוקט דעם טויט אין די אויגן און איז גיך אריין אין שטוב.

ס'קינד האט געוויינט. ער האט צוגעהאַקט די סיר, ווי ער וואַלט זיך געוואַלט באַהאַלטן פאַר עמעצן און עס גענומען איינבויען.

סיקנד האט גערסן צום זיידן די הענטלעך. ער האט עס פארזוכטיק ארויסגענומען, צוגעטויעט צו זיך. ס'איז אנשוויגן געווארן. דושים האט געשפרייזט איבערן צימער, געקוקט דעם אייניקל אין די אויגן און אונטערגעברומט מיט אַ טרויעריקן קלויסטער-ניגון:

God delibered Daniel from the lions' den.
 Jonah from the belly of the whale,
 An'the Hebrew Children from the Fiery Furnace,
 An'why not every man?
 My Lord delibcred Daniel,
 My Lord delilbered Daniel,
 My Lord delibered Daniel,
 Why can't He deliber me?

ארום מעקפעטריקט סאלאָן און ליוויס אייזן-געשעפט האט זיך געטומלט. כמעט דאס גאנצע דארף איז דארט געווען פארוואַמלט. מען איז געגאנגען פון סאלאָן אין איינגעשעפט אריין, איינגעקויפט קוילן, שרויט, אויסגעטוישט אלטע ביקסן אויף נייע, געזאָגט מבינות. דאָס יונגווארג אין גרויע פלאַנעלענע הע-דלעך מיט איבערגעלייגטע קעלנער, רויטע דרייעקיקע טיכלעך ארום די העלדזער, ווי „קאז-פאַיס“, ארומגעגארטלט מיט שטריק, וואס מען פארווארפט אויף ווילדע פערד, זענען געשטאנען אין קופקעס, זיך געהאלטן אין איין וועטן און ס'האט אויסגעווען דער עולם קלויבט זיך אויף געעג.

אַ יונג האט געהאלטן אויף אַ קייט אַ האריקן יא-ד-הונד, גרויס ווי אַ וואַלף, וואס איז נישט איינגעשטאנען אויף אַן אָרט, זיך געדרייט,

גאט האט אויסגעלייזט דניאלן פון לייבן-גרוב
 יונה פון דעם וואלפיש-בוך
 און די צדיקים פון דעם קאלף-אויחן
 און פאר וואָס זאָל ער דען אונז נישט אויסלייזן?
 מיין גאָט האָט אויסגעלייזט דניאלן,
 פאר וואָס זאָל ער מיך נישט אויסלייזן?

מיטגעשלעפט זיין בעל-הבית און דער ארומיקער עולם האָט זיך אַלץ מער אָפגערוקט.

— מיין עצה איז — האט דער יונג געהאלטן דעם קאפ צום עולם און אין גאנצן האָט ער זיך טריטווייז נאכגעשלעפט נאכן הונט — מיין עצה איז, מען זאל גלייך ארויסקוקן אַ פארטיע אויף יענער זייט וואלד אין פאל, ער וועט אַרויס, זאָלן זיי אים פארשטעלן דעם וועג!

— ער וועט נישט ארויס פון וואלד — האט זיך אַ צוהייטער אָנגערופן.

— ביזט אַזוי זיכער?

— געוויס בין איך זיכער! מיר האבן געלאָזט וויסן אלע פארמערס, וואס וואוינען אַרום און ארום. זיי וועלן האלטן אויב.

— ער וועט זיך שוין פון אונזערע הענט נישט אַרויסדרייען!

— האט אַ יונג בחור'ל מיט אַן אלטער ביקס, וואס ער האָט קוים גע-שלעפט אויף די פלייצעס, זיך וואוילעריש אנגערופן צו אַ מיידל.

— וואָס זאָגט איר צו דזשאַנען מיט זיין האַרמאַט? — האָט

זיך איינער געוויצלט אויף'ן בחור'לס חשבון, אז ס'מיידל זאָל הערן.

— הא, דזשאַן? כ'וועט ער איז אַ יונג, אַ ריזיקאַנט!

— מעגסט עס נאָכאַמאָל זאָגן — האָט ס'בחור'ל זיך פאַרלוירן

פאַרן מיידל און זיך שטייפער אַוועקגעשטעלט.

— הויבט נישט אָן מיט דזשאַנען, ער האָט אַ מאַשין!

— ווער הויבט מיט אים אָן? כ'זאָג נאָר, אז דער נעגער קען

זאָז פאַרשוין, ווי דזשאַן, צוזאַמענלייגן און פאַרשטעקן ערגעץ אין

אַ זייטיקער קעשענע.

דער עולם האָט געלאַכט.

— ווו רעכנט איר באַהאַלט ער זיך, דער נעגער? — איז איינער

אונטערגעקומען.

— ער זיצט געוויס אין די זומפן!

— נאָ, סער!

— ביזט אַזוי זיכער אַז נישט?

— און דו ביזט זיכער אַז יאָ?

— כ'האָב מורא, אז מיר וועלן מוזן אַרומרינגלען דעם וואלד!

— טאָ אויף וואס וואָרטן מיר?
 — טאַקע, אויף וואָס וואָרטן מיר?
 — אויפן שעריף!
 — זע, פּרענק — האָט אַ מיידל זיך אָנגערופן — ברענגט אים
 אַ לעבעדיקן!

— און אז מיר וועלן אים ברענגען אַ טויטן?
 — אַלץ איינס! אַ בעגער האט סיי-ווי-סיי קיין נשמה נישט!
 — נעמט מיך מיט — איז אונטערגעקומען אַ מיידל אין אַ וויסער
 לויזער בלוזע, די האָר פאַרבונדן מיט אַ טיכל, ווי זי וואלט גרייט
 געווען זיך צו זעצן אויף אַ פּערד.
 — לאָ טאַקע מעטא מיטפאַרן!
 — בעסער אַז נישט — האָט זיך איר ברודער אַריינגעמישט —
 איר ווייסט דאָך, באַיס, אַז אַ ליידי פאַרט מיט, קאָן מען נישט זיין
 פריי, בין איך נישט גערעכט?
 — גערעכט!
 — גערעכט!

מעקקור, דעם קרבנס פאַטער, אַ נידעריקער פאַרמער מיט צו
 ברייטע פלייצעס, אַ רויטער קאַרק מיט באַקן, וואס דערמאָנען אין
 פאַפלעקציע, איז געגאַנגען פון איין קוזקע צו דער צווייטער, געטראַגן
 אַן אָנגעלאָדענע „ווינטעסטער“ אויפן רעכטן אַרעם, געשלעפּט
 יעדעס מאָל אַ צווייטן אין סאַלאָן און זיך נישט אויפגעהערט צו
 קלעפּן אין האַרץ אַריין:

— מיין אַרעמע קעררי... מיין אַרעם קינד... אָה, ווען איך קריג
 די בעסטע אין מינע הענט אריין! זעט, באַיס, מיר זאָלן אים נאָך
 היינט כאַפן, כּווייל גערעכטיקייט פאַר מיין מיידל, פאַר מיין קעררי...
 כּוועל אייביק געדענקען. קיינמאָל נישט פאַרגעסן, וואָס איר האָט
 געטון פאַר מיר! מיין אַרעמע קעררי, מיין אַרעם קינד...
 דער שעריף איז אָנגעריטן אויף אַ סליין, פלינק פּערדל. דער
 עולם האָט אים ארומגערינגלט. ס'איז געוואָרן שטיל. דער שעריף
 האָט אַ צי געטון זיין בויגיקן קערפּער, העכער געוואָרן און געפליפּן
 שטיין אויף די טרעטערס פון זאַטל. ער האָט אויפגעהויבן אַ האַנט
 אין גערעדט מיט אַ זיכערער אַטימע:

— פריינט און שכנים! דער, וואָס וועט כאַפּן דעם נעגער אַ
לעבעדיקן, וועט קריגן פון גאַווערנער פּופציק דאָלאַר און אַ מעדאַל!
— הוריי! — האָט דער עולם זיך צעשריגן.
— איך אַפּעליר צו אייך אין נאַמען פון גאַווערנער, איר זאָלט
נישט נעמען דאָס געווען אין אייערע אייגענע הענט. זאָגט איר
מיר צו?

— אַל-רייט! — האָבן זיך דאָ און דאָרט געהערט איינציקע שטימען.
— איצט, באַיס, פאַרלירט נישט קיין צייט, זאָלט אָן אייערע
פּערד, און מיר וועלן זיך טרעפן ביי דער סעמעטערי, אַל-רייט?
— אַל-רייט!

אין איילענדיש האָט זיך דער עולם צושאַטן אין אַלע זייטן.
מעקלאָר מיט עטלעכע יונגען זיינען געפליבן שטיין ביים סאַלאָן.
— ער מעג זיך איינרעדן, דער שעריף, אז מיר וועלן אים
איבערגעבן דעם נעגער! — האט אַ יונג זיך אַ בייזער געטון.
— ער וועט לאנג ווארטן!

— וואס דאַרפט איר שוין רעדן — האט מעקלאָר זיך אַרומגע-
קוקט און צוויידייטיק ושמייכלט — לאַמיר אים נאָר כאַפּן! קומט
אַריין, באַיס — האָט ער געוויזן אויף דער אָפּענער טיר פונם
סאַלאָן — מיר וועלן אָפּשווענקען די פייפלעך, וועט זיין מוזדיקער!
מיסטער ליווי האָט זיך געדרייט צווישן עולם, געזוכט זיין צוואַנציק-
יעריקן זון. ער איז אַריין אין סאַלאָן און פון דאָרט אים אַרויס-
געפירט:

— דו וועסט נישט פאַרן!

— וועל יאָ פאַרן!

— און איך זאָג, אַז נישט! אַיוד דאַרף זיך נישט מישן!

— און אז ס'וועט טרעפן נישט מיין שוועסטער. — האט דער

זון זיך געקאַכט.

— וואס דאַרפטו קלערן, האָס עס וועט טרעפן? ס'וועט נישט

טרעפן! ס'וועט נישט טרעפן! אָבער ווען מען וועט ערלויבן אונז

שפור, ווי מעקלאָר, ער זאָל אַליין קענען ווירן „דושאַדזש“, (ריכטער)

פאַרויכער איך דיר, אַז מען וועט היינט לינטשן אַ נעגער און מאַרגן

אַ יוד!

— מען האָט נאָך קיין ייד נישט געליבטשט!
 — ווייסט כאַטש וואָס זיי גייען טון? — האָט דער פּאָטער זיך
 געקלאַפּט מיט פּיר פינגער איבערן שטערן.
 — זיי גייען ליבטשן דעם נעגער!
 — איז דאָס ביי דיר גאַרנישט? ליבטשן אַ מענטשן איז ביי
 דיר גאַרנישט? נו שוויג שוין כאַמוליע, שוויג, קום שוין אין
 שטוב אַרײַן! נו וואָס שטייסטו וואָס, קום! — האָט דער פּאָטער
 אים אַ שלעפּ געטון פאַר אַן אַרבל.
 דער זון האָט געטראַכט, אַז דער פּאָטער איז אַ גרין-האַרן
 און אַן אויפגעזעגטער אים נאכגעגאנגען, אַז דער פּאָטער איז צוגע-
 קומען צום געזעלב, האָט ער זיך געכאַפּט, אַז דער זון איז פאַרש-
 וונדן, ער האָט געקוקט אויפן ליידיקן פּלאַץ, ווי עס האָט זיך אַ
 זיילע צוריק אוי געטומלט און ווי איינער וואָס קאָן זיך נישט העלפן,
 האָט ער אַ מאַך געטון מיט די הענט:
 — אמעריקאַנער קינדער! ס'וואַקסט אַ דור

ס'איז געוואָרן טונקל, טונקלער, די רייטערס האָבן געיאָגט
 זייערע פּערד, כּמעט געשוויגן. דאָס פּאַרן אינאיינעם, דער אימפּעט,
 די הינט וואָס האָבן זיך געיאָגט אויף אַ פּריער, זיך צוזאַמענעקנוילט,
 זיך צושאַטן צווישן די פּעלדער מיט אַ בילעריי, — דאָס אַלץ
 האָט פאַרטריבן דעם קלענסטן שרעק, צוגעגעבן קוראזש. דער עולם
 האָט פאַרגעסן, אַז בוקערט איז אַ ריז, הויבט אויף מיט די פלייצעס
 און אָנגעלאָדענעם וואָגן מיט היי, אַז ער אליין קאָן אין אַ געשלעג
 לייכט פאַרטיק ווערן מיט פינג, זעקס מענטשן. יעדער האָט אין זיך געזען
 דעם העלד — ווי ער כאַפּט דעם נעגער, דער שערף באַדאַקט אים,
 טוט אים אָן פאַר אַלעמען אין די אויגן דעם מעדאַל.
 אַ פולע לבנה האָט אַרויסגעפירט די ביימער פון וואַלד, זיי
 צעלייגט איבערן זאַמדיקן וועג, זיי איבערגעשטעלט, זיך געשפּילט מיט
 די בלעטער, ווי מיט פּייגל. דאָ אין דאָרט זענען אויסגעוואַקסן מענטשן,
 הויכע, ברייט-בייניקע, מיט ביקסן אין די הענט. די אַטעמס ביי די

רייטערס זענען געוואָרן אָפּגעהאַקט, די קניען שטייף. זיך געקלאַמערט
 צו די פּערדישע בייכער — האָבן די פּערד זיך אַ צי געטון, פּאַרביי
 געלאָפּן. שטומע, נישט צופּרידענע, וואָס ס'איז געווען ביימער, האָבן
 די רייטערס זיך נאָך גיכער געטראָגן איבערן זאַמדיקן וועג. די שאַטנט
 זענען געשפּרונגען אויף אַ פּריער, געבלענדט די אויגן און די רייטערס
 האָבן אונטערן טאַקט פּון די קאַפּיטעט ווייטער געשפּיגען זייערע
 הלוּמות.

מעקלור אויף אַ הויכער קאַבילע, די ביקס פּאַרוואַרפן איבערן
 אַקס, האָט אויסגעזען קריגעריש, דער מה האָט זיך ביי אים געהויבן
 פּון צופּיל ביר, אַראַפּגעשפּאַרט ס'היטל איז אים געוואָרן לייכטער,
 געפּילט ווי ער הויבט זיך אויפן פּערד, וועט באַלד אריבערשטייגן די
 ביימער. ער האָט נישט אוינגעהערט צו רעדן מיט זיך, געשאַלטן,
 געברויכט די גרעבסטע ווערטער, הנאה געהאַט פּונם געדאַנק אַז ער
 שניידט ביים נעגער אַ גליד נאָך אַ גליד, דערציילט, ווי ער האָט גע-
 שטיקט דעם נעגערס שוועסטער, ווי זי האָט זיך געצאַפּלט אונטער
 זיינע הענט און ער האָט זיך געטרייסט, אַז מיט פייער וועט ער קריגן
 פּאַר זיין טאַכטער גערעכטיקייט.

אַ רייטער האָט צוגעלייגט אַ פינגער צום קאַפּ און געוויזן אויף

מעקלור :

— ער האָט אריבערגעכאַפּט!

— ער איז באַקנאַקט!

— וואָס גיט איר, חברה, ווען מיר קריגן איצט אַ פּאַר יונגע

נעגערטעס אַה-ה! — האט אַ צווייטער אַ קוועטש געטון מיט אַן אויג.

— זיי שמעקן נישט, נאָר וואס אמת איז אמת, צו זיי קען זיך

קין איין ווייסע נישט פאַרגלייכן, זיי ברענען!

— פון וואַלד האט זיך געטראָן אַ פאַרבענקט געשריי, ווי פון

אַ פאַרשפאַרטער קו, ווען מען נעמט ביי איר צו סקעלפּל.

— וואס איז דאָ פאַר אַ געשריי? — האָט זיך איינער

געכרענט.

— דאס איז אַזאַ פּויגל!

— אַ הירש שרייט!

— ניין דאס שרייט אַ נעגער נאָכ'ן טויט!

— א נעגער ?

— יא, נאָכן טויט וואָלגערט זיך אַ נעגער אום אין זומפן אין
וועלדער, ביז די נשמה ווערט ביי אים ווייס...

— א נעגער האָט דען אַ נשמה ?

קיינער האָט נישט געענטפערט. דאָס געשריי איז געווארן העכער,
געקומען פון פארשידענע זייטן, אַז ס'איז אַזש קאָלט געווארן. די
רייטערס האָבן זיך פעסטער אַריינגעזעצט אין די זאָטלעך און שטומע,
פאַרטראַכט, זיך געטראָגן אין דער נאַכט.

ביים וואַלד האָבן זיי זיך איינגעטיילט צו פינף אין אַ פאַרטיע
און זיך געלאָזט אין פאַרשידענע וועגן, אַזוי אַז זיי זאָלן אַרומרינגלעך
די זומפן פון אַלע זייטן, זיי זענען געריטן פאַמעלעך, זיך יעדע וויילע
אַפגעשטעלט, זיך איינגעהערט צום בילן פון די הינט, פון מאָל צו
מאָל האָט זיך דערהערט אַ בילעריי, פאַרשטיקט און אָפגעהאַקט, ווי
דאָס קור וואַלט זיך צעבראַכן אָן די ביימער. אין די זומפן האָבן זשאַבעס
געשאַלטן, אַ וויילע אַנטשוויגן געווארן און נאָך מיט מער עקשנות זיך
צעקוואַקעט, ווי זיי וואָלטן געוואָלט אויפוועקן אַלע באַשעפענישן פון וואַלד.
ווען-נישט-ווען האָט זיך אַ פויגל צעשריען, אויפטרעיסלענדיק די לושט
מיט די פליגל און ס'איז אומהיימלעך געווארן. דאָס פאַרבענקטע געשריי,
ווי פון אַ קו, ווען מען נעמט ביי איר צו ס'קעבל, האט זיך געטראָגן
פון פינסטערן וואַלד, און דאָס נישט וויסן פון וואַנען און פון וועמען
ס'קומט, האט נאך מער פאַרשאַרפט דעם שרעק, אונטערגעזאָגט, אַז
באַלד וועט פון דארט, פון דער געדיכטער פינטערניש, אַרויס אַ
פאַרשאַלטענע נשמה, אַ שוואַרצע ווי די נאַכט, און זיי פאַרשטעלן דעם
וועג, פאַרפירן. האָבן טייל זיך געצילמט און אַנדערע, אום צו מאַכן
זיך קוראזש, האָבן געפייפט און געשפיגן. מען איז געריטן אַ שעה,
צוויי. דאָס שטילע רייטן האָט אָנגעהויבן צו דערעסן, און וואָס מער
ס'האָט דערעסן, אַלץ גרעבער זענען געווארן די רייד, אַלץ אָפטער
די קללות אין דער וועלט אַריין. קיינער האט מער נישט געטראַכט
וועגן די פופציק דאָלאַר, וועגן מעדאַל, וועגן דעם, אַז מען האָט פאַרפירט
אַ חיים מיידל, דער פאַרדוס, אַז מען דאַרף זיך שלעפן איבער אַ נעגער
אַ גאַנצע נאַכט, האָט איבערגעשטייגט אַלץ, אָפגעטעמפט דעם קלענסטן
געפיל, און ווען זיי כאַפן אים איצט, וואָלטו זיי אים צעריסן אויף שטיקער.

דער שעריף מיט זיינע דריי שוואַגערס האָבן געשניטן צו די
זומפן, אָפּגעמאַכט, אַז אויב זיי וועלן אים כאַפּן, וועלן זיי אים גלייך
איבערטאָן און אָפּשיקן, קיין אַטלאַנטע. ער וועט זיי ווייזן, די פּאַר-
מערס, אַז ס'עקזיסטירט אַ געזעץ, וואָס מען דאַרף אָפּהיסן, וועט זיי
ווייזן, צו וואָס אַ שעריף איז אין אַ דאָרף!

דאָס בילעריי איז געוואָרן שטאַרקער, בייזער, ווי די הינט
וואָלטן זיך געוואָרפן אויף עמיצן, מעקלור מיט זיינע הברים זענען
אראַפּ פון די פּערד, גענומען גיין נאָכן בילן. אין וואַלד איז געווען
אַזוי פינסטער, אַז מען וואָס נישט געקאָנט זען אויף קיין צוויי איילן
פון זיך. אַ מענטש האָט זיך געקענט באַהאַלטן הינטער אַ בוימ, און
מען וואָלט אים נישט באַמערקט, דערצו נאָך אַ נעגער, האָבן זיי געהאַלטן
„שיין-וואַרפּערס“.

הינטער אַ בוימ זענען געשטאַנען צוויי איבערגעשראַקענע מענטשן,
זיך אָפּגעטריבן מיט צווייגן פון די הענט, וואָס האָבן זיך געוואָרפן
אויף זיי.

מעקלור האָט צוגעשטעלט זיין „שיין-וואַרפּער“ צים פּאַרל און
זיך איינגעקוקט:

— אַ דו ביזט עס, פאַרשאַלטענע מאלפּע! זאָג וואו בוקערט איז,
אַז נישט הענגען מיר דיך אויף מיט דיין קליינעם באַסטאַרד אויף דעם
בוימ, וווּ דו שטייסט!

— כ'ווייס נישט, — האָט די נעגערטע געציטערט.

— אַז זי ווייסט נישט, וואָס שלעפּט זי זיך אַרום אין וואַלד,

די פאַרשאַלטענע — האָט זיך איינער אָפּגערוּפּן.

— פאַרוואַרפּט איר דעם שטריק אויפן האַלד, וועט זי זאָגן!

— כ'בין אים אליין גענאַנגען ווכן — האָט זי זיך צעווייגט.

— זאַגסט? — האָט איינער פאַרוואַרפּן דעם שטריק אַרום איר

האַלד.

פּרעד האָט זיך געפּלאָנטערט אַרום מעקלורס פּיס, אים געקושט,

געוויינט:

— פּאַזט אָפּ מיין מאַמע, מיין מאַמע...

— לאַז זי אָפּ, די מכשפּה, וועט זי וויסן. די פאַרשאַלטענע

סוקע, אַז מיר ווייסע זענען קיין מערדער נישט! — איז מעקלור

אונטערזעאנאגען צו דער נעגערטע אין אוועקגעשלעפט דעם יונג מיטן שטריק — ווער פון אייך האָט סמאָלע?
— איך!

— וועלן מיר זיי אויספונדן אין פעזערן און אַהיים שיקן!
זיי האבן די מאמע מיטן קינד אויסגעטאָן, אויסגעשמירט אין סמאלע, אַגעשטעקט פעדערן און מיט אַ פייפעריי, פאטשעריי זיי גענומען טרייבן מיט די הינט. אין וואס העכער די הינט האבן זעבילט, געוואלט, דאכט זיך, איבערשרייען דאָס געוויין פון דער נעגערטע מיטן קינד, אלץ שארפער און דורכדרינגענדיקער האבן זיי געקלאגט, געוואָ-
יעט ווי הונגעריקע סאַוועס.

די מוטער האט גענומען דאָס יונגל אויף די הענט. אים געקושט, באַרויקט און געגאַנגען מיט אים אַהיים. זי האט פארגזסן אן זיך, געווען גלייכגילטיק, וואס זי איז באַקעט, נישט געהערט ווי דער וואלד חעקט זיך, בלוז געזען ווי זיי כאפן פוקערטן, פארווארפן אַ שטריק ארום זיין האלד און זיך ווידער צעווייגט.

ערגעץ איז געזעסן אַ וויפ-פור-ווייל און געצייילט: וויפ-פור, וויפ-פור, וויפ-פור-ווייל!

אן אויסגעמאטערטער פון וויינען האט פרעז זיך איינגעהערט, חי דער פויגל שרייט, ווי ער וואָלט זיך גערייצט מיט אים און אין די אויערן האט געקלונגען:

— וויפ-פור, וויפ-פור, חי, וויפ —

— שלאָג אַרעמע, שלאָג אַרעמע, שלאָג — — —

אין די זומפן, ווו אַ מענטש פוס איז זעלטן פארקראכן און ווידער חורים האָבן זיך געוואלגערט, איז געלעגן צווישן קוסטעס אַ זעקס-פוסיקער נעגער. ס'האט זיך אים געדאַכט, אַז מען וויינט, אַז הינט בילן און ער איז אויפגעשפרונגען. ער האט צעפענט זייע גרויסע, שווארצע אויגן. ווו די וויסלען האָבן אַרומגעשוומען, ווי אין געלבלעך צעשמאלצענעם פערלאזטער און אַרויסגעפונקלט פון צווישן די צווייגן, ווי אויגן פון אַן אויסגעוונגענערטער חיה.

דאס איז געווען בוקערט. ער האָט געוואוסט, אַז דער פּלאַן איז זיכער און געטראכט, אַז אויב אַזוי מען זאָל וויסן, וווּ ער געפינט זיך, חעט אויך נעמען איבער צוויי שעה, זיי זאָלן זיך אַהער פארקלייבן. ער האָט אַ קוק געטון אויף דער ביקס, וואס איז געשטאנען אָנגעשפּאַרט אַן קוסט און אָפּגעמאַכט ביי זיך, אַז מען וועט אים קיין לעבעדיקן נישט כאפּן, ביז דער לעצטער קויל וועט ער זיך פארטיידיקן. ער האָט כמעט קיין חרטה נישט געהאַט, ס'האט אים בלוז באַנג געטון, פארוואָס ער האט נישט דערוואַרט מעקלורן, געפילט אַז יאָרן און אפשר ס'באַנצט לעבן וואָלטן אים נישט געגעבן דאס, וואס ער האט דורכגע- לעבט אין דער איינער נאַכט. אַן עולה, אַ גרויסע עולה איז געגן זיין משפּחה באַגאנגען געווארן און קיינער פון דאָרף האָט זיך צומאַל נישט וויסנדיק געמאַכט. נאך מער, דאס דאָרף האט ווי אויף צו-להכעיס אויסגעקליבן מעקלורן פאר אַ בעל-הבית פון „טשוירטש!“ (קירכע).

שוואמען מיט פרייטע, פליישיקע קעפלעך האָבן צעגעצויגן זיין אויפמערקזאַמקייט. ער האט אַן אַלעס פארגעסן, געטראכט, אַז די שוואמען חעט די מוטער אפּפּרעגלען אין פוטער און ס'מויל איז ביי אים פול געווארן מיט וואסער. ער האָט אָפּגעריסן אַ שוואם, זיי צוקוועטשט און זיך געוואונדערט, וואָס אזעלכע גארישקייטן קריכן אים איצט אין קאפּ אריין. ער האט זיך דערמאַנט ווי קעררי האט זיך געווערט, געדראפּעט, געביטן, זיך געבעטן ביי אים — — — און דערנאך?

בוקערט איז געווארן אלץ טרויריקער, געקוקט אויף דער פינסטערער נאַכט אין כאַטש ער האָט געגלויבט, שטארק געגלויבט, אַז ס'איז דאָ אַ נאַט, איז ער זיכער געווען, אַז קיין ווייסער גלויבט נישט אין אים, גייט נישט אין זיינע וועגן און מיט גערעכטיקייט קען מען אויף דער וועלט נישט פיל אויפטון. מעקלור נעמט צו אַלע גנבות, און דער גלח, מיטער הארפער, עסט ביי אים יעדן זונטאג מיטאַג. און דער גלח אַליין? אַלע ווייסן אַז ער האט אין אַטלאַנטאָ נאָך אַ ווייב, אַ שוואַרצע מיט צוויי קינדער און דאָ הערט ער נישט אויף צו פריידיקן, אַז נאָך צען אין אָונט זאָל זיך קיין איין יונגער מאַן מיט אַ מיילל נישט געפינען אויף די וועגן! און די שווארצע? ער האָט געציטערט, גע- שוירן נקמה צו נעמען. ער חעט זיי אנלערנען, אונטערצינדן איינס באיינס, אַוועקלאזן ס'גאַנצע דארף מיט פייער!

עס האָט זיך געהערט דאס הירושהען פון אַ פּערד. בוקערט האָט גענומען די ביקס, זיך אַוועקגעשטעלט צווישן די קוסטעס, אָנגעשפיצט די אוירן און געווארט. עס איז געווען שטיל. בלויז זשאָבעס האָבן געקוואַקעט אין די זומפן, בולטער געמאַכט די שטילקייט. עס האָבן זיך גענומען הערן קולות, זיך דערנענטערט, דערנענטערט, געקומען פון אַלע זייטן. דאס קוואַקען האָט אים גערעגט, געשט... צו הערן פון וואָנען די קולות קומען. ער איז געווען זיכער אַז ער האט געהערט דאס ווארט „געצער“, נישט גע- הוסט צי אים האָט זיך אויסגעדאַכט, צי דער שונא איז טאַקע אַזוי גאַנט, און מיט אַ מאָל האָט ער פאר זיך דערזען אַ הונט. דער הונט האט זיך צוגעזעצט אויף די הינטערשטע פיס און זיך געקליבן אַ שפרונג טון אויף אים. ער איז געווען גרייט אויסצושיסן, אינ- סטינקטיוו זיך אָבער געכאַפט אַז מיטן שיסן וועט ער זיך אַליין פאַר- מסרן, אויסגעדרייט די ביקס, אָפּגעמאַסטן דעם הונט מיט דער הילף- צערנער זייט, אַז יענער האָט פאַרוואַרפן די פיס און אַרויסגעלאָזט אַ כאַרבֿל.

ס'איז צוריק שטיד געוואָרן און בוקערט האָט געפילט ווי ס'קלינגט ביי אים אין די אויערן, אין מוח. ער האָט זיך אויסגעצויגן ווי גרויס ער איז געווען, געקראַכן אויף אַלע פיר, אויפגעכאַפט יעדן קלאַנג, יעדן שאַרף. די אויגן האָבן געברענט, דורכגעריסן ס'פּינסטערנש, באַמערקט ס'קלענסטע בערגל מאָן און אין גאַנצן האָט ער דערמאַנט זיינס אַן אורזיידע, וואָס האָט זיך געגנבט אויף אַלע פיר אויפן ברעג פון דער קאַנגאַ, וואו פינקעדיקע שלאַנגען האָבן געצישט און געפליצט מיט זייערע גרינע אויגן פון צווישן די הויכע פאַלמען. ער האָט אפּגעמאַכט אויפצוכאַפן מיט דער ביקס איינעם נאַכן צווייטן, נישט געפן זיינע אָנגרייפער קיין געלעגנהייט אים צו באַ- פאַלן.

עס האָבן זיך שוין געהערט די טריט פון די פּערד, דאָס טאַפּטשען אין די פּלאַטעס. בוקערט איז געווארן אומגעוילדיק, געווארט ס'זאָל שוין עמיצער אונטערקומען. מיט אמאָל האָט אַ שיינ-וואַרפער אים פאַרבלענדט די אויגן, אויף אַ רגע בלינד געמאַכט. דער געדאַנק, אַז זיי האָבן אים אַלעבעדיקן האט אים ווי פאַראַליירט און ער האט פון שרעק אויסגעשאָסן. ס'איז נאָך געווארן שטילער ווי פריער. דער

אפקלאנג פון שאָס איז געבליבן ביי אים אין די אויערן און ער האָט
דערהערט אַ שטימע:

— בוקערט דאָס בין איך, דער שעריף! כ'ווייס דו קענסט מיך
שיסן, קענסט אויך שיסן מיינע דריי שוואַגערס וואָס זענען מיט מיר!
— וואָס וועט דיר אָנער אַרויסקומען? סוף-זל-סוף וועט מען דיר כאַפן!
כ'דארף דיר נישט זאָגן מיט וואָס דאָס שמעקט — פאַלג מיך און גיב
זיך איבער אין מיינע הענט...

— נישט ביים לעבן! — האָט בוקערט אים איבערגעריסן.

— כ'מיין אין די הענט פון געזעץ — האט דער שעריף חיי-

טער גערעדט — דאס געזעץ ווייסט נישט פון קיין ווייסע, פון קיין
שווארצע, ביים געזעץ זענען אַלע גלייך! איז אויב דו פילסט אַז דו
ביסט אומשולדיק, וועט מען דיר באַפרייען און אויב אַפילו וועסט
זיין שולדיק וועט מען דיר אויך דאָס לעבן שענקען, ווייל מיס מעקלור
לעבט, הא, וואָס זאָגסטו?

בוקערט איז געלענגן ווי אין היץ, די רייד פונם שעריף האָבן
אים צעמישט, אָנגעדאָזט רויך אין קאָפּ, און דער קוראזש איז פון אים
אוועק. ער האָט געפילט, אַז דאָס איז דער גלייכסטער וועג, אַז אויב
דער שעריף וויל, קען ער אים אוועקשיקן קיין אַטלאַנטע, אין דאָרט
איז מעגלעך ער זאָל זיך דערשאַנגן צו „קריין גערעכטיקייט“.

— „וועל“, וואָס עווייגסטו? האָט זיך ווידער געהערט דעם
שעריפס שטימע — גיב זיך אונטער איידער דער עולם קומט אָן,
דעמאָלט וועט זיין שפעט!

— טאָ שווער מיר צו — האט בוקערט זיך אויפגעשטעלט — אז

דו וועסט מיך נישט איבערגעבן אין זייערע הענט!

— כ'שווער — האט דער שעריף אויפגעהויבן אַ האנט — אז

נאָך היינט ביי נאַכט ווער איך דיר אַפשיקן קיין אַטלאַנטע!

בוקערט איז ארויס פון די קוסטעס. ער האָט געלאָזט שטיין

די ביקס און איז אונטערגעגאַנגען צום שעריף:

— אָט בין איך, אַרעסטירט מיך!

ער האט באַמערקט, ווי דער שעריף האַלט אָנגעגרייט אַזאַר

„איזערנע מאַנזשעטן“, איז ער געווארן אָנגעברוגנט און זיך געפרענט:

— דאס גייט איר מיך שמידן?

— יעס!

— כ'האָב זיך דאָך אַליין איבערגעגעבן, צו וואס דאַרפט איר

מיך שמידן?

דער שעריף האט פלינק אים געשלאסן די הענט. בוקערט האָט געזען אז ס'קומען רייטערס, האָט ער אַ נערוועזן דריי געטון מיט די הענט, זיך דערפילט געפענטעט און געליטן, צו וואָס ער האָט זיך אונטערגעגעבן. אַ מינוט צוריק איז ער נאָך געווען פריי, זיך געקאָנט אָפּ רעכענען מיט יעדן פון זיי און איצט קאָן אים יעדער באַליידיקן, שלאָגן... און ער? אים בלייבט נאָר איבער צו שטשירן מיט די ציין: ווי אַ הונט אויף אַ קייט. ער האָט זיך געכאַפט אז ס'איז שפעט חרטה צו האָבן, זיך געשמט פאַר די יונגען פון דאָרף, וואָס ער, בוקערט, וועלכער וואָלט געקאָנט בייקומען פינף פון זיי, איז געשמידט און זיי אַדע זענען פריי. און דאָס וואָס ער איז געווען געשמידט האָט אים אזוי דערשלאָגן, אז ער אַליין האָט זיך דערפילט שולדיק, ערגער פון די אַרומיקע, געווארט זיי זאָלן זיך נעמען אָפּרעכענען מיט אים, און געווען זיכער, אז ער וועט שוין פון די זומפן קיין לעבעדיקער נישט אַרויס.

— אָט איז דער נעגער! אָט שטייט ער! — זענען די רייטערס

מיט געשרייען אראָפּ פון די פערד, און איינער האָט פון גרויס פרייד אויסגעשאָסן — הורריי פארן שעריף!

הורריי! הורריי!

איינציקווייז זענען די רייטערס אַבזוקומען.

אַרוםגערינגלט דעם נעגער, אים געוויזן די שטריק אויף וועלכע זיי וועלן אים הענגען: געשלאָגן מיט די פויסטן אין פנים אַריין, און ער, אגעשמידטער, אַ צעדוםטער, האָט נאָך יעדן קלאַפּ געמרוקעט, מיט די אויגן דאַכט זיך געשמייכלט און געווארט מען זאָל אים ווידער שלאָגן.

מעקלור איז אַרויפגעפאַלן אויפן שעריף, אים גענומען קושן, זיך צעוויינט. ער איז צוגעגאַנגען צום נעגער און אים אַ שפיי געטון גלייך אין פנים אַריין:

— בעסטע, איצט וועל איך זיך אָפּרעכענען מיט דיר!

ער האָט איינגעקוועטשט די פויסטן, איינגעבויגן דעם קאָפּ מיטן
צרייטן קאַרק און הי אַ צערייצטער ביק, זיך אַ לאָז געטון צום נעגער.
דער נעגער האָט אַ הויב געטון אַ פּוס און מעקלור האָט זיך איבער-
געקיקלט

— נעמט אים! נעמט אים! האָט זיך געטראגן פון אַלע זייטן.
דער שעריף איז אַריין אין דערמיט:

— בירגער אין שכנים! געדענקט, איר האָט מיר צוגעזאָגט, איר
האָט מיר צוגעזאָגט העלפן אים איבערצוגעבן דעם געזעץ אין די
הענט!

— מיר זענען ס'געזעץ!

— אַ נעגער איז קיין מענטש נישט!

— אַ הונט!

— גערעכט! אַ הונט! און אַ משוגענעם הונט דערשיסט מען!
— איך אַפעליר צו אייך אין נאַמען פון געזעץ! — האָט דער
שעריף נאָך העכער געשריען — גייט אריין אין מיין לאַגע! צו וואָס
בין איך דאָ? פאַרוואס צאָלט מיר די רעגירונג? ס'געזעץ זאָל אָפּגעהיט
ווערן. איך ווייס עס טוט אייך וויי, כ'ווייס, אַז מעקלורס האַרץ בלוטעט,
ער איז אַ טאטע! מיר זענען אָבער פריער פאר אַלעם בירגער פון די
„פאַרייניקטע שטאַטן“, און ס'געזעץ פון די „פאַרייניקטע שטאַטן“ דאַרף
אָפּגעהיט ווערן, אַז נישט וואָס פאר בירגער זענען מיר? אַז נישט
וועט איינער דעם צווייטען לעבעדיקערהייט אויפעסן! פריינט און
שכנים! גייט אריין אין מיין לאַגע, קיינער פון אייך וואָלט אויף מיין
אַרט נישט בעסער געווען! איך אַפעליר...

— העלפט מיר „באַיס“ — האָט מעקלור זיך אַ לאָז געטון
צום נעגער, ביי וועמען די אויגן זענען געווען אָנגעלאָפּן מיט בלוט,
ס'מויל אָפּן, ווי ער וואָלט מיט די שאַרפע ציין זיך געוואָלט פאַרטיי-
דיקן.

דער שעריף האָט מעקלורן אָפּגעשטופּט, האָפּן נאָך עטלעכע זיך
אַ לאָז געטון. ס'איז געווארן אַ געשלעג. דער שעריף האָט געשלאָגן
מיט זיין „קלאַפּ“ רעכטס און לינקס, נישט צוגעלאָזט צום נעגער.
דער פעס ביים עולם איז געוואקסן, פאַרדראָסן, פאַרוואס דער
שעריף נעמט זיך אָן, שלאַגט גאַר? און מיט אַמאָר האָט זיך ביי איינעם

פון אַ קלאַפּ נעלעזט ס'בלוט פון קאַפּ. דאָס איז גענוג געווען. מיט אַ
געשריי האָט זיך דער עולם אַ שפּאַר געטון צום שעריף. אים אומגע-
וואַרפן, געטראָטן מיט די פיס. ביז פּאַרטאַג האָבן זיי געפייניקט דעם
נעגער און מיט געזאנג אַ געפירט אין דאָרף אַריין.

* *
*

אין „בוירק האט ניוס“, וואס ערשיינט איין מאָל אין האָך, איז
געוועזן אָפּגעדרוקט אויף דער ערשטער זייט מיט גרויסע אותיות:
„היינט ביי נאכט נאך אַ געיעג פון פינף שעה, האט מען
אין די זומפן געכאַפט דעם נעגער, וואס האט פאַרפירט מר.
מעקלורס טאכטער“.

„דער משפט וועט פאַרקומען מאַרגן, זונטאג נאכמיטאג,
ביים אינדיאַנער בערג, נישט ווייט פונם בית-עולם, אויפן
זעלבן פּלאַץ, וואו דער מערדער האט פאַרשליעפט זיין
קרבן“.

„מיר האפן, אַז קיינער פון אונזערע שכנים וועט נישט
פאַרפעלן צו זיין אנוועזנד.“

דאָס קאָמיטע“.

באַלד, נאָכמיטאג, האבן די פאַרמערס אָנגעהויבן צונויפצופאַרן
זיך ארום דעם אינדיאַנער בערגל. געקומען זענען זיי משפּחהווייז.
קורצע, ברייטבייניקע סקאַטלענדער, מיט ארומגעשורענע בערדלעך און
אַן וואנסן, וואס האָט זיי געמאַכט אויסזען, אַז זיי האלטן זיך ביים
פּאַנאַנדערניסן, ביינערדיקע ענגלענדער, גלאט געראזירט, מיט פאַר-
קוועטשטע ליפן, אלטע דייטשן מיט „אַנקל סעיס“ אויף די גאַמבעס,
מיט זייער פּלאַט-דייטש, ווי זיי וואלטן איצט אריבערגעקומען, עטלעכע
איטאַליענער, דזשאנק פעלערס (הענדלער מיט אַלטווארק) האָבן אנגע-
פאַקט אין זייערע שמאדע וועגעלעך די ווייבער מיט די קינדער,
אָנגעהאנגען וויפל גלעקלעך זיי האבן נאר געהאַט אין פאַרפאַרן מיט
א געפילדער. סלאוון, וואס האָבן געאַרבעט ביים פאַקן פאַמעראַנצן,
זענען אנגעקומען אין זייערע היימישע בגדים. רעפּאַרטערס פון די
אַרומיקע פאַמיליען-בלעטלעך זענען אנגעפאַרן אויף זייערע וועליסאַפּעדן.

הוצפהדיק און וויילעריש געלאפן צווישן עולם, פאפיר אין דער האנט
און גענומען נאטיצן. מיט „האלץ פראפעסאר“ האבן זיי ארויזגערינגלט
דעם געוועזענעם אפטייקער, א זקן מיט ווייסע האָר ביו איבער די אקסלען,
מיט אן אפגעשאסענעם הוט אַלץ דזשאָרוזש וואשינגטאָן אין צומרידענע
פארצייכנט, או דאס איז שוין די דרייסיקסטע קינטשעריי, וואס דער
פראפעסאר האט אויף זיין לעבן בייגעווינט. מיטן זאמדיקן וועג איז
אנגעקומען דער שוכטער פון דארף, אַ מגושמדיקער ייד. ער איז געווען
פארשטייבט, דערשוויצט, זיך געאיילט און דערמאנט, או פונקט אזוי
פארשמאיעט האט ער געדארפט זיין אין דער אלטער היים, ווען ער
איז געלאפן נאך דער העכמה זען ווי מען מושטירט ס'מיליטער.

כענטען, וואס האבן זיך כמעט גישט געקאָנט ציוניפרעדן, זיך
אויסגעמיטן ס'גאנצע לעבן, זיך פיינט געהאט, האבן מיט אַמאָל
אונקעווארפן אלע פארווטיילן, זיך מער נישט געטיילט אין אַמזיקאָנער,
דייטשן, איטאליענער אין סלאָוון, פארגעסן אן דעם איינזענעם, ווי
ער וואלט גארנישט עקזיסטירט און זיך פארייניקט. דאס איז די ווייסע
דאסע זיך געקומען אַרעכענען מיט דער שווארצער.

דער עולם איז געווארן אלץ גרעסער, זיך צעלייגט אַרום דעם
בערגל, געווארן אומגעדולדיק ווי אין אַ צירק, איידער די סצענע
עפנט זיך, און אנגעהויבן צו אפלאָדירן.

עס איז געווען הייס. די באנוול-פעלדער זענען געשטאנען
פארשטייפטע, די צעפליטע קעפלעך געבויגן צו דער ערד. בארג-
אַראָפּ האט זיך געצויגן די סעמעטערי (בית עולם), יאָרוםגעצוימט
מיט אַ ווייסן שטיינערנעם פרויט, די קברים וואס זענען געלאפן אין
נלייכע שורות, האבן פון דערווייטנס זיך דערנענטערט, די ברייטע
שטיינער האבן אויסגעזען ווי אפגעקאלעכטע הייזלעך און די ווייסע
צלמים איבער זיי האבן דערציילט וועגן רחמנות, וועגן אַ געקרייצטן
גאט, וואס רופט צו זיך די שוואכע.

— מען פירט אים! מען פירט אים! — האט זיך געהערט
פון אַלע זייטן.

דער עולם איז אויפגעשפרונגען, זיך גענומען שטופן גענטער
צום בערגל, זיך געשטעלט אויף די שפיץ פינגער.
בוקערט איז געגאַנגען גלייך, געקוקט פאר זיך, ווי ער

וואלט קיינעם נישט געזען. ער האט אויסגעזען צו זיין רויק. נאך אין דער זעלבער נאכט, ווען ער האט זיך איבערגעגעבן דעם שעריף און מען האט אים אהיים געבראכט א צעביילטן, א צעהארגעטן איז אים באפאלן אשווערע מרה-שחורה. ער האט אויפגעהערט צו ציטערן, זיך מער נישט געבעטן מען זאל אים שענקען דאס לעבן, געזען גלייכגילטיק צו די ארומיקס, נישט געענטפערט אויף זייערע פראגן. שעהן איז ער געזעסן אפארטראכטער און אז ער האט שוין יא עפעס ארויס-געזאגט, איז דאס נישט געווען דאס, וועגן וואס ער האט געטראכט, נאך עפעס א גארשיקט, וואס עס איז אים גאָר נישט אָנגעגאנגען. דער איינציקער, וועמען ער האט געענטפערט איז געווען דער גלח. ער האט זיך געפילט בעסער אין זיין געגנווארט, אים געבעטן ער זאל אים ליינען, ווי מען האט געקרייצט יעזוסן. און אז דער גלח האט געליינט איז די מרה שחורה אָוועק און זיין פנים האט געגלאַנצט מיט אַזאַ פעטער שוואַרציקייט, אז עס האט אויסגעזען, אז אויב מען וועט איינשניידן די הויט, וועט רינען שוואַרץ בלוט. איצט, אז ער איז צוגעקומען צום בענקל האט ער זיך אָפגעצילמט, געווארפן א בליק אויפן עולם און די רויקייט פון זיין פנים איז פארשווונדן, ער האט כמעט אַלעמען דערקענט אין איין רגע אָנגערופן צענדליקער נעמען, זיך געווינדערט מיט וועמען דער פאסטמיסטער שטייט. אה, ער קען אים, האט נאָר פארגעסן זיין פאמיליע, איצט די לעצטע וואָך האט זיך דער מאַן געקויפט א נייע „מאַשין“ (אויטאָמאָביל), באצאלט דריי טויזנט דאָלאַר. בוקערט האט זיך נישט געקאָנט באפרייען פון דעם פאר-געטענעם נאָמען, ווי פון אַ פאַרעקשנטער פליג, געזען פאר זיך דעם דריי טויזנט דאָלאַריקן אויטאָמאָביל, געזען די גאס און דאָס הויז, ווי דער מאַן האט געווינט, זיך אָבער נישט געקאָנט דערמאָנען זיין נאָמען; געליטן דערפון, זיך ווייטער אנגעשטרענגט ווי דאס וואלט געווען די וויכטיקסטע זאך, וואס האט אים איצט אינטערעסירט.

די מענטשן וואס האָבן בוקערטן געבראכט, האָבן זיך געהאלטן אין איין פּאַרען. זיי האָבן אַראָפגענומען פון אַ אויטאָמאָביל קייטן, שטריק, אן אייזערנע שטאבע, געפלאַכטענע קאָשיקלעך מיט נאפט.

— וו איז האַלד? — האט איינער געפרעגט.

— טאקע, ווי איז האלץ — איז א צווייטער געבליבן שטיין
מיט א צעפנט מויל.

— לאָז עמעזער צופארן צום וועלדל אין ברענגען!

— איצט גיין פארן?

— וועט מען פארשפעטיקן?

— מאכט עס שנעל, חברה!

פינף יונגען זענען ארויף אויף אן אויטאָמאָביל און מיט א פיף
פארשוונדן.

די שמחה איז אָפגעריסן געווארן. דעם עולם האט דערעסן צו
קוקן אויפן נעגער, זיך איינציקחייז גענומען צו זעצן אין שאטן, ארויס-
גענומען „סענדוויטשעס“ און גענעסן.

איך וואלט זיך מיט אים נישט געוואָלט טרעפן איינער אליין ביי
נאַכט! — האט איינער געוויזן אויף בוקערטן.

— דו מיינסט הייל ער איז אזוי הויך, מוז ער זיין שטארק?

— ווי שוואך ער איז וואלט איך געגעבן א פינפערל זאָקסט אים

ארויסרופן אויף א „פייט“!

— הא, הא, דער נעגער וואלט אזעלכע פינף ווי דו בייגעקומען!

— ס'וועט זיין א שווערער „דזשאב“, באַיט!

— וואָס, אים אָפצובראַטן? — האט זיך איינער צולאכט.

— ביי א גוט פייער וועט פון אים אין צוואנציק מינוט קיין זמר

נישט בלייבן!

— כ'וועט, אַז ס'וועט נעמען איבער א האַלבע שעה!

— אין וויפיל?

— צוויי צו איינס!

— אל-רייט!

— און דעם שעריף האָבן זיי גוט צוגעקלאפט, הא, — האָט

איינער אריינגעווארפן.

— ער ליגט צו בעט.

— גוט אזוי!

— ער האט שוין געהאַט צופיל פעפער אין דער נאָז!

— וועט פארזאגן א צענטן זיך אָנצונעמען פאר א נעגער!

— האלף, הערי, ווי איז דער טאטע? — האט דער שוסטער א קלאפ געטון ליוויס בחורף איבער דער פלייצע.

— קענסט גישט מיין אלטן? ער איז צעדרייט! כ'האָב היינט געהאט א „אַרגומענט“ מיט אים! — האט הערי געשמייכלט — ער פטראשעט אונז איבערצולאָזן אין בוירק און אליין וועט ער זיך באזעצן אין ניו-יארק צווישן יידן! לויט אים דארף מען ס'גאנצע דאָרף לינטשן, גישט דעם נעגער, ווי געפעלט זיר? האָ, האָ, האָ!

— וואס מיינסטו? — האט דער שוסטער אַרויפגערוקט דעם שטייפן קאפעליוש און געווארן פילאָזאָפיש — צו פארברענען אַמילו א שווארצן דארף מען האבן אַ לב! נאר גוים קאָנען עס!

— ביסט אַזאַ גריגהארן ווי מיין אַלטער! — האט הערי אים אַ לאך געטון אין פנים אריין.

דער שוסטער האט ארויפגעלייגט אויף העריס קאָפּ זיין צעירענע האנט, אז יענער האָט זיך אוש פון אונבאהאלפנקייט איינגעבויגן, אים אנגעקוקט מיט בטול, גאר נישט געענטפערט און פארשוונדן צווישן עולם — אַ גרינהארן — האט אים הערי נאכגעקוקט.

— ער רעדט מיטן „סעקסטאַן“. — האט זיך עמיצער אנגערופן.

— ווער, דער נעגער?

— וואס וויל ער?

— איך ווייס גישט.

— ער וויל מען זאל אים געבן אַ ביבל.

— פארן טויט ווערן זיי פרום.

— מען זאגט, אז דער גלח איז ביי אים געווען אַ גאַנצע נאכט.

— ער דארף אונז דאַנקבאר זיין — באלד וועלן מיר אים שיקן אין גן-עדן אריין.

בוקערט האט אַנידער געקניט און אויפן קול גענומען לייענען פון „הייליקן דזשאַן“. דער עולם וואס האט געהאלטן אין איין שפאסן איז געווארן נייגעריק, אויפגעהערט צו טומלען און זיך איינגעהערט. בוקערטס שטימע, וואס האט אין אַנהויב געציטערט, איז געווארן זיכער, העכער געקלונגען איבערן פעלד.

— וואס וועלן מיר זיך דאָ פּרעגלען: קומט זיך צוזעצן הינטערן בוים, דארט איז קילער!

— — — — — און איך האָב געזען ווי אין הימל האט זיך אַטיר
געעפנט, און די ערשטע שטימע, וואס האט גערעדט צו מיר האט
געקלונגען ווי פון אַ טראמפייט, וואס רעדט צו מיר און זאגט: „קום
ארויף צו מיר און איך וועל דיר ווייזן זאכן, וואס וועלן געשען
שפעטער — — — — —“

עס איז געווארן שטיל ווי ביי אַ גאטעס-דינסט. דער עולם איז גע-
שטאנען אויף די שפיץ בערג, זיך איינגעהערט און פאר די אויגן האָט
זיך געפלייכט אַ פארגלייזערטע סעמעטערי, וווּ די וויסע צלמים האבן
געזאמט און אפגעטעמפט דעם קלענסטן פארלאנג. די עלטערע פארמערס
האָבן זיך שלעכט געפילט, אויסגעמיטן איינער דעם צווייטנס בליק.
בוקערטס שטימע האט געקלונגען אלץ העכער און קלאָרער, די
אויגן געווענדט צום הימל ווי אַ הייליקער, אַזוי האָבן געמוזט אויסזען
די ערשטע קריסטן ווען זיי זענען געשטאנען פאר די שייטער-הויפנס.
דער עולם האט מיט אמאָל זיך גענומען ארומקוקן, פארגעסן
אָן בוקערטן און איינער האט גענומען פרעגן דעם צווייטן:
— וואס איז דער מער? וואס איז דארט?

צווישן דעם עולם איז געשטאנען אַ נידעריקער מאן, וועמעס
אויפגעהויבענע פויסטן האבן זיך בלוזט ארויסגעזען און זיי שטימע
האט געקלונגען טעמפ און פייכט, ווי פון אַ קבר ארויס:
— קריסטן זייט איר; אויב איר זייט קריסטן, איז אַ חרפה צו
זיין אַ קריסט, בין איך קיין קריסט נישט!

דער עולם האט אויפגעצייטערט. די אויגן זענען געווען שטאר,
די מיינער צעעפנט, און אינגאנצן האבן זיי אויסגעזען ווי פון ווייכן
ליים אויסגעקנאטן און יעדע האנט וואלט געקאנט די מאטן בויגן,
איבערקבעטן.

דער אויטאמאָביל מיט האַלץ, וואָס האָט זיך באַוווּן אויפן
זאמדיקן וועג איז גענוג געווען, אַז דער נאָך-וואָס איינגעדרימלטער
פארגעניגן צו פייניקן אַ שוואַכערן, זאל זיך צוריק אויפמעקן און פון
אלע זייטן האבן זיך געהערט קולות.

— וואס וויל ער, דער „יענקי“?

— ווער דארף אים דאָ?

— לאז ער גיין קיין באַסטאָן!

— ווען נישט די פארדאמטע יענקיס, האלט צו דעם אלעם נישט
געקומען!

— זיי האָבן באפרייט די נעגערס — לאָזן זיי זיך משדך זיין
מיט די שווארצע!

דערחייל איז אנגעלאפן דער אויטאָמאָביל, מען האָט גענומען
קלאפן די שטאבע טיף אין בערגל אריין, געקלאַפּק מיט שווערע האַמערס,
וואָס האבן פארהילכט די ווערטער פון „הייליקן דזשאַן“. די שטאבע
האט מען אנגעלייגט מיט שטיינער, צעלייגט דאס האַלץ. און אַ האַלב
טויזנטשטונדן זענען אונטערגעגאנגען צו בוקערטן.
— פארטיק!?

בוקערט האט זיך פאמצלעך אויפגעשטעלט, זיי אנגעקוקט, ווי ער
האלט נישט געוואלט פארגעסן זייערע פּנימער, גענומען רייסן פון
„הייליקן דזשאַן“ אַ בלאט נאך אַ בלאט, זיי געטיילט דעם ארומיקן
עולם.

אַ שוידער איז ביי אַלעמען דורך, געפילט, אז ווען עמעצער שטעלט
זיך איצט פאר אים איין האַלט זיך ביי קיינעם קיין האנט נישט גע-
הויבן, זיי וואַלטן זיך צעפּאַרן אַהיים.

אַ שווערע דריקנדיקע שטיקקייט האט זיך געלייגט איבער אלעמען
דא און דאָרט האבן זיך אייניקע פארמערס דורכגעשטופט מיט די
עלנבויענס צווישן עולם, פון פארדרוס געשאלטן, געשפיגן און זיך
געראוט גיין אַ היים. אנדערע זענען פארשוונדן מיט זייערע אויטאָמאָבילן.
דאס האָט געווירקט אויפן עולם, אים געמאַכט נערוועזער, די אָנפירער
האַבן עס דערפילט, זיך איבערגעשראקן, אַרומגערינגלט בוקערטן, ווי זיי
וואַלטן מורא געהאַט מען זאל אים נישט אַרויסרייסן, און אָנגעכמורעטע
צוגעשטאנען צו אים:

— פארטיק?

ביקערט האָט ווידער אַנידער געקניט, אַ חייילע תפילה געטון, געקוקט
אויף אַ קליין ווערעמל, וואָס איז געקראַכן נעבן זיינע קני, עס אַוועק-
געשאַט, ווי ער וואַלט מורא געהאַט מען זאל עס נישט צעטרעטן און
אַ רויקער זיך אויפגעשטעלט, ס'האט אויסגעזען, אז ער באגרייפט נישט
וואס עס שטייט אים פאר, ער איז צוגעגאנגען צום בענקל, זיך אָנגעשפּאַרט
מיט די פלייצעס און דער אייזערנער שטאבע, שטום און גלייכגילטיק

געקוקט אויפן עולם, אויף די מענטשן, וואס פאָרען זיך אַרום אים.
א האַלב טויז מענטשן האָבן אים צוגעבונדן צו דער שטאבע,
געדרייט און געקניפט שטריק און קייטן אַרום זיין קערפער, אזוי אז
ער איז געבליבן שטייען ביי דעם אייזן ווי אַן אויסגעהאקטער. מען
האט אים ארומגעלייגט מיט שטיקער האַלץ, טרוקענע צווייגן און אַלץ
באגאַסן מיט נאפט.

דער עולם האט זיך אַ שפאר געטון פון די פלעצער, געהאלט
בעסער זען, ארויפגעקראכן אויף ביימער, אויף אויטאמאבילן, טאַטעס
האַבן אויפגעהויבן די קינדער, מענער האָבן געהאלטן זייערע ווייבער
אויף די אקסלען און מיט איינגעהאלטענע אַטעמס געווארט האס ס'זעט
געשען.

מעקלור, אָנגעטון יום-טובדיק, איז אונטערגעגאנגען מיט ווירדע
און נישט אויפגעהערט איבערצוחזון:

— כ'דאנק גאט, וואָס ער האט מיר געהאלפן קריגן גערעכטיקייט
פאר מיין אַרעמער טאַכטער! כ'דאנק גאט —

בוקערטס אויסגעלאָשענע אויגן האָבן זיך אַ צינד געטון, ס'בלוט
האט זיך אַ שפאר געטון אין די שלייפן, אין קאַפּ איז געווארן לופטיקער,
האט אים אַזאַ ליכטיקייט ארומגענומען, אז ער האָט אַרומגעכאַפט דעם
גאַנצן עולם. אַן אַ צאָל געשעענישן האָבן זיך אָפגעצייכנט אין איין רגע,
אַלע אזוי בולט קלאָר, מיט אַלע קלייניקייטן און אינטער די קלייניקייטן
האט זיך געצויגן, ווי אין חלום, אַ פארווייטיקטע בלייכקייט
ארויסגעקוקט פון צווישן די געשעענישן, ווי פון אַ באהעלטעניש
איינגעקרעמפט דאָס הארץ יעדעס מאָל איינגערוימט: קעררי, קעררי —
מעקלור האָט אָנגעצונדן אַ שוועבל און עס צוגעטראגן צו די
צווייגן.

— אוי-הה... — איז דורך אין דער לופט, ווי אַ ווינט וואָלט
געזיט, און דער עולם האט זיך גענטער אַ שפאר געטון.
איבער אַ רגע האט זיך בלוז געזען אַ בלוי פלעמל. באלד האט
דער נאפט זיך צעפלאַקערט, פונקען האָבן זיך צעשאַטן, האַלץ האט
גענומען קנאקן. אין איין אויגנבליק האבן זיך בוקערטס הויזן אָנגעכאַפט,
און ס'האט זיך געהערט אַ סמאליע פון פלייש. ער האט צומאל קיין
קרעכץ געטון.

די פלאמען זענען פאמעלעך געקראכן איבער זיינע קליידער
 פונקען האבן זיך א שפאר געטון פון א געדיכטן, גרויען וואלקן רויך
 בוקסרט האט א דריי געטון דעם קאפ, און אין זיין צונויפגעקארטשעט
 פאאוויטיקט פנים איז געווען עפעס א מילדקייט, מיט אַמאָל האט ער
 זיך גענומען קארטשען הינטער די שטריק, זיך א צי געטון, עטוואס
 אוועקערקט דעם קאפ פון וואקסענדיקן פיער און צום ערשטן מאָל
 זיך צעשריגן:

— אוי, מיין גאט! מענטשן לאזט מיך אָפּ! כ'האָב אייך עפעס
 צו זאָגן, כ'בעט אייך לאָזט מיך אָפּ, אוי, מיין גאָט, מיין גאָט...
 מיט פארקוועטשטע פויסטן, די ווייס-שרייענדיקע ציין איינגעפויסן
 אין די ליפן, וואָס האָבן אויסגעזען ווי אַ פארבלוטטיקטע חונד, האָט ער
 זיך געדרייט, געקארטשעט, באווינגן מיט יעדן גליד, מיט יעדן מוסקל,
 געקרעכצט. ער האָט זיך צעשריגן מיט אייפטרעיסלענדיקע קולות. די
 מוסקלן אויף די הענט, אויף דער ברוסט האָבן זיך אנגעצויגן ביז צום
 פלאַצן; די אויגן בלוטיקע, זענען געקראכן פון קאפ און די געשרייען
 זענען כאַהיליכט געהארן פון חילדן המון:

- מען דארף מיט אלע אווי טון!
- אַ לעסאָן. (אַ לעקציע)
- ער וועט שוין מער קיין ווייט מיידל נישט באַפאלן!
- פילסט? — האט אייבער אַ שניף גענון און זיך באלעקט.
- אַה-ה, טאקע!
- סמאליעט!
- אַ חזר!

מעקלור איז געווען באַרוישט, זיך געוואקט פון גליק. ער האט
 אויפגעווארפן דעם ראָק, זיך גענומען קלאפן מיט די פויסטן אין דער
 ברוסט, לייכט אפירגעווארפן די פיס און הייזעריק געזונגען. דער עולם
 האט אונטערגעכאפט, אן עלטערער קצב האט זיך אים געווארפן אין די
 ארעמס. זיי האָבן זיך געקושט, זיך אויסגעצויגן אויף דער ערד און
 זייערע צעהיצטע קערפערס האָבן זיך געקארטשעט אויפן גראז. דער
 עולם איז געווארן ווילד, זיך אַרומגעכאפט, געשריגן, ווי ער וואלט מיט
 אַמאָל זיך געוואלט באַפרייען פון עפעס פרעמדס, וואס איז געהאנגען
 ווי אַ קייט ארום זיינע פיס און ס'האט אויסגעזען, ווי דאָס געצנדיגעריי

האט נאך א צוויי טויזנט יאריקן שלאָף, זיך צוריק אויפגעכאפט אינעם מענטשן, נעמט נקמה פאר די אויסגעצערטע קערפערס, געשמיטענע לייבער, חיל אויסרייסן מיטן ווארצל די דורות פון צוריקגעהאלטנקייט. האט מען דעם געקרייצטן גאט, וואס האט מיט דעם כשוף-חאָרט „רחמנות“ צעבראכן די אלטע געטער, זיך געראנגלט מיט אויסגעלאסנקייט און זינד, צוריק ארויפגעזעצט אויף דער שטאַבע און אונטער-געצונדן.

בוקערסט געשרייען זענען געווארן שוואכער, ווי די פחות וואלטן אים פארלאָזן. דער קאפ ווי פארהלשט איז געלעגן אויף דער ברוסט. ער האט נישט געשאלטן, בלוין געקרעכצט און זיך געבעטן:

— מענטשן, האט רחמנות, דערשיטט מיך! מענטשן...

— קיינער האָט זיך נישט צוגעהערט.

פלוצונג האט דער שטריק, וואס איז געווען ארום די אקסלען און דער ברוסט, זיך איבערגעברענט און נאכגעלאזט. די קייט האָט זיך אראפגעגליטשט פון די ארעמס, און ער האט זיך אויסגעגלייכט, געשטעלט עטלעכע טריט און זיך אַ ריס געטון. שטיקלעך ברענענדע קליידער זענען געפאן דא און דארט.

דער ווילדער המון האט עס נישט ערווארטעט און זיך אפגערוקט אויף צוריק. אַ שרעק, אז דער ברענענדיקער ריז קאן יעדע מינוט זיך באפרייען און אריין צווישן עולם, האט יעדן ארומגענומען. די פרויען און קינדער האָבן אנגעהויבן שרייען, זיך געשארט צו די מענער. די קייט ארום די פיס האט בוקערטן צוריקגעהאלטן. מיט צע-שפרייטע הענט אינגאנצן פין אלאמען, האט ער זיך אַ לאז געטון צום המון, זיך איבערגעקייקט און געבליבן ליגן אן אַ זייט פון פייער. דער קאפ איז געלעגן גידעריקער פון די פיס.

פאר אים איז ביסלעכווייז אלעס אפגעשטארבן, צעשוומען, בלוין אין די איערן האבן האמערס טעמפ געקלאפט, דאס קלאפן האט זיך דערהייטערט, דערהייטערט, גענומען שחמען פאר די אויגן ווי פייער-דיקע רינגען, אים ארומגעוויקלט. ער האט דערזען די מוטער איבער זיך, מיט אן אנגעהייערער שנעלקייט גענומען מיט איר פלייען, די פלאמען נאך אים, ער האט געעפנט דאס רעכטע אויג, געזען ווי מענטשן שטייען מיט די פיס ארויף און א ווילע געבליבן אזוי ליגן. די פלאמען

האבן איים איינגעהילט, געקאקט, חי מען וואלט אויף זיי געגאט!
אייר און די לופט איז פול געווען מיט סמאלינעס.
דער המון איז זיך פאנאנדערגעפארן. ארום דעם צעברענטן פייער,
וואס האט זיך דא און דארט צעפלאקערט אויף ארגע און געוונקען,
האבן זיך יונגען ארוםגעדרייט, געשארט מיט שטעקענעס אין אש, געזוכט
פאר א זכר, ווער א צאן, ווער אן אפגעברענטן ביין, — די קומענדיקע
דורות זאלן זען, אז זייערע פאטערס זענען געווען בראווע אמעריקאנער.
די זון האט זיך גענומען זעצן ארום אים איז געווען שטיל —
די שטיקייט פון א בית-עולם, ווען מען פארשיט א פרישן קבר און די
יללות הענגען נאך אין דער לופט. פון וואלד זענען אנגעפלוין קראען.
געשפרייזט מיט צעפנטע שנאבלען ארום דעם טריענדיקן בערג,
געקראקעט און געווארט, ס'זאל אויסגעלאשן ווערן. עס האט זיך געהערט
א פארשטיקט ברומעריי, ווי די ערד וואלט ארויסגעלאזט די איינגעזאפטע
געשרייען און קולות. און די צלמים אויף דער סעמעטערי זענען
געשטאנען פארפלאמטע אונטער דער פארגייענדיקער זון — דערציילט
וועגן געקרייצטן גאט, וואס רופט צו זיך די שוואכע.

ראַסע

בין מיטאג איז געפאלן אַ דינער טרוקענער שניי, דערנאָך האָט געכאַפּט א פראסט און ס'האָט זיך געפילט אין דער לופט, ווי ער ווערט אלץ שטאַרקער און שטאַרקער.

א פארטיע לאנד-מעסטערס זענען געווען צעווארפן איבערן פרייען פעלד. געריניקט דעם שניי, געקלאפט פענדלעך אין דער געפרוירענער ערד, געשפרונגען פון איין פוס אויפן צווייטן, געהויבן די הענט או געשריען:

— רעכטס!

— לינקס!

— אָל-ראַיט!

די קולות זענען געווען אזוי אָפּט. געקומען פון אלע זייטן, און ס'איז שווער געווען צו גלויבן, אז נאָר זעקס מענטשן געפינען זיך דאָ.

שטיקלעך וואָרד זענען געווען צעווארפן איבערן גאַנצן שטח, די בוימער פארשנייטע, ווי מיט צעדריוועלטער וואטע באצויגן, זענען גע- שטאַנען איינגעקארטשעטע, פאריסן די נאַקעטע, איינגעדארטע צווייגן און זיך קיין ריר גישט געטון.

און אז ס'איז אַ לאַנדמעסטער שטאַרק קאַלט געווארן, האט ער געכאַפּט די האק, זיך גענומען איינבייסן מיט איר אין אַ בויס, און יצדער קרעכץ פון דעם האקער האט זיך לאנג געטראגן איבער די פארשנייטע פעלדער.

אַ בלוי פייערל האָט זיך געצויגן איבערן שניי, אים געשמאַלצן, זיך פארלירן אין אַ געדיכטן רויך, פון מאָל צו מאָל ארויסגעלאזט

בלויז פלעמלעך, צוריק פארשוונדן און איבערגעלאזט ארום זיך א קופערשיין.

דער אויפזעער איבער דער פארטיי, א יידישער בחור, איז גע-
שטאנען ביים „טרענויט“, אנגעפירט די קאמאנדע מיט ביידע הענט,
געווען צופרידן, וואס די ארבעט איז שוין באלד געענדיקט, וואס מאָרן
אין דער צייט וועט די „ליניע“ זיין אויסגעלייגט.

פון לאַנג שטייען אויף איין ארט, האט דער פראסט אַזוי אים
דורכגענומען, אַז ער האָט קוים געקאָנט רירן מיט די פינגער און מיט
שוועריקייט פאַרשריבן די אויסמעסטונגען. ער האָט זיך געווענדט צום
שכן, וועלכער האָט זיך געהאַלטן מיט די הענטשקעס פאַר די אויערן
און אונטערגעטאַנצט:

— וואָס זאָגסטו דזשאַן, ס'וועט זיין אויף היינט גענוג?
— גענוג, גענוג! דער „סאָן אָו ע גאַן“, דער הינטישער זון,
דער פראָסט, בייסט צו שטאַרק!

— אַל-ראַיט, מיר וועלן נעמען די לעצטע אויסמעסטונג
ער האָט אָנגעשטעלט דעם „טרענויט“, געמאכט מיט די הענט
רעכטס, לינקס, אראפגעכאפט דעם שווארצן קעפ, מען זאָל אים בעסער
זען איבערן שניי און מיט אַ זינגענדיקן „אַל-ראַיט“ אנגעזאָגט דער
פארטיי, אַז די ארבעט איז געענדיקט.

די שייגאַצים האָבן אַכאַפּ-געטון די אינסטרומענטן און אין אַ
היילע ארום זענען אלע געשטאנען ארום פייערל.

— מיר וועלן גיין צוריק אין קעמפ? — האט זיך איינער
אַנגערופן.

— צו הייט.
— מיר דארטן מארגן ענדיקן די ארבעט.
— דעריבער?
— ס'קאָן זיין דא ערגעץ ווינט אַ פארמער, וועלן מיר אים
בערנעכטיקן.

— טא וואָס שטייען מיר?
— קומט!
— קומט!

זיי האבן געכאפט די אינסטרומענטן אויף די פלייצעס און מיט א „רעגאטיס“ גאסן ליד זיך געלאזט זוכן א פארמער. דער פראָסט איז פארקראכן אונטער די מלבושים, דורכגענומען די פיינער. די פארשנייטע פעלדער האָבן געבלענדט די אויגן, מיד געמאכט. עס האָט אנגעהויבן צו ווערן טונקל. די פארטיע איז שוין געווען עטלעכע וואכן אונטערוועגס, גענעכטיקט ווו מען האָט געענדיקט די ארבעט, זעלטן זיך פארקלייבן אין איינעם פון די „קעמפס“ וואָס זענען געווען צעווארפן איבער דער ליניע. אויסגעשמירטע, געפרוירענע האָבן זיי זיך געשלאָפּט איבער די פארשנייטע פעלדער, אויפגעהערט צו זינגען, געקוקט אין אלע זייטן טאמער וועט מען דערווען אַ ליכט, און אפילו פארגעסן, אז מארגן אין דער צייט וועלן זיי זיין פריי יעדערער וועט קאָנען אויף צוהיי וואכן פאָרן ווהיין ער וועט גאָר וועלן. איצט האט אלעמען פארפאלגט איין געדאנק וואס גיכער צו זיין אין אַ ווארעמער שטוב און אריינגיסן אין זיך עפעס הייסעס, ס׳זאל ברייען, ס׳זאל אויפטײען די פארפרוירענע גלידער, אַ מידקייט האט זיך איבער אלעמען געלייגט, און הען איינער שטעלט זיך אפ און זאגט, אז ער קאָן הייטער נישט גיין, וואלטן אלע געבליבן נעכטיקן אין מיטן פעלד.

— כ׳בין שוין מיד גייענדיק — האט איינער אַ בורטשע געטון.
 — או דאָס איז אַ וויסטעניש!
 — ווער וויסט ווו מיר פארקריכן?
 — קומט, קומט! — האָט דער יידישער בחור זיי געטרייסט. —
 מיר העלן געפינען אַ פארמער.
 — לאמיר גאָר צעלייגן אַ פייער און דא איבערנעכטיקן — כ׳קאָן שוין נישט גיין!
 אויב דו ווילסט זיך אויפהייבן מיט שטייפע פיס, אל-ראיט!
 האט דער יידישער בחור, בלוי פון קעלט, געשפאסט.
 די שייגאַצים האָבן זיך איבערגעקוקט, גאָרנישט געענטפערט און זיך הייטער געשלעפט, יעדן האט אין הארצן, אליין נישט וויסנדיק פארוואס, פארדראסן אויפן „דזשו“. צי דערפאר, וואס דער „שיגו“ איד פירט אן די פארטיע, צי דערפאר, וואס ער נעמט מצר געהאלט, צי אפשר דערפאר וואס ער איז אויפגערוימט, נאר ווי די זאך זאָל נישט זיין,

האט יעדערער געזוכט זיך צו פארטשעפן מיט אים, ווי ער וואלט דער-
מיט געוואלט פארגעסן די אייגענע צרות.

— מיר האָבן היינט אינגאנצן נישט געדאַרפט ארויסגיין — האָט
זיך איינער אנגערופן.

— אינדערפרי איז נישט קאלט געווען — האָט דער ייד גע-
ענטפערט.

— אָבער ס'האָט געשנייט! — האט אַ צווייטער אריינגעווארפן.

— טא וואס איז?

— או עס שנייט גייט מען נישט מעסטן!

— דאס ערגסטע איז צו ארבעטן פאר אַ פרייהאט-פירמש!

— מען דארף נאָר ארבעטן פאר דער רעגירונג!

— ווער האלט אייך? — האט זיך דער ייד אָנגערופן.

— זע נאר ווי שטייף ער איז! דו ביסט נישט דער באַס!

— איבער דער ארבעט בין איך דער באַס!

— ביסטו!

— טא וואס דריגעסטו?

— הייל איך וויל נישט ארבעטן אונטער אַ ייד!

— קיינער נויט דיך נישט!

— ווע' איך טאקע מער נישט ארבעטן!

— ארבעט נישט!

דער ייד האט געציטערט פון אויפגעגונג געפילט אז אויב זיי

וועלן נישט געפינען קיין פארמער, קאָנען די פינף גוים אים דער-

הרגענען. ער האט געווארט, אַז יעדע רגע וועט זיך עמעצער פון

זיי אויף אים ווארפן, און זיך געוואלט קלאַר-מאכן פון וואנען בעסט

זיך אזא שטאה צו אים. ער איז, דאכט זיך, געווען זייער גוט צו זיי

קיין זאך זיי נישט אויסגערעדט, ער פירט דאך פונקט אזוי ווי זיי

זאל עס זיין בלויז דערפאר, וואס ער איז א ייד?

עס האט זיך דערהערט אַ ביל פון אַ הונט, אלע האָבן זיך אָפּ-

געשטעלט, געוואלט כאַפן פון וואנען דער ביל איז געקומען און דער-

זען צווישן די ביימער אַ ליכט אין אַ פענסטער. אויפגערוימטע האָבן

זיי זיך אַ לאַנגעטון צו דער פארם. דער שייגעץ, וואס האט נישט גע-

וואלט ארבעטן אונטער אַ ייד, איז אויסגעוואקסן נעבן דעם יידישן בחור:

— לאזט מיך אביסל האדטן דעם „טרענזיט“; ס'איז דאך איך קאלט.

— אָל-ראיט, ס'מאכט נישט — האט דער ייד א שאַקל-געטון מיט דער האנט און געשפרייזט ווייטער מיטן „טרענזיט“.
ער האָט דערפילט, אז ער וועט זיך קיינמאָל נישט צוגיפלעבן מיט די גוים: אז ער לעבט אין א טעות — און א שנאה האט זיך דער-
וועקט אין אים.

1920

מאדאם מארקין

א הויכע א בלאַנדע, מיט צוויי דיקע פלאקסענע צעפ, נאכלעטיק פארלייגט אויפן קארט, וואָס, דאָכט זיך, וועלן יעדע וויילע צעפאלן איבער אירע פלייצעס, א פאר גרויסע, קורצזיכטיקע און אין דער זעלבער צייט אַזעלכע טיפע, בלויע אויגן, לויזע קליידער, וואס פאלן ווייך פון די אַקסלען און אין יעדן ריר פון איר קערפער ליגט אַן אנגענעמע, רייצענדע פוילקייט — דאס איז מאדאם מארקין.

זי ליגט אויף אַ חייכער אַטאַמאנע, לייענט פלומרשט אַ בוך און מיט אירע פארזשמורעטע אויגן קוקט זי זיך צו, ווי איר שחיגער, אַ הויכע גרויע איטאַליענערן שפילט זיך מיט איר פינף-יעריקן זון. מיט אַמאָל צעלאַכט זיך די אלטע, ווייזט דער שנור אויפן אייניקל. זאָגט עפעס און קושט אים אין קעפל, אין די אויגן. די שנור שאַקלט מיטן קאָפּ, ווייטט נישט וואָס די אַלטע מיינט, לאָזט ליגן דעם בוך און פארטראַכט זיך.

זי קאָן זיך נישט אויסשמועסן מיט דער שחיגער, וועלכע איז נישט לאַנג אין לאַנד, געקומען אויף דער עלטער פון פלאַרענץ צו אירע קינדער. זיי רעדן זיך דורך אויף די פינגער, אויף שטום לשון און ווייטן קיינמאָל נישט, וואָס איינער וויל פון צווייטן. די שנור ווונדערט זיך, ווי איר איררוינג זיצט מיט אן אפן מויל און הערט זיך איין, ווי די באַבע דערציילט אים עפעס אויף איטאַליעניש. די אלטע רעדט מיט די הענט, מיטן פנים מיט אַלע גלידער און דאָס יינגל הערט זיך איין, ווי ער וואָלט יעדעס ווארט פארשטאנען. און הער ווייט? טאמער רעדן זיי זיך דורך אויף קינדער-לשון.

די שנור דרייט זיך אויס, קאָזט אַרויס פון קאָפּ אַ ביינערנעם קאָפּ, הויבט אים אויף אַן זעצט אים אַריין אין אירע צעפאַטלטע

הָאָר, ווי מען זעצט אַרײַן אַ ווידלע אין אַ בונט היי. זי נורעט זיך
אײַן אין די וויכע קישנס און פילט, אַז ס'איז איר אומעטיק.
צײַט די שוויגער איז געקומען צו איר אין הויז ארײַן האט
מאדאם מאַרקױ זיך אַרומגעזען, אַז אַלץ איז איר דאָ פרעמד, ווי די
אלטע וואלט געווען איר געוויסן, און זי האט גענומען בענקען צוריק
אַהיים.

זי איז געבוירן געווארן, געוואקסן, און זיך אויסגעהאַדעוועט אין אַ הויף
ביים שוואַרצן ים. פון קינדווייז אָן האָט זי אלעמען אויסגעמיטן,
תמיד געווען פאַרטון מיט זיך אַלײַן. אַז זי איז עלטער געווארן און
די מעקלערס, וואס האָבן זיך געדרייט אַרום איר פאַטער האָבן איר
גענומען רעדן שידוכים, האָט זי גישט געוואלט הערן דערפון. זי האָט
תמיד געחלומט. אז „פעטשאַרין“ און אָפּגעברענטער פון דער זון און
חינט, מיט צעשוּיבערטע, שוואַרצע לאַקן וועט אין אַ שטורעמדיקער
נאכט אָנקומען מיט זיין שיפּל הינטער איר פענסטער. אַ שלאַפּנדיקע וועט
ער זי ארויסגעבענען און אוועקפירן ערגעץ קיין קרים, צי קיין קאַווקאַז,
ווי צווישן הויכע בערג, ווייט פון אַ מענטשלעכן ישוב, וועלן זיי
ווינען.

די מעקלערס און די ארעמעלייט, וואס האָבן זיך געדרייט אַרום
איר פאַטער, זענען צו איר אָפּט געקומען מיט בריוו פון זייערע
קינדער, וואס זענען געווען אין אמעריקע. זי האט פאר זיי געלייענט
די בריוו, געטראכט, אז דארט, אויף יענער זײַט ים, מוז ס'לעבן זיין
ברייטער און זי האט באשלאָסן צו פארן אהין. נאך פיל קריגערייען
מיט אירע עלטערן איז זי, מערי שטיין אַ זעכצן-יעריק מיידל אָנגע-
קומען נאך ניו-יאָרק. זי איז אוועק ארבעטן אין אַ „שאַפּ“. מערי איז
פון ערשטן טאג אָן געווארן אנטוישט און ווען זי וואלט זיך גישט
געשעמט, וואלט זי צוריק אַהיים געפארן.

דערווייז האט זי זיך באַקענט, כמעט אויף שטום-לשון, מיט
פיליפּ מאַרקױ, אַן אפגעברענטן איטאליענער מיט שוואַרצע האַר, וואס
פון שוואַרצקײט האָט מען זיך אין די האַר געקאַנט אײַנשפּיגלען. דער
איטאליענער מיט די שוואַרצע, פאַרחלומטע אויגן, מיט די פלינקע
באוועגונגען איז איר געפעלן. צו מיינסטן אָבער איז איר געפעלן דער
זאַמען — מאַרקױ! ווי שיין דאס קלינגט! נאך יעדן שווערן טאַג

ארבעט, ווו מערי האט אין אן ענגן, שטויביקן שאפ, אין דרייען אַ געבורגענע, גענייט א גאנצן טאג קנעפ, איז ער, מאַרקי, אן אויסגע- פּוצטער אן אנגעפערפּוּמירטער, צו איר געקומען. יעדן אָוונט האט ער זי גענומען אין אן אנדער פּלאַץ, זי אמוזירט, ביז דאס מיידל האט אים לייב געקריגן, געזען אין אים איר אמאליקן העלד, פּעטשאַרין און האט מיט אים חתונה געהאַט.

מאַרקיז האָט געהאַט עטלעכע באַרבער-שעפּער, פּריזורעס, געזען פאַרמעגלעך, האָט ער איר אויסגעמעבלירט אַ היים, ווי זי אליין האָט גאָר געוואָלט. יעדן טאָג האָט זי זיך ערגעץ אַנדערש געוויילט, געהאַט אַ קרייז פאַרערער — צו מיינסטן אַמעריקאַנער און אַמעריקאַניזירטע איטאַליענער. זי האָט נישט קיין צייט געהאַט צו טראַכטן וועגן זיך, כמעט פאַרגעסן, אַז זי איז אַ יידישע, אַז זי האָט עלטערן אין רוסיאַנדי. אַז איר ווייב איז געבוירן געוואָרן, האָט זי עפעס יאָ אַ טראַכט געטון, אַז מען דאַרף דעם יינגל „יידישן“, זיך געשעמט פאַרן מאַן, גערעכנט, אַז פּיליפּ ווייסט נישט, אַז זי איז אַ יידישע און באַשלאָסן אים צו רופן אַברהם, נאָך איר זיידן, רופן אים „אייב“ — איז צופּיל יידיש. גוים האָבן נישט אַזעלכע נעמען, האָט זי געמאַכט אפּשרה און אים אַ נאָמען געגעבן איר ווייב. נאָך דער קינדבעט האָט זי פאַרגעסן אָן אַלעס, פשוט נישט צייט געהאַט צו טראַכטן דערפון. זי האָט זיך געווינדערט פאַרוואָס מענטשן האָבן אַ שלעכטע מיינונג איבער איטאַליענער — אַז זיי באַהאַנדלען שלעכט זייערע ווייבער. פאַרקערט, צייט זי וויינט מיט פּיליפּן האָט זי נאָך נישט געהערט פון אים קיין הויך וואָרט. נאָר צייט די אַלטע איז געקומען צופּאַרן פון איטאַליע, איז ביי איר אין מוח געוואָרן אַן איבערקערעניש. עס האָט איר פאַרדראָסן, וואָס די אַלטע רעדט מיט איר ווייבן און איטאַליעניש און שוין עטלעכע מאָל, צייט יאָרן, ווי זי האָט אָנגעהויבן צו טראַכטן אין יידיש. זי ווייסט נישט פאַרוואָס, נאָר אַז זי בלייבט אבער מיט דער אַלטער אין שטוב ציטערט זי, האָט דאָס געפּיל, אַז די אַלטע איז אַ מכשפה קאָן זיך יעדע רגע וואָרפן אויף איר מיט אירע בייגערנע קנאָכען דעמאָלט פילט זי, אַז זי איז זינדיק. אירע טאַטע-מאַמע האָבן פאַר דער לוצער צייט אָנגעהויבן איר צו חלום קומען. זי היינען בעטן זיך ביי איר, זי זאָל „יידישן“ דאָס קינד, זי זאָל זיך גטן מיטן מאַן.

יעדעס מאָל כאַפט זי זיך אויף אַן אויסגעמאַטערטע, קוקט, זיך אַרום, געפינט דעם מאַן נעפּן זיך, רוקט זי זיך אָפּ, באַהאַלט זיך אין אַן עק בעט, ווי זי וואָלט זיך געשראַקן פאַר אים. תּמיד ווען אירע עלטערן קומען איר צו חלום, געפינט זי אויף אירע הענט און פּיס בלויע צייכנס, ווי קניפּן פּון טויטע. איר דאַכט זיך, אַז אַלע האָבן זיך צונויפּגערעדט קעגן איר, ליגן ערגעץ באַהאַלטן אין די ווינקלען, אונטער די בעטן, און ביי דער ערשטער געלעגנהייט וועלן זיי זיך וואַרפן אויף איר, זי באַשטראַפּן. זי האָט אָנגעהויבן באַמערקן זאַכן, וואָס זי האָט ביו אַיצט נישט געזען. אַז זי איז געקומען מיט פּיליפּן צו גאַסט האָט זי מער נישט געקאַנט הערן זיינע מעשיות. עס האָט זיך איר אויסגעדאַכט, אַז אַלץ וואָס ער רעדט איז גראַפּ, אַז ער איז אינגאַנצן אַ גראַבער יונג, אַז היינט, מאַרגן וועט ער זי אָנהייבן שלעכט צו באַהאַנדלען, ווערן אייפּערזיכטיק, ווי אַלע איטאַליענער און איר צעשניידן דאָס פנים מיט אַראַזיר-מעסער. גאַנצע טעג איז זי אַרומגעגאַנגען און געטראַכט ווי אַזוי צו „ידישן“ דאָס קינד. צוערשט האָט זי געוואָלט עס דערצייִן פּיריפּן, דערנאָך האט זי באַשלאָסן, אַז זומער, ווען זי וועט אַוועקפאַרן אין די בערג אויף פּרישער לופט, וועט זי עס לאָזן טאָן אָן דעם מאַנס וויסן. זי האָט געהערט, אַז פּיל איטאַליענער זענען זיך מגייר, ווען זיי האָבן חתונה מיט יידישע מיידלעך, איז ביי איר אין מוח אויף אַ רגע ליכטיק געוואָרן — ווער ווייסט? טאַמער, ווען זי בעט שטאַרק פּיריפּן, פּאַלט אים צו די פּיס, וויינט, זי פּוועלט דאָך ביי אים אַלץ, וואָלט ער עס אויך געטאָן? דעמאָלט וואָלט זי פּאַרבעטן צו זיך טאַטע-מאַמע... וואָס פאַר אַ מיאוסער מענטש זי איז! האט שוין איבער דריי יאָר קיין ברויח זיי נישט געשריבן. די מאַמע מוז שוין זיין אַלט, אַלט פּון צרות, האַלט מסתמא אין איין וויינען... און דער טאַטע? זי האָט דערפּילט, ווי עס ווערט איר וואַרם ביים האַרק, אין האַלז שטעלט זיך עפעס אַוועק און די אויגן ווערן פּייכט.

אויף אווייכן דיוואן איז געזעסן די אַלטע באַבע, געהאלטן אורדווינגען אויף דער שויס און אים עפעס געזונגען. מערי האָט זיך געטרייסלט, חשק געהאַט צו כאַפּן איר יונגל, זאָגן דער אלטער, זי זאָל מער דאָ נישט אריינקומען, זאָל זיצן אין

קיך און זי האָט ביי זיך אין געדאנק נאָכגעמאכט דער אלטער ווי
זי זינט — קאָפּושעטא, שטי-לעטאָ, מאנ-צעטא, אלטע מכשפה!

זי האָט זיך אויפגעזעצט און אַ געשריי געטאָן:

— אוירווינג, קום נאָר אהער!

אויירווינג האָט זיך אריס געטאָן פון דער באַבען, זיך א ווארף

געטאָן דער מוטער אין די אַרעמס:

— מא—מא—

די מוטער האָט אים געקישט, געהאלזט און ס'ערשטע מאל אין

יאָרן האָט זי גערעדט צו אים יידיש:

— מיין זונדל, מיין אברהמל, וועסט פאָרן צויב זיידן? האָסט

אזא שייגעם זיידן מיט אלאנגער, גרויער באַרד, מיין אברהמל!

אויירווינג האָט זיך ווי דערשראָקן, אָפגעשטופט די מוטער מיט

די הענט, נישט פערשטאנען, וואס זי רעדט און מיט מורא געקוקט

אויף איר.

— וואָס רעדסטו, מא? כ'פארשטיי נישט...

— האָסט לייב די מא? — האט די מוטער געפרעגט.

אויירווינג האָט ארומגעכאפט די מוטער מיט די הענט, מיט די

פיס, איר אויסגעקישט דאָס פנים און די מוטער א האלב פארוויינטע

האָט זיך געקאטשעט מיט אים אויף דער אַטאָמאנע, אים דערציילט

האלב אין ענגליש, האלב אין יידיש וועגן זיך, וועגן אירע עלטערן

און געפילט בשעת מעשה, ווי עס ווערט איר לייכטער.

1917

אין גלות

וואלקאוו האָט זיך אויסגעגלייכט, אפגעגאנגען עטלעכע טריש ארץ צוריק און באטראכט דעם בוים, וואס ער האט נאר וואס פאר-פלאנצט. ביים פענסטער איז געשטאנען א יאָלקע, באהאנגען מיט פאר-ביקע פאטשערקעס, מיט קאלירטע ליכטלעך. פייגן געוויקלט אין זילבער, טייטלען געוויקלט אין גאָלד האָבן ארויסגעשריין פון צווישן די גרינע נאָדלעך. ווייסע שעפסעלעך מיט רויטע בענדעלעך ארום די העדזער, האָבן מילד אראפגעקוקט פון די צווייגן, וואס האבן זיך געבויגן פון צופיל משא. די יאָלקע איז געשטאנען אן אויטגעצירטע, זיך געבעטן מען זאָל אָנצינדן די ליכטלעך, וועלן די פאטשערקעס זיך צעשפילן אין צענדליקער קאלירן, זיך טוקן אין זילבער, אין גאָלד און אָנפירן דעם צימער מיט פרייד.

וואַלקאוו האט זיך אריינגעזעצט אין אחיג-שטול, געקוקט אויף דער יאָלקע און זיך נישט געחידושט, וואס אשווערער אומעט איז אים באגאָן, געשטיגן, וואס לענדער ער האט געקוקט אויפן בוים. אויסער פעטיאָן, זיין 6-יאַריק יינגל, וועלכער האט געוויקלט וועלשע-גע ניס אין זילבער-פאפיר, איז אין שטוב קיינער נישט געווען. דאט ווייב מיט דעם עלטערן יינגל זענען געגאנגען בעטן פריינד, זיי זאָלן קומען מיט זייערע קינדער צו דער יאָלקע. וואַלקאוו האט פאר-געטפערט זיין אומעט מיט דער וואכעדיקייט, מיט וועלכער ער באַ-געגנט וויינאכט אין ניו-יאָק, מיט דעם וואס יידן וועלן בא אים זיצן ביז שפעט אין דער נאכט און שפילן אין קארטן, כאטש ס'הארץ האט אים אונטערגעזאגט, אז ער נארט זיך אליין, אז נפעס שטייט אים אין וועג פון וואס מען דארף זיך באפרייען. און יעדעס מאָל וואס ער האָט זיך אַ געטון אין דער האנט אריין, איז אלץ

ארום אים צעשוומען און דער אומעט איז נאך געווארן גרעסער. וואלקאו, דער געוועזענער פרעזידענט פון דער אזאוסקעדאנסקער באנק, האט אפגעוויינט מיט זיין פרוי אכט יאר און זיך קיין איין מאל נישט פארטראכט, אז זי איז אַ יידישע. דער פעטער זיינער אן אלטער גוטבאויצער, וואס האָט דורך די אכט יאר אים צוויי מאל באזוכט, פלעגט נאך אן איבעריק גלעזל אויסרעכענען זיין יחוס ביז אין פערטן, פינפטן דור, פארזיכערט, אז די וואלקאווס האָבן אויסגעבויט צאריצין, זיך געכאפט קושן און יעדעס מאָל שטיל פארענדיקט אויפן אויער:

— צייט, אילייזשא, אַ טראכט צו טון וועגן דער נשמה. גרושענקא, דיין ווייב איז אַ ווילע, זייער אַ ווילע, נאר דאס וואס זי געמט גישט אָן אונזער גלויבן, ווערט נישט קיין פראסאָאָונע... וואָלקאו, אן אויפגעלייגטער, האט יעדעס מאָל צוגעזאגט דעם פעטער, אז ער וועט מיט גרושענקען איבערעזן און גלייך ווי דער אלטער איז אוועקגעפארן, האט ער אָן אלעם פארעסן. ער האט געלעבט גריקלעך מיטן ווייב, מיט די צוויי יינגלעך — וואניא און פעטיאַ — וואס זי האט אים געבוירן, אליין אויך נישט געגאנגען אין צערקחע און נישט געזען דעם אונטערשייד צווישן זיך און גרושענקען. אויפן ניינטן יאר פון זייער חתונה זענען קיין צאריצין אנגעקומען די באלשעוויקעס. וואלקאו האט געוואוסט, אז זיי וועלן קאָנפליסקירן אלע געלטער פון דער באנק, האט ער פארכאפט וויפיל געלט ער האט געקאנט, מיטגענומען די פאמיליע, אנטלאָפן קיין סיביר און פון דארט קיין אמעריקע.

פון ערשטן טאג אָן, ווי זיי זענען אנגעקומען קיין ניו-יארק, האָט וואלקאו דערפילט, אז ס'ווייב איז אַ יידישע. פעטערס מיט מומעט האבן זיך גלייך אפגעזוכט, געהאלטן אין איין פארזארגן, זיי נישט אפגעלאזט אויף אַ מינוט אליין. אויפן צווייטן טאג זענען זיי געווארן אוי היימיש, אז זיי האָבן וואלקאו אַינגאנצן אויפגעהערט צו באמערקן, געגודערט יידיש, אז דעם גוי האט זיך אויכגעדאכט, זיי רעדן וועגן אַ.

דער בעל-הבית, ביי וועמען זיי האָבן געקראגן אַ דירה אין געווען אַ רוסישער ייד אַ דאטמאר, מיטן דאקטאר, האט וואלקאו גערעכנט

וועט ער זיך צוזאמענלעבן. באלד זיך ארוםגעזען, אז דער דאָקטאָר
האט אַ מאַסע טבע, רעכנט זיך נישט, האָט ער, וואַקאוּ, איז אַ רוסי
פאַרשטייט נישט זייער לשון און אין מיטן רעדן פאַרגעסט ער זיך
און גייט איבער אויף יידיש.

ער האט באַמערקט, ווי גרושענקא ווערט אנדערש פון טאג צו
טאג, פאַרשטייט נישט וואס מען רעדט צו איר, כאַפּט זיך אליין אויך רעדן
יידיש, האָט דערביי גרויס הנאה, ווי אלטע, לאַנגפאַרגעסענע זכרונות
וואלטן זיך אין איר נעוועקט. ער בלויו זיצט אַ שטומער, ווערט מיד
צו פּרעגן וועגן וואס דער עולם לאַכט, פילט זיך נאַריש, איבעריק.

צומיינסטן ארט אים פאַר די קינדער. די גאס און זייערע
יידישע חברים — איז וואַקאוּ געווען זיכער — דערווייטערן די
קינדער אינגאַנצן פון אים. זיי קומען צו דער מוטער מיט טענות
פאַרוואָס זיי זענען נישט געמלט, ווי דער מומע פאַניאַס קינדער זענען,
דער פאַטער ווערט יעדעס מאל אַן אָנגעצוגדענער, נעמט אויסרעדן
דעם ווייב, אז זי פירט איבער די קינדער, אז מען דאַרף זיי נישט
שיקן צו די מומעס, האט באלד חרטה, בלייבט זיצן אומבאַהאַלפן און
טרייסט זיך, אז היינט, מאַרנן וועלן די באַלשעוויקיס צוזאַמענברעכן.
ער וועט צוריקפאַרן קיין צאַריצין, נישט בלייבן אין דעם יידישן גוי-
יאַרק, וווּ ער מוז אַרבעטן אַ גאַנצן טאג אין אַ קאַנטאר פון שיפּסקאַרטן
פאַר הונדערט דאָלאַר אַ חודש און אַז ער קומט אַהיים איז אים אַלץ
פּרעמד — די באַקאַנטע, סווייב און אַפּירו די קינדער.

גייט ער אַ מאָד צו גאַכט, וווּ מען רעדט שוין יאָ רוטיש, איז
נענוג מען זאל נעמען זיך גלעזלעך פראַנפן און דער עולם הויבט אָן
צו זינגען יידישע לידער, וואָס גרילצן אין די אויערן. וואָלפּאָון דוכט
זיך, אז אלע שרייען — אַי-וואי, אַי-וואי! — און פאַרשטייט נישט,
ווי נאך גרושענקא, אַ פאַרפלאַמטע, העלפט אונטער.

ער האט באַמערקט ווי די משפּחה צאַצקעט זיך מיט וואַניאַן,
אַ בלייך, איידל יינגל, זיי טעהנגן, אז ער איז געראטן אין דער משפּחה.
וואַקאוּ האָט זיך גענומען צוקוקן צום יינגל, געזוכט אַן ענלעכקייט
צו זיך און נישט געפונען. ער האט באַשלאָסן, אז וואַניאַ איז אַ
קליין „יידל“ און ליבער געקראַגן פעטיאַן. ער האָט אָנגעקוואַלן, וואָס
פעטיאַ איז אַ שטיפּער, וואס די פּלאַקסענע האר פאַן אים אין די

אויגן אריין, ווי אים, וואלקאון, וואס ער קרימט איבער די מומעס,
זען זיי רעדן אלע איניינעם יידיש און זיך גענומען מער אָפּגעבן
מיט אים.

איצט, קוקנדיק ווי פעטיא היקלט די נים, האט וואלקאון זיך
דערמאנט, אז ער פלעגט אזוי זיצן און העלפן אויספונדן די יאָלקע.
עפעס היימישעס האָט זיך אַ וועק געטון. צעווארמט וואלקאון און ער
האט גערופן.

— פעטיא, קום נאר אָהער!

סײַנגל האָט געלאזט ליגן די נים אז זיך אַ ווארף געטון דעם
פאטער אין די אָרעמס:

— פאפא! פאפא!

— ווייסט, פאטיא, אז דו ביסט, פראוואסקאווער?

סײַנגל האט נישט פארשטאנען, וואס דער פאטער זאָגט און ברייט
צעעפנט די בלאַע אַיגן.

— אַ פראוואסקאווער ביסטו, פעטיא, אַ פראוואסקאווער! דיינע
עלטער-זיידעס האבן אויסגעבויט צאריצין, נישט געוויינט אין אַ
טענעמענט-הויז צווישן יידן און דיין באַבע, נאסטאסיא, איז אין דער
נאכט פון, ראושדזעסטווא" נישט געלאפן איינלאדן יידן צו דער שמחה,
ווי דיין מאמע טוט! „דוואריאנעס“, אמתע „דוואריאנעס“ זענען זיך
צונויפגעקומען, נישט אזא אנלויה!

וואלקאון האט געקושט פעטיאן, אים געהאלזט. ס'ערשטע מאל
גענומען דערציילן וועגן יעזוסן, וועגן זיין טויט, וועגן דעם, אז יידן
האָבן אים געקרייצט, דערציילט מיט אלע קלינקייטן, ווי ס'איז ביי
אים געבליבן אין זפרון און אז ער האט דערזען ביי פעטיאן אין די
אויגן טרערן, האט ער פארגעסן, אז עס דארפן קומען געסט. אנגע-
צונדן די ליכטלעך, אנדערגעקניט מיט פעטיאן פאר דער יאָלקע און
זיך שטיל צעוונגען.

די פלעמלעך האבן זיך געשפיגלט אין די פאטשערקעס, זיך
געטוקט אין זילבער און גאלד, אפגעגאסן די ווייסע שעפסעלעך מיט
א לייכטער רויטקייט און איבערן צימער האט זיך געטראגן א שטיל
אומשטיק געזאנג.

מיכאל

א שווערער, אן אייגענע פייגענער, מיט ברייטע, צעוירענע פינגער, האָס קאָנען זיך פאר קיין פאל נישט צימאכן, מיט צעשפרייטע הענט און פיס, וואָס דערמאָנען פון דערווייטנס אַ גרויסע שפּין — דאָס איז מיכאל דער שבת-גוי פון דער שול „אנשי-אונגארן“.

מיכאל איז געבוירן געוואָרן, אויסגעוואקסן, חתונה געהאַט און אָפּגעלעבט איבער פערציק יאָר אין אַ קליין פויליש דערזל. ער איז געווען אַרעם, מער ווי אַן אייגענע, „כאַלפּקע“ נישט געהאַט — האָט מיכאל אפּגעאַרבעט אַ האַלב לעבן ביי אַרייכערן פויער פאַר צוויי רובל אַ וואָך, און זיין ווייב און קינדער האָבן צוגעהינגערט. ער האָט געוואָלט, אז דורכן זומער קאָן מען אין פרייסן פון פעלד-אַרבעט פאַרדיגען גוט געלד, זיך אָבער געשראַקן צו פאַרן אַהין. ער איז זעלטן אַרויס פון אייגענעם דאָרף און אויסער אין די פאַר דערפער, וואָס זענען אין שכנות און אין דער נאָענסטער שטאָט, וואוהין ער איז געפאַרן קיפּן שטיהל, איז ער אין ערגעץ נישט געווען. די שרעק פאַר דעם נייעם, אומבאַקאַנטן, איז ביי מיכאל גע-ווען אַזוי גרויס, אז פיל מאָל האָט זיך אים געדאַכט, אַז דאָרט, וווּ זי דערפער אין שכנות ענדיקן זיך איז עק וועלט.

און אז דער הונגער האָט צוגעשפאַרט, אין יעדעס יאָר איז אין דער „כאַלפּקע“ צוגעקומען נאָך אַ מויל, האָבן שכנים און דאָס ווייב גענומען מיכאל צורעדן, ער זאָל פאַרן קיין אַמעריקע.

גאַנצע צען יאָר האָט גענומען ביז דער געדאַנק צו פארן קיין אַמעריקע האָט זיך ביי מיכאלן דערוואַרמט, אריין אין זיין פאַרוואַק-טענעם, טעמפּן מח, צייטיק געוואָרן און דאָרט עפעס קלאָר געמאַכט. באלד ווי מיכאל איז אנגעקומען קיין ניו-יאָרק האט ער געק-

ראגן די שטעל אין דער שול „אנשי אונגארן“ פאר דרייסיק דאָלאַר
אחודש, ער איז געווען גליקלעך, קיינמאל נישט געבעטן קיין הוספה
און מורא געהאט אוועקצוגיין, ווען אפילו אַ צווייטע שול האט אים
געוואלט געבן מיט פינף דאָלאַר אַחודש מער.

מיכאל האט נישט פארשטאנען קיין איין ווארט יידיש, כאטש
תמיד האט ער זיך איינגעהערט, וואס מען רעדט, געשטאנען אפאר-
טראכטער מיט א צעעננט מויל, ווי ער וואלט געוואלט באגרייפן, וואס
דא טוט זיך, און אויפן זעקסטן יאר איז נאך אלץ געווען ביי אים
אזוי ניי און פרעמד, ווי אין דעם טאג, ווען ער אי געקומען קיין
ניו-יארק.

בינאכט, אז מיכאל איז געבליבן איינ אין שול, איז אים תמיד
באפאלן א שרעק. ער איז זיכער געווען, אז די שול איז פול מיט
שדים. ווי דען אנדערש? דער גלח האט נאך קיינמאל נישט בא-
שפריצט דאס הייז מיט הייליק וואסער, וואקסן דא געוויס נישט-גוטע,
און די נישט-גוטע קאנען פארפירן, אַפּטאן, גאט-ווייסט-וואס האָט ער
זיך אויפגעזוכט פון היימלעכקייט וועגן א שווארצע קאץ, געלעגן מיט
איר אין רי לאנגע אווענטן אויף אן אויסגעבעטן טיש און זיך אזוי
לאנג אויסגעטענהט מיט דעם באשעפעניש, ביז ביידע זענען אנטשלאפן
געווארן.

די שול, די יידן די תלמוד-תורה, וואס איבער דער שול, די
קינדער און די יידישע געוועלבערן וואס ארום און ארום, דאס אלץ
האט דעם פויער אזוי צעטומלט, אז ביי אים איז געבליבן נישט אנדערש
זוי — אז „אמעריקא“ איז איידיש לאנד.

אין זיין שווערן מח איז געווען בלויז איין געדאנק — קלייבן
אסענט צו אסענט. און דער פויער האָט געקליבן כמעט דאָס גאַנצע
פארדינסט דריי מאָל אַ טאָג האָט ער פארשפרייט אַ צייטונג אויפן טיש,
חו ער איז געשלאָפן. צעלייגט זיין פעקל הערינג, געריסן פון אַ
ווייזן-ברויט שטיקער, אונטערהאַלטנדיק די צעעפנטע האַנט די ברעק-
לעך זאָלן אריינפאלן, און זיי געוואָרפן אין מויל אַריין. דער פויער
האָט זיך בארעקט, פארטרונקען מיט וואסער און אַ צופרידענער, האָט
ער מיט די פעטע הענט פין הערינג פארדרייט די לאנגע, געדיכטע
זאָסן.

נאך מיטאָג, האָט מיכאַל געקאָנט אָפּזיין שעה-לאַנג אויף דער וועראַנדע, וואס ארום דער שול, און זיך צוקוקן צו די קינדער, וואס זענען יצדן טאָג געקומען אין דער תלמוד-תורה אריין. ער האָט גע-קוקט, ווי זיי שפּילן „טעג“, זיך בשעת מעשה פאָרגעסן, ווי איינגל, און דער האַראַפּאַשנער פּויער האט צעעפנט דאס מויל, ווי ער אליין וואָלט געשפּילט, און אַז די קינדער האבן אים אַרומגערינגלט, גענומען אויספּרעגן פון וואַנען ער קומט, אים געלערנט ציילן אין ענגליש, אויפגעמישט אין דער געאַגראַפיע די קאַרטע פון רוסלאַנד און אים געוויזן, וווּ וואַרשע איז, האָט זיך ביים פּויער אין האַרצן עפעט צע-וואַרמט, און דעם שווייגנדיקער מיכאַל איז געווארן רעדעוודיק. ער האט זיי גענומען דערציילן אין א געפראכענעם פּויליש אַז אויערנאך וועלן זיי אים פאַרשטיין, פון וואַנען ער קומט, אַז ער האט אַזעלכע קינדער ווי זיי, און אַז די קינדער גייען אויך אין „שקאַלע“. נאר דאַרט זענען די קינדער נישט אַזוי ווילד, האבן אַן אפשיי פאַר אַן עלטערן מענטשן.

די קינדער האבן נישט פאַרשטאַנען קיין איין וואַרט, זיך צע-שאַטן מיט א געלעכטער איבער דער וועראַנדע, איבערלאַנדיק זייערע פּעקלעך ביכער ארום מיכאַל, איז דער פּויער געבליבן זיצן אַן אומ-באַהאַלפּענער, אפגעזיפצט, אין איבער זיין ברייט צעאַקערט פנים האט זיך צעלייגט אַזער. ער האט אַרויסגעשלעפט א „דושעאַגראַפּי“ פון א פּעקל ביכער, און פונקט ווי א פּערד, וווּ עס זאַל נישט פאַרן, טרעפט עס פאַרן ערשטן מאל צוריק אַ היים, אַזוי האט מיכאַל טאַפּנדיק אויפ-געזוכט די קאַרטע, געקוקט אויף דעם געלבלעכן פּלעק, וואס האט אויסגעזען ווי אַן איבערגעדרייטער שטיוול און פאַר קיין פאַל נישט געקאַנט באַגרייפן, פאַרוואס דער געלבלעכער פּלעק זאָג זיין פּוילן. און אַז ער איז געזעסן און געטיילט מיט זיין צעוירענעם פינגער, האט ער זיך ביסלעכווייז פאַרגעסן און געזען, ווי פון דעם קאַלירטן שטיוול וואַקסט אַרויס זיין דערפּל.

פּעלדער מיט געלע זאַנגען וויגן זיך, בויגן די פּולע קעפּלעך. גריקע פּליט אין וויסן, ווי אפגעשאטן מיט שניי. איבער די זאַנגען פאַרגייט זיך א „סקאַווראַנעק“, און די לופט שמעקט מיט פּריש ברויט... מיכאַל צוויי קי מיט פּולע אייטערס קומען אַן פון פּעלד.

בלייבן שטיין פאר זיין הויז, שמייסן זיך מיט די עקן איבער די זייטן פאררייסן די קעפ און מעקן מען זאל זיי אויסמעלן. דאס ווייב מיט די קינדער לויפן ארויס. דאָס ווייב הייסט דער טאַכטער אויסמעלן די קי, אליין טוט זי זיך גיך אָן די שיז און לויפט אַ גליק-לעכע צום דארף-לערער, ער זאל איר איבערלייענען אַ בריוו — מיכאלס בריוו פון אמעריקע. און דער לערער לייענט, — אז מיכאל קומט אויף ביי יאָר אַהיים, פירט מיט זיך שיינע הונדערטער מתנות פאר די קינדער און זי זאל נישט זאָרגן; ער וועק קומען וועט ער אפצאלן דעם חוב אויפן הויז און אויפן שטיקל לאנד, און דער שליטן מוז שוין זיין אינגאנצן פארזשאוערט, זאָל זי אים גלייך אוועקפירן צום שמיד.

אַ יינגל האט ארויסגעריסן די „דזשעאַגראפיי פון אונטער מיכאלס האנט. ער האָט זיך פונאדערגעטרייכלט, זיך ארומגעקוקט, אז ער זיצט אויף דער וואַרענדע פון דער שול, אז ארום אים טימלען ווילדע קינדער, וועמענס לשון ער פארשטייט נישט און טיף אפגעזיפצט.

ביים פויער אין פארוואקסענעם מח האָט זיך זיין היים צע-שוועמען, ווי אַן אלטער חלום, פון פארדרוט האט ער צעשפרייט הענט און פיס, גענומען שפרייזן איבער דער וועראנדע, ווי אַ שפיין, און געטריבן די קינדער פון זיך.

זינט די מלחמה האָט אויסגעבראכן האָט מיכאל אויפגעהערט צו קריגן בריף. ער איז ארומגעגאנגען אַ צעטראגענער, נישט פארשטאנען, האט די מלחמה האָט צו טאָן מיט זיינע בייוו. און דריי מאָל א טאָג, ווי אַ זייגער, האט ער אפגעווארט דעם בריף-טרעגער. פון דערווייטנס נאָך האט מיכאל אַרפֿאָגענומען פאר אים דאָס היטל, געבעטן מיט די אויגן ווי אַ הונט, און מיט אַ פארכאפטן אָטעם יעדעס מאָל געווארט אויף אַ בריוו. און אז עס איז דורך אַ לאנגע צייט, און ער האט גאַרנישט געהערט פון דער היים, האָט מיכאל אינגאנצן אויפגעהערט צו רעדן. געזעסן אין אַ ווינקל שעה נאכאַנאַנד, געפילט, אז עס טוט אים עפעס

זווי, וואָס — האט ער אליין נישט געקאָנט באַגרייפן און געווען זיכער
אז אַ בריוו מוז קומען.
ער האט כמעט אינגאנצן אויפגעהערט צו זסן, געקויכט אַלטע
זעמל, זיי געבראקט אין הייס וואסער און געקליבן אַ סענט צו אַ
סענט.

יעדע נאכט פארן שלאף, האט מיכאַל אַרויסגענומען אַ שמאטע,
אויסציירט אויפן טיש זיין גאַנץ געלט, געמאכט קופקעלעך — איינס
צו באַצאָלן דעם חוב אויפן הויז, ס'צווייטע אַפצוצאָלן דאס שטיקל לאַנד,
פארן דריטן קויפן אַ פאר פערד, אזוי איז ער אַפגעזעכט גאַנצע אָונטן, זיך
אויסגעטענהט מיטן ווייב, געדונגען אויפן מאַרק אַ פאָר פערד, אַפגע-
צאָלט די חובות, ביז דער שקאָף איז אים געקראכט אין די אויגן,
האט מיכאַל דעמאָלט צוריק איינגעוויקלט דאס געלט אין דער שמאטע
זי באהאלטן זיך צוקאפנס, ארויפגעקראכט אויפן אויסגעבעטן טיש און
זיך געלייגט נעבן דער קאץ.

איינמאָל, ווען די קינדער פון דער תלמוד תורה זענען זיך
צוגעאָנגען אַ היים, האָט מיכאַל פארשלאָסן די שול, ארויסגענומען פון
בוזעמ-קעשענע אַ בריוו, וואס ער האט פארנאכט געקראגן, און אַ
צעטראגענער אריין צו אַ באַקאנטן פוילישן ייד אין אַ געפייז געוואַלכל.
— פאניע, זייט אזוי גוט און לייענט מיר איבער דעם בריוו!

— פון דער היים?

— יאָ, פאניע?

מיכאַל האָט פארשארט דעם קאפעליוש, געפילט ווי ס'הארץ
קלאפט ווי אַ האַמער, געקוקט דעם ייד אין מויל אריין און זיך איינ
געהערט מיט לייב און לעבן.

דאס ווייב האט אים געשריבן, אז צוערשט זענען זעקומען אין דאָרף
אריין קאזאקן, צוגענומען ביי איר די קו מיטן ווייסן פלעק, האָבן
אלע אין שווב געוויינט, אַ שאַד, געווען אזא בהמה גענעבן צען
קווארט מיץ אַ טאג, נאר וואס האָט זי זיך ארעמע געקאנט העלפן?
זענען געקומען דייטשן גענומען שיסן אויף די קאזאקן, האָט

זי מיט די קינדער זיך באהאלטן אין א גרוב פון קארטאפל, א גאנצע נאכט דאָרט געלעגן, געשראקן זיך די נאז ארויסצושטעקן, ווייל די קיילן האָבן געפייפט אז מען האט געקאנט טויב ווערן. און גאט זאָל איר מוחל זיין, זי האט פאָרגעסן אריינצוטרייבן אין שטאל די הינדער איז קיין איין לעבעדיקער פויגל נישט געבליבן... אין דער פרי איז שטילער געווארן, איז זי אַרויס פון גרוב מיט די קינדער, און וואס וועט זי דערציילן — דאס גאַנצע דארף איז געווען אָפגעווישט. פון זייער הויז איז בלויז געבליבן דער פונדאמענט...

מיכאַל האָט זיך מער נישט איינגעהערט. ער האט געוואוסט, און זיין גאנצע „פראצע“ איז אַוועק מיטן פייער. געוואלט נאך עפעס פרעגן דעם ייד, איז פונקט דעמאלט אריינגעקומען אין געוועלבל א קוגה. האָט ער צוגענומען דעם בריוו, און א פאַרביטערטער זיך צוריקגע-שלעפט אין שול אַריין.

מיכאַל האָט געשפרייזט איבערן צימער, זיך יעדע וויילע אָפגעשטעלט געוואָלט פאַרשטיין, וואָס די פרעמדע האָבן צו אים געהאַט. ער האָט דאָך מיט זיי נישט אָנגעהויבן. ער האָט געפילט, אַז קעגן אים איז באַגאַנגען געוואָרן אַן עווליה. נישט געוואוסט פאַר וועמען מען דארף זיך קלאַגן און פון דעם קרומען, צעוירענעם, פון צופיל פּואַצע. פויער האט ארויסגעשריען אַ שטומער, טעמפע-ווייטאג. שפעט אין אָונט איז מיכאַל דאס ערשטע מאל אין זיין לעבן אַריין אין א שנק.

דזשים וואנג

א מיטל-וואקסיקער, מיט קיילעכדיקע פלייצעס, א צעשראקן, אפ-געפליאקעוועט פנים, וואָס דערמאָנט אַ סריס, שמאַלע מאַנדל־אויגן, וואָס קומען זיך, דאַכט זיך, צונויף ערגעץ הינטער דער נאַז — דאָס איז דזשים וואָנג, דער „לאַנדרי־מאַן“ (פראַלנצ־מאַן).

אויפן „געזין טייך“, וואָס לויפט פאַרביי דעם „הימלישן באַרג“, אין דער פראָווינג שאַן-שוו, איז וואָ-וואָנג געבוירן געוואָרן אין אַ היל־צערנער בערלינקע. די משפּחה איז נישט שטאַרק צופרידן געווען פון דעם ניי־געבוירענעם, געוואוסט, אַז יעדנס פאַרציע רייז וועט מיט דער צייט קלענער ווערן. נאָר אזוי ווי עס איז געווען אַ יינגל, האָט די משפּחה זיך נישט וויסנדיק געמאַכט, אים אריינגעלייגט אין אַ געפלאַכ־טענעם קויש, איבערגעלאָזט אויף גאָטס באַראַט און געווען זיכער, אַז דער הייליקער קאָנפּוציוס וועט אים־סיי־ווי צונעמען. דאָס קליינע כּי־געזערל האָט פראָטעסטירט, זיך געריסן, געשריגן פון קוישל ארויס, געהאלטן אין איין דערמאנען אַלעמען אין דער בערלינקע, אַז ער לעבט, האָבן זיי נישט געקאָנט פאַרטראָגן די געוואַלדן און ביי יעדן מאָלצייט אים עפעס צוגעוואָרפן. אזוי האָט זיך דאס כינעזערל כּמעט אליין אויסגעהאדעוועט, אַז ער איז עלטער געוואָרן. האט ער זיך אויף אלע פיר, ווי אַ חיה־לע, ארויסגעשארט פון דער בערלינקע, ארויפ־געקלעטערט אויפן דאָק, און צום ערשטן מאָל דערזען, ווי איבערן „געזין טייך“ וויגן זיך בערלינקעס, איינע נעבן אנדערער, אָן אַ סוף.

ער האָט פאַרזשמורעט די קליינע מאַנדל־אויגן און ווי אַ הינדל, וואָס פיקט זיך ארויס פון אַן איי, האט ער געקוקט אין טיפן בלאַען הימל, געקוקט אויף די בערלינקעס, ווי קינדער, פונקט ווי ער, האבן זיך געשפּילט, געקוקט ווי פון ביידע זייטן טייך ציען זיך פעלדער מיט

גריבלעכן טיי און גערעכנט, אז דארט, איבער די פעלדער, ווו דער גריבלעכער טיי רירט אן דעם הימל, איז עק וועלט.

קיינער האט זיך זויף אים נישט אומגעקוקט איז ער געוואקסן ווילד, נישט געקאנט רעדן מיט אמענטס. גאנצע טעג איז ער גע- זעסן אין וואסער, געקלאפט מיט א בעמבען נאסע שטיקער וועש, זיך פארקליבן צו די בלינדע זקנים, וואס זענען געזעסן ביז איבער דער העלפט אין הייסן זאמד, זיך אנגעהערט הייליקע מעשיות, און אפט פארפאלן געווארן אויף עטלעכע טעג. ער איז געוואר געווארן, אז דארט, ווייט, אויף יענער זייט, הימלישן בארנ' הויבט זיך אן אן אנדער וועלט, ווו מענטשן וווינען נישט אין קיין בערלינקעס און עס האט אים גענומען ציען אין שטאט אריין.

דערווייל האט מען אים התונה געמאכט — געגעבן א קליין מיידל פאר אויב.

די משפחה איז אלץ געוואקסן. די פארציעס רייז זענען אלץ קלענער געווארן און דאס וואסער איז געווארן אזוי באזעצט מיט בערלינקעס, אז ס'איז שוין באַלד קיין ארט נישט געווען, הי די וועש צו וואשן. האבן די אייבווינער פון „געלן טייך“ באשלאסן צו פאַרן קיין אמעריקע, וואנג איז געווען צווישן די ערשטע. אַ שווייגנדיקער, מיט שווערע פאראסטעטע געדאַנקען אין קאפ, איז ער אנגעקומען קיין ניו-יארק. ער האט באַלד געקראָגן אַ שטעל ביי זיינס אַ לאַנדסמאַן אין א „לאַנדריי“ (וועשעריי). שטייענדיק גאנצע טעג איבער א באַליע, ביי א וואש-ברעט, האט וואנג נישט אויפגעהערט צו טראכטן פאר וואס מעגשן הונגערן אויפן „געלן טייך“ אין בערלינקעס, ווען אין ניו-יארק שארט מען גאלד אין די גאסן, ווען מען וואלט איב גע- הערט, ווארטן זיך אלע כינעזער אפגעשוירן די צעפ, אויסגעטון די קאפמאנעס מיט די טוכענע שטעק-שיכלעך, זיך אנגעטון הי מענטשן און אריבערגעקומען קיין אמעריקע. איז א ווונדער, וואס אלע לאכן פון זיין בעל-הבית? וווינט שוין אין דער געגנט איבער פינפצן יאר, קאן זיך נישט צונויפערעדן מיט א שכן, לעבט אפגעוונדערט, גאלט זיך יע- דע וואך דעם קאפ, ווי ער וואלט געכטן געקומען פון „געלן טייך“ טראגט א קאפּטן ווי אן אלטע מויד, און אז א מיידל קומט אריין, קוקט ער זי נישט אן.

וואנג האט באשלאסן אז גלייך ווי ער וועט זיך קויפן א
 לאנדריי, ווען אבעל-הבית פאר זיך, נעמט ער אראפ דעם צאפ,
 טוט זיך אן ווי אן אמעריקאנער און וועט מער נישט האבן צו טון
 מיט די לאנדסלייט, זיין בעסט פארגעניגן איז געווען יעדן טאג נאך
 דער ארבעט זיך אריינצוועצן אין פענסטער, פארקייבן די הענט, שעה-
 חייז קוקן ווי מענטשן גייען פארביי, ווי קינדער שפילן זיך, נאכצו-
 קוקן יעדעס מיידל ווי זיי גייען מיט פארריסענע קעפ, ווי זיי רופן
 מיט יעדן בויג, און עס האט אמאל געטראפן, א מיידל, פארבייגענדיק,
 האט צעפענט די ווייסע ציין און צו אים א שמיכל געטון, איז ער
 געווען דער גליקעכסטער. ער איז אפילו נישט ביזן געווארן אויף די
 קינדער, וואס האבן זיך צונויפגעקליבן פארן פענסטער, זיך איינגעצויגן
 די אויגן ווי כאנדלען און אים נאכגעקרייכט. ער האט פלומרשט גע-
 שמיכלט און בשעת מעשה געווארפן מיט די צעשראקענע אויגן, ווי א קרויליק,
 ווען א שלאנג שטיקט אים, און אז די חברה איז געווארן ווילד, אויפגע-
 פראט איינמאל נאכן צווייטן די טיר, אריינגעשטעקט עטלעכע קעפ
 אן אזוי הויך אריינגעטריגן, אז די שוין האבן געציטערט, האט וואנג
 פארהאנגען דאך פענסטער מיט אליילעך, פארשלאסן די טיר, ארויס-
 גענומען פון זיינעם א קופער אפלאען אנצוג, זיך אנגעטון, זיך אויס-
 געבונדן א שניפס צעפלאכטן דעם צאפ, אים צעלייגט איבערן גאלן
 קאפ ווי האר און זיך געשפיגלט.

ער האט יעדן אוונט איבערגעציילט זיין געלט, אויסגערעכנט
 וויפל וואכן ער האט נאך צו זאמלען, איבערגעציילט אויף די פינגער,
 חיפל, לאנדרייס ער האט געהאט אויפן אויג, א צופרידענער האט ער
 זיך אריינגעלייגט אין א שווערן ליילעך, זיך איינגעוויקלט און געשמאק
 געשלאפן אויף דער הארטער פאדלאגע.

גאז ער האט געהאט דין גאנצע געלט, האט ער זיך געקויכטן
 א לאנדריי אין אידישער געגנט. דאס ערשטע איז ביי אים געווען
 איבערצומאכן דעם נאנע, עס זאל קליינען מער ענגליש און אנשטאט
 ווא-וואנג האט ער געלאזט אויפשרייבן אויפן פענסטער דזשיים-וואנג.
 ער האט זיך געלאזט אראפנעמען דעם צאפ, זיך אנגעטון אמעריקא-
 גער קליידער, געהאלטן ווייסע ארויסהעלפערס, אפילו נעגערס און
 פאר קיין פאל נישט געוואלט צונעמען אכינעזער, כאטש עס וואלט

אים אויסגעמאכט פיל ביליקער. ער האָט ביסלעכווייז גענומען פאַר-
 ציען אַ באַקאַנטשאַפט מיט דער חברה יונגען, וואָס זענען געשטאַנען
 גאַנצע אַוונטן אַרום דעם סאַדע-געוועלבל, וואָס קעגנאַיבער, און גע-
 בלעקעצט. ער האָט געשפּילט מיט זיי אין ווערפּל, אַריין מיט זיי אין
 אַ שענק אויף פּיר, דערווייל געוואָר געוואָרן, ווי יעדעס מיידל אין דער
 שכנות הייסט, ווי אַלט זי איז און צי האָט זי שוין אַ יונגמאַן. ער
 האָט מער נישט געוואָלט וויסן, אַז ער איז אַ כינעזער, אַז ער האָט
 געלאָזט אַ ווייב אין דער הייב, גאַנצע טעג געקלערט וועגן ראַזען,
 אַ געפודערט יידיש מיידל, וואָס האָט יעדע וואַך צו אים אַריינגעבראַכט
 קעלנער צו וואַשן. תמיד, ווען זי איז אַריינגעקומען, האָט ער פאַר-
 צויגן מיט איר אַ שמועס, זי אַיינגעלאָדן אין וואַדעווייל, איר צוגעוואַנט
 זי אַהיימצונעמען אין אַן אויטאָמאָביל. ראַזע האָט נישט געענטפּערט,
 צעעפנט די רויטע ליפּן זיך געהאַלטן פאַר די זייטן און אים געלאַכט
 אין פנים אַריין. און אַז ער האָט זי מכבד געווען מיט אַ באַמבאַניערע
 האָט זי צוגענומען, זיך אַוועקגעשטעלט צווישן דער חברה, באַיס-
 וואָס ביים סאַדע-געוועלבל, אַלעמען מכבד געווען און זיך געוויצלט
 אויפן כינעזערס חשבון.

דושים וואָנג האָט יעדעס מאָל געפּילט, ווי די נכפה עסט אים,
 נישט געקאַנט זען, ווי די חברה שטיפּן אַרום מיט ראַזען און זיך
 געטראַכט, אַז ער טויג צו גאַרנישע. ווייסט אפּילו נישט אומצוגיין
 מיט אַ מיידל, וואָס ער האָט ליב.

אַיינמאָל פאַרנאָכט, ווען ראַזע האָט אים אַריינגעבראַכט די קעל-
 נער און אין דער „לאַנדרי“ איז קיינער נישט געווען, האָט ער פאַר-
 צויגן אַ שמועס מיט איר, געפּילט, אַז איצט איז די צייט, איר אַליץ
 אויסציוואַגן. ראַזע האָט געקייכט פון געלעכטער, האָט וואָנג זי לייכט
 אַרומגענומען און איידער וואָס, ווען, האָט ער נישט ווילנדיק איר אַ
 קוש געטון. ראַזע האָט אויפגעהערט לאַכן, זיך אַריס געטון פון אים,
 אים אַנגעשפיגן אַ פּול פנים, אַרויסגעלאָפּן און אַ קלאַפּ געטון מיט דער
 טיר, אַז אַלע, וואָס זענען געשטאַנען אויף דער גאַס, האָבן נייגיריקע
 גענומען אַריינקוקן צו אים אין פענסטער.

ראַזע האָט אַלעמען דערציילט, וואָס עס איז געשען און דער
 עולם אַרום זיין פענסטער איז געוואָרן אַליץ גרעסער.

— שלעפּט דעם כינעזער אַרויס פאַרן צאַפּ, — האָט זיך איינער
אַנגערופן.

— וועט ער וויסן ווייסע מיידלעך צו קושן, — האָט אַ צווייטער
אונטערגעהאַלפּן.

דושיט וואָנג איז געשטאַנען אין פענסטער, געוואָרפן מיט די
צעשראַקענע אויגן, ווי אַ קראַדיק, ווען אַ שלאַנג שטיקט אים. און
געזען ווי אַלע יידן, קריסטן, בעגערס, אלע האָבן פאַרגעסן די שנאה
איינער צום צווייטן, זיך צונויפגערעדט קעגן אים, דעם כינעזער, וואס
האָט אַ קוש געטון אַווייס מיידל, און ווילן אים „לינטשן“.

ער האָט דערפיקט, אַז אומזיסט איז ער געקראַכן פון דער הויט,
געוואַלט ווערן אַן אַמעריקאנער און באשלאסן צוריק זיך לאזן אנוואַקסן
אַ צאַפּ, אנוואַמלען וואס מער געלט און אַהיימפאַרן צום ווייב, וואס
בענקט נאך אים אין דער בערלינקע אויפן „געלן טייך“.

פיר נעגער

דאס קלאפן אין ראד האט זיך פויל צעוויגט—גלין גלאן, גלין גלאן
— געווארן שטארקער, געטרייסלט די שויבן, אפגעהילכט אין די
פונסטערע צימערן און אלעמען ארויסגעשלעפט פון די בעטן. האלב
אנגעטון האט דער עולם זיך ארויסגערוקט, פארלוירן זיך איינגעהערט
אין דער קליינגעריי, וואס האט זיך געטראגן איבערן שעטל. געווארן
העכער און העכער און יעדער איינער האט געפרעגט ביים שכן:
— ס'ברענט?

ווי ברענט?

די פיר נעגערס, וואס זענען געשלאפן אין דער שטאטישער
תפיסה, זענען אראפ פון די נארעס, אריינגעשטעקט די קעפ אין די
קליינע פענסטערלעך מיט די אייזערנע שטאכעטן און זיך איבער-
געווארן פון:

— וואָס, אַ פּייער?

פון אלע טיילן שטאַט האָט דער המון געצויגן צו דער תפיסה.
מען איז געקומען מיט העק, ברעכ-איינס און שטריף. דער שעריף
מיט עטלעכע וועכטערס זענען געשטאנען מיט אָנגעלאָדענע ביקסן ביים
אריינאנג פון טויער, געהאלטן דעם עולם פון דערווייטנס און זיך
געבעטן:

— צעגייט אייך!

— צעגייט אייך, שכני־י!

— מיר ווילן גערעכטיקייט! האָט זיך געהערט פון אלע זייטן.
— דאָס ווילן מיר אייך! — האט דער שעריף זיך אַ קלאַפ
געטון אין האַרץ אַריין און געוויזן אויף די וועכטערס — צו וואָס,

מיינט איר, זענען מיר דא? א פארברעכער דארף איבערגעגעבן ווערן
אין די הענט פון געזעץ.

— מיר זענען ס'געזעץ! — האָט איינער איבערגעריסן דעם
שעריף.

— אמת, מיר זענען ס'געזעץ! האָבן עטלעכע אונטערגעכאפט.

— דער שעריף האָט אונז אָפּגענארט!

— מיטגעפאָרן מיט אונז זוכן דעם נעגער, ווען ער האָט אים
געהאלטן אין דער תפיסה!

— גיב ארויס דעם נעגער!

— גיב אונז איבער די בעסטע!

די נעגערס זענען אָפּגעטראטן פון די פענסטערלעך, אויסגע-
גלאָצט די גרויסע, געלבלעכע ווייסלעך, געשטאנען ווי איבערגעשראָקענע
חיות און געשוויגן. דער עלטסטער צווישן זיי, אַ גרויער, האָט אַראָפּ-
גענומען פון האַלז אַ צלמל און אַנידערגעקניט.

— ס'צלמען וועט אים העלפן! — האָט אַ יונגער אַ ברום געטון,
געשפרייזט ארום און ארום דעם צימער מיט אַנגעשטרענגטע אַייגן,
ווי ער וואָלט געזוכט אַן עפענונג דורך וואנען צו אנטלויפן.

דזשאַן, עטוואס אַן איינגעבויענער, מיט צעשפרייטע פינגער
פון ביידע הענט, די אַייגן ארויס פון קאָפּ, האָט זיך נישט גערירט
פון אַרט, געשטאנען און געציטערט, ווי מען וואָרט אים אָפּגעמאַסטן
מיט אַ שווערער זאַך איבערן מוח.

— איר הערט, זיי ווילן דזשאנען! — האט דער יונגער געלאָזט
פאָרן אַ ווארט און זיך נישט אויפגעהערט צו דרייען ארום און ארום
דעם צימער.

— מיר וועלן אים נישט ארויסגעבן — האט דער אלטער
זיך אנגערופן.

די אַנדערע צוויי האָבן געשוויגן, געווען פארטון מיט זיך, ווי
זיי וואָלטן זיך נישט איינגעהערט צום אלטן.

דאס געשריי אין דרויסן איז געווארן גרעסער, געקומען פון
אלע זייטן. דער המון איז געוואקסן, זיך געשפארט נענטער צום
שעריף, געפאדערט מען זאָל אַרויסגעבן דזשאנען.

און יעדעס מאָל, ווען די אַרעסטירטע האָבן געהערט דזשאַנס

נאָמען, נישט זייערע, האָבן זיי זיך אויסגעבלייכט, די פארהושכטע
פנימער זענען אויף א וויילע רויקער געווארן, ווי אין דער געפאר
יעדע רגע צעריסן צו ווערן פון המון, וואָלט מיט אמאָל אויפגעשיינט
די האָפנונג זיך צו רעטן.

דער עולם האָט זיך גערוקט אַלץ נענטער צום טויער, פרויען
זענען געשטאַנען צווישן די מאַנסבילן, געהעצט, צוגעגעבן קוראזש, האָט
זיך יעדער געוואַלט אויסצייכנען, אַרויס ווייזן זיין בריהשקייט.
דער שעריף איז אריין אין דערמיט:

שכנים, איך אַפּעליר צו אייך אין נאָמען פון געזעץ, צעגייט
אייך, — — — בירגער און שכנים! — — — קיינער האָט זיך נישט
איינגעהערט. יעדער האָט געשריגן עפעס אנדערש, פארהילכט דעם
שעריפט קול און דער המון מיט צונויפגעבייטע פויסטן, מיט העק
און שטריק, האָט זיך גערוקט אַלץ נענטער. דער שעריף האָט געזען
ווי דער המון שטייט איבער אים, ווי אַ וואַנט, קאָן זיך יעדע מינוט
אַ שפּאַר טון, אים איינקלעמען; געזען, אַז מיט גוטן קאָן ער גאָר-
נישט אויפטון, האָט ער אַ ווינק געטון צו די וועכטער און מיט אַ
מאָל האָבן אלע אויסגעשאָסן אין דער לופט.

די וואַנט מיט מענטשן האט זיך פון שרעק אַ רוק געטון אויף
צוריק, דער פעס איז געוואקסן. אַ יונג האָט זיך ארויפגעכאַפט אויף
אַ טויער, אַ וועכטער האָט אים מיט דער דיקער זייט פון דער ביקס
אַראָפּגעווארפן. דאָס איז גענוג געווען. מיט אַ געשריי, ווי ווילדע אינ-
דיאנער, האָבן זיי זיך אַ שפּאַר געטון צום שעריף, גערעוועט:

— הו-הו! הו-הו!

— פארווארפט די שטריק!

— אָט אזוי!

— נעמט אים!

— הענגט אים!

— הו-הו!

דאָס געשריי איז געווארן ווילדער, העכער, זיך געהויבן איבער
דער תפיסה, געקומען מיט אַ האַגל שטיינער, פלעשער און העכצער.
די נעגערס האָבן זיך אָפּגעטיילט פון דושאַנען, זיך געסודעט.
דושאַן, אַ געבויענער, מיט צעשפרייטע פינגער פון ביידע הענט, האָט

זיך אינגאנצן געטרייסלט. אין די געלבלעכע ווייסלעך אין געלעגן
דער צער און אומבאהאלפנקייט פון אַ בהמה איידער מען גייט זי
שחטן.

— וואָס וועט זיין? וואָס וועט זיין? — האט דער אלטער גע-
שויבערט זיינע גרויע קרייזלעך.

— זיי ווילן אים!

— זיי ווילן דזשאנען!

— אויב איר פאָלגט מיך נישט, וועט מען אונז אַלעמען

לינטשן!

— טא זאָגט אים!

— לאַמיר אים זאָגן!

— געהערט, מיר דארפן ליידן פאר אים!

— זיי ווייסן צומאל נישט, אַז מיר זיצן דאָ!

— טאָ לאַמיר אים זאָגן!

אלע דריי האבן זיך אַ לאז געטון צו דזשאנען, געבליבן שטיין
מיט צעעפנטע מיילער, ווי זיי וואלטן געקלערט, ווי נאָך אנצוהייבן.
דזשאַן איז אַ פאל געטון צו זייערע פיס, גענומען קושן, זיך צעוויינט
אזוי שפיציק, אַז ס'האַט דורכגעשוידערט:

— ברידער, לאזט מיך נישט הרגענען!

— האָט רחמנות אויף אַ ברודער!

דאס געוויין האט זיי גערירט. דער שרעק אבער, אַז זיי פאר-
לירן צייט, ווערן מיטגעצויגן, ווי איינער, וואס ראטעוועט אַ טרונקענ-
דיקן ווערט מיטגעשלעפט צום אפגרונט, די זעלבע שרעק האט אפ-
געטעמפט אין זיי יעדעס געמיל.

די געשרייען זענען געקומען פון קארידאָר:

— ער איז אין קעלער!

— די בעסטיע איז אין קעלער!

— דער שעריף וועט פארזאָגן א צענטן זיך נישט אַנצונעמען

פאר אַ נעגער!

— האלט גרייט די שטריק, באיס!
— מיר וועלן אים הענגען אין מיטן גאס!
די בעגערס זענען געפליבן שטיין אן לשון, דערווען דעם טויט
פאר די אויגן, מיט אמאל האבן זיי זיך א ווארף געטון אויף דזשאנען.
געעפנט די טיר, איבן ארויסגעשליידערט, ווי מען ווארפט א קאלב
צי א פערד צו א סטאדע וועלף, אבי צו קאנען אנטלויפן, זיך ראטעווען
דאס לעבן.

1920

א ג ע ש ל ע ג

אין אונט האָבן יינגלעך פאַרשלעפט אויף אַ ליידיקן „לאַט“ אַן
אַטן מאַטראַץ, אים אונטערגעצונדן, זיך אויסגעשטעלט אין אַ שורה
און געשפרונגען איבערן פייער. דאָס פייער איז געוואָרן אַלץ גרעסער
זיך פאַרגאַנגען פון פייכטן מאַטראַץ מיט אַ געדיכטן רויך, געקנאַקט
אַפגעגאַסן די יינגלעך מיט אַ קופערנעם שיין, זענען זיי געוואָרן וויל-
דער, געטאַנצט פון פרייד און געצייגט מיט די פינגער אויף זיי פיי-
עדריקע שפיצן:

— אבער איצט, ווער וועט איצט אריבערשפרינגען?

— איך! — האט אַ יינגל זיך ארויסגערוקט, געמאַכט אויף צו-
ריק עטלעכע טריט, זיך אַ לאז געטון, האט דער פלאם אַ שאַר גע-
טאָן אין פנים אריין, אים צוריקגעהאלטן.

— שפרינג בעסער נישט איצט! — האבן אים עטלעכע יינגלעך
אפגערעדט. — די הויזן וועלן זיך ביי דיר אנכאַפן!

דאגה נישט פאר מיינע הויזן! — איז סיינגל געווארן נאך
איינגעשפארטער, ווען די חברה האבן זיך אנגעהויבן וויצלען אויף
זיין חשבון.

ער האָט זיך געהאַלטן אין איין פארמעסטן, געמאַכט דעם אָנ-
שטעל, אַז אָט שפרינגט ער, אין וואָס לענגער דאָס פאַרמעסטן האָט
געדויערט, אַלץ קלענער איז ביי אים געוואָרן דער קראַזש און ער
איז געבליבן שטיין אויפן זעלבן פלאַץ.

— ר'ווייסט? האָט איינער אַן עצה-געטאָן. — אַז מען טוט זיך
אָן אין נאַסע שמאַטעס, קאָן מען דורכגיין ס'גרעסטע פייער.

— און שאַרט נישט?

— ער איז גערעכט! — האָט זיך אַדריטער אָנגערופן, — כ'האַב

אליין געזען, ווי א פייערמאן האט אייפן פנים זיך ארויפגעוואָרפן א
נאָסע שמאַטע און איז אריין אין פייער, ווו מענטשן האפן א בלאַק
פון דערווייטנס נישט געקאָנט איינשטיין, אזוי האָט דאָס פייער
געברייט.

צוויי יינגלעך האָבן געשלאָפּט אַ שטיין, אים אונטערגעטראָן צום
פייער, אויפגעהויבן און מיטן גאַנצן פּח אים אַ שטיידער געטון, אין
ברענענדיקן מאַטראַץ. טויזנטער פּונקן האָבן זיך אַ שאַט געטון
געפאלן אין דער נאַכט ווי שטערן, האָבן די יינגלעך זיך צעוואָרפן
מיט קולות אין אַלע זייטן, געכאַפּט מיט די הענט די פּונקען. ס'פייער
האָט זיך אַ הויב געטון, אויסגעוואַקסן ווי אַ זייל און אַרום דעם זייל,
האָבן צעגליטע צעגלעך געלעקט דאָס נישט-דערברענטע שטרוי.

דאָס יינגל, וואָס האָט אַן עצה געטון מיט דער נאַסער שמאַטע,
האָט ערגעץ-ווו אויפגעזוכט אַן אַלט-קלייד, עס איינגעטונקען אין וואַ-
סער, זיך איינגעהילט אין דעם פּון קאַפּ ביז איבער די פּיס. און
איידער עמעצער האָט זיך געכאַפּט איז ער שוין געזען אין פייער.
עס איז געוואָרן מיט אַמאָל שטיל, די יינגלעך זענען געבליבן
שטיין אַן אַטעם, געזען ווי די פּלעמלעך הילן זיך אַרום קלייד, זענען
זיי זיכער געזען, אַז ס'יינגל ברענט. אינסטינקטיוו האָט יעדער גע-
כאַפּט וואָס ס'איז געקומען אין דער האַנט און גענומען לעשן דאָס
פייער. דאָס יינגל איז דערווייל אַרויס, אַראָפּגעוואָרפן פּון זיך דאָס
קלייד, וואָס האָט עגסמאַליעט און אַלץ אין אים האָט געשריגן — בין
איך נישט קיין בריה?

אַלע האָבן אים אַרומגערינגלט, באַווונדערט און איינער האָט אַ
פרעג געטון:

— עס האָט זיך צומאָל נישט געברייט?

אַ מאַמע איז אויסגעוואַקסן אויפן „לאַט“, גענומען רופן איר זונדל
האָבן זיך אַנדערע יינגלעך דערמאנט, אַז עס איז צייט צו גיין שראָפן
און איינציקווייז פאַרשוונדן.

דער מאַטראַץ האָט דערברענט. ס'איז געוואָרן אַלץ פינצטערער.
די שמחה איז מיט אַמאָל ווי פאַרשטערט געוואָרן. די איבערגעבלי-
בענע יינגלעך האָבן זיך צעזעצט אויף אַ שטיין, געקוקט ווי דאָס פּיי-
ער ווערט אַלץ קלענער און געשוויגן.

— איר ווייסט, — האָט זיך איינער אָנגערופן — אינדיאנער, אז
זיי כאָפן אַ ווייסן, צעלייגן זיי אַ פייער און בראַטן אים אָפּ.
— זיי זענען נישט קיין קריסטן — האָט זיך אַ צווייטער אָנג-

גערופן

— יידן זענען אויך נישט קיין קריסטן — האָט אַ דריטער
אַריינגעוואָרפן.

— איך בין אַ ייד — האָט דאָס יינגל, וואָס איז דורכגעגאַנגען
ס'פייער, זיך איבערגעזעצט פון איין שטיין אויפן צווייטן.

— יידן האָבן יעזוסן געקרייצט.

— יעזוס איז אויך געווען אַ ייד!

— ס'איז אַ ליגן!

— וויפיל וועסטו, אָו ס'איז אָן אמת? — איז ס'יינגל אויפגע-

שפרונגען.

ס'יינגל האָט אַ וויילע געקלערט, געוואָלט צוזוכן אַ תירוץ און
אַ צוק געטון מיט די אַקסלען:

— כ'ווייס נישט.

— מיין באַבע האָט מיר געזאָגט — האָבן זיך ביים שייגעצל

אָנגעצונדן די בלויע אויגן — אַז יידן האָבן געפייניקט אונזער גאָט

— — — איך האָב פיינט אַ ייד! זיי גייען אלע נאָכן טויט אין

גיהנום!

— האָסטו פיינט אייברעהעם לינקאָלן אויך?

— ער איז דען געווען אַ ייד?

— אודאי איז ער געווען!

— ער איז נישט!

— טאָ פארוואס הייסט ער אייברעהעם? איך הייס אויך אייב-

רעהעם! ס'איז דאָך אַ יידישער נאָמען!

— יידן זענען שמוציק!

— קריסטן זענען שמוציקער!

— שאַראַפּ שייני! — האָט זיך אַגרעסער יינגל, וואָס האָט בין

איצט געשוויגן, אָנגערופן — אַי וואי, מאי בעקי! — אזוי רעדן יידן!

— שאַראַפּ אליין!

— ווילסט זיך פייטן?

— און דו מיינסט. איך האָב מורא פאר דיר, דו קעטאָליק.

117

— קום אן! — האָט דער שייגעץ אראָפגעווארפן ס'רעקל.
— אל-ראיט!

זיי זענען אפגעשפרונגען איינער פון צווייטן, געשטאנען ווי צוויי הענער און זיך פארמאָסטן. די איבעריקע יינגלעך האָבן זיי ארומגערינגלט, געגעבן עצות גערייצט דעם שייגעץ, ער זאל זיך אָפ-רעכענען און מיט אומגעדולד געווארט דער פייט זאל זיך אנהויבן. די שלעגערס האָבן געטשאטעוועט. שטייענדיק אויף איין אָרט, אויס-געשטעקט די הענט, האט אייב מיט אמאל זיך אַ בויג געטון, מיט איין זי פון קערפער געשטאנען ביים שייגעץ און אים פארפארן אונ-טער דער גאמבע, אז יענער האָט אוש געמאכט עטלעכע טריט אויף צוריק. זיי זענען געשפרונגען איינער קעגן צווייטן און וואָס אַ פויסטל האָט זיך פארמאסטן אין פנים אריין, האָט עס תמיד געטראפן אין אַ ליידיקן פלאַץ. אייב האָט זיך געטשאטעוועט דעם צווייטן אונטערן הארץ, האט יענער זיך אַ בויג געטון, געוואלט אויסמיידן דעם קלאפן אַז ער אים פארפארן אין אן אויג. דער שייגעץ איז עטוואס צעטומלט געווארן, געזשמורעט מיט די אויגן, האט אייב געהאלטן אין איין הא-מערן מיט די פויסטלעך, ווו ער האָט נאר געטראפן. א שייגעץ האט אים אונטערגעשטעלט אפוס, האט זיך אייב אַזי אויס געטון. און ווען אייב האט זיך געוואלט אויפהויבן, האט מען אים נישט געלאזט, יעדעס מאל אים צוריק אשליידער געטון אָן דר'ערד, זיך ארומגע-
נומען אין אראד, געטאנצט און געשריגן:

— אַי, וואי, מאי, בעקי! אבראך אין די ביינער!

1916

די מאשין

אין בראדסקיס שיך-פאבריק האָט זיך געטומלט. ארבעטער האבן זיך געקאכט געטענהט, אז מען דארף ארויסגיין אין שטרייק. נישט דערלאזן, אז צענדליקער פאמיליעס זאָלן בלייבן אן פרנסה. אלע האבן גערעדט וועגן דער נייער מאשין, וואס האט געדארפט יעדן טאג אריינקומן, דערציילט, אז אין א שעה שטעפט זי אפ דרייסיק פאר פאדעשוועס. בלויז די ספרדישע יידן האבן זיך נישט געמישט, די נייע האט ביי זיי אינגאנצן אפגענומען ס'לשון און זיי האבן זיך בשום אופן נישט געקאנט צונויפרעדן מיט זייערע ברידער, די אשכנזים. די מאגערע פנימער זענען געווארן חשובדיקער, דאס שטילע, הארציקע געזאנג האט אויפגעהערט און די שווארצע, פארהולמטע אויגן האבן זיך צערעדט, זיך געבעטן מען זאל זיי נישט ארויסשיקן פון דער פאבריק, נישט צוגעמען דעם ביסן ביי אזוי פיל פאמיליעס.

די פאדעשווע-נייער זענען זיך ביסלעכווייז צעלאפן פון דער פאבריק, נישט געווארט די מאשין זאל זיי ארויסשטופן, און געבליבן זענען די ספרדישע יידן. זיי זענען אריינגעקומען פריער ווי תמיד, געארבעט ביז א שטיק אין דער נאכט, געוואסט, אז מען דארף וואס מער אריינכאפן, ווייל היינט, מארגן וועט מען זיי ארע ארויסשיקן. שטומע זענען זיי געזעסן, כמעט נישט גערעדט צווישן זיך און אז דער „פארמאן“ צו דער „באס“ איז אונטערגעקומען, זענען זייערע בליקן געווארן הכנעהדיק, ווי זיי וואלטן זיך געבעטן, אז צו זיי דארף מען זיך נישט טשעפען -- זיצן ארעמע מענטשן ארבעטן און קיינעם שטייען זיי נישט אין וועג.

א יונגער ספרדי מיט וואנסעלעך איז נישט איינגעזעסן. צייט ער האט זיך דערוואסט, אז ס'קומט אריין א שטעפ-מאשין איז ער ארום-געזאנגען אן אַ קאפ. זיין חתונה האט ער אפגעלייגט אויף אַ חודש

צײט און דאָ איז שוין אַרײַבער אַ וואָך און ער ווײסט אלץ נישט וואָס צו טאָן.

— נישט גוט, רחמי, — האָט ער אַ זאָג געטון צו זײן שכן.
— מכה דער מאַשין? — האט דער שכן געאַרבעט מיט צוויי דראַטוועס, — טאַקע נישט גוט!

— ווען כײַטעל נישט אָפּ די חתונה וואָלט מיך נישט אָנגע-
הויבן אַרן, — האָבן זיך בײַם יונגן ספרדי געהויבן די לאַנגע הענט.

— זאָרגן און זיך נעמען צום האַרצן דארף מען נישט! —
האַט דער שכן אים געטרייסט, דערווייל נעמט מען נאך קיין מאַשין נישט אַרײַן! די אשכּנזים האָבן מורא געהאַט, זיך צעלאָפּן און דאָ האַלט אין אײן אַרײַנקומען פּרישע אַרבעט, וואָס פאַר אַ מענטש קאָן זיך עס פאַרזאָרגן?

דער פּאַרמאַן איז אונטערגעקומען, אויסגעצײלט די פאַרטיקע שיך. דער יונגער ספרדי האָט זיך אונטערגענומען מיט קוראוש און אַ פּרעג געטון:

— ווען קומט אַרײַן די מאַשין?

— בענקסט נאָך איר? — האט דער פאַרמאַן געשמײכלט.

— מעג זי דארט צעבראַכן ווערן אויפן וועג! האָט זיך דער שכן אָנגערופּן.

— אײַנגעזונקען ווערן!

— אמן! — האָבן עטלעכע אונטערגעכאַפט.

דער פּאַרמאַן האָט געשמײכלט און זײ באַרויקט:

— מען וועט מסתּמא נישט ברענגען! אַרבעט אַרבעט, רױטע

ײדעלעך! מען דארף הײנט אַרױסשיקן דעם גאַנצן „לאַט“! האַרי אָפּ

סײַז דורך אַ וואך, צוײי און אין דער מאַשין האָט מען ווי פאַרגעסן. קײנער אין דער פאַבריק האָט מער נישט גערעדט דערפון. דערצו האָט די אַרבעט געברענט, מען האָט געהאַלטן אין אַנאַנסירן נאָך פּרישע אַרבעטער און די שכירות זענען געוואקסן.

די חושכדיקע פּנימער בײ די ספרדים האָבן זיך גענומען לײטערן, די שרעק צו פאַרלירן די פּלעצער איז פאַרשוואַנדן און דער

יונגער ספרדי האט אָפגעשטעלט די חתונה. ער האט זיך מער נישט געשראקן פאַרן „פארמאן, זיך געוויצלט:

— מען וועט ברענגען א מאשין?

— ברענגען, ברענגען! — האט דער פארמאן זיך גערייצט, נאָר קיינער האט אים נישט געגלויבט.

עטלעכע ציוואציק פאָר נאָקעטע הענט האָבן געצויגן די דראטוועט זיך געהויבן, זיך אַראַפגעלאזט, ווי זיי וואלטן דיריגירט דעם טומל אין דער פאבריק. ראנער איז זיך פארגאַנגען. די איבעריקע האָבן אונטערגעכאַפט און איבער דער פאבריק האָט זיך געקייקלט אַ שטיל-מעלאַנכאליש געזאנג, ווי אין די פריערדיקע צייטן.

די ארבעט פון דער פרי ביז ביינאכט האט באַרויקט די ספרדים זיי אומגעהייטערט און פארוזיכערט, אז וועגן דער מאשין געדענקט שוין קיינער נישט. דער יונגער ספרדי האָט זיך געקליבן חתונה האָבן, זיך אָנגערופן צום שכן:

— גוט, וואס מיר זענען נישט אַוועק פון דער פאבריק!

— הערן די לייכטזיניקע אשכנזים, די סאציאליסטן? — האָט דער שן זיך צערעדט: — ביי זיי וואלט רעכט געווען דער בעל-הבית ואל זיך טיילן מיט זיי, אַוועקגעבן זיי ס'פארמעגן... ווען זיי אנטלויפן נישט דעמאָלט, וואלטן זיי נאָך ביז דעם היינטיקן טאָג געאַרבעט! היינט ווידער אריינגעקומען אַ פאר „לאַט" סחורה, שוין לאַנג אַזא סעזאן נישט געווען!

אזוי איז דורך אַ וואך נאך אַ וואך און אז די אַרבעט האט אַלץ אנגעהאַלטן, געברענט, האט איינער מיטגעפראכט זיינעם אַ קרוב, דער צווייטער אַ שכן און אין אַ קורצע צייט איז האַלב סאלאניקי געווען אין דער פאבריק, אריינגעוונגען אלטע יידישע זמירות און ניגונים אין די אַמעריקאַנער פאדעשוועט.

איינמאל אין אַ זונטיקן פרימאָרגן, ווען זיינן לעדער-שטויב האָבן זיך געוויגט קעגנאיבער די פענסטער, צענדליקער פאר הענט האבן זיך געהויבן און אין דעם טומל פון דער פאבריק האט זיך געקייקלט אַ שטילער ניגון, האט אַ געהיימע האנט פארווארפן איבער די פענסטער דיקע שטריק און איבער דער פאבריק איז דורך אַ ציטער.

— וואס איז דאס? — האט דער יונגער ספרדי זיך אָנגערופן.

— דאס איז צרות!

— דאס גייט מען פארבן ס'הויז, האט איינער אריינגעווארפן.

— טאקע? — האבן עטלעכע זיך בארויקט.

באלד האט זיך געהערט א סקריפ. אַ מאן האט ארויסגענומען אַ

פענצטער, געמאכט אַ צייכן מיט דער האנט און די שטריק האבן אנגעהויבן קרעכצן.

דער יונגער ספרדי איז נישט איינגעזעסן, ער איז צוגעגאנגען

צום פענסטער, אַ קוק געטון, דערזען ווי אַ מאשין הויבט זיך און איז בלייך געווארן.

אלע האבן געקוקט צו אים, געווארט אויף אַ תשובה, ער האט

אַ שאקל געטון מיטן קאפ, חי ער וואלט אַ שמייכל געטון און זיך צוריקגעזעצט.

עס איז געווארן אומאנגענעם שטיל צווישן עולם, די הענט

האבן זיך גישט געהויבן, בלויז די אייגן האבן געקוקט צום פענצטער,

וון אַ מאשין, אַ שווארצע, אַ מאסיווע, האט אריינגעקוקט, זיך געריסן

מיט די פליגל איבער די ספרדים, זיך געטראגן אויף זיי.

אין קאר

די קאר האט זיך אָפגעשטעלט. פאסאזשירן זענען ארויס, אריינ-
געקומען, און אז די קאר האט זיך גענומען רירן זענען עטלעכע
שקצים אריינגעשפרונגען מיט א געפילדער, ווי אין א שטוק אריין, זיך
וויילעריש צעזעצט און פארנומען כמעט א גאנצע באנק.

זיי האָבן גערעדט הויך, זיך געשטופט, אפגעלאכט פון א דארן
שייגעץ, וואס איז געזעסן אין דער מיט. דער שייגעץ האט נאריש
געווארפן מיט די אויגן אין אלע זייטן, נישט געקאנט כאפן, ווער עס
טוט אים יעדע וויילע הינטערוויילעכץ א צופ איבערן טאפ, אז דאָס
היטל פליט אים אויב אזש איבער די אויגן. ער האט אַ רײס געטון, גע-
ווארט ארויס פון דער מיט, האבן זיי אים צוגעהאלטן און גענומען
צופן פון אלע זייטן. דער ארומיקער עולם האט זיך אַמוזירט. דער
שייגעץ, אן איינגעבויעבער, מיט אן אראָפגעלאזטן קאפ, ווי א געשלאָגענער
הונט, וואס קאָן זיך גישט ווערן האָט באוויזן מיט דער האנט אויף א
פעדלער:

— שיני —

— קוקט, א „שיני“ בארד!

קעגנאיבער די שקצים איז געזעסן אן אַלטער ייד, א פעדלער
באלאָדן מיט קווישעקלעך וויין. דער ייד האט זיך געהאלטן אין קארטשן,
געוואלט וואס ווייניקער פלאץ פארנעמען, געווארפן מיט די אויגן ווי
אן איבערגעשראקענער האָז, אויסגעמיטן צו טרעפן זיך מיט עמעצענס
בליק, און יעדעס מאָל, ווען די קאר האָט אַ טרייטל געטון, האבן די
קווישעקלעך, וואס האבן אראָפגעהאנגען פון זיינע אקסלען, אים אָפגע-
האקט די זייטן.

די שקצים האבן פאָרגעסן אָן זייער דארן חבר, זיך איינגעקוקט

אין פעדלער. דערנאך זיך איבערגעקוקט, ווי זיי וואלטן זיך איבערצייגט,
אז עס איז טאקע אַ יידישע „שיני-באַרד, און זיך צעלאַכט אזוי פּרען,
אז דעם אלטן ייד איז קאלט געווארן.

דער דארער שייגעץ האָט זיך געוואלט אויסברייחן פאר זיינע
חברים, אויפגעשפרונגען, אנגענומען דעם ייד פאר דער בארד און
מיט אַ כריפע פון אַ הונט, איידער ער נעמט בילן, האט ער דורכ-
געזיט דורך די ציין:

— ההים — קער! ווהיסקער — ר — ר!

דער ייד האָט אים אַ קלאפ געטון איבער דער האנט און די
שקצים האָבן אוש פון שמחה פאריסן די פיס:

— קיס דהע שיני! קיס אים, בי! (קוש דעם ייד! קוש אים,
ביל!)

אין דער קאר איז געווארן שטיל. קיינער האט זיך נישט אנ-
גענומען פארן ייד. די עטלעכע יידן, וואס זענען געזעסן אין דער קאר,
האבן באהאלטן די פנימער אין די צייטונגען, צי סתם אוועקגעקוקט,
נישט געוואלט אויף זיך ציען די אויפמערקזאמקייט, אז זיי זענען אויך
יידן.

א בלאסער בחור האָט זיך אויפגעשטעלט, אינטערגעגאנגען צום
שייגעץ מיט א פאר צעעפנטע אויגן, ווי זיי וואלטן געקראכן פון
קאפ:

— וואס האט דיר דער אלטער ייד געטון?

דער שייגעץ האט אפגעלאזט דעם פעדלערס בארד, זיך עטוואס
פארלירן, ווי ער וואלט זיך דערשראקן פארן בחורס צעעפנטע אויגן,
שוין געוואלט אוועקגיין, האט זיך איינער פון די שקצים אנגערופן:

— וואס שטעקט ער אריין די נאז?

— ס'איז דאך אויך א „שיני“!

— קלאפט מען אים אונטער אן אויג!

— העי, בי! פארפאר אים אין אויער!

— וואס שטייטו!

— ער האט מורא!

— אט אזוי! אט אזוי! בעסער!

דער יונגער מאן האט געקראגן אַ פלאַם אין פנים, געפאלן

אויף דער באנק. ער האט זיך א הויב געטון, זיך געוואלט אויפשטעלן,
האט דער שייגעץ זיך איבערגעבויגן איבער אים, נישט געלאזט, האט
דער בחור אן אומבאהאלפענער אנגעכאפט מיט די ציין דעם שייגעצט
אויסער און ביידע האָבן זיך גענומען ראַנגלען.

דער דארער שייגעץ האָט זיך דערווייל אַוועקגעזעצט דעם פעד-
לער אויפן שויס אין זיך אָנגעהאַלטן פאַר זיין באַרד. דער פעדלער
האַט זיך געווערט, געשטופט דעם שייגעץ פון זיך און גערעדט צו
אים יידיש:

— ער, וואָס ווילסטו פון מיר? וואָס האָב איך דיר געטון?
עשו דו! רוצח!

די גאַנצע קאַר מיט גוים זיינען קאַלטבלוטיק געזעסן, זיך צו-
געקוקט מיט אַ שמייכל, ווי זיי וואָלטן זיך צוגעקוקט צו אַ „פייט“ פון
צוויי יינגלעך. די פאַר יידן האָבן טיפער באַהאַלטן די קעפּ אין די
צייטונגען, פון דער זייט יעדע וויילע געוואָרפן אַן אויג צום פעדלער,
געצייטערט פאַר פעס און אויפּרעגונג, דער שרעק פאַר קלעפּ איז ביי
זיי געווען אַזוי גרויס, אַז זיי זענען געבליבן זיצן אויף זייערע ער-
טער.

אַ מיידל איז אויסגעוואָקסן צווישן די שקצים, זיך אַוועקגעזעצט
געבן פעדלער און אָפּגעשטופּט דעם דאַרן שייגעץ:

— שעם זיך, דו גראָביאַן! וואָס האָט דיר דער אַלטער מאַן גע-
טון? פאַרוואָס רייסטו אים די באַרד? דערפאַר, וואָס ער קאַן זיך
נישט ווערן? אן אמעריקאנער ביסטו? ביסט א... —

— נו טאקע, וואס האב איך אים געטון? — האט דער ייד
צעשפרייט די הענט און זיך געבעטן ביים מיידל.

— פיל, — האט איינער אַוועקגעשליעפּט דעם דארן שייגעץ,
— אז אַ ליידי בעט פארן „שיני“, טשעפע אים נישט מער!

— איך וועל אים מער נישט טשעפען — האט ביל זיך געריסן,
ארויסגענומען פון דער קעשעניע אַ קווארטער און זיך אויסגעדרייט
צום מיידל:

— כויל דער „שיני“ זאָל נעמען אַ „שייוו!“ (אַפּגאַלן).

— איך בין אויך אַ „שיני“, — האָט דאס מיידל אויסגעשאַסן,

— און אז עמעצער פון אייך וועט זיך וואַגן אונטערצוקומען, וועל איך
איך צעפאטשן.

— הא, הא אַ שיני ליידי! האָבן זיי זיך געבויען פון געלעכטער,
אויפגעשפרונגען און ארומגערינגלט דאָס מיידל:
— צעפאטש גיכער!

דער דאַרער שייגעץ האָט ווידער געוואלט אנכאפן דעם פערלער
פאר דער באַרד, האָט ס'מיידל איך פארפאַרן אין פנים, אז יענער
איז געפאַרן מיטן קאַפּ אויף אַ שויב, אז ס'האָט אַזש א קלימפער
געטאָן.

— טהרי טשירס פאַר דהי ליידי! (הורא פאר דעם מיידל) —
— האָבן די פאסאזשירן אפלאַדירט.

אַ צווייטער שייגעץ איז אונטערגעלאָפן צום מיידל מיט אַ פויסט.
— וואג נישט זי אָנצורירן! — האָבן זיך געהערט קולות און
דער עולם האָט זיך געהויבן פון די פלעצער.

— וואג נישט, וואג נישט! — האָבן די פאר יידן אוועקגעוואָרפן
די צייטונגען, זיי דער שרעק וואלט פון זיי אינגאַנצן אוועק און מיט
פאַרקוועטשטע פויסטן זיך אַ לאַז געטון צו די שקצים.
דאס געשלעג האָט זיך אָנגעהויבן.

1918

קארל מארקס

א גאנצן שבת גאָכמיטאָג האָט זיך מיסעס העלער געפּוצט. זי איז געווען ביים פּריזירער, זיך געלאָזט מאַניקירן די נעגל, זיך געזעהט מיט אַ שכנסע וואָס אָנצוטון. דאָס האָט זי זיך געקליבן ס'ערשטע מאָל מיטן מאָן צו די „גרענד סטריט באַיס“, וווּ מען האָט זיי דורך פּראַטעקציע אַריינגענומען פאַר מיטלידער.

אַ לאַנגע צייט איז מיסעס העלער צוגעשטאַנען צום מאָן, ער זאָל זיך אָנשליסן אָן די „גרענד סטריט באַיס“ און גישט צוליב זיך. זייער איינציקער ווּן, בען, האָט געהאלטן ביים ענדיקן לאַיער (אדוואַקאַט) און אַ לאַיער, האָט מיסעס העלער געוואָסט, דאַרף האַפּן פאַרבינדונגען.

מיט יאָרן צוריק, ווען העלער האָט געאַרבעט אין דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי און די פּאַרטיי איז געווען שטאַרקער, איז נאָך געווען צו האַפּן מען זאָל זיך צו עפעס דערשלאָגן. איצט, אז די פּאַרטיי איז זיך צעפּאַלן, האָט מיסעס העלער אָפּגעמאַכט ביי זיך איז גישטאָ אויף וואָס צו וואַרטן. מען דאַרף וואָס שנעלער איבער-רייסן מיט די גענאָסן.

בייטאָג, ביינאַכט, ווען מיסעס העלער האָט דערטאַפּט דעם מאָן, איז זי גישט מיד געוואָרן אריינצורעדן אין אים אַלץ דאָסזעלבע. גערעדט האָט זי גיך, מיט האַרץ און אַ חוץ דעם מאָן האָט זי קיינער גישט פאַרשטאַנען.

דער זון האָט צוגעהאַלפּן דער מוטער. ער האָט פאַרויכערט דעם פּאַטער, אז מען קען בלייבן אַ סאָציאַליסט און זיך אָנשליסן אָן די „גרענד סטריט באַיס“. ער האָט אין דעם גישט געזען קיין סתירה, געקוקט דאַרויף, ווי אויף אַ באַנק-ביכל, ווי אויף אַן אויטאָ-

מאָביל, וואָס יעדער גוטער סאָציאַליסט מעג האָבן. שטימען וועט ער
סיי-ווי-סיי דעם סאָציאַליסטישן „טיקעט“ (באַלאַט).

גערעדט האט דער זון, ווי די מוטער מיט האַרץ, צוגעקליבן
בשעת מעשה די ווערטער, ווי ער וואָלט נישט גערעדט צווישן
היימישע, נאר געהאט פאר זיך אַ פּובליקום. די מוטער האָט אנגעקוואַלן,
געשמייכלט צום מאַן און יעדער שמייכל האָט זיך געטענהט זיינס:
— וואָס זאָגסטו צו אונזער בענין? מיט אים דארף מען זיך
קענען אויסטענהן!

מיטער העלער האט נישט געווארט הערן. ער איז געווען דער
היפּוך פון דעם ווייב מיטן זון. אַ רויקער, אַ געלאַסענער, זיך
קיינמאָל נישט געקאכט. גערעדט שטיל, פאַמעלעך און ווי ס'ווייב האָט
געשלונגען די ווערטער, האָט מען זיינע, העלערס געקענט ציילן, אזוי
קלאָר האט ער אַרויסגערעדט יעדעס ווארט.

פון דער היים איז העלער געווען אַ בונדיסט. דאָ אין ניו-יאָרק
האט ער געהאלפן בויען די סאציאַליסטישע פּארטיי, יארן געווען אַן
אנגעשטעלטער אין אַ יוניאן, ערשט מיט עטלעכע יאָר צוריק. ווען ס'—
האבן זיך אנגעהויבן רייסערייען צווישן רעכטע און לינקע, האט מען
אים אַרויסגעשטופט.

מיט די פּאַר טויזנט דאלאַר, וואס ער האט געהאט אפגעשפּאַרט,
האט העלער מיט אַ שותף געעפנט אַ שאַפּ, גענומען אַרבעטן אַ ביליקן
ראַק און ס'איז אוועק גאַרנישט שלעכט.

ער האט זיך ביסלעכווייז אנגעהויבן צו דערווייטערן פון דער
פּאַרטיי, זעלטן זיך געזען מיט אמאליקע באקאַנטע. און נישט ווייל ער
איז געווארן אַ פּאַבריקאַנט. ער האט פשוט קיין צייט נישט געהאַט.
דערפאַר האט ער געהיט דעם יערליכן סאציאַליסטישן באַל. געבענקט
נאך אים. אויפן באַל האט ער זיך געטראפן מיט די אַמאָליקע חברים
זיינע זיך דערמאַנט אן די אַלטע, גוטע צייטן אין דאס איז גענוג
געווען ער זאָל זיך ווידער קענען אָפּשליסן אין שאַפּ. אין הויז, אויף
אַ יאָר צייט, זיין ווייט פון דער פּאַרטיי.

ס'ווייב האָט נישט אויפגעהערט ציצושטיין. ווי זי האָט דער-
טאַכט דעם מאַן, האט זי צענומען די הענט און די ווערטער האבן
זיך געריסן פון איר מים שטיקער האַרץ:

— א סאַציאַליסט איז אויך אַ טאטע! זער יונג האָט בריליאַנטענע פעיקייטן, דער בעסטער רעדנער אין קאַלעדזש... אנדערע, וואָס דארפן ביי אים די שייך פּוזן, ארבעטן זיך ארויף און ער, אונזער בעני, ליידט, וואָס ער האָט אַ טאַטן אַ משוגענעם! נאַר דו, ביזט דאָך סיי-ווי-סיי ביי זיי שוין טרייף! אַ פאַבריקאַנט איז טרייף! הא, וואָס שווייגסטו? מען דאַרף קריגן פאַרבינדונג!

העלער האָט נישט פאַרשטאַנען, ווי עס קען נאָך דעם ווייב איינפאלן אזא זאַך. ער האָט זיך אָפגעטרייסלט פון בלויון געדאַנק ווי אַ ייד פון שמד. ער האָט גענומען זוכן אין דער פאַרטיי, אין אַ יוניאָן, געוואַלט זיך לאָזן קאָסטן, אבי אריינצודרייען דעם זון. ס'האָט זיך נישט געמאַכט.

עס האָבן זיך אָנגערוקט דעם זיניס עקזאַמענס. אין שטויב איז געוואָרן אַ גיהנום. ס'ווייב האָט אים נישט געלאָזט אויף די אויגן:

— וואָס וועט זיין דער תכלית?

— ווילסט דווקא כּוואַל אויף דער עלטער ווערן אַ טעמעני-טאָן דער קלוב פון דער דעמאָקראַטישער פאַרטיי אין ניו יאָרק? — האָט העלער זיך געפרעגט ביים ווייב און אין זיינע שטילע ווערטער איז געווען צער.

— און מיסטער גראַס, דיין שותף, איז אַ טעמעני-מאַן? — האָט דאָס ווייב אַ זאָג געטאָן גיך, זיך געשטיקט מיט די אייגענע ווערטער.

— און אז ער איז?

— מעג דיר אויך אָנשטיין צו זיין!

— וואָס זאָל איך אָבער טאָן, מיין ווייב, אז ס'שטייט מיר נישט

אָן?

— דאַרף דיר נישט אָנשטיין צו זיין גראַסי שותף אויך!

— כּווען זיך נישט העלפן.

— און מיט בענין קענסטו דיר העלפן? קענסט דאָך אויך

נישט! סאָ צו וואָס זיך נאַריש מאַכן. זוכן פאַר אים אַ שטעל אין אַ יוניאָן! די גליקן וואָס דו האָסט דאָרט געהאַט, אָפגעאַרבעט אוי פיל יאָרן און מען באַרעדט דיך נאָך!

נאָך אזא שמועס האָט העלער נישט געהאַט וואָס צו ענטפערן דעם ווייב. וואָס וועט ער איר זאָגן? ער האָט זיך בלויו געחירושט,

נישט געגרייבט, אז דאָס זעלבע ווייב, האָט מיט יאָרן צוריק געאַרבעט אין דער פּאַרטיי, אָנגעפירט אַ שטרייק ווען די קצבים האָבן געהע-
כערט די פּרייזן אויף פּלייש, שטענדיק געפירט מלחמות מיט די
לענדלאָרדס. היינט וויל זי נישט מען זאָל איר דערמאָנען די נאָ-
רישקייטן פֿון אַמאָל. דערגיט דעם מאָן די יאָרן, איז ברוגו, וויל דחקה ער
זאל זיך אנשליסן אן די „גרענד סטריט באַיס“.

זי וואָלט גארנישט אויסגעפירט ביי העלערן. ער איז אַ ייד אַ
שטיִלער, אן איינגעִקשנִטער, א מענטש מיט יושר, אין זיין פּאַרשאַ-
סענעם ביכער-שאַנק שטייען אלע יארגענג „צוקונפֿט“. איינגעבונדענע
שטייט מאַרקס עס „קאָפיטאַל“ אין ענגליש און אין ייִדיש, אַז די הויז-
מענטשן מאַכן אים ענג די אייגענע שטוב, שליסט ער זיך אָפּ אין זיין
שרייב-צימער, נעמט אַרויס אַ יאָרגאַנג „צוקונפֿט“. נעמט אַרויס מאַרקסעט
„קאָפיטאַל“, פּאַרטיפֿט זיך און טראַכט וועגן זיך. העלער האָט
טאַקע אַ „שאַפֿ“ האָט גראַסן פּאַר אַ שותף, אין תּוך איז ער אבער אַ
מענטש מיט יושר, באהאנדלט אן ארבעטער ווי אַ ברודער און וועט
קיינמאָל נישט ווערן קיין טעמעני-מאן.

שטענדיק, ווען עט קומען אים אזעלכע יושרדיקע געדאַנקען אין
קאפּ אריין (און לעצטנס קומען זיי זייער אפֿט). הויבט העלער אויף די
אויגן אויפֿן בילד פֿון קאַרל מאַרקס וואס הענגט איבערן טיש אין
זיין ברייטער ראם, א באַגלידעטע. ער עדוחט זיך מיט מאַרקס'ן,
שמיכלט מיט די טיפּע ווינקלען פֿון מויל און די ווינקלען פּאַרענט-
פּערן זיך:

— אלץ זי, מיין ווייב...

האט זיך געמאַכט, אז דעם שותפֿס זון, וויליין האט די דעמאָ-
קראטישע פּאַרטיי אַרויסגעשטעלט אלס קאַנדידאַט פּאַר ריכטער און
ער איז דערוועלט געוואָרן. און ווילי איז אינגאַנצן מיט פינף יאָר
עלטער פֿון בעניין.

מער האט מיסעס העלער נישט געדאַרפֿט. זי איז אַרומגעגאַנגע-
גען אן אומגליקלעכע, וואס דעם שותפֿס זון איז געוואָרן ריכטער,
נישט אירער. זי האט געוואָרפֿן די שוילד אויפֿן מאָן, אים גערופֿן
מיט זל-ערליי צונעמען:

— גראַס איז אַ טאַטע, נישט דו! דאַס פּאַרשטיי איך — צו

פינף און צוואנציק יאר א ריכטער! ס'איז א קארעיערע! דו אבער, מיין מאן, ביזט געווען א בטלן און וועסט בלייבן! וואס זוכסטו אין דער יוניאן, וואס? וועסט מאכן בעגין פאר אדעלעגאט? דערצו האט ער געדארפט ענדיקן קאלעדזש? גישט ביי מיין לגבן, דו הערסט?

העלער האט זיך נאך געפרובירט אנטקעגן צו שטעלן, אליין אבער מער גישט געגליבט אין זיינע אייגענע רייד. דאס, וואס ווילי איז געווארן א ריכטער, מען וועט דארפן שטיין פאר אים אין דער גאנצער לענג, אים רופן „יור האנאר“, האט העלערן צעטומלט. און אז ווילי איז אריינגעקומען צו אים, האט העלער אפילו געשמייכלט און פונדעסטוועגן זיך אויפגעשטעלט, אליין, פון זיך, איב באגריסט:

— האלף, דזשאוזש!

— מיסטער העלער, — האט ווילי ארויסגענומען דעם סיגאר פון מויל — איך האב אייך פארגעשלאגן פאר א מיטגליד און מען האט גיין אנגענומען.

— ביי די „גרענד סטריט באיס“? — האט העלער געשמייכלט און בשעת מעשה געטראכט, אז צייט ווילי איז געווארן ריכטער. האט ער אנגעהויבן רויכערן סיגארן.

— ס'מעג אייך אנשטיין, מיסטער העלער — איז ווילי גע-ווארן ריידענדיק, געזען ווי מיסעס העלער ווינקט צו אים מיט די הענט, מיטן גאנצן גוף, ער זאל זיך א געם טון צו העלערן — אז עס שטייט אונזער גאווערנער אן צו זיין אין איין פארטיי מיט אייך, דארף אייך אוודאי אנשטיין!

— כ'בין דאך אבער א סאציאליסט — האבן די ווינקלען פון מויל ביי העלערן געשמייכלט.

— א פאבריקאנט איז גישט קיין סאציאליסט! — האט ס'ווייב אים איבערגעשלאגן.

— בין אויך א סאציאליסט! — האט דער יונגער ריכטער אויס-געשטעלט דאס הארץ-ברעטל.

— אויב אזוי — האט העלער זיך צעלאכט, — איז דאך דא א האפענונג, אז גאנץ טעמעני זאל ווערן סאציאליסטיש!

— ס'גייעט דיר אין לעבן, מיין מאן!

העלער האט זיך מער געשטעלט, ער האט אונטער-

געשריבן די נויטיקע פאפירן, אריינגעשיקט אַ טשעק, אויסגעמיטן צו רעדן דערפון און געטון, וואס ס'ווייב מיטן זון האבן אים גע- הייסן.

שבת גאכמיטאג, ווען ס'ווייב איז שוין געשטאנען אן אויס- געפוצטע, אן אנגעפארפומירטע, געווארט אויפן מאן, האט העלער זיך אפגעשלאסן אין זיין צימער. ער האט געווארפן אַ בליק אויף די יאָרגענג „צוקונפט“, אויף די בייכיקע רוקנס פון „קאפיטאל“ פארשעמט ארויפגעקוקט צו קארל מארקסעס בילד. ער האט זיך געוואלט אפרעדן דאס הארץ, דערציילן דעם גאנצן אמת, האט ס'ווייב גענומען קלאפן אין דער טיר:

— קום שוין אמאל, קום!

ס'פנים האט זיך ביי העלערן פארקרומע, אַרחמנות'די קער שמייכל איז געלעגן צווישן די קנייטשן. ער האט גענומען אויפשליסן די טיר. נאך אמאל אַ קוק געטון אויף מארקסעס בילד און דער שמייכל פון צווישן די קנייטשן האט זיך פארענטפערט:

— אלץ זי, אלץ ס'ווייב.

פירשט דאָלגאַרוקאַוו

פירשט דאָלגאַרוקאַוו, נישט קיין הויכער, מיט גוט צונויפגעקלאפטע פלייצעס איז מיטן באַגינען ארויס פון זיין ווייס געפארבט שטיבל, וואָס איז געשטאַנען אין מיטן פעדל.

דער פרימאָרגן האָט זיך געגרויט און אין מזרח-ווייט. ווו דער הימל איז נאָך געלעגן אין דער נאַכט, האָט שוין אַרויסגעשאַסן אַ צע-גליטע פּייל, אַ שמאַלע און אַפאַרשפיצטע. די שטיקער הימל, וואָס אַרום, פאַרגליעווערטע, זענען געוואָרן שווערער און טונקעלער.

דאָלגאַרוקאַוו האָט געמאַכט זיין טעגלעכען שפאַציר, געגאַנגען אַרום דער מאָהיגן קאָלאָניע, ווו ער איז געווען אַ גערטנער. דאָס שטע-קעלע האָט ער געהאַלטן אונטערן אַרעם, ווי אַ שפּיץ-רוט, די כאַלעוועס אַרויפגעצויגן, אויפן קאַפּ געדיכטע האָר, וואָס זענען אַמאָל שוואַרץ געווען, איז די קעפּ נאַכלעסיג געזעסן, אים געמאַכט אויסזען יינגער.

ס'איז געווען די צייט פון יאָר ווען דער פאַרטאָג פּרעסטלעט זיך נאָך און אויף די גראָזן, אויף די צווייגן זענען געלעגן שפּריצן שניי. די לופט האָט געשטייפט די גלידער, זיי אָפּגעפּרישט. דער מאָרגן האָט זיך געוועקט, אָנגעקומען מיט דער ברייט פון די קאָנקעס און אין דער טיפער שטילקייט, וואָס איז געבליבן פון דער נאַכט, האָבן קלאַנגען געהאַלטן אין איין אויפטיקן.

דאָלגאַרוקאַוו האָט געטאַפּטשעט אין די נאַסע גראָזן, זיך לאַנג געדרייט איבער שמאַלע וועגלעך, צוגעקומען צו אַ געדיכט וועלדל. שטיקער ליכט האָבן געטרוקנט די קאַרע פון די סאָסנעס, געוואַרעמט די שטאַמען, וואָס האָבן געטריפט מיט גומי, אָנגעפּילט די לופט מיט מירקייט און שפרות. אין וואַלד האָט זיך צעשריען אַ פּיגל. דאָלגאַ-רוקאַוו האָט זיך איינגעהערט, געקוקט אויף די צעוואַרפענע זומער-

הייזלעך, אויף די לייזונגען פאלאטקעס, ווו דער עולם איז נאך גע-
שלאק געשלאפן, און זיך דערמאנט, אז מען גרייט זיך אין דער קא-
לאניע צו א קאנצערט. ס'געלט וועט גיין פאר די רוסישע קינדער,
יתומים, וואס זענען געבליבן נאכן הונגער.

ער האט געטראכט וועגן רוסלאנד. אים, דעם פירשט דאלגא-
רוקאו, האט דאס אלץ אויסגעזען אזוי ווייט און פרעמד, אים, וועמעס
טאטע, זיידע, עלטער-זיידע, ביז דעם עלפטן יאר-הונדערט — אלע
זענען געזעסן אויף דער רוסישער ערד, זי ליב געהאט, געהערשט איבער
איר, איבער מיליאנען פויערים.

קיינעם פון די טאטעס האָט נישט געארט, וואָס דער פויער
איז ווילד, אויסגעהונגערט, ביי, קיינעם האט נישט געארט, וואָס דער
פויער שטארבט פון הונגער, פון טיפוס. האט איבער דעם גרויסן
ברייטן רוסלאנד זיך אויפגעהויבן א זאזערונגע, איבערגעקערט אלץ
מיט די פיס ארויף, די טאטעס זענען זיך צעלאפן, געבליבן מיט
גארנישט און דער פויער איז געווארן בעל-הבית פון דער ערד.

ער, פירשט דאלגארוקאו, מיט זיינע צוויי טעכטער זענען פאר-
טראגן געווארן אזש הינטער ניו יארק. ער איז א גערטנער אין א
קאלאניע ביי רוסישע יידן און די טעכטער טאנצן אין א באלעט, און
דאלגארוקאו איז נישט דער איינציקער. זיינע ברידער, זיינע חברים
די בעלי-בתים פון רוסלאנד, צו וועמען ס'פוערים פאלק האט זיך
געבוקט, ווי צו געטער, זענען צעשפרייט איבער דער וועלט, ריכטן
אפ גלות. און אויף יעדן פון זיי קוקט מען, ווי אויף א זכר פון
אור-אלטע צייטן, וואס מען האט אויסגעגראבן ערגעץ אין דער ערד,
ווען אין אמת'ן האט דאס אלץ איצט, נעכטן, פאסירט. ס'האט אים ווי
געטון פאר רוסלאנד, פאר דעם ביסל יארן וואס איז אים נאך געבליבן
צו לעבן.

די זון האט זיך געהויבן, געצונדן ס'גראז מיט בריליאנטן,
געברייט. פעלדער און לאנקעס האבן זיך געשפרייט מיט א שטיקן
טרויער, ווייל וואס איז דער מענטש אין פארגלייך מיט דער ברייט
און גרייס, וואס עטעמט אויף אים?

פון וועלדל האט זיך דערטראגן א געלעכטער. דאלגארוקאו האט
זיך אומגעקוקט. זיינע צוויי טעכטער זענען געגאנגען אויף א פריער.

הויך געוואקסן מיט דינע, בויגיקע פיס, ווי דער גאנצער קערפער וואלט באשטאנען פון פיס, פיס און פיס. נאך זיי עטלעכע מיידלעך פון דער קאלאניע, נאכלעסיק אנגעטון. טייל אין אויסגעדרייטע שיד, אנדערע אין בלויוע זאקן, געלעכערטע, ווי זיי וואלטן געגאנגען זיך באדן.

— גוט מארגן, מיידלעך, ווו גייט איר אזוי פרי? — האָט דאָלגאַרוקאַוו זיי באַגרייסט.

— מיר גייען זיך באדן — האפן די טעכטער זיך אנגערופן. אַ מיידל פון דער קאלאניע, מיט אַ צוגעשוירן קעפל ווי ביי אַ יינגל, האט זיך ארויסגערוקט:

— מיסטער דאָלגאַרוקאַוו, גיט אן עצה. מיט וואס פאר א בלימלעך זאל מען אויספוצן די קאסינע?

— מיר האָבן דאָך היינט אַ קאַנצערט פאַר די הונגעריקע קינדער פון רוסלאַנד — האָט זיך אַ צווייטע אַריינגעמישט.

ס'איז גענוג געווען מען זאל אָנהויבן רעדן וועגן בלומען און דאָלגאַרוקאַוו האָט פאַרגעסן, אז ער איז א פירשט, וואָס ריכט אָפּ גלות. ס'פנים האָט ביי אים אויפגעלויכטן:

— איר ריכט זיך אויף א גרויסן עולם?

— א חוץ אונזערע, ריכטן מיר זיך אויף א הונדערט געסט.

דאָלגאַרוקאַוו האָט געחיון אויף די דייזיס מיט די גאַלדענע קרוינדלעך, אויף די שוואַרץ-קעפיקע טויזיס, וואָס האָבן זיך געשפרייט איבער די לאַנקעס ווי קאַלירטע קאוויאַרן:

— קיין שענערע בלומען דארף מען ביט!

ער איז דער ערשטער אריין אין דער לאַנקע, געשניטן ס'גראַז מיט די פעסטע פיס, מיט די הענט, געריסן די בלומען מיט די שטאַ-מען. די מיידלעך האָבן זיך געלאזט נאָך אים, אריין אלץ טיפער אין דער קילקייט פון גראַז, אויפגעציטערט דעם מאָרגן מיט זייערע מיי-דעלשע געשרייען. זיי האָבן זיך געבויען, זיך געהויבן מיט פריש-גע-ריסענע בלומען אין די הענט, אַריינגעאַטעמט אין זיך דעם ריח פון האָניג, זיך ווידער געבויען און ס'האָט אויסגעזוסן, ווי דאָלגאַרוקאַוו, א געצענדיגע רשער פריכטער טוט תפילה מיט זיינע הייליקע מיידלעך צו דער מאַמע ערד.

פאראנאכט האָט זיך די קאַלאָניע גענומען קלייבן צום קאַנצערט.
די קאסינע איז געווען באַפּוצט מיט פעלד-בלומען, מיט רויטע פענער.
אַ שורה עלעקטרישע לעמפלעך האָט געברענגט איבערן אַריינגאַנג. די
פעלדער זענען געווען אזוי ברייט און טיף, אז דער גאַנצער טומל-
אַרום דער קאסינע האָט זיך נישט אָנגעזען.

געסט זענען אנגעקומען פון די אַרומיקע האטעלן, אנגעפילט
ביסלעכווייז דעם זאַל, זיך צעזעצט אויף די לאַנגע בענק, וואס זענען
געווען צעשטעלט ביז צו דער סצענע. מען האט זיך געפילט היימיש,
זיך דורכגערעדט אויף יידיש, רוסיש, ענגליש.

דאָלאַגאַרוקאַו איז געווען מיט די טעכטער אין אַזויט. טרויע-
ריקע מחשבות האבן זיך אים געפלאַנטערט אין מוהי געהאט פאַר-
איבֿל אויף זיך, פאַרוואָס ער איז ניט איצט אין רוסלאַנד.

ס'איז אַריינגעקומען דער פרעזעס פון דער קאַלאָניע, אַן אַדע-
סער יינגערמאַן, וואָס בויט הייזער, גרוסט זיך מיט זיין ריינעם רו-
סישען אַקצענט און לעבט מיט דער נייער רוסלאַנד. ער האט גע-
האַלטן פאַר זיין חוב צוצוגיין צו דאלגאַרוקאַו:

— ס'זאמלט זיך אן עולם.

— יע, ס'זאמלט זיך.

— און אין רוסלאַנד הונגערט מען טאַקע?

— ניט מען הונגערט, מען שטאַרבט, גאַנצע דערפער שטאַרבן

אויס — האט דאלגאַרוקאַו רויק געענטפערט און ס'איז ניט קענטשיק
געווען צי ער איז גלייכגיילטיק, צי ניט.

ס'האבן זיך באַלד גענומען קלייבן מענטשן. פון דער זייט גע-

קוקט אויף דאלגאַרוקאַו, אויף זיינע טעכטער, וואס איינע האט אויס-

געזען, ווי ניקאָלאַי דעם צווייטנס אַ שוועסטער. דער עולם, כאַטש אַ

לינקער, האט זייער געוואָלט זיכער זיין, צי דאס איז טאַקע דער אמת-

ער פירשט דאָלאַגאַרוקאַו און טיף אין הארצן איז קיין אייגער נישט

געווען צופרידן. וואס דער פירשט האט געמוזט ווערן אַ גערטנער.

דער עולם איז געוואָרן אומגעוילדיק. דאָ און דארט האָט עמע-

צער אָנגעהויבן קלאַפן אין די הענט מען זאַל אָנהויבן דעם קאַנצערט.

באַלד איז דער עולם געוואָרן אנגעשטעקט און דער זאַל איז פול-

געווארן מיט אַזאַ פאַטשעריי, אַז די שויבן האבן געציטערט.

אויף דער עסטראדע האָט זיך באַוווּן אַ דאָר מענטשל, דער
פּאַרויצער פּון דעם קאָמיטעט פאַר הונגעריקע קינדער אין רוס-
לאַנד.

ס'איז שטיל געוואָרן. דער פּאַרויצער האָט אָפּגעהוסט און אָנ-
געהויבן אין ייִדיש:

— חברים און פריינט, האַלט אייך רויק, מיר וועלן דורכפירן
דעם גאַנצן פּראָגראַם, וואָס מיר האָבן פאַרשפּראַכן. איצט וועל איך
בעטן דעם עולם זיך אויפצושטעלן, ווייל ס'איז ביי אונז אַ מנהג צו
עפענען יעדע אונטערנומונג מיטן אינטערנאַציאָנאַל.

דער עולם האָט זיך אויפגעשטעלט. אַ יונג בחור'ל אין אַ שוואַרץ
רוסיש העמדל מיט אַ צעקנעפּלטן קאָלנער, איז אַרויס פּון אַ זייטיקן
פּאַרהאַנג ער האָט אַרויסגענומען אַ מויל-האַרמאַניקע און אָנגעהויבן
אויסצושפּילן דעם אינטערנאַציאָנאַל.

דאָלגאַרוקאָוו מיט די טעכטער זענען געשטאַנען פאַרטראַכטע,
ערנסטע. זיי האָבן געקוקט אויף דעם בחור'ל מיט דער מויל-האַרמאַניקע,
זיי זיין איינגעפאַלענער בויד. הויבט זיך ביי אים, די באַקן בלאָזן זיך
אָן און אין זייערע פאַרטראַכטע אויגן האָט זיך באַוווּן אַ שמייכל. און
אַז מען האָט געענדיקט דעם אינטערנאַציאָנאַל האָט דאָלגאַרוקאָוו נאָך
לאַנג געטראַכט וועגן זיין טאַטע, זיין זיידע, זיין עלטער-זיידע, וואָס
האָבן פּון עלפּטן יאָרהונדערט געהערשט איבער רוסלאַנד. איבערן פּויער,
געזען אַ שייכות צווישן די טענער פּון דער קליינער מויל-האַרמאַניקע
און זיין גלות.

1926

ביים טעלעפאָן

פון נאַכמיטאָג ביז אין אָונט איז עסטושע געזעסן ביים טעלע-פאָן, אויפגעכאַפט דעם קלענסטן רויש, וואָס דאָס אָפגעניקלטע מעטאַר האָט געשפּרייט איבער דעם ליידיקן צימער — פארבונדן עסטושען מיט דער גרויסער, פרעמדער ווארשע.

די ליידיקע צימערן, ווו עסטושע איז שוין דריי חדשים אַליין, האָבן געשראַקן. די ווענט, דאָס מעבל, אַלץ האט זיך געדרייט אַרום איין פינטעלע און דער מוח איז נישט מיד געווארן צו טראַכטן דאס זעלביקע וואס בעכטן, וואָס אייערנעכטן.

עסטושע האָט געזען, ווי דאס ארומיקע לעבן, אַזא גרויס, אַזא ליכטיקס לויפט-אייך, ווערט אַלץ שמעלער און שמעלער. און דאָס פארגאנגענע, וואס זי האט אזוי געוואלט פארגעסן, געוואַלט עס זיך ארויסשלאָגן פון קאַפּ — איר פארגאנגנהייט וויקלט זיך פארנאנדער און זי קען זיך בשום אופן נישט ארויספלאנטערן דערפון.

די געדאנקען אַזעלכע גרויע האָבן אויסגעפילט די פוסטקייט פון די לאנגע טעג, פון די נאך לענגערע נעכט, דערציילט און איבער-דערציילט, ווי עסטושע האָט זיך באקענט מיט דודן, ווי זיי האָבן זיך פארליבט און ווי גליקלעך זיי האבן געלעבט.

יעדעס יאר האט ער זי אָפגעפירט אויף אַן אנדערן זומער-פלאַץ געשריבן יעדן טאג אַ ברייח, באווארפן מיט מתנות. זי אפגעווארט אויפן באַן-הויף מיט בלומען. האט זיך עסטושען איינמאל פארגלוסט איבערצוראשן דעם מאַן. זי האט אים נישט געלאזט וויסן ווען זי קומט און, אז זי איז פארפארן צו זיך אַהיים, האָט איר געפנט אַ פרעמדע דאַמע. אַ יונג קעפל האט אפּערגעקוקט פון הינטער דער קיים צע-עכנטער טיר, אַ פרעג געטון:

— וועמען דארפט איר ?

עסטושע האט זיך צעלאכט און אז איר געלעכטער איז געווארן היסטעריש, האט די פרעמדע זיך געכאפט ווער ס'שטייט פאר איר און זי האָט ברייטער געעפנט די טיר:

— כ'האב אייך נישט דערקענט און טונקלען קארידאָר, ענט-שולדיקט. איר זענט עסטושע — האט די פרעמדע געעפנט אַ פּאָר אויגן ווי ס'וואלט ביי איר קיין גרעסער גליק נישט געווען, ווי זיך צו באקאנען מיט עסטושען — איך הייס מאניע, בין אייער מאנס אַ באקאנטע... שוין אוואך ווי כ'זוך אַ האָטעל, קאָן נישט קריגן און דאָ האב איך צופעליק געטראפן אייער מאַן, האט ער מיך פארבעטן צו זיך... אַ ליידיקע דירה... איר זענט ביזו? איר דארפט נישט ביזו זיין!

נאך דעם זעלבן טאג האט די פרעמדע איינגעפאקט אירע זאכן און איז אַוועק פון הויז.

און אין הויז האט מען מער נישט געקענט אריינקומען. די זענט, ס'מעבל, די לופט, אלץ איז פול געווען מיט שנאה. מען האָט נישט גערעדט, זיך געשרפט מיט די אויגן און אַז ווערטער זענען געפאלן, האבן זיי געשיפעט מיט גאל, ווי שלאנגען-צינגלעך. דער מאן האט זיך געבעטן ביי עסטושען, געלעגן ביי אירע פיס, צוגעזאגט גוט צו זיין:

— עסטושע, טרייב מיך נישט... דו וויסט. אז איך קען נישט לעבן אָן דיר... אַז מען האט נישט ליב, קריכט מען נישט אַזוי... דו וויסט... וואס שווייגסטו? נו, אַז אַ מענטש גליטשט זיך אויס... טאָ שעכט מיך, שעכט מיך!

זיינע ווערטער זענען נישט דערגאנגען צו אירע אויערן. גאנצע טעג איז זי געלעגן ביי זיך אין שלאָפצימער, געטריבן דעם מאַן פון זיך, אים געטריבן פון הויז, אַזוי ענג זעמאכט אים ס'לעבן, אז ער איז אַוועק.

דעם זעלבן טאָג ווען דער מאַן אין אַוועק, איז דער פעס ביי עסטושען פארשווינדן. זי האט זיך גענומען פאר די צימערן, געווען ס'זאל נאָכן מאן קיין זכר נישט בלייבן און פאר איר האט זיך גע-נומען שפרייטן אַ ניי לעבן מיט אַזוי פיל רחבת און דאס לעבן נאך

א פארנעפלטס, האט געצויגן, נישט געלאזט איינזיצן אין שטוב.
זי האָט אָנגעהויבן אויסצומיידן באַקאַנטע, געליטן וואָס מען
קוקט אויף איר מיט רחמנות, זיך געכאַפט, אז אָן דעם מאַן הויבט
מען זי אָן צו באַמערקן ווייניקער, אירע פאַפירן פאַלן פון טאַג צו
טאַג.

די אויגן האָבן זיך ביי איר, ווי מיט אַמאָל געעבנט און זי
האָט זיך אַרומגעזען, אז נאָך אַלעמען האָט זי דעם מאַן ליב, קאָן
נישט לעבן אָן אים.

און וואָכ מער זי האָט זיך געוואַלט באַפרייען פון אים, באַהאַלטן
יעדע זאַך, וואָס האָט זי געקאַנט דערמאָנען אָן אים — אַלץ העכער
האָבן צו איר געשריען די ערטער וווּ ער איז געשטאַנען, געזעסן,
געשלאָפן. אַלץ איז פול געוואָרן מיטן מאַן. קלייניקייטן, לאַנג-פאַר-
געסענע האַלבע ווערטער זענען מיט אַמאָל אַפּערגעשווומען, זיך באַ-
זעצט ביי עסטושען אין מוח און געפיקט.

איצט ערשט האָט איר גענומען באַנג טאַן די גאַנצע חתונה,
דערפילט אז אָן דודן איז איר ענג די וועלט, אז פאַר יעדן פרייז
דאַרף זי אים צוריקקריגן.

עסטושע האָט אויפגעווכט אויף דער טעלעפאָן-סטאַנציע אירע א
באַקאַנטע. נאָך עטלעכע טעג צושטיין צו דער באַקאַנטער, האָט זי
געפועלט, אז ווען דוד וועט אָפקלינגען זיין געליבטע, זאָל דאָס טע-
לעפאָן-מיידל זי פאַרבלינדן מיט דערזעלבער ליניע.

שעהן האָבן זיך געצויגן, גרויע, לאַנגע, נישט געוואָלט פאַרביי. זי
האָט געקוקט אויפן טעלעפאָן אַפאַראַט, אויף די שוורן, וואָס האָבן
זיך גערינגלט, אויפגעכאַפט דעם אָפקלאַנג פון אַ ווייטן רויע, וואָס
איז ערגעץ איבערגעריסן געוואָרן און געציטערט אינגאַנצן, און וואָס
לעגער זי איז געזעסן ביים שטומען אַפאַראַט, אַלץ פאַרעקשנטער זון
געדוודיקער איז איר פאַרלאַנג געוואָרן, געהערט ווערטער אין דער
שטומקייט, וואָס איז געלעגן אין דעם ליידיקן צימער.

ס'גלעקל האָט זיך מיט אַמאָל צעשאַטן, אויפגעהערט און באַלד
חידער אויפגעטרייסקט די שטילקייט. דער אַטעם האָט עסטושען פאַר-
פעלט. זי איז געבליבן זיצן איבער אַרגע אין אַ הוילקייט, וווּ קיין
האַנט הויבט זיך נישט. און אז ס'גלעקל האָט צום דריטן מאל שוין

גישט געקלונגען, נאר זיך צעשריען, האט זי אַ פאַרלוירענע געכאַפּט
ס'טרייבל צום אויער, געהערט ווי אַ יונג קול חנדל'ט זיך :

— דוד ?

— איך, זאשע.

— האסט געקראגן פילעטן ?

— געקראגן, גילדענע מיינע.

ווערטער ווי שנרלעך וואסער, פארגיסן ביי עסטושען די איל-

ערן. זי הערט מער גארנישט, זעט ווי דוד בויגט זיך איבער איר,

רוימט אין אויער אריין:

— גילדענע מיינע, גילדענע עסטושע.

דער רויש אין די אויערן פארשווינדט און דאס יונג קול חנ-

דל'ט זיך ווידער:

— וויסט, אז כ'בין איינע אליין... ס'וואלט אזוי גוט געווען

ווען דו קומסט איצט ארויף, קום!

— וועסט זיין גוט צו מיר ?

— כ'וועל זיין.

ס'פנים ביי עסטושען לייכט אייף, די אויגן גרויסע, פארחלומטע

קוקן פאר זיך און זעען גאַרנישט. ליפן, הייסע ליפן גלעטן איר

דעם האלז, די שלייפן, פארקניפן זיך מיט אירע ליפן און קיין אַטעם

פארפעלט גישט. הא, ווען איז דאס געווען? מען רעדט שוין גישט?

זי האט זיך א הויב געטון אָנגעשטרענגט די אויערן, דעם מח. גע-

הערט ווי די שטילקייט רוישט אין די טעלעפאן שוורן. זי האט אויפ-

געהאנגען ס'טרייבל, געבליבן שטיין א פארלוירענע. אן איבעריקע. אלץ

איז איר דא געווארן פרעמד, אפגעריסן פון איר לעבן. ווי ס'וואלט

עפעס אפגעפרענט און ארום טראגט זיך אש און רויך.

1925

א ר ב

דער רב, ר' משה סיגל, פון דער שול, אנשי פוילן, האָט גע-
רויכערט פון יינגלעך ווייזן. מיט די יאָרן איז דאָס רויכערן ביי אים
איבערגעגאנגען אין אַ הונגער. און אז דער הונגער איז אים באַפאַלן
אין מיטן דער נאַכט, האָט ער זיך אויפגעכאַפט און פאַרצויגן. פרייטאָג
אַבער פאַר ליכט-בענטשן, האָט זיך די שפרות אָפגעטאָן פון אים און
ער איז זיך באַגאַנגען אָן אַסיגאַרעטל ביז איבער הברלה. דער רב
האָט אין דעם געזען אַ גאַט-זאך.

אזוי האָט עס אָנגעהאַלטן פון בחור-ווייזן אָן. און פונקט היי-
טיקן שבת, ווען דער רב איז אלט געוואָרן פופציק יאָר, האָט מען
אים אין חלום געשטעלט פאַר אַ נסיון און ער איז געשטרויכלט געוואָרן.
ער האָט זיך אויפגעכאַפט מיט אַ שווער געמיט און מורא געהאַט
צו ברענגען איבער די ליפן, אז ער האָט אין שלאָף גערויכערט.
דער רב האָט זיך געחידושט פון וואָגען ס'קומט צו אים אזא
חלום, נישט געוויסט פאַרוואָס מען שטראַפט אים. זאל עס זיין פאַר
דעם זון זיינעם, דעם ראַבאי פון א האַלב-רעפּאַרמירטער שול? אין
פאַרגלייך מיט אנדערע אמעריקאַנער ראַבאים, איז ער דאָך אַפרומער.
גאַלט זיך נישט, איז נישט מחלל שבת און קיין אַלטער בחור, ווי
זיינע חברים, וועט ער שוין נישט בלייבן. דער רייכסטער בעל-הבית
פון דעם זונס שול נעמט אים פאַר אן איידעם.

דער רב האָט זיך אַפגעגאַסן די נעגל, זיך לאַנג אַנגעטאָן אין
אוישטאָויפגעלייגטער געקוקט דורכן פענסטער. ער האָט געזען, ווי
ס'ליכט שייַלט זיך אַרויס פונם פינסטערניש, עס נעמט טאַגן, און גע-
זוכט פאַר זיך אן עונש.

ער איז אריין אין בית-דין שטוב.

עס איז גענוג געווען דער רב זאל אקוק טאן אויף זי גע-
לייטשע רוקנס פון די ספרים, וואס זענען געווען צעשטעלט אויף די
פאליצעס און עס איז אים היימלעכער געווארן. ער איז מער נישט
געווען אליין. די ספרים זענען פארוואנדלט געווארן אין לעבעדיקע
פנימער, צווישן וועלכע ער איז אויסגעוואקסן, זיך אפט געאמפערט
מיט זיי, פארטרויט יעדע זייטיקע מחשבה זיינע און געפילט, אז ער
האט זיך אויף וועמען אנצולענען.

דער רב האט געגלעט זיין לאנגע, שווארצע בארד, וואס האט
אנגעהויבן גרוי צו ווערן, מיט אזא התמדה, ווי ער וואלט דערצו נאר
באשאפן געווארן. ער האט אונטערגעפרומט ארבינישן ניגון און ארויס-
גענומען א ספר פון א פאליצע. ער האט געבלעטערט אין איילעניש.
געבלעטערט דאס ספר מיט א געניטקייט, געווען קלאר מיט יעדן זייטל.
ארייז פון אנגעברענטס האט זיך פון ערגעץ דערטראגן, נישט
געלאזט איינזיצן, האט דער רב אַרויפגעלייגט זיין קאלירט נאז-טיכל
אויפן ספר און גענומען שפרייזן איבערן צימער.

ער האט געוויסט, אז דער זון גייט היינט זאגן אויף דער פרשה
פון דער וואך א דרשה, געווען נייגעריק וואס פאר א קנייטשלעך ער
האט מחדש געווען, געגלויבט, אז ער, דער פאָטער, וואלט אים
געקאנט ארויסהעלפן מיט א פטוק, מיט א ווארט און מיט אמאל האט
אים עפעס א קרעל געטון אין דער נאז.

דער רב האט איינגעקוועטשט זיין דארע נאז, געשמעקט, געשמעקט,
אויפגעכאפט א דינעם ריז, וואס האט זיך פון ערגעץ דערטראגן, גע-
וועקט אין אים דעם הונגער.

ער האט געליטן, געטריבן פון זיך יעדן חשד, גענישטערט און
ווי א יאגהונט באשמעקט יעדעס ווינקעלע. אז ער איז צוגעקומען צום
זונס צימער, האט אים א קיצל געטון אין די נאז-פליגל. ער האט לייכט
געעפנט די טיר.

א פארשטיקטער ריח האט אים א שלאג געטון אין פניגל אריין.
שט אפסלען פון אויסגעברענטע סיגארעטן, וואס האבן זיך געוויקט
אין א נישט אויסגעטרוקן גלאז טיי, זענען געווען אנגעזאפט ווי
פלאוקעס.

דאס הארץ האט ביים רב א הויב געטון, גענומען קלאפן אויף-

איין און דעמוועלפן פלאץ, ווי עס וואלט זיך געקליבן דורכהאקן די ברוסט.

דער גאנצער בנין, וואס ער האט געבויט פאר די פופציק יאר, האט זיך גענומען שאקלען, אנגעהויבן איינפאלן, און זיין אייגן לעבן האט זיך א שטעל געטון פאר אים ווי א גענעץ — וואס פאר א רב איז ער, וואס פאר א מדריך, אז דעם איינציקן זון זיינעם, האט ער געגעמאכט פאר אירבעם, וואס זינדיקט און מאכט זינדיקן אנדערע? אן ווערטער האט ער דעם ראבאי א טארקע געטון מיט דער האנט:

— וואס ליגסטו?

דער ראבאי מיטן שויבער האר איבערן שטערן, האט זיך אריס געטון, געעפנט אייפן פאטער א פאר אויגן, ווי מען עפנט, ווען מען באגעגנט זיך מיט א גולן:

— וואס איז, טאטע?

דער פאטער איז מיט אמאל עלטער געווארן. די פינגער פון די הענט האבן ביי אים געציטערט, אין האלז האָט זיך אוועקגעשטעלט א פויסט. ער האט זיך אנגעשטרענגט מיט אלע כחות צו זיין רויק און געוויזן אויפן גלאז, ווו די שטיקלאך סיגארעטע האבן זיך געוויקט:

— וואס איז דאס, ראבאי מיינער?

דער ראבאי, א פארשעמטער, האט זיך געכאפט, אז ער איז אריינגעפאלן, געוואלט מאכן פון גאנצן ענין א שפאס און זיך א-גערופן:

— דערצו, טאטע, האסטו נישט געדארפט מיך אזוי איבער-

שרעקן.

— וואָס? — איז דער רב אַ פלי געטון צום זון, נישט געוואלט, וואָס עס טוט זיך מיט אים און אים אויסגעהאַקט אַ פאַטש — מחלל שבת זיין איז גאַרנישט? און דו ביסט נאָך אַ רב אין אַמעריקע? די האַנט האָט זיך ביי אַלטן רב געהויבן, געוואַלט נאָך פאַטשן. ער האָט זיך אָבער באַגעגנט מיטן זונס צעשראַקענעם פנים און זיך בלויו צעשריען:

— נאָך היינט זאָלסטו זיך אָפּוואַן פון רבנות, פושע ישראל די,

אז נישט, וועל איך דיך פון בעלעמער אראפשייפן! א מחלל שנת טאָר
נישט זיין קיין רב!

ער האָט נישט געוואָרט, וואָס דער זון האָט אים צו זאָגן, גע-
לאָפן אן מראה צו זיך אין בית-דין שטוב.

ער האָט אראָפגעריסן פון זיך דעם זיידענעם גאַרטל, אויסגעטון
די קאָפּאַטע מיט אַזאַ כּעס, ווי ער וואָלט דערמיט זיך אָפּגעזאָגט פון
רבנות.

דער רב האָט געציטערט, זיך געדרייט אָן אָטעם אַרום צימער,
ווי אַ פּאַרשפּאַרטער, גערעדט מיט זיך:

„משה סיגל, משה סיגל, ווי מעגסטו זיין רב איבער אַ קהלה
יידן, אַז דו האָסט נישט געקענט מדריך זיין דיין אייגענעם זון? און
אויב יאָ אַ רב, משה סיגל, טאָ גיי נאָך היינט אין שול אַריין, שלעפּ
אַראָפּ דעם פּושע-ישראל פון באלעמער, זאָג בפּני כל עם ועדה, אַז
דיין זון איז אַ מחלל-שבת, אַז מען דאַרף אים גלייך אָפּזאָגן פון
רבנות... טו עפעס!“

אין אַ פּערטל שעה אַרום איז דער רב געגאַנגען צו אַראָנסאַנען,
צום מחותן זיינעם, געגאַנגען פאַרקלאָגן דעם זון.

די געוועלבער זענען געשטאַנען אָפּן. יידן, יידענעס האָבן גע-
קויפט, פאַרקויפט. איבער דער גאַס האָבן זיך געטראָגן מאַשינען מיט
אַ פּייך, צעטריבן ס'קליינזאָרג, וואָס האָבן געשיילט אין פּילקע.

דער רב האָט פאַרמאכט די אויגן, ווי ער וואָלט עס דאָס ערשטע
מאָל געזען, נישט געזעטפערט אויף קיין גוט-שבת. אַ טרויער האָט
זיך געוויקלט אַרום זיין הויכן גוף, נישט געווסט ווהיין ער גייט
און צו וואָס ער גייט.

דער מחותן, אַ געגאַלטער, האָט אים אויפגענומען מיט אַ ברייטן
ברוך-הבא:

— גוט שבת, רב! זייט מוחל זיצט!

דער רב איז שוין איצט געווען רויקער. און אז דער מחותן
האָט זיך אַ נייגעריקער צוגעזעצט, האט דער רב אנגעהויבן:

— מחותן, לאָזט אָפּ דעם שידוך!

— וואס? — האט אַראָנסאַן זיך נענטער אַרום געטון צום רב,
געכאַפט אַ האַנט צום אויער ער זאָל בעסער הערן.

— מיין זון, דער ראבאי אייערער, אין אַ מחלל שבת.
— וואָס, אַ שטייגער, האט ער דאָס געטון? — האט אראנסאן
תמ'עוואטע געשמייכלט.

— קיין נפקא מינה נישט. — איז דער רב געווארן ברוגו,
וואָס יענער נעמט עס אזוי לייכט — אַז אַ רב איז מחלל שבת איז
חייניק? און איך וויל מ'זאָל אים אויך אָפּזאָגן פון רבנות!
— עה, רב, — האט דער מחותן גענומען רייבן אַ האנט אין
אַ האנט — איר זאָלט מיר מוחל זיין, איך מיין... וואס איז דאָס
געאיי'ל? מען דארף די זאך איבעררעדן, איך מיין, אַ יונגער מענטש,
עס איז דאך אמעריקע... אָפּזאָגן פון רבנות, הייסט קוילן אן אייגן
קינד אן א מעסער, צונעמען ביי מענטשן דעם ביסן פון מויל...
דער רב האָט זיך געכאפט, אז ביי די יידן איז עס גאָר קיין
חטא נישט, אז זיינע רייד זענען ארויסגעווארפן. ער האט זיך געזעגנט
מיטן מחותן, און אז ער איז שוין געווען אויפן גאס, געקוקט אין די
אָפענע געוועלבער, וווּ יידן האָבן געקויפט, פארקויפט, האט ער זיך
געטראכט:

„ס'איז דאך א מיאוס פורים-שפיל!“

נאָכן זומער

אין דעם איינפאר-הויז, וואס איז געשטאנען אין די בערג, ווי
וועגן קרייצן זיך, האט שוין איבער אַ וואך קיין מענטש נישט
אריינגעשמעקט.

דער רעגן האט אנגעהאלטן. די אנגעשוואלענע ערד אויף די
פעלדער האט גערויכערט, זיך געהויבן פון די שטייענדיקע וואסערלעך,
וואס האבן געבלישטשעט פון דערווייטנס, ווי שטיקלעך שויבן. ערד,
בוים, לופט — אַלץ איז געווען נאַס. זיך געקלעפט צום פייכטן לייב,
פון וועלכן מען האט געוואלט פטור ווערן, אַראָפּוואַרפן פון זיך, ווי
מען וואַרפט אראפ דורכגעווייקטע מלבושים. מענטש, בהמה, עוף —
יעדער אויף זיין שטייגער האט געבענקט נאָך אַ שטיקל זון.

דער בעל-הבית, מיסטער זלאַטניק, אַניו-יאָרקער צושניידער,
וואָס האָט צוגעקרענקט אויף די לונגען, האט זיך אין אַזעלכע טעג
שלעכט געפילט. ער האט זיך פמעט נישט אַרויסגערוקט פון הויז,
געזעסן אין קיך ביים אויוון אין אַשווערן סוועטער, אַוואלענעם שא-
ליק אַרום האַלו. זלאַטניק האט געווארעמט אין זיך די פייכטקייט,
געוואלט אויסטריקענען דעם חלשות-ריח פון מילך וואס האט זיך גע-
טראגן פון זיין אטעם.

ווען נישט די רעגנס וואלט אים איצט גוט געווען, די געסט
פון די אַרומיקע האטעלן זענען זיך צעפארן. אויס „בייזי“, אויס גראַנשן.
דורכן זומער האט ער נישט דערעסן, נישט דערשלאפן, געהאט
ערגעריש, וואס ס'ווייב טענצלט ארום אלעמען, ווייסט יעדן איינעמס
סודות. ער האט זיך בלויו געחידושט פון וואנען עס נעמט זיך צו
איר אזא גבורה. ווען זלאַטניק האט זיך שוין געהאט גוט איבערגע-
שלאפן, זיך געקליבן אויפצושטיין, האט זי זיך ערשט צוגעשפאַרט.

נישט איין פארדרוס האט ער געמוזט פארזען צוליב פרנסה, גישט איין עוולה פארבויגן. ער, דער באלעבאס, האט זיך געדרייט ווי אויף א פרעמדער חתונה, געווען אלעמען איבעריק אין די אויגן, גע- שטערט. פון פארדרוס האט ער זיך גאנצע טעג געפארעט ביים גארטן, אכטונג גע. עפן די הינער זאלן זיך לייגן אין הינער-שלאק, געקליבן פון די פעלדער די שטיינער, זיי אויסגעלייגט אין א פלייט.

דאס ווייב - א הויכע, א בלאנדע. אקסלען רונדע, פולע, די חמימות האט צוגעגידט אירע העלע האר, צוגעברוינט דאס ליכטיקע פנים. די אויגן זענען ביי איר געווארן אויסגעהונגערט, ווי ביי זיי- חיות, ווען עס קומט אן די צייט פון יאגן זיך.

איצט ווען אלע זענען זיך צעפארן, נישט א קיין פרעמדער-מאנס- ביל פאר א רפואה און עס וואלט אים, זלאטניקן, גוט געווען, האבן זיך אונטערגערקט רעגנס, וואס פארקירצן זיין אטעם, שטיקן. ער איז צוגעגאנגען צום פענסטער, שנורדעך רעגן האבן זיך געקייקלט איבער די שויפן דער גארטן, וואס ער הזט באארבעט א גאנצן זומער, איז איצט געלעגן א פארטלייצטער. די הויפטלעך קרויט, די מייערן, אויסגעוואשן מיט די ווארצלען, האבן זיך געוואלגערט צווישן די בייטן.

- כ'האב איר געזאגט, אז עס קומען אן רעגענס... זיי דער- שפירט מיט א וואך צוריק - האט זלאטניקן אריינגערעדט אין דער שויב אין געמיינט האט ער זיין צוועלף יעריקע טאכטער, וואס האט זיך געדרייט אין קיך - ווען די מאמע פאלגט מיך און נעמט אראפ ס'גרינס, וואלט צו זעם אלעם נישט געקומען

די טאכטער, אן איבערגעוואקסענע פאר אירע יאָרן, וואס האט זיך קיים געהאלטן אויף די לאנגע, דינע פיס, האט גארנישט געענטפערט, אפנים געווינט געווען צום פאטערס רייד. זי האט זיך אריינגע- זעצט אין א געפלאכטענער שטול און געעפנט א בוך.

די מוטער, א צעשמיסענע פון רעגן, איז אריינגעקומען מיט אן ארעם האלץ. זי האט א ווארף געטון ס'האלץ אויפן דיל אז די שויפן האבן טעמפ אויפגעצייטערט און אָנגעהויבן פון א מיט:

- און דו ווילסט טאקע כ'זאל בלייבן אין אזא העק א גאנצן ווינטער? נישט איך, מיין מאן! ס'איז נאך נישט ווינטער און מ'זעט

זעט שוין קיין מענטש נישט, וואס וועט גאָך זיין אז ס'וועט זיך טאקע אוועקשטעלן א ווינטער מיט שניי און פּרעסט?

דער מאן האָט געוואוסט, אז עס איז גלייכער צו פארשווייגן מיטן שרייען וועט אויך אוועק דעם ווייבס פארדרוס. זי האָט פאַר-איארן אויך געשריגן און געפליבן אין די בערג דעם ווינטער. איינע אליין האָט זי באארבעט ס'הויז, אים געשטריקט וואלענע זאָקן, אים צוגעזען ווי א קינד.

עס האָט אנגעהויבן טונקל צו ווערן, מיטעס זלאטניק האט גע-נומען א זאק איבערן קאָפּ און איז אַרויס מיט דער טאכטער אין גארטן אריין.

דער מאן איז געשטאנען אין פענסטער, פון געווינהייט זיך צוגעהאַלטן מיט אַ האנט ס'האַרץ און געקוקט, ווי דאס ווייב מיט דער טאכטער ווייקן זיך אין רעגן. ער האָט רחמנות געקריגן אויף זיי אַ ווארימקייט האָט זיך געקליבן ביי אים אונטערן הארץ, זיך געהויבן אין האלז אריין. איצט האט ער דעם ווייב אַלץ מוחל געווען, אפילו די שטיפערייען מיט יונגעלייט אין די זומער-געכט. די שוואכע פיס האבן אים געטראָגן איבער דער קיך, און דער מוח האט געפלאנט, אז די גלייכטע זאך איז צו פארמאכן דעם פּלאַץ פארן ווינטער. ער איז אמיטגליד פון „אַרבייטער רינג“, וועט מען אים אריינעמען אין סאַנאַטאָריום, און דאָס ווייב מיטן קינד וועלן פארברענגען דעם ווינטער אין שטאט. דערצו האט ער זיך געשראקן פאר די שנייען, וואס ליגן חדשים אין די בערג, געבענקט נאך קאליפארניע, ווו ס'איז שטענדיק זומער, ווו מען קען זיך ארויפארבעטן, אפילו רייך ווערן.

ס'ווייב מיט דער טאכטער זענען געשטאנען אין וואסער, זיך געבויגן איבער די צעווייקטע בייטן און געפאַקט ס'גרינס אין די זעק. דעם ווייבס פאַרבויענע קלייד האָט זיך געקלעפט און געפלאָגנעטערט צווישן די פיס, ארויסגעפרעסט די פלישיקע, פולע ביאָדרעס.

די מאמע מיט דער טאכטער האָבן פאַרוואָרפן איבער די פלייצעס די זעק, זיך געשלעפט מיטן הויף. זלאטניק, וואס האָט גע-ליטן פון דער אייגענער נישטיקייט, האָט אויפגעזוכט דער טאַכטערס א פאַר אלטע שיק, זיך געטוליעט אין סוועטער און א שולדיקער זיי

אנטפערן געגאנגען. ער האָט ברייט אן עפן געטון די טיר און זיך פאַרהוטט.

— אַ הינטיש וועטער, האָ? טו איבער די שיך, פעני, טו איבער!

די נאסע קעלט, וואָס זיי האָבן מיטגעבראַכט מיט זיך, האָט אים דורכגענומען. ער האָט זיך פאַרהוטט, רויט געוואָרן, זיך גערוקט אויף צוריק צום אווון און געווארט ס'ווייב זאָל עפעס זאָגן, געווארט זי זאָל אים צווארפן אַ ווארט, אַ בליק. די נייעס, אָו ער וועט אוועק גאָן קאליפארניע, וו עס איז שטענדיק זומער, וועט רייך ווערן, איז שוין געווען ווייט פון אים. נישט צו דעריאָגן. אַ געבויענער איז ער געשטאַנען ביים אווון, געזוכט ביים ווייב, ביי דער טאָכטער רחמנות אויף זיך.

דאָס ווייב האָט געריבן די נאסע שיך מיט אַ שטאַטע, אָפגעשאַקלט די טראפנס רעגן, וואס האָבן זיך פארקליבן אין די פאלדן פון איר קלייד און געשאַלטן. זלאטניקן האָט זי נישט באמערקט, ווי ער וואלט אין שטוב נישט געווען. דאָס האָט אים באליידיקט. אפילו זיין גוטס-קייט חיל און דארף קיינער נישט. איצט האט זי אין זיינע אייגן אויסגעזיין גאָך ברייטער און גרעסער. ער האָט געליטן וואָס זי איז אזוי געזונט, ווי מיט איר געזונט וואָלט זי צוגענומען אַ שטיק פון זיין לעבן.

כמעט אָן ווירטער האָט מען אָפגעגעסן אַזונט-ברויט, צעוואשן דאס געפעס. די טאָכטער האָט געלייענט, די מוטער האָט פאנאנדער-געבונדן אַ פאַק וועש, זיך געקליבן נייען און דער פאָטער האָט זיך טיפער אריינגעזעט אין זיין וויג-שטול. ער האָט אפערגעווארפן די פיס און ס'פנים האָט זיך ביי אים געפלעמלט.

דער רעגן איז געקומען פון די פעלדער, אָנגעקלאפט אין די שויבן, זיך געטראגן איבערן דאָך ווי טריט און דאָס פייער אין אווון האָט גערעדט:

— כ'חאַלט איצט געגאנגען אין די „מואוויס“, — האָט פעני ארויסגעלייענט פון בוך.

— איך אויך, — האָט די מוטער געוויזן אויפן פאָטער, וואָס

האָט געדרימלט, ער — שלאָפּט דאָך שוין! בעט איב אױס, פעני, וועט ער זיך גיין לייגן!

זלאַטניק האָט אן עפן געטון די אויגן, אליין נישט געוואסט, פאַרוואס ער האָט זיך פאַרשעמט, און זיך אָנגערופן:

— ס'איז דאָך נישט זומער! זומער האָב איך דיר געשטערט! מירז— האָט דאָס ווייב זיך צעלאכט, און אין איר בעלעכטער איז געווען אזא ביטול, אז נישט קוקנדיק וואָס זלאַטניק האָט געהאַט פלאמען אין פנים, איז אים אינגאַנצן קאַלט געווארן.

מאן און ווייב האָבן זיך אנגעקוקט. יעדער האָט געוואלט עפעס זאָגן, און וואס לענגער די שטיקייט האט זיך פאַרצויגן, אלץ ווייטער זענען אַנטלאפן די ווערטער. דער אויוון האט זיי שוין נישט פאַנאנדערגעטיילט. מיילן ווייט, איז איינער געווען פונם אנדערן, זיך געדרייט אין זיין אייגענעם הלוב.

דער רעגן האָט געפויקט אין דאָך, אין די פענסטער און אז אַ דורכגייער האָט שטיל אנגעקלאפט אין דער טיר, האָט קיינער נישט געהערט. אין דער אפּענער טיר איז געשטאַנען אן אַלטער מאַן, אַ דורכגעווייקטער.

— גוטע מענטשן, קען מען ביי אייך איבערנעכטיקן?

— געוויס! — האבן אדע דריי זיך אַ שטעל געטון.

דער פרעמדער האט דערציילט, אז ער איז קוים דערגאַנגע אהער. זיין אויטאמאביל איז אים אין מיטן וועג קאַליע געווארן. איבער פינף מייל האָט ער זיך געשלעפט אין רעגן.

זלאַטניק האָט חושד געווען, אז עס איז נישט אמת, זיך אָפּער נישט וויסן געמאַכט. ער האָט געבענקט נאָך אַ מענטשן און אפּגע-טראטן זיין פלאץ.

— זעצט אייך ביים פייער, איר זענט דאך דורכגענעצט, וועט איר זיך אַ ביסל דערוואַרעמען!

— טוט אויס די שיק! — האט זיך מיסעס זלאַטניק אנגערופן און אַ זאג געטון צו דער טאכטער — דערלאַנג אַ האנטוך!

דער פרעמדער האָט געווישט די נאסע פיס, זיי געשטעקט אין אויוון אריין און אז מיסעס זלאַטניק האט אים אונטערגעטראגן

ס'צווייטע גלאז טיי, האט ער ארויסגעשלאפעט א שטיקל ווייסן מעטאל.
גרויס ווי א הענטל פון א קינד:

— איר זעט, דאס איז זילבער. נישט קיין ריין זילבער,
ס'איז געמישט מיט ערד און שטיין. איר רופט מיך פרעמדער און
איך און מיין טאטע זענען אין דער געגנט געבוירן געווארן, עטלעכע
מייל פון דאנען... וויפיל, מיינט איר, בין איך אלט? הע, הע, איך
געדענק נאך דעם פירגער-קריג, אלט געווען דעמלט זיבן יאר... איך
געדענק, ווי מייין פאטער איז צוריק געקומען, געהאט א פולע ברוסט מיט
אויבעלן (מעדאלן), דערציילט ווי ער האט זיך געשלאגן, ווי מען האָט
אים געפאנגען. ווי א פאָלקאוניקס א ווייב, א סאָוטערין א (דרומדיקע
דאמע), האט זיך אין אים פארליבט, אים געהאָפן אנטלויפן... אנדערע
צייטן געווען... שפעטער, אז כ'פין אונטערגעוואקסן, בין איך אוועק
מיט חברים קיין קאליפארניע, געארבעט אין א זילבער מינע... יארן,
א ביסל יארן... איצט בין איך איינער אליין, אלע געשטארבן, ס'ווייב
די קינדער... אנומלט, כ'גיי מיט דער האק פון וואלד, אראָפגעלאָזט
א פאר בוימער, כ'טו אַ קוק — ס'פלישטשעט. כ'האב אַ קלאפ געטון
מיט דער האק און אפגעהאקט דאס שטיקל זילבער....

ער האט זיך אויפגעשטעלט א בארוועסער מיט צעשוויבערטע האר,
געקוקט מיט גוטע אלטע אויגן פון איינעם אויפן צווייטן. אפגעווישט
מיטן בלוזן בליק יעדע דאגה און האָט זיך אַ בויג געטון איבערן
איוון.

— ס'איז זילבער, זאג איך אייך... כ'האב יארן געארבעט אין
אַ זילבער מינע — האט דער פרעמדער אריינגערעדט אין פייער, גע-
האלטן דאס שטיקל מעטאל אין ביידע הענט, ווי ער וואלט געהאלטן
א לעבעדיק באשעפעניש און עס אריינגעווארפן צווישן די גליענדיקע
קוילן — ס'איז זילבער, זילבער, זאג איך אייך...
אלע האבן זיך געבויגן איבערן איוון. די רויטע קוילן האבן
געשיפעט, געשמאלצן דאס זילבער, וואס איז געלאפן פון איין קויל
אויף א צווייטער, ווי קוועק-זילבער און אין קיך איז ליכטיק געווארן.

1926

אין דער נאכט פון „ניטול“

ווייט פון איינע צווישן נאמדיקע בערג און לייט-גריבער, האט הענריעטע, די דאקטארקע, געווינט אין א שטיבל געדעקט מיט שטריו, מיט קרייטיכער און שפּרוכן האט זי געהיילט ס'פּויערים פאלק פון די אַרומיקע דערפער. געשט אַבער דער גאַנצער געגנט.

הענריעטע איז שוין יארן געווען אַן אַלמנה. אַן אלטעס גויע, א דינסט האט געפירט ס'ווירטשאַפט, און די דאקטארקע, אַרירעוודיקע און אַן אומרוקע, איז זעלטן געווען אין שטוב. שטענדיק איז זי אַרונגעפאַרן — דאָרף-אין, דאָרף-אויס — זיך געשלעפט איבער זאַם-דיקע וועגן. דאָ האָט זי געהיילט אַ קראַנקן, דאָרט געלייגט קאַרטן אַדער גאָר אָפּגעשפּראַכן אַ באַנעמעניש.

אַזוי האָבן זיך געצויגן די יאָרן — גרויע, חיי די וועלדעך צווישן די לייט-גריבער — ביז ס'האַט זיך עפּיס איבערגעאַנדערשט אין הענריעטעס לעבן.

זי איז מיט אַמאַל געוואָרן פּוילער, אוינגעהערק אַרומצופאַרן, זיך כמעט נישט גערירט פון שטוב. דאָס עסן האָט איר אויפגעהערט צו שמעקן, געוואָרן קאַפּריזגע. זי האָט מורא געהאַט צו בלייבן אליין, אָפּט געשריען אויף דער אַלטער גויע און געזען עס זאָל זיין אַ כשרע קיך.

ווען די פּווערטעס פון ארום האָבן זיך געכאַפט, איז שוין השנ-דיעטע געווען אין די הויכע חדשים. די נייעס האָט זיך געטראָגן פון דאָרף צו דאָרף, און ס'פּויערים-פּאַלק איז געווען זיכער, אַז די דאָק-טאָרקע טראָגט פונם נישטגוטן, וועט געבוירן אַ טייפּעלע מיט הערנער. אין דער נאכט פון „ניטול“, ווען יידן זיצן הינטער פאַרהאַקטע טירן, האָט די דאָקטארקע אָנגעהויבן קרעכצען.

דער שניי, א פרישער, א ליכטיקער, האָט נישט געלאָזט נאָכט
דערן, זיך געלייגט פלאַכטעסחיין איבערן פענסטער, און הייסע גלעק-
לעך האָבן גערופן אין פעלד אריין, וווּ דער שניי האט אַלץ אויסגע-
גלייכט, נישט איבערגעלאָזט קיין וועג, קיין שט.ג.

אַ פאַרשנייטע לבנה האט געבלענדט איבער דער וויסקייט, פאַר-
שירט דאָ אַ פּויער, דארט א פּריץ. און דער ווינט, וואס האָט זיך אפּגעריסן
פון די בערג האט מיטגעבראַכט דאס געשריי פון אַבהמה, וואס
קעלבט זיך.

די אלטע גויע האט געהאַלטן ביי איר איינגעדאַרטער ברוסט
אַ הילצערנע געטשקע, ווי אַ קינד האלט אַליאלקע, אפּגעטריבן פון דער
געווינערן די בייזע כּחות און געפרעפּלט:

— אַז דאס מוז שיינט ביי איינעם אויף אין אַזאַ נאָכט און
מען ווערט געבוירן, טראגט מען זיך אַרום מיטן מזל ס'גאַנצע לעבן.
אין אַזאַ נאָכט האט הענריעטע געבוירן אַ מיידעלע.

די אלטע גויע, די מכשפה, האט אַפּגעבארן ס'קינד אין דעם
שיין פון דער לבנה, וואס איז געשטאנען אין דער העלפט אין שניי
און אריינגעקוקט אין פענסטער.

זי האט געטריבן די שוואַרצע כּחות, געפרעפּלט אַ שפרוך נאך
א שפרוך, אפּגעבעטן ס'קינד ביי דער האלצערנער געטשקע. און אַז
ס'קינד האט זיך צעשריען, האט זי עס איינגעשטילט:

נו, שאַ באַשאַ, שאַ!

אזוי איז שוין געבליבן דעם מיידעלעס נאמען.

די מאמע האט געציטערט איבערן מיידעלע, געזען אין דעם
שחאכן באשעפעניש א שטיק פון זיך. זי איז גאר נישט געווען אליין
אין אזאַ העק, וווּ דער ווינט האט זיך אפּגעריסן אין די בערג,
אויפגעשרויפט דעם שניי אויף די וועגלעך, אים געדרייט אין די גריבער,
געפייפט א גאנצן ווינטער אין קוימען.

נאכן יאר האט הענריעטע אנטוויינט באשקען, זי איבערגעלאזט
מיט דער מכשפה און אליין איז זי מער נישט געזעסן אין הויז.
ס'זענען פאַרביי יארן — דריי, פינף, אכט.

די גריבער, וווּ דאס ליים האט זיך געגעלט אויף דער זון האבן
נישט געלאזט אַייגנזען. מען האט אַנגעזאָגט באשקען נישט צו גיין אהין.

עס איז א געפאר. מען האט זי איבערגעשראקן מיט איר אייגענעם פאסער, וואס האט אין די גריבער פארלוירן ס'לעפן. קיין זאך האט נישט געהאלפן. זי איז גאנצע טעג דארט אפגעזעסן. ווי א קאץ איז זי געקראכן איבער די ראנדן פון די גריבער, געשלעפט לייט, געק- נאטן מענטשלעך. און אז זיי האָבן זיך אויסגעטרונקט, האט זי זיי געוויקלט אין שמאטעס, ווי די מכשפה איר האלצערנע געטשקע.

צווישן שטיינער אין די בערג האט זי אויפגעזוכט א הייל, זי אויסגעפעט מיט מאך, מיט גראז אריינגעשטעלט די מענטשלעך, און די הייל האט אויסגעזען ווי א געבעט-הויז פון געצנדינערס.

שפעטער, ווען זי איז עלטער געווארן, זיך דערווייט או מען האט זי אפגענארט, איר פאטער איז קיינמאל נישט אים עקומען אין די גריבער, קיינער פון די ארומיקע האָט אים אפילו נישט געקענט, האט זי פון פעס צעבראכן די ליימענע מענטשלעך.

א גאנצן ווינטער איז זי אָפגעזען אין שטוב, אויסגעמיטן די אַלע פֿלעצער, ווו זי האט אזוי פיל יארן פארבראכט.

מיטן פריילינג, ווען די ציגן האבן זיך גענומען יאגן אין די בערג, נאָכגעגאנגען א ווייסן באק מיט גאַרנדיקע הערנער, איז באשקע ס'ערשטע מאָל פאַרקראַכן אויף יענער זייט באַרג, ווו אַ וואסער-מיל האָט געקלאפט טאָג און נאכט.

דאס וואסער, וואָס איז וועפאָרן פון די שנייאיקע בערג האט זיך געהויפן איבערן ראָד פון דער מיל, געקוואָרן איבער די ברעגעס, פארפלייצט דעם טאָג.

די געפאר האט געצויגן.

באשקע האט נישט געהערט ווי דער מילנער שרייט צו איר אריבער. דאס וואסער האט זיך געהויפן, געכשופט, געשטראמט פון אלע זייטן. די מאמע האט זיך געיאגט נאך איר, נישט געקאנט כאפן, און אז באשקע האט געעפנט די אויגן, איז זי געלעגן ביים מילנער. מען האט זי קויט ארויסגעראטעוועט.

מיידלעך פון די אַרומיקע דערפער, וואס האבן געזוכט זייערע ציגן אין די בערג, זענען זיך יעדן אָונט צונויפגעקומען אין טאָג. מען האט געזונגען און געטאנצט.

דאס געזונג האט די יונגען נישט געלאזט איינזיצן אין שטוב.

און נאך א שווערן טאג ארבעט האט מען זיך איינגעוואשן איבערגעטון
און געקומען אין טאל אריין.

צווישן די בלאנדע מיידלעך, וואס האָבן זיך געוויגט אויף זייערע
בארוועסע פיס, ווי אויף קלעצלעך, האט די פופצן-יעריקע באשקע,
א שווארצע, אין געשנורעוועטע שטיוועלעך, אויסגעזען ווי א טייוול.
זי איז נישט איינגעשטאנען אין טאָל, זיך געטראגן אין די
בערג, און דאס געזאנג פון אירע טריט האבן באשקעס דינע פיס
אויטגעקלאפט איבער די שטיינער. פריילעכער האבן זיך די יונגען
געטראגן נאך איר, איבערגעשראקן די ציגן, וואס האבן זיך געיאגט
נאכן ווייסן באק.

סוף פריילינג איז זיך די סטאדע מיט ציגן צעפאלן, יעדער
בארג-פויער האט אויפגעזוכט זיין ציג און ס'יונגווארג האט קיין צייט
נישט געהאט זיך צונויפצוקומען יעדן טאג אין טאל. מען האט געארבעט
פון באגינען ביו א שטיק אין אָוונט אריין, אָוועקגעפאלן מידע.
באשקע איז איינע אַליין געבליבן אין די בערג. זי פלעגט
נאָר אהיימקומען אפעסן. די גרויסע, שווארצע אויגן האבן געקוקט
וויילד, די ווילדע פיס האבן זיך בויגיק געטראגן פון שטיין אויף שטיין,
נאכגעקוקט דעם בארג-אדלער, וואס האָט זיך געהויבן איבער די
וואַלקנס.

נאכן זומער האט זי דערפילט, ווי אין איר לעבן אַנדערשט זיך
עפעס איבער. זי האט אינגאנצן גענומען אויסמיידן מענטשן, זיך
אויסגעהיט צו באגעגענען מיט די שטוביקע. ס'איז גענוג געווען
באשקע זאל דערהערן א טריט, זי זאל זיך אויסבאהאלטן. פון הינטער
א שטיין האָט זי נאכגעקוקט, צי זי איז ווידער אַליין. זי האט דער-
פילט א פוילקייט אין אלע גלידער, צום מערסטן זיך געווארעמט אויף דער
זון און זיך געשראקן פארן קלענסטן רויש. די באקעס האָבן זיך
אויסגעפילט, און די גאר קליינע בריסטן האבן זיך, ווי איבער נאכט,
אויסגערונדיקט, פולער געווארן.

ווען דער ערשטער שניי האָט זיך גענומען טראגן פון די בערג,
געקומען מיט א זאווערוכע, האָט באשקע אנגעהויבן קרעכצן.
הענריעטע איז געשטאנען איבער דער זעכצן-יעריקער מאַמע.

געטראכט וועגן דער געטשקע, וועגן דער ארטער מכשפה, וואס איז
שוין יארן געווען טויט. מיט קמיעות און שפּרוכּן האָט זי געטריבן
די ביזע פּוּחות פּון דער קימפּעטארן, געגלויבט, אז ווען דאָס מוז
שיינט ביי איינעם אויף אין אזא נאכט און מען ווערט געבוירן, טראגט
מען זיך ארום מיטן מזל ס'גאנצע לעבן.

1925

טױט-שטר אָף

ליכטיקע שטויבעלעך האבן זיך דירכגעזוייט דורך די קליינע פענסטער-
לעך מיט די ברייטע אייזערנע שטאכעטן, געפאלן ביז אין דער
העלפט פון די קעגנאיבערדיקע נארעס, ווו אַ קאלעקציע נאקעטע פיס
האבן זיך געזען.

א פאָר אויגן האבן געקוקט אויף די פיס.

טייל האבן אראפגעהאנגען פון די אנגעשטופטע זעק, מיטגע-
שלעפט צווישן די פינגער שטרויען, אנדערע זענען געשטאנען ווי
סלופעס, געציטערט, ווי דורך די אומזעבארע דראטן וואלט דורך אַן
זעלעקטרישער שטראַל, די פינגער צעוירן, בלאַטיק, שטיין ווי גראבלעס
צען, צען. צוואנציק פאר. די וויסקייט אַ קאלטע, אַ קראנקע.

תליות האבן מער נישט געשראקן. כמעט אַלע אין קאמער האָבן
שלום געמאכט מיט די אונטערוועגלעך, וואס האבן גערייצט און אנגע-
ווארפן אַ פחד און די מורא פאר דער תליה האט געפונען באהאלטענע
קעמערלעך, ווו זי איז פארוואנדלט געווארן אין עפעס כראנישעס, גע-
טראגן אין זיך די פרייד פון אַ טיפן צער.

מען האט זיך געטרייסט, געוויספערט פון אויער צו אויער, אז זען
מען פאָרווארפט דעם שליף ארום האלז, די אָדערן ווערן שטייפער,
הויבן אָן פלאצן, דער גוף נעמט זיך קארטשן אין דער פארצויגענער
פעטליע און דער נאקן האלט זיך ביים אָפטייך פון קערפער — דעמאָלט
כאפט ארום אזא פרייד, אז מען וויל דער ווייטיק זאָל אָנהאַלטן
לענגער, מען וויל נישווערן אין דעם צער.

פון אונטער אַ נארע האט זיך באוויזן אַ גרוי לענגלעך קעפל
מיט אַ פאר גליטשיקע אויגן. א שטשור, גרויס ווי אַ קעצל, האָט זיך
פארויכטיק ארויסגעשארט, געקוועשט מיטן שנאבל, געזען, אז אין

קאמער איז שטיי, האט ער זיך צעצישעט — טי-טי-טי. עטלעכע מיט אמאל זענען ארויסגעשפרונגען איינער איבערן צווייטן, ווי זיי האלטן געווען דרעסירט, זיך א שטעל געטון אויף צוויי פיס, זיך איינגעהערט, ווידער געשפרונגען, זייערע לאנגע עקן האבן זיך געשפיגלט אין די ווינקע שטויבעלעך.

אין מיטן קאמער האט זיך באוויזן אן איי, וואָס זיי האָבן דערטאפט ביי אַ שלאפנדיקן ארעסטאנט אויף דער גארע. די שרצים האבן זיך געפלאַכטן ארום דעם איי, געשפרונגען אן אייל די הויך. א שטשור האט זיך אוועקגעלייגט אויפן רוקן, קונציק גענומען דאס איי אין אלע פיר לאפקעס.

די פאר אויגן אויף דער גארע האבן זיך אַ הויב געטון און אויפן זאק שטרוי איז געבליבן זיצן אן אויסגעצערטער יונגערמאן. אַ נייגעריקער האט ער געקוקט, ווי דער שטשור האלט דאס איי, ליגט אויפן דיל מיט אזא רחבות, עטלעכע שפאנען זיך איין אין דעם שטשורס עק, שרעפן אים מיט די ציין אין לאך אריין און די איבעריקע לויפן אויף א פריער, מאכן קאזשעלקעס, שפרינגען איינער איבערן צווייטן, ווי די נישט-גוטע פון דער תפיסה וואלטן געפראוועט זייער נאכט-טאגן.

די דראטענע מייז-כאפערס, וואס זענען געווען צעשטעלט אין ווינקלעך, האבן זיך דא און דארט פארהאקט, איינער נאכן צווייטן. ווי א רעוואלווער אן קוילן וואלט אויסגעשאסען. די שטשורעס האבן זיך געראנגלט מיט די לייכטע מייז כאפערס, זיך געקייקלט מיט זיי איבערן שטיינערנעם דיל, איז געווארן אזא קלאפעריי, אז דער עולם אויף די גארעס האט זיך גענומען וועקן און איבערגעשראקענע געפרעגט איינער ביים צווייטן:

— וואס איז?

— וואס?

די שטשורעס האבן זיך געראנגלט.

קיינעם איז נישט איינגעפאלן, אז מען דארף די שטשורעס אפ-לאזן, אז די פארקלעמטע פיס, די איינגעקוועטשטע בייכער און קעפלעך שמערצן. דער עולם האט זיך געצויגן אויף די גארעס, גע-

גענעצט, פארגעסן, אז מען זיצט אליין אין תפיסה און געקוקט ווי די
 שרצים קארטשן זיך.
 — איר וויסט גאר וואס? — האָט זיך אן אינטעליגענט מיט
 אַ יעזוס פנים אנגערופן — לאז מען זיי משפטן.
 — וועמען? די שטשורעס?
 — יא, די שרצים!
 — אין וואס?
 — אין וועלן שטירצן די מלוכה.
 — שמעקט עס דאך מיט טויט-שטראָף?
 — מיט תליות, ברודערקע.
 — חבר סאשע וועט זיי פארטיידיקן.
 — אונזער פילאָזאָף?
 — ער איז דאָך געווען אויפן יורדישן פאָקולטעט!
 — ווער וועט זיין דער ריכטער?
 — גרישא!
 — איך בין קעגן טויט-שטראָף!
 — טאָ וואַרפט אים דורך!
 — מאַכט מיך פאַר ריכטער!
 — גוט!
 — וואָס מיר ריכטער? מיר דאַרפן אַתלין!
 — טאַקע, ווו וועלן מיר נעמען אַ תלין?
 — תלין פון מייז איז נישט אזא חטא — האָט דער אינטע-
 ליגענט מיטן יעזוס פנים זיך אָנגערופן, — ווי הייסט דער חבר וואָס
 שטעלט אן די מייז-כאַפערס?
 — באַריס!
 — חבר באַריס, איר זענט מסכים?
 — אז וואָס?
 — זיך צו ספראָווען מיט די שטשורעס?
 — מיר וועלן זיך שוין ספראָווען — האָט באַריס אַצופרידענער
 זיך געדרייט צווישן די געפאַנגענע — מאַכט אָבער נישט קיין צו
 לאַנגע שהיות... וואָס, אַדוואָקאַטן? מען מאַכט אַ פעלד-נעריכט
 און פטור!

— גערעכט!

— חבר באַריס איז גערעכט!

א מעלד-גערעכט און פטור!

אין קאמער איז געוואָרן שטיל. עס האָט זיך נאָר געהערט דאָס ראַנגלען פון די שטשורעס. קיינער האָט נישט באַמערקט ווי אַ חבר פאַרעט זיך ביים צעבער.

דער ריכטער איז געזעסן אויבן-אָן. אין דער זייט זיין סעקרע-טאַר. אַרום און אַרום דאָס פובליקום.

באַריס האָט אוועקגעשטעלט פאַרן ריכטער דעם ערשטן שטשור, וועמענס פאַדערשטע לאַפקעס זענען געווען איינגעקלעמט. דער בחור האָט זיך געוואָרפן מיטן הינטערשטן טייל פון קערפער, זיך גע-שלאָגן אָן דער קליאַטקע, געפישטשעט: טי-טי-טי-טי.

— ווי רופט מען זיך? — האָט דער ריכטער געפרעגט ביים שרין.

— טי-טי-טי!

— פארשרייב, אז ער ענטזאָגט זיך צו ענטפערן, — האָט דער ריכטער זיך געווענדעט צום סעקרעטאַר.

— גלויבן?

— טי-טי-טי!

— ענטזאָגט זיך צו ענטפערן, מען קען אָבער מיט זיכערקייט

פאַרצייכנען — קאנפּעסיאָנלאז!

— ווערט באשולדיקט אין מלוכה פאראן. — האָט דער ריכטער טיפער אריינגעזעט זיינע פענסנע אויף דער דארער נאז און גערעדט צום שטשור — דו מיט דיינע חברים האבן געפלאנט צו שטרעצן די מלוכה, ביזט זיך מודה, געמשפטער?

— טי-טי-טי!

— פארשרייב, ער ענטזאָגט זיך צו ענטפערן, דאס הייסט —

ער איז זיך מודה.

דער סעקרעטאַר טוט א מאך צום פובליקום מיט דער האנט, אדע שטעלן זיך אויף. דער ריכטער לייענט פון אַ פאפיר:

— דאס פעלד-גערעכט האט געפונען דעם געמשפטן וועלכן מיר

באצייכענען מיטן נאָמען איינס, שולדיק אין מלוכה=פאראט, טראַגט אַרויס דעם פסק — הענגען!

באריס טראַגט אוועק דעם שטשור, ברענגט אַ צווייטן. דער משפט גייט אן. דאס פובליקום שארט זיך ביסלעכווייז אוועק פון דעם פלאַך. ווו ס'געריכט קומט פאר, רוקט זיך צו דער טיר, ווו דער תלין פאר-לייגט א דיין צוקער-שטריקל דעם שטשור ביים האלו, הענגט אים אויף, אויף אַ טשוואַק.

דאס פובליקום באַלעקט זיך ניכטערנערהייט, גאפט מיט צע-עפנטע מייסער, הערט זיך מער נישט איין, ווי דער ריכטער גיט ארויס איין פסק-דין נאכן צווייטן. דעם ריכטער אדיין ווערט דערעסן דאָס שפיל, מישט זיך אויס מיטן פובליקום, קוקט ווי מען הענגט דעם זעקסטן שטשור.

אין קאָרידאָר הערן זיך טריט. באַלד נעמט מען שדיסן די טיר פון קאמער. אלע צעלויפן זיך איבער די נארעס. עס קומט אַריין דער קאמענדאנט פון דער תפיסה מיט זיין סוויטע צו מאכן פראווערקע ער בלייבט שטיין פאר די געהאנגענע שטשורעס, קוקט א וויילע און פרעגט זיך ביי דער קאמער:

וואס איז דאָס?

— געמשפט פאר העלפן שטירצן די רעוואָלוציע! —

האפן זיך געהערט שטימען פון אלע נארעס.

1922

פלאמען

בערג איז געקומען דינגען אַ צימער.
די בעל-הביתטע, א הויכע, אַ יונגע, מיט א ווייס, זאמדיק פנים,
וואָס קוקט נישט אין די אויגן בשעתן רעדן, האָט אים געפירט
פון איין צימער אין צווייטן.

זי האָט געפלאַכטן די אייגענע פינגער, זיי געשאַרט צווישן די
פעדלעך פון קלייד, געפונען א נישטפאַרשפידעט קנעפל אַרום האַרץ
און די ווייסע באָקן זענען זיך צעשווומען אין אַרויטקייט.
בערג האָט געשמייכלט.

פון דער זייט האָט זי אויפגעכאַפט זיין בליק און די רויטקייט
האַט זיך פאַרצויגן איבערן לאַנגן האַלז, אויפגעפלאַמט אין די טיפּע-
נישן פון קלייד, וווּ בענדלעך מיט שלייפלעך האָבן אַפּערוועקוט מיט
יעדן בויג פון קערפער.

די ציכטיקייט האָט געבלענדט, זיך געפלאַנטערט צווישן די פיס
און דער טראַט ביי בערגן איז געוואָרן נישט זיכער.
דאָס ווייסע לייב, די בלאַנדע האַר, די געפרעסטע קליידער —
פון אלעם האָט זיך געטראָגן די קילקייט פון געוואַשענע צימערן, וווּ
מענטשן פאַרקרייבן זיך זעלטן.

אן אויפגעלייגטער, וואָס די יונגע בעל-הביתטע פאַרלירט זיך
פאַר אים, האט ער פאַרגעסן אָן צימער און זיך סתם אַפּרעג געטאָן:
— נישטאָ קיין קינדער?

זי האָט אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ אויף ניין.
זי האָט געוואַלט זאָגן, אז ס'איז נישט זיין באַבעס דאגה און
צוגעגעבן מיט א שטייכל:
— דריי יאָר.

בערג האָט זיך עטוואָס אַ בויג געטאָן, הי ס'וואָלט אים איצט אַלץ קלאָר געוואָרן, זיך צוריק אויסגעגלייכט, געוואָרן מיט אַ קאָפּ העכער פֿון איר און די אויגן, גרויסע שוואַרצע אויגן, האָבן געשמייכלט: — מאָרגן וועל איך זיך אַריבערקלייבן.

אויבנאויף האָט זיך אין דעם הויז קיין זאך נישט געענדערט. דער קאנארעק האָט געפייפט ווי פריער, זיך געוויגט מיטן שטייגל, וואָס האָט געהאַנגען אויף אַ שפּרינג-פעדער ביים פענסטער.

די צייט האָט געשלונגען טעג, וואָכן, חדשים. דער בעל-הבית, אַ נידריקער, אַ ברייט-בייניקער, מיט עפעס היה-שעס אין אַלע גלידער, איז מיטן באַגינען אַוועק פֿון הויז, געקומען פֿאַרנאַכט, ווען ס'איז נישט געווען קיין גרעסער פֿאַרגעניגן, הי זיך צו זעצן איבער די באַשמעקטע שיסלען מיט פֿאַריג געקעכטס.

די בעל-הבית'טע נאָר האָט זיך געענדערט. אין די צימערן, וווּ זי האָט דריי יאָר געקיניגט, האָט זיך אַריינגעריסן אַ פֿרעמדער, וועמען זי האָט נישט געקענט, זיך אָפּילו מיט אים נישט דורכגעשמעסט. באַלד אין דער פֿרי, מוז זי זיך אויסשטראַצלען, קאָן מער נישט אַרומגיין אין די נאַכט-קליידער, ווייסט, או איבער דער וואַנט קוקן אויף איר אַ פֿאַר אויגן און נישט איינמאל ביים קלענסטן שאַרף פֿאַר-פעלט איר אָטעם.

איצט, נאָך מער ווי שטענדיק, איז זי געוואָרן צוריקגעהאַלטענער, זיך פֿאַרבייגעטראָגן ביי בערגס פֿאַרמאַכטער טיר, היא רזה, אויסגעמיטן זיך צו באַגעגענען מיט אים. און איינמאַל, ווען זי איז געזעסן אין קיך, גענייט, איז בערג שטיל אַריין. פֿון גרויס איבעראַשונג האָט זי זיך צעשטאַכן אַ פינגער, געשטאַנען אַ פֿאַרלוירענע און נישט געפילט, הי איבערן ווייסן דיל קאַפּיען טראַפּנס בלוט.

— מיסעס רייז, איר האָט זיך צעשטאַכן אַ פינגער. ווי אַ קריין מיידלעך, האָט זי אַ כאַפּ געטאָן דעם פֿאַרבליטיקטן פינגער אין מויל אַריין, אָנגעהויבן נאָגן און אַ שולדיקע זיך פֿאַרענטפּערט: — ס'מאַכט נישט... ס'מאַכט נישט... מיסער בערג, איר האָט עפעס געוואָלט?

ער האָט אַריינגעבראַכט אַ פֿלעשל יאָד, גענומען דעם פינגער, מעשה טאַטע, איינגעשמירט און זי געמוטרט:

— מען נעמט נישט א פינגער אין מויל אריין!
 ס'פנים האָט זיך ביי איר געביטן, נישט געוואסט וואָס ס'טוט
 זיך מיט איר. אַרום האַרץ איז די ליידיקייט געווארן טיפער און
 די פלאַמען וואָס האָבן אין איר געשלאָגן זענען געקומען פון אים,
 פון יעדן ריר זיינעם.

פון מיידלווייז אָן האָט זי גוסטירט אין ברונעטן, געחלומט, אז
 ס'וועט קומען אַ הויכער, שוואַרצער בחור, וועט זי אוועקפירן פון
 דאָרף אין אגרויסער שטאָדט אַריין. צו זיבעצן יאָר האָט זי זיך קוים
 דערוואַרט, געקומען איז רייו, געדעקט ביים שררה דעם דאָך מיט
 בלעך. דעמאָלט האָט ער אויסגעזען העכער, געווען דער ערשטער בחור,
 וואָס איז איר באַכגעגאנגען, דערצו דער שטאַרקסטער צווישן די דאָרף-
 שקאַצים. זי האָט מיט אים חתונה געהאַט, אוועק נאָך אמעריקע און
 דאָ וווינען זיי שוין ס'דריטע יאָר.

אין די אַוונטן, צווישן איין געריכט און דעם צווייטן, ווען רייו
 האָט שוין געהאַט געשטילט דעם הונגער, געווארן אויפגערוימטער,
 האָט ס'ווייב געהאַלטן פאַר איר חוב זיך צו קלאַגן אויף בערגן!
 — אַן אנשיקעניש, אויפן טיש, אויף דעם דיל, אומצטום לאַזט
 ער איבער ס'אָש פון זיינע סיגאַרעטס, ווען דו, בערל, וואָלסט גערויכערט,
 וואָלט איך מיט דיר נישט געווינט.

— אַ מאַנסביל רויכערט, — האָט דער מאַן צו-נישט געמאַכט
 דעם ווייבס טענות.

— ער רויכערט דאָך אין בעט.
 — פון וואָנען ווייסטו?
 — אַז כ'בעט צו, געפין איך אויף דער קאָרדע אַש, ער קאָן
 אונז נאָך אונטערצינדן.

— נישט אונטערצינדן, נישט אונטערצינדן אין אַז יאָ —
 וועט מען אפנעמען אינשורענס.

זי האָט געקוואַלן וואס דער מאַן נעמט זיך אָן פאַר אים. וואָס
 מיט איר האַלטן זיך, פאַרטרייבט זי דעם מינדסטן חשד אין אירע
 זינדיקע רעיונות האָבן זיך צעשאטן, ווי אַ מחנה פייגל. פראַנק אין
 פריי געפלאַטערט איבערן עסן, זיי נישט געדאַרפט צאָמען.
 ס'איז גענוג געווען, זי זאל בלייבן אַליין אין הויז און די

באָהאלטענסטע פארלאנגען, וואס זי האט זעלטן געבראכט איבערן
מיל, זאלן זיך אַ וועק טאָן אין איר. אין דעם שמועס וואס זי האָט
געפירט מיט בערגן אין זיין צימער, ווען ער איז אין דער היים
נישט געווען, זענען לאנג-פארגעסענע קלייניקייטן איר קלאר געווארן.
אין דעם ברייטפייניקן ריזן האָט זי שטענדיק געזען דעם הויכן בערג,
אום האט זי ליב געהאַט, געקושט, זיך איבערגעגעבן.

ערשט, ווען בערג האט זיך אָפגעטיילט פון ריזן, וויינט דאָ
איבער דער וואַנט, ווערט זי פון טאג צו טאג גלייכגילטיקער צום
מאן, די שעהן וואס בערג איז נישט אין דער היים, זענען אַנגעזאפט
מיט אַ בענקעניש נאָך אים. אן אומגעוודיקע ווארט זי אויף זיין
קומען. וויל אים אַלץ פארטרויען, נאכגעבן יעדן פארלאנג זיינעם,
יעדן מאַנספידשן קאַפּריז. און ס'איז גענוג, ער זאל איבערטרעטן די
שוועל און די פארלאנגן שטעלן זיך אוועק צווישן אים און איר. די
פרייד ווערט נישט, און אַ מרה-שחורה קלייבט זיך אין יעדן ווינקל, ווי
איר בליק פאַלט.

זי האט געליטן, נישט געקאָנט זיין אן בערגן און אין
דערזעלבער צייט געבעטן זיך ביים מאַן ער זאָג אים הייסן זיך
זוכן אן אנדער צימער. און וואס אַ גרעסערן אומחן זי האָט געווארפן
אויף זים, אַלץ שטאַרקער האט דער מאן זיך פאר אים איינגעשטעלט,
פאַרקוט, וואס בערג ברענט א גאנצע נאַכט די עלעקטריק און שדאַפט
ביו אַ שטיק אין טאג אריין.

איינמאָל, ווען דער מאַן איז אוועק צו דער ארבעט, האבן זיך
די אויגן ביי איר גענומען צינדן. די ווייסע הויט האט געשלאגן מיט
ליכטיקייט און איין פאַרלאנג שטאַרקער פונם צווייטן האבן זיך גע-
ריסן אין איר, ווי פלאמען פייער, דורכגעדרונגען אַ וואנט נאך אַ
וואנט.

זי איז אראָפּ פון בעט, געשטאנען אין אַ לאנג נאַכט-העמד, געקוקט
ווי דער חלל ארום איר ווערט גרעסער און אַליין נישט גע-
וויסט, ווי נאך זי האט זיך געפונען אין בערגס צימער.
אַ פאַרשלאפענער האט ער א הויב געטון דעם קאפּ, געקוקט
אויפן דורכזיכטיקן נאַכט-העמד, ווי ס'ווייסע לייב האט אַפירגעשימערט,
א כאפּ געטון די קאלדרע ביו איבערן האלז און געשטאַמלט:

— האָז איר ווילט עפעס ?

— אטנשולדיקט. — האָט זי קוים געהערט אירע אייגענע רייד, אזוי האָט אלץ אין איר געקלאפט — כ'דארף עפעס אַראַפּנעמען פּונם שאַנק, אַ פעקל.

זי איז ארויף אויף אַ סוף, אנגעשפּאַרט א באַרוויסן פּוס אַן פּאַרענטש פּון בעט, געזוכט, און די פעקלעך זענען געפּאַלן ביי איר פּון די הענט.

דאָס האָט גענומען אזוי לאַנג. דורך די פּאַרמאַכטע אויגן האָט בערג געזען ווי זי ציטערט אינגאַנצן, דערקענט דעם בויג פּון די אויסגעהונגערטע גלידער, באַמערקט דעם בלישטש אין אויג און ס'האָט אים אויך צענומען. ס'לשון איז ביי אים נישט געוואָרן. און אז זי איז שוין נישט געווען אין צימער, האָט איר ווייס לייב זיך נאָך אלץ געשויםט פאַר די אויגן, און כאַטש ער האָט זי נישט אנגערירט, איז זי שוין געווען זיינע.

א פארשנורעוועט לעבן

מיט פערצן יאָר צוריק, האָט עוועלין געלערנט יידישקייט אין דאָקטאָר זאקוטס שבת-שול. פיר יאר שפעטער איז זי געווארן זיין חייב, — די שענסטע און יונגסטע רביצין פון אַלע שטעטלעך, וואס ארום שיקאַגאָ. דאקטאר זאקוט, שוין דעמאָלט אַ פּערציקער, איז געווען פאַר-נומען מיט זיין קליינער קהלה, מיט דער דרשה, וואס ער האט צו געגרייט יעדן שבת, מיט אַלטע, אפגעמעקטע פאַרמעטן, איבער וועלכע ער איז געזעסן גאַנצע טעג.

אויסערלעך האָט זיך די יונגע עוועלין געענדערט — געזען דעם מאנס שטיב זאל פאלן אויף איר.

זי האָט איבערגענומען די שבת-שול פאר מיידלעך, דעם פרויען-פאריין, גישט באמערקט, ווי די ארומיקייט הארטעוועט זיך, לייגט זיך איבער איר ווי א שאָל און ס'לעבן נאָך דער חתונה — גאַנצע צען יאר — האבן זיך פארבייגעגליטשט, ווי עס גלייטשן זיך שאטנס פון גליידיקע פּייל איבערן וואַסער.

די וואַכעדיקייט האט זיך געוויקלט ארום עוועלינען, ווי וואַסער, גישט דורכגעלאָזט ס'קלאפן פון אייגענעם האַרץ. זי האָט כמעט ווי פארגעסן אָן זיך. דער מאַן, די צוויי קינדער, די גרויסע צימערן — מיט דעם האט זי געלעבט פון דער פרי ביז ביינאַכט, קיינמאָל גישט אויסגעקומען מיטן טאָג.

מיט דער צייט האָט דער שטייער דאָקטאר זאקוט דאס קהלץ אין שטעטל אויך איבערגעגעבן דעם חייב, און אליין איז ער טעג און נעכט געזעסן איבער די אפגעמעקטע כתב-ידן, פארגלייכן אַלטע אראבישע טעקסטן.

און אז די אותיות האבן גענומען שווינדלען פאר די אויגן, האָט

ער אַרויפגערוקט די בריקן אויפן שטערן און זיך אויפגעשטעלט. מיט
לייכטע טרייז האט ער גענומען שפרייזן איבער דער ביבליאטעק, וווּ
רוקנס געלייט מיט גאלד, מיט זילבער האבן געוונקען צו אים.
מיט דעם שמייכל, וואס עס באווייזט זיך אויף זאקוטס פנים
שבת אין טעמפל, ווען די מיטגלידער באגריסן אים, מיטן זעלבן שמייכל
האט ער געוויגט דעם קאפ רעכטס און לינקס, באגריסט די ספרים,
ווי אלטע באקאנטע.

אין אזעלכע רויקע פארנאכטן. ווען די שטיקייט בלייבט הענגען
איבערן שטעטל און אין דעם דאקטארס פארשפארטן צימער שטעלט
זיך אפילו דער אטעם אפ — דעמאלט פלאנטערט זיך זאקוטן לארד
קלייב.

נאך גאר אַ יונגער מענטש איז קלייב, אן רעש אוועק קיין
אינדיע, וואס האט דעמאלט, באלאנגט צו פראנקרייך. דער שטיקער
קלייב האט נאך גרויסע צרות געוונען ס'לאנד פאר ענגלאנד און איז
צוריקגעקומען מיט אוצרות.

ער, זאקוט, וועט אוועקפארן קיין עגיפטן, זיך באזעצן אין
קאירא, זיך איבערגעבן די שמות, די פארמעטן, וואס ליגן אין דער
„גניזה“, זיי בלעטערן וואכן, חדשים, יארן.

דער ריח פון פארמעט, דער פייכטער ריח פון אלטע ספרים
טראגט זיך פון די ווענט, מאכט באוועגלעכער דעם שווערלעכן גוף,
לופטיקער די רעיונות.

ער שטייט איינער אליין אין דער „גניזה“, שאקלט פאנאנדער
דעם שטויב פון דורות, לאזט נישט דורך קיין שטיקל פארמעט, קיין
בלעטל. פון צווישן די שמות באווייזט זיך דער יונגער גאון ר'סעדיה,
אַ הויכער, אין ווייסן, פארווארפט די קליידער מיטן פלאטער פון אַ
פויגל. ס'קומט אן דער רמב"ם מיטן ברייטן, קלוגן שטערן, גע-
וויקט אין אַ לייכטיקן טורבאן. זיי טראגן אים אונטער פארלירענע
כתב-ידן:

— זע, זאקוט, גאטס ווארט זאל נישט פארגעסן ווערן!
און אנגעלאדן מיט אוצרות קומט זאקוט צוריק, שענקט אוועק
גאטס ווארט דער גאנצער וועלט, עפנט א נייע תקופה אין „חכמת-
ישראל“.

פון גרויס פרייד טוט זיך ווען-נישט-ווען עפעס א וועק אין זאקסן. ער נעמט דעמאָלט ארום עוועלינען, קושט זי, פארויכערט איר, או אויב ער וועט בארימט ווערן, וועט ער איר האבן צו פאַרדאָנקען און פון דער פרייד וואָס האט ווען-נישט-ווען ארויסגעבליצט פון אונטער די דורות שטייב — זענען געבוירן געווארן די צוויי קינדער.

ס'לעבן אין דעם פאַרוואַרפּענעם שטעטל האט נעשלאָנגען טעג, וואָסן, יארן, די קהלה איז געוואקסן. דער ראבינער — עלטער און שווערער געווארן, געגאנגען יעדן פארמיטאג מיט דעם ווייב פאַר אַ שפאציר און יעדעס מאָל, ווען עוועלין האט זיך געפונען הינטער דער שטאט, געבליבן אן אטעם פון צופיל רחבת האבן די פארשנורעוועטע צען יאר זיך אַוועקגעשטעלט פאר די אויגן:
— איז וואס?

די קינדער זענען אונטערגעוואקסן, זיך מער נישט גענויטיקט אין דער מאַמע. דער מאַן האט געלעבט מיט זיינע כתב-ידן און זי, עוועלין, אַ פארלאזענע, האט זיך געדרייט אין די גרויסע צימערן און דאָס האַרץ, אַ יונג האַרץ, האט אויפגעכאַפט יעדן בלאַז, געווען אויסגע-הונגערט ווי נאך אַ לאַנגער קרענק.

די גרויסע צימערן זענען איר מיט אמאל ענג געווארן, זיך קיין ארט אין זיי נישט געקאנט געפינען און צומייסטן האט זי געשראקן דעם מאַנס צימער, מורא געהאט, אַז היינט, מאַרגן וועט ער זי דארט אפּשליסן.

זי איז געבליבן שטיין מיט אַן אויפגעהויבענער האַנט, ווי זי וואלט זיך געווערט, אַן איידעלע, געבויגן, ווי אַ שנירל וואסער, האָט זי געקוקט פארלוירן ארום זיך, און פון דער פארמאכטער טיר האָט זיך געבראַנגן דעם מאַנס פאַרשטיקטער ניגון.

זי איז ארויס פון שטוב, געגאנגען מיט דער הויפט-גאַס, געזען ווי די משורתיים, וואָס זענען געשטאַנען אין די טירן, ווינקען זיך איבער און איינער האט אַ יאָג געטון צום צווייטן:

— דעם ראבינערס ווייב איז נאָך גאר אַ שענע!

עס האט איר הנאה געטון, און אין דערוועכער צייט פאַרדראָסן, זיך געפילט פאַליידיקט פאַרן מאַן.

זי האָט גענומען גיין גיכער, באלד געווען אינטער דער שטאַט

און כאָטש דער שפּאַציר האָט מער נישט געדויערט ווי פּופּצן טינען.
האַט זיך איר אויסגעראַכט, אָז זי איז מילן פון דעם שטעטל.
די אָפּענע ווייטקייט, וואָס האָט זיך געצויגן פון אַלע זייטן, האָט
אַ ביסל געשראַקן. די תּבוּאה איז שוין געזען אַראָפּגענומען פון די
פּעלדער, בלויז שטעכיקע שטאַפּסלען האָבן אַרויסגעשטאַרט, פּאַנאַנדער-
געטראָגן דאָס זשומען פון „שפּרינגערס“, וואָס זענען נישט איינגע-
שטאַנען, זיך געהויבן איינער איבערן צווייטן.
זי האָט אליין נישט געגלויבט, אָז זי איז אַזוי ווייט פּאַרקאָכן,
געזען אין דעם אַ שריט זיך צו באַפּרייען פון עפעס אומבאַשטימטעס און
דאָס האָט איר הנאה געטון.

דער זומער איז פּאַרביי. איצט הויבט זיך אָן האַרבסט, באַלד
וועט קומען ווינטער, דערנאָך ווידער זומער — בלויז איר לעבן ברוימט.
קיינער וויל עס נישט, דאַרף עס נישט און ס'רינט אויס מיט צער,
ווי א נישט-אויסגעמאָלקענער אייטער.

זי האָט זיך צוגעזעצט, נישט באַמערקט, ווי פּאַרמערס, וואס
זענען פּאַרבייגעגאַנגען, קוקן אויף איר מיט אַ חשד.
האַרט צו דער ערד האָט זיך געטראָגן אַ פייכטע קילקייט, מיט-
געבראַכט פון די פּעלדער קולות, וואס האָבן נישט געלאָזט איינזיצן,
גערופן ווי ווייטע קלויסטער-גלאָקן.

עוועלין האָט נישט געוואוסט ווהיין צו גיין, געזעסן אַ פּאַרלוירענע. ניט
געוואוסט וואס צו טון מיטן אויפגעשנורעוועטן לעבן וואָס האט גע-
שטראמט אין איר.

— ווער דאַרף עס?

זי האט זיך אַ צי געטון איבער די פּעלדער. דערפילט אין זיך
אומבאַקאַנטע ווייטן און אין דער הויילקייט, וואס האָט זיך גע-
שפּרייט אין איר, האָט זיך דורכגעשאַרט ס'פּאַרהייראטע לעבן.

— איז וואָס?

1927

א דינסט-מיידל

דאס יאר האָט זיך נישט געטיילט ביי סאַקען אויף זומער און ווינטער. ס'איז באַשטאַנען פון אַכט לאַנגע חדשים, נודע, ווען סאַלקע האָט געמוזט זיין צוזאַמען מיט איר מומע, די בעל-הביתטע און די פיר גוטע חדשים, ווען די בעל-הביתטע מיטן הויזגעזונט זענען אַוועק אין די בעדער, און זי איז געבליבן איינע אַליין אין די אַכט גרוי-סע צימערן.

סאַלקע איז געווען א קליינע, א נישט געוויקסיקע. פלייצעס האָט זי געהאַט שמאַלע, הענט — קינדערשע. און ס'פנים מיט די העלע פלאַקסענע האָר האָבן אויסגעזען, ווי מען וואלט זיי אראַפגענומען פון א פאַרצעלייענער ליאַלקע.

זי האָט ליב געקראַגן ווארשע פון ערשטן טאָג אן, געקוקט קרום אויף אירע קרובים פון דער פראווינג, זיך געגרויסט קעגן זיי מיט איר פויליש רעדן, מיט איר געשליפן צינגל, וואָס איז שטענדיק געווען גרייט אנצוציען א קאזואליער און אַווי נישט נעפאַסט צו איר גאַנצער פיגור.

דאס קליינע צוויי און צוואַנציק יעריק מיידל מיטן פנימל פון אַ קאַרדיק, איז גאַנצע טעג געווען אויף די פיס. זי האָט געענטפערט דעם טעלעפאָן, געעפנט די טיר, וואס האָט נישט גערוט ביו שפּעט אין דער נאַכט, געהאַלפן עטלעכע מאָל אַ טאָג איבערטון די בעל-הביתטע און געווסט אלע אירע סודות.

מיט די לאַנגע ווינטער-אַונטן איז געוואַקסן די פאַרשייטקייט. די צימערן זענען פול געווען מיט דער בעל-הביתטע, מיט דער דינסט, מיט אַ לאַכנדיק שיקסל, צו וועלכער נישט נאָר באַקאַנטע, נאר אַמילדו דער בעל-הבית איז נישט געווען גלייכגילטיק.

י. אַפאַטשור. ב. v. (9)

איין סאלקע האָט זיך דאָ אַרומגעדרײט אַ פרעמדע. קײנער
האָט זי נישט באַמערקט, זי האָט נאָך געשטערט, אויסגעוואַקסן ווי
מען האָט זי נישט געדאַרפט און פון פאַרדרוס פריער פאר אַלעמען
געגאַנגען שלאָפן.

די פאַרשייטקייט, וואָס האָט אויך סאַלקען אַרומגענומען, האָט
געטריבן דעם שלאָף.

זי איז געלעבן אַ וואַכנדיקע ביז אַ שטיק אין דער גאכט, גע-
הערט ווי מען גנבעט זיך, מען פאַרטשעפעט זיך אין אַ שטוי, אָן אַ
שאַרף. דאָס קענסטע גערויש צעוואַקסט זיך איבער די צימערן, שרעקט
נישט, פאַרשנעלט נאָר די חושים — ליגט מען נישט איין אין די
בעט, וואָס קרעכצן און דאָס שיקסל בעט זיך:

— ניטע, פאַניע, ניטע.

דער קליינער, שוואַכער גוף צעוואַקסט זיך ווערט גרעסער, וועט
באַלד ארויסשטופן ס'ווענטל פון בעט. אַ בענקעניש נאָך אַ פאַר מאַנט-
בילשע הענט וועקט זיך אין סאַלקען, לאָזט זי נישט אָפּ. הענט אָן
אַ פנים. און וואס פאַראַ הענט ס'וואַלטן זיך נישט באַווייזן. וואָלט זי
זיך זיי בלינד איבערגעגעבן.

אין אַזעלכע נעכט איז דער שלאָף אינגאַנצן נישט געקומען.
דער מיידעלשער הונגער האָט אים געטריבן פון זיך. דאָס בענקעניש
נאָך אַ מענטש האט סאַלקען געשלעפט צום שיקסל אין בעט אַריין. אַ
צעשראַקענע האט זיך ס'שיקסל איבערגעווארפן און איידער זי האָט
זיך געכאַפט ווער ס'ליגט לעבן איר, האט ס'פאַרשלאַפענע פנים זיך
געבעטן:

— ניטע, פאַניע, ניטע.

— דאָס בין איך, מאַגדע — האט סאַלקע זיך צעלאַכט.

— סאַלקע?

— דערקענט מיך נישט?

— או זיי לאַזן גישט שלאָפן, די כאַליערעס פריער דער בעל-

הבית, דערנאָך דער גאסט.

— פאַן קיילין?

— דאס איז גאַר אַ משוגענער — האט זיך ס'שיקסל איבער-

געצויגן — קומט צו גיין מיט צוויי פולע הענט געלט

- האסטו ביי אים גענומען?
 — ער האט עס אליין איבערגעלאָזט אונטערן קישן.
 — ער איז אַ שיינער — האָט סאלקע זיך אנגערוּפן.
 — אַ גרויסער חזיר!
 — ער האט דיך באַליידיקט?
 — פון אזעלכע פארשוּינען באַליידיק איך זיך נישט.
 מאַגדע האט זיך אויסגעדרייט. פארוואָרפן דעם קאַפּ, וואס איז
 געלעגן אין אַ בעץ מיט האַר, זיך גערוקט וואס ווייטער פון סאלקען,
 ווי זי וואלט נישט פארטראַגן קיין מענטשס לייב. דער מידער קערפער
 איז גלייך איינגעשלאָפן, נישט געוואלט וויסן ווי סאלקע ליידט, בענקט
 באַך לייב. וואָס איז איר, מאַגדען, אזוי דערווידער.
 עס האָבן אנגערוקט די זומער חדשים. דער בעל-הבית האט
 אפגעפירט ס'ווייב מיט די קינדער אין די בעדער. און אז ער איז
 צוריקגעקומען, איז ער אויך זעלטן געווען אין שטוב.
 די ערשטע פאר טעג איז סאלקע פון גרויס פרייד אין גאַנצן
 נישט ארויס פון הויז. זי האט זיך געשארט איבער די צימערן, גע-
 שטעלט פוילע טריט, ווי די בעל-הביתטע און אז זי איז מיד געוואָרן,
 האט זי זיך אויסגעצויגן אויף דער אַטאַמאַנע. פארויכערט אַ פאַפיראַס
 און איינגעטענהט מיט די פיר ווענט, ווי ס'וואלט עמעצער געזעסן
 קעגנאיבער.
 די דינע ליפן האבן זיך געשנירלט, זיך געקנופט. צופרידן געזען
 מיט זיך און דער קוראזש איז געוואקסן. איז סאלקע אונטערגעגאַנגען
 צום טעלעפאן, פארלייגט אַ פוס איבער אַ פוס, אז די שפיצן פון די
 מייטקעס האָבן אפירגעקוקט, זי האָט אַנגעקלונגען, גערעדט מיט דער
 בעל-הביתטעס שטים:
 — וואס מאַכט איר, פאניע קיילין?
 — כ'בין היינט צוריקגעקומען.
 — מיט אן אמת!
 — יוער איז געבליבן מיט די קינדער? מיין מאן!
 — ווען זעט מען אייך?
 — כ'ווארט!

— זייער גוט.

— צום ווידערזען!

סאלקע האָט געלאַכט, זיך געהאלטן פארן איינגעפאלענעם בייכל, זיך געדרייט אויפן אפצאָס אין א רעדל, ווי א פריילעך יינגל. זי האט זיך אריינגעשטעלט אינם גרויסן שפיגל, מער נישט געזען, אז זי איז א קליינע. די זיכערקייט פון אַ רייפער פרוי האט זיך געוועקט אין איר. זי האט זיך עטלעכע מאל איבערגעטון און אז ס'איז געווארן טונקל, האט זי אריבערגעווארפן א לאנג קלייד, אויסגעזען העכער און זיך אוועקגעזעצט ווארטן, מען זאל אנקלינגען. און אז ס'זענען דורך עטלעכע מינוט און מען האָט נישט געקלונגען, איז זי געפאלן ביי זיך, נישט געגלויבט קיילין זאל קומען צום שטוב-מיידל, וואס קיינער באמערקט נישט. די זיכערקייט איז אוועק. האט מען געקלונגען? זי האט געעפנט:

— וואס מאכט איר, סאלקע?

— און איר, פאָניע קיילין?

אין זיינע אויגן האָט זי דערקענט, אז ער ווייס, ווער ס'האָט צו אים געקלונגען, זיך גערויטלט, וואס ער קוקט אויף איר, ווי אויף א פרוי, אזוי האט נאך אויף איר קיינמאל קיין מאנסביל נישט געקוקט. זי איז געווארן לאבאָזווואטער און אַ שנירל געטון מיט די ליפן.

— איר זענט דאך אודאי געקומען צו דער מאדאם?

ער האט אויסגעצויגן די האנט, זי געוואלט אנכאפן. סאלקע האט זיך ארויסגעגליטשט, געבליבן שטיין, און דער טיש צווישן אים און איר. ער האט זיך געיאגט נאך איר, פארשטעלט דעם וועג מיט שטולן. זי האט זיך געדרייט, נישט געווארן פון אונטער די הענט, און אז ער האט, אן אויסגעמאטערטער זי סוף פל סוף געכאפט, האבן ביידע געלאכט און געסאָפּעט. ער האט זי אַ הויב געטון ווי אַ קינד, געאטעמט פון אירע פלאקסענע האר דער בעל-הביתטעס פערפומען און זיך גע-זעצט מיט איר אויף דער אטאמאנע.

שפעט אין דער נאכט, ווען סאלקעס מידער גוף האָט גערוט, איז אונטערגעקומען דער בעל-הבית. זי האט געעפנט אַ פאָר פאָר-שלאָפענע אויגן און דאָס קליינע קארליק פנימל האט זיך געבעטן:

— ניטע, בעל-הבית, ניטע...

א לע ק צ י ע

דער צוג, כמעט אליידיקער, האָט זיך געדרייט פון איין פּאָר שינעס אויף די אנדערע, זיך יעדע וויילע אָפגעשטעלט, וויטער געלאָפן און געשלעפערט.

גראַנאַט איז געפאָרן אין אַפאָרוואָרפן שטעטל אַרײַן, וווּ ער האָט געדאַרפט האַלטן אַלעקציע פאַר ייִדישע אַרבעטער. ער האָט אָנגעשפּאַרט דעם קאַפּ אָן דעם אויסגעבעטע: עם ווענטל פון קיפּע און זיך געערגערט, וואָס ער פּטרט די טעג אויף די באַנען, שלעפט זיך וואָך-אַײַן, וואָך-אויס איבער פּראַנצויזישע שטעטלעך און שלאָגט קוים אויס הוצאות.

אין קאַפּ בײַ אים האָט זיך געפּלאַנטערט זײַן רעדע, די חושך-דיקע פּנימער פון די ייִדישע אַרבעטער, וואָס שטרענגען זיך אָן איבער די כּוחות, ברענגען יעדע וואָך אַראָפּ אַרעדנער פון פּאַריז. דער פּאַר-דרוס איז קלענער געוואָרן. דער קאַפּ אָנגעשפּאַרט אָן דער ברוסט, האָט זיך געוויגט, געדערעמלט אונטער דעם קלימפּער פון די רעדער. גראַנאַט האָט געעפּנט די אויגן. זיך געכאַפּט, אַז דער צוג איז געשטאַנען און שלעפט זיך שוין וויטער. קעגנאיבער איז געזעסן אַ מיידל, יונג, באַקן פּרישע און די גרויסע, בלויע אויגן, אויסגעוואַשענע, האַבן געשטיפט — אַ קוק געטאָן אויף גראַנאַטן און זיך באַהאַלטן צווישן די שורות פון אַצעפּנט ביכל.

אזוי האָט אָנגעהאַלטן פּינף, צען, פּופּצן מינוט. דאָס פּנים איז גראַנאַטן געווען היימיש, ווי ער וואָלט עס שוין לאַנג געקענט, און פון די גרויסע, בלויע אויגן איז אין וואַגן ליכטיקער געוואָרן. — וויסט איר נישט, מאַדמאַזעל, ווען דער צוג קומט אָן קיין בעלז? — האָט זיך גראַנאַט פּאַרנייגט.

זי האָט אַ הויב געטאָן דעם קאַפּ, געקוקט אויף דעם פּרומדן מיט חשד און באַלד אַ שמיכל געטאָן:

— קיין בעדחי? אין וואָס פאַראַ טייל שטאַט דאַרפט איר?

גראַנאַט האָט איר געוויזן דעם אַדרעס.

— סאיז דאָ אַן אַלט בעלחי און ביי בעלווי — האָט זי זיך

גענטער אַרוק געטאָן צו אים. — איר דאַרפט אַלט בעלחי. ווען איך

וועל אַראָפּ, מאַסיע, וועט איר נאָך פאַרן אסטאַנציע.

— איר וווינט אויך אין בעלווי? — האָט גראַנאַט זי געפרעגט.

זי האט אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ אויף יאָ, געעפנט דעם בייטל,

ווי ס'איז געהאַנגען אַ שפיגעלע און זיך גענומען פודערן. זי האָט זיך

אויפגעשטעלט, געוואַלט אַראָפּנעמען די גרויסע וואַליו, וואָס איז גע-

לעגן איבערן קאַפּ אויף אַ פאַליצע.

גראַנאַט איז פלינק אויפגעשפרונגען און איר אַראָפּגענומען די

וואַליו. ער האָט געקראָגן אַ שמיכל און איז געוואָרן דרייסטער:

— אויב, מאַדמואַזעל, איר וועט ערקויפן, וועל איך אויך דאָ

אַראָפּגיין.

— איר וועט האָבן צוצוגיין איבער אַ מייל — האָט ס'פנים ביים

מיידל אויפגעלויכטן, געווען צופרידן, וואָס ס'האָט זיך אויפגעזוכט אַ

קאָוואַליער.

— ס'מאַכט נישט.

זיי האָבן זיך צוריק געזעצט אַזוי, אויף אַ ווייל, געזעסן איינער

אַנטקעגן צווייטן נאָענט, גאָר נאָענט, אַז די קניען, וואָס האָבן זיך

ביים קלענסטן שאַקל פון וואַגאָן געקאַנט אַנרידן, האָבן געפלאַמט.

גראַנאַט האָט געקוקט אויף איר שמאַלער, קליינער האַנט, וואָס

האָט געשימערט צווישן די שוואַרצע פאַידן פון איר קלייד און אַ

זאָג געטאָן:

— איר האָט זייער אַ שיינע האַנט, מאַדמואַזעל.

זי האָט אַ קוק געטאָן אויף דער אייגענער האַנט, ווי זי וואַלט

זי ס'ערשטע מאַל געזען און געעפנט די גרויסע אויגן:

— אַלע זאָגן עס!

— אַלע קאָנען אָבער נישט לייענען פון אַ האַנט.

— און איר קאַנט?

ער האט גענומען איר האנט אין זיינער, געקוקט אויף דער
גלאטיקער פלאך, וו קיין איין קנייטש איז כמעט נישט קענטיק געווען,
געקוקט מיט פארושומערטע אויגן, ווי א קורצזיכטיקער און זיך
אנגערופן:

— איר וועט לאנג נישט לעבן.

— קיינער לעבט נישט לאנג אין אינזער משפחה — האט זי
א גלייכגילטיקע געענטפערט.

— און איך ארט נישט?

זי האָט זיך צעלאַכט און זיך אַ שטעל געטון. דער צוג האט
זיך דערנענטערט מיט אַ סאָפּן צום וואַקזאַל.

גראַנאַט איז איר נאכגעגאנגען מיט דער וואַלי. ס'איז שוין
געווען טונקל. ער האט זיך ארומגעקוקט אויפן וואקזאל, געזוכט א
טרעגער. ס'איז אונטערגעקומען א געלער פראנצויז, זיך צעקושט מיטן
מידל. און אז זי האָט אים פארגעשטעלט גראנאטן, האט דער פראנ-
צויז ביי אים צוגענומען די וואלי און געקוקט אויף אים פון אויבן
אראפ.

גראַנאַט איז געשטאנען א פארלירענער, נישט געדענקט צי מען
האָט זיך מיט אים געזעגנט, געזען ווי ס'פארל פארשווינדט און צוריק
געוואלט אריין אין צוג.

די וואגאנען האבן זיך פארבייגעגליטשט, איבערלאזנדיק נאך
זיך קנולין רויך. גראנאט איז געשטאַנען איינער אויף דער
שטיינערנער פלאטפארמע, געשטאַנען מיט אויסגעשטרעקטע הענט, ווי
ער וואלט געוואלט עפעס צוריק כאפן.

ער האָט נישט געווסט ווהיין צו גיין, זיך געערגערט וואס ער האָט
זיך נאכגעשלעפט עפעס אַ שיקסע, ווען אויף דער צווייטער סטאנציע ווארט
מען אויף אים. אויפגעזוכט ביי זיך די אַדרעס פונם סעקרעטאַר, וואס
האט זיך דורכגעשריבן מיט אים און זיך געלאזט מיט דער שטאַט.
נאך אַ האלבער שעה גיין און נאכפרעגן זיך איז ער אַן אָפגע-
באסענער מיט שווייס געקומען צו א האלב-איינגעפאלענעם שטיבל.
גראנאט האט אנגעקלאפט. ס'איז ארויסגעקומען אן עלטערע יידענע.

— וואס דאַרפט איר?

— ווינט דאָ מאָסיע גלאזער?

— זענט איר דאס דער שרייבער פון פאריז?
 — איך — האט גראנאט געשמייכלט.
 — דער עולם ווארט דאך אויף אייך — האט די אלטישקע זיך
 אויך דערפרייט מיט גראנאטן. — מיין זון איז שוין דאָ געווען, גע-
 קומען פון דער באַן, געמיינט, אז איר זענט דאָ פארפארן... קומט,
 וועל איך אייך צופירן ס'איז נישט ווייט...
 די יידענע איז געגאנגען אויף אַ פריער, גראנאט נאָך איר.
 — איר ווינט שוין דא לאנג? — האָט ער זיך געפרעגט.
 — אנטלאפן פון דעניקינען.
 — אזש דאָ אהער?
 — מ'האט זיך געשלעפט פון מדינה צו מדינה, געבליבן שטעקן
 דאָ אין אַ העק. צווישן גוים...
 — און צוריק קיין רוסלאנד ווילט זיך נישט?
 — און אז ס'ווילט זיך — האט די יידענע אפגעזיפצט. —
 מענטשן דערצייגן, אז דארט אין רוסלאנד אין נאָך ערגער...
 זיי זענען צוגעקומען צו אן אַלט שולעכל.
 — דא קומט איר זיך צונויף? — האט גראנאט זי געפרעגט.
 — ס'שולעכל איז געשטאנען פארלאזט, האבן די פראצווישע יידן
 עס אונז אפגעגעבן.
 א קליין, קוים באלויכטן שולעכל. ארבעטער מיט ווייבער, מיט
 קינדער, אלע האבן זיך געשטופט, זיך געשפארט צום בעלעמער, ווו
 עטלעכע חברים — דער קאמיטעט — זענען געשטאנען אומבא-
 האלפענע און פרובירט זיך פארענטפערן, פארוואס דער רעפערענט
 איז נישט געקומען.
 — וואס זענען מיר שולדיק, אז ער איז נישט געקומען —
 האט אַ דארער בחור געהאלטן אַ טעלעגראמע צווישן די פינגער. —
 אָט האָט ער דעפעשירט מען זאל אים אפוארטן...
 טא גיט מען אפ ס'געלט! — האט זיך איינער אנגערופן
 פון עולם.
 מ'וועט געבן! מ'וועט געבן!
 — אין פאריז וואלט אן עולם זיך נישט געלאזט אזוי אנפייפן!

— מיט דער פראווינץ רעכענען זיי זיך נישט!
גראנאט איז געשטאנען אין פמעט פינטערן, פרוודור" פון
שולעכעל. עס האט אים וויי געטון פאר די פארווארפענע יונגעלייט,
פאר זיי אלטע ווייבער, וואס רעכטן-אפ גלות. און מיט שטילע טריט
איז ער ארויף אויפן בעלעמער.

די עטלעכע בחורים האבן זיך איבער-געקוקט. עפעס זיך אנגע-
שטויסן. און איינער א דרייטער איז אונטערגעגאנגען!

— איר זענט עס?

— איך.

און אלע האבן אונטערגעכאפט:

— ער איז דא!

— מאסיע גראנאט איז דא!

1925

א פאריווער מיידל

הענריס גרויסער ערפאלג ביי פרויען האָט אָנגעהאלטן פינף יאָר. געקומען איז ער אַ פינף און צוואַנציק יעריקער בחור פון דער פראַווינץ קיין פאָריז, זיך געטראָגן איבער די בולוואַרן מיט אַפאָרי-סענעם קאָפּ און נישט באַמערקט, ווי ס'לעפן אן אויסגעהוינגערטס, שליינגט זיינע טעג, וויל נישט זאָט ווערן.

ווייסע לאַנגע העלזער, נאָך ווייסערע קליינע הענט האָבן זיך געצויגן צו אים פון צעפנטע פענסטער, צעטרענצלט זיין איינציק לעפן — איז הענרי גרוי געוואָרן צו דרייסיק יאָר. זיינע גלייכע, ברייטע פלייצעס האָבן זיך געבויגן, ווי ביי אן אלטן מאַן און אן אויסגעליידיקטער, מידער, האָט ער זיך פאַרקליבן אין אַזייטיק געסס. ער האָט התונה געהאַט מיט אן אַלט, אָפגעלעבט מיידל און געעפנט א האָטעל.

אין אַזייט פונם רושיקן פאָריז האָט דער דרייסיק-יעריקער זקן גערוט, געזעסן גאנצע טעג אין דעם „ריינגאנג פונם האָטעל, נאָכ-געקוקט די געסט זאָלן זיין צופרידן און מער נישט געטראכט צו לאָזן נאָך זיך א דור. איז געשען אנס און ס'איז ביי דעם אָפגעלעבטן פאָר-פאָרק געבוירן געוואָרן א טאָכטער.

גאנצע זעכצן יאָר האָבן טאטע-מאמע געאַטעמט מיט טרערן, זי געהיט, געהאלטן ווייט פון דער גאס, וואס האט זיי אזוי יונג אויפ-געפרעסן. מען האָט דאס מיידל אויף אמינוט נישט געלאזט אליין, אפילו אין שול נישט געשיקט, געהאלטן א לערערין אין שטוב.

געוואקסן איז טערעז הויך און דין, יונג צייטיק געווארן און געוויינט אין דער שטיל. צו זעכצן יאָר האט זי שוין געמוזט טראָגן א צאָפּ, וואס האט דריי מאל ארומגעכאפט איר קאָפּ, ווי מיט רייפן.

שיך האט איר דער פאטער געקויפט צו שנורעווען, איר קליינער פויס זאל אויסזען גרויס און שווער און די קליידער זענען געפאלן איבער די קנעכלעך.

מען האט זי פמעט קיינמאל נישט איבערגעלאזט אליין, שטענדיק איז מיט איר געווען די מוטער, צי דער פאטער: געזען זי זאל צו-לאנג נישט זיצן ביי דעם אָפּענעם פענסטער, נישט קוקן חיי די מיידלעך מיט די ארומגעשארענע קעפלעך טוליען זיך צו יונגעלייט, טראגן זיך פארביי טאנצנדיק.

טערעו האט געדינט, וואס טאטע-מאמע האלטן זי חייט פון דער גאס, וואס רייסט זיך צו איר אין פענסטער אריין; פיינט באקומען די עלטערן: צו זיי נישט גערעדט און געלעבט מיט זיך, אין זיך. און אז די גאס האט זיך גערייצט, נישט געלאָזט איינזיצן, האָט זיך טערעו פאַרקליבן אין קיך אריין צום דינסט-מיידל. אויפגע-שנורעוועט דאָס יונגע לעבן, זיך געפונטעוועט, געזוכט גקמה צו נעמען.

אויפן זעכצעטן יאָר, האָט הענריס אַ ברודער, דער בעל-הבית פון אַ פארדעכטיקן האָטעל, חתונה געמאַכט אַ טאַכטער. מען האָט עס געהאַלטן בסוד פון טערעו, נישט געהאַלט זי זאל איבערטרעטן דעם פעטערס שוועל און אָפּגעמאַכט מיט דער דינסט, זי זאל קיין זאך נישט דערציילן. טאטע-מאמע וועלן אַוועק גיין אין אַוונט אויף דער חתונה אין עלף וועלן זיי זיין צוריק.

דאָס דינסט מיידל האָט נישט געהאַלטן דעם סוד. יענעם טאָג איז טערעו פּמעט נישט צוגעגאַנגען צום פענסטער; געזעסן אַ גאַנצן טאָג איבער די ביכלעך, פאַרשטאַנען טאטע-מאמע אויפן ווינק, אז הענרי האָט אזש אריינגעפירט ס'חייב, געבליבן שטיין מיט איר אין דער טיר, געוויזן אויף דער טאַכטער און אנגעקוואכן:
— ס'איז ווערט געווען די מי!

גיין אין אַוונט איז ס'דינסט-מיידל אריין צו טערעו מיט אַ פרייד:

— די אלטע לייט זענען שוין אוועק!

טערעו האט אַ שאַר געטון פון זיך די ביכלעך, אויפגעשפרונגען

ארוםגעכאפט ס'שטוב-מיידל און זיך געלאזט מיט איר פון איין צימער אין צווייטן.

זי האָט אויפגעפראלט איין פענסטער נאָכן אנדערן, געשטאַנען מיטן שווערן, אריבערגעווארפענעם צאָפּ, אַ הויכע, אַ הונגעריקע און מיט די קליינע צעעפנטע הענטלעך געווען גרייט צו כאַפּן ס'לעבן וואָס האָט זיך פארבייגעטראגן ביי איר פענסטער.

קעגנאויבער אויפן טראטוואר איז פארבייגעגאנגען אַ שמאַלער יונגער-מאן מיט אַ לענגלעך פנים, ער איז געגאנגען מיט אויפגעהויבענע אויגן, געקוקט אויף די שילדן, אין די צעעפנטע פענסטער, פאַרגעסן אז ער איז אַ פרעמדער אין פאריז; האט קיין געלט, קיין באקאנטע, זיך געטראָגן אן אויפגעהייטערטער מיט דער רוישיקער נאכט. ער האט דערזען טערעזן אין פענסטער. האט ער זיך אויף אַרבע אפגעשטעלט, געצויגן זיין ברייטן שווארצן קאפעלוש.

טערעז האָט זיך צעלאכט און באהאלטן דעם קאפּ הינטער די בארדינען. זי האָט געווארט אַ וויילע און ווידער ארויסגעשטעקט דעם קאפּ. דער אומבאקאנטער איז געשטאַנען מיטן קאפעלוש אין דער האַנט און געקוקט אויף איר.

זי האט זיך אויסגעזייעט, ארוםגעכאפט דאס שטוב-מיידל:

— זאג אים, טייערע, אַז כּיָוּם באלד אראפּ.

— ער איז דאָך אַ פרעמדער, טערעז!

— רעד נישט, ווי דער טאַטע! גיי, אז מען שיקט דיך!

טערעז האט געעפנט די טיר און ארויסגעשטופט ס'דינסט מיידל. זי האט זיך גענומען אנטאן, פארלייגט דעם צאפּ ווי אַ טורפאן און אז דאס דינסט-מיידל איז צוריקגעקומען, איז זי שוין פארטיק געווען ארפאצוגיין:

— ער הארט?

— אז כּיָקע, זיך מיט אים נישט צוזאמענרעדן!

— האס, ער איז נישט קיין פראנצויז?

— נין, טערעז!

— גוט, אבער — האפן אירע דינע פיס אויסגעשפונען אויפן

ארט אַ טאָנן.

זי האט נישט געהערט ווי ס'דינסט-מיידל שרייט איר נאך און זיך געטראגן איבער די טרעפּ.
א פארחלשטע בלאסקייט אויפן יונגענמאנט פנים. האט דער-
צייט, אז ער טרעפט זיך ס'ערשטע מאָל מיט א מיידל און זי האט
א דרייסטע א זאג געטון:

— מיר וועלן זיך דורכפארן! כ'האב צייט א גאנצע שעה!
זיי זענען געזעסן אין א פארמאכטער טעקסי, נישט גערעדט וועגן
ליבע און דער שטאמל פון צוויי פרעמדע לשונות איז געווען אזוי
פארשטענדלעך, ווי מען וואלט זיך וואכן צוגעגרייט צו דעם שפאציר.
א פאר פרישע ליפן האבן געבלאנדזעט איבער ווייסע, ווארעמע
הענט, איבער נאָך א ווייסערן, ווייכן האלז און ס'לייב א יונגס, א
שטייפס, האט גענורעט אין דער אייגענער ווארעמקייט. וואס
ס'האט זיך אנגעזאמלט אין משך פון יארן האט מען מיט רחבת
אוועקגעשפּאָקען און אין יעדן בויג פון די יונגע גלידער איז געווען
די פיין פון פרייד.

ג ל י ק

דאס דריטע צימער איז ביי די קארשנס אלענגערע צייט גע-
שטאנען ליידיק. און אז ס'האָט זיך עמעצער צו זיי אריינגעצויגן אין
דעם האַלב פינסטערן צימער, וווּ פון דער סטעליע איז אריינגעקומען
אַ ביסל ליכט דורך אַקליין פענסטערל, האָט ער מער ווי אַהרש ביי
די קארשינס נישט געווינט. איין מערה האָט געהאָט דאָס צימער —
קיין שייכות נישט געהאָט מיט די איבריגע צימערן און מען האָט
געקאָנט אין אים זיין טעג און נישט זען די בעלי-בתים.

די בעלי-בתים זענען געווען מאָדנע. ער, אַגידריקער, זייער א
ברייטער, מיט אַקליעכדיק פנים, וווּ אַפּאַר קינדישע אויגן שמייכלעך
תּמּוּזאַטע. זי, אַהויכע, אַבלאַטע, נישט קיין באוועגלעכע, קוקט פאַר
זיך, און אירע גרויסע אויגן, וואָס פאַסן זיך נישט צו דעם לאַנגן,
מיאוסן פנים, טרויערן שטענדיק.

קייער פון די שכנים האָט נישט געוואוסט מיט וואָס די קארשינס
פאַשעפטיקן זיך, פון וואנען זיי קומען. שטענדיק פלעגט מען זיי זען
צוזאַמען. אָדער זיי שפּאַצירן איבער די ווארשעווער גאַסן. אָדער זיי
זיגן אין שטוב. און אין שטוב איז זי געזעסן אויף אַן אלטער אָטאַ-
מאַנע, די פּיס הינטער זיך, אַפאַרליבטע געקוקט, ווי דער מאן שפּרייזט
איבערן פאַרשטיקטן צימער, וווּ די פענסטער זענען פאַרמאַכט, פאַר-
צײט איין פאַפּיראַס נאָכן צווייטן, רעדט אריין אין ווייב, און צווישן די
ווערטער שפאַרט זיך דער רויך ביי אים פון מויל, ווי פון אַקוימען.
און וואָס די שכנים האָבן אלץ נישט אויסגעטראכט אויפן פּאַרל.
מען איז געווען זיכער, אז קאַרשין האָט ס'ווייב צוגענומען ביי א
מאן מיט קינדער, אַנטלאָפן מיט איר קיין ווארשע, וווינען אונטער א
פּרעמדן נאָמען. מען איז אויך געווען זיכער, אז היינט, מאָרגן וועט

פאליציי איבערפאלן קארשינס דירה, ווי מענטשן שארן זיך ווי שאַטנס, און אין די טונקלע ווענט זענען סודות איינגעמייערט.
 ס'איז גענוג געווען, ס'פארל זאך זיך באווייזן אין הויף, און פון אלע פענסטער האָבן נייגעריקע אויגן זיי נאָכגעקוקט, געלאַכט פון בלויון אויסזען. זי, אַ הויכע מיט אַ מיאוס פנים, וואס, אַז דו באַגעגנסט עס. קאָנסטו עס אַזוי לייכט נישט פאַרבעסן, און ער — אַ קיילעכדיקער מיט דראָבנע טריט, וואס פאַסן נישט צו זיין אומגע-
 לומפערטער פיגור. און וואס צוריקגעהאַלטענער די קארשינס זענען געווען, אויסגעמיטן די שכנים, אַלץ פאַרדעכטיקער איז ס'פאַרל געוואָרן.

די נייגעריקייט איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז אַ שכנה, אַ סטודענט-
 קע, וואָס האָט זיך קוים דערנערט פון לעקציעס, האט אפגעמאַכט ביי זיך אויסצוגעפיבען. ווער דאָס פארל איז, די סטודענטקע איז געווען אַן עלטער מיידל, גאר אַ מיאוסע, וואס האָט קיינמאָל נישט געקראָגן פון אַ מאן אַ קוש. דערצו האט זי געהאַט אַ הויכן אַקסל און צוגעהינקט אויף אַ פוס. זי האָט געהערט, ווי בענקלעך רוקן זיך, טריט דערנענטערן זיך, און די נייגעריקייט איז ביי איר געוואקסן.

קארשין האָט געעפנט די טיר, דערוען פאר זיך אַ דאַמע, זענען זיינע אויגן תמ'עוואַטער געווארן.

— איר פאַרלאנגט עפעס?
 — מען האָט מיר געוואָגט, אַז ביי אייך איז פאַראַן אַ צימער צו פאַרדינגען.

— פאַראַן אַ צימער.
 — קאָן מען עס אָנקוקן?
 — אויב איר דאַרפט דאָס צימער איבערצונעכטיקן...

— ניין — האָט זי אים איבערגעריסן — כ'בין אַ סטודענטקע, איך כמעט אַ גאַנצן טאָג אין שטוב.

— גלויב איך קוים, צי איר וועט אים נעמען.
 — פאַרוואס?

— ס'איז אַ פינסטער צימער.
 — דערצו, פאַניע קארשין איז דאָ אַן עצה.

קארשין האָט זיך געוואקלט אויף זיינע דינע פיסלעך, געגאנגען
אויף אַפריער. די סטודענטקע האט באַקוקט דאָס צימער מיט די דריי
מענט, ווו דער סופיט האָט זיך אַראַפגעלאזט איבערן קאַפּ, באַטאַפּט
ס'בעטל, ווו דאס שטרוי אין מאַטראַץ איז געווען צעריבן. געשווערט
אין די עקן, ווי זומד.

זי האט איבערגעלאָזט האנטגעלט און נאך דעמועלפן טאג זיך
אריבערגעקליבן.

פארנאכט ווען זי האט ס'צימער'ל צוגעראַמט, אויף די ווענט
האבן געהאַנגען בילדלעך, ס'בעטל איז פול געווארן מיט קישעלעך, האָט
ס'יחדר'ל אן אנדער פנים באַקומען.

זי האט געווארט, מען זאל זי דעם ערשטן אונט אריינרופן צו
די בעלי-בתים, זיך באַקענען מיט זיי, געזעסן ביז שפעט אין דער
נאַכט אן אויסגעפּוצטע און זיך גישט דערווארט.

צומארגנס האט זי שוין דעם לאמפ גישט אנגעצונדן, געלעגן אויפן
בעטל אין דער פינסטער, געהערט, ווי דער בעל-הבית שפרייזט איבער
דער וואנט. לייענט עפעס אויפן קול. זי האט זיך צוגעשארט צו דער
טיר, אריינגעקוקט דורכן לעכל פון שלאָס. די בעל-הביתטע איז גע-
זעסן אויף דער אטאמאנע. איינגעהילט אין אַ הינטער-טוך. ער האָט
זיך אַ וויילע אפגעשטעלט פאר איר, עפעס ארויסגעלייענט פון אַ העפט
און אז ער האט אויפגעהערט לייענען, האט ער זיך צוגעזעצט צום
חייב, אנגעשפארט אן איר שויס דעם קאַפּ, און זיי האָבן זיך אָנגע-
הויבן שפילן, ווי פארליבטע קינדער.

די סטודענטקע איז אַ גאנצן אונט גישט אפגעטראטן פון דער
טיר, געשטאנען אויף די קני און גישט געפילט די הארטקייט פון
דעם דיל. יעדער גלעט, יעדע בארירונג קארשינס, האט זיך צעוואקסן
אין איר אויסגעהונגערטן גוף צענפאך. זי האט געפיבערט און געהען
גליקלעך. פארבראכט אזוי אן אונט נאך אן אונט, פארגעסן, צו-וואס
זי האָט זיך אריינגעצויגן צו די קארשינס און געלעגן ארום דער טיר,
ווי אַ פארליבטע נאנע ארום יעזוסעס בילד.

צופעליק האָט זי אים באַגענגט אין פאָדערהויז, פארשטעלט מיט

איר הויכער פלייצע די טיר, און אים א קוק געטון אין פנים אריין.

— וואס זעט מען אייך נישט, פאניע קארשין?

ער האט עפעס אַ ברום געטון, גזזען, אז דער וועג צו זיך איז פארשטעלט און דער סטודענטקעס טיר איז אפן, האט ער זיך אריין-געקייקלט אַ היימישער, ווי צו זיך. אין איין ווינקל האָט ער איבער-געלאָזן דעם שטעקן, אין אַ צווייטן דעם קאָפּעל'וש און די תּמ'עוואַטע אויגן האָבן זיך געשאַרט איבערן דיל. קיינמאָל זיך נישט באַגענגט מיט דער סטודענטקעס בליק. ער האָט גערעדט אומבאַהאַלפּן און קינדיש, ווי טרעדט אַ יונג בחור'ל, ווען ער טרעדט זיך דאס ערשטע מאָל מיט אַ מיידל, נישט באַמערקט, אַז די פלייצע ביי איר איז אַ הויכע, הינקט אויף אַ פּוס און אין גאַנצן איז זי אַ פּאַרזעעניש.

די מאַוסקייט ביי דער סטודענטקע אין פנים האָט אויפגעלויכטן. איר פאַרשאַרפט אויער האָט אויפגעכאַפּט, אז מען שאַרט זיך איבער דער וואנט, מען שטעלט ווייכע טריט. און שפעט אין אָונט, ווען קאַרשין האָט נאָך זיך פאַרמאַכט די טיר, איז די סטודענטקע צו-געלאָפּן צום לעכל פון שאַס, זיך באַגענגט מיט דער בעל-הבית'טעס גרויסע, טרויעריקע אויגן און איז אפגעשפּרוינגען.

עס איז פאַרביי אַ טאג, צוויי, דריי, איבער דער וואנט איז שטייל. מען האָט נאָר געהערט, ווי קאַרשין שפּרייזט, ווי אַ געפאַנגענע חיה אין אַ שטייג, פון דערפרי ביז שפעט אין דערנאַכט. אויפן פּערטן טאג האבן זיך ביידע צערעדט גיך, צוזאַמען, דערנאך האט זי זיך אנגעהויבן פאַקן. זיי זענען צוזאַמען ארויס מיט אַ וואַלזע און גע-לאזט דעם לאַמפּ ברענען. אין עטלעכע מינוט ארום איז קאַרשין צוריקגעקומען און אויסגעלאָשן דעם לאַמפּ.

די סטודענטקע האט זיך אריס געטון פון בעטל, אליין נישט געוואוסט פאַרוואָס, און אן עפן געטון די טיר:

— ווו פאַרט איר, פאניע קארשין?

— נישט איך — מיינ פרוי פאַרט.

— און איר פירט זי אוועק צו דער באַן?

— כּוועל זיין צוריק אין א האַלבע שעה.

זי איז אריין צו זיך אין צימער, זיך גענופען איבערטאָן.

ס'אויסגעצערטע הארץ האט גענאגט, געחיינט אין דער שטיל, געבעטן
גאט, ס'גליק ואל קומען. זי איז נישט איינגעזעסן, זיך געלייגט אויפן
בעט, זיך אויפגעשטעלט, געשטאנען ביים פענסטער, געקוקט
און זיך איינגעהערט צי גייט ווער נישט, און אז מען האט
אנגעקלאפט ביי איר אין טיר, האָט ס'הארץ זיך אַ שטעל אפגעטון
און ס'האט גענומען איבער אַ מינוט, ביז די פיס האבן זיך געלאזט
עפענען, אנטקעגנגעגאנגען דעם גליק.

1925

ב י י ם ר ב

יאנקעלע האָט אָפגעמינקלט זיינע געפאסטע שטיחל, ווילעריש
אָנגעטאָן ס'קליינע היטל מיטן לעדערנעם דאָשעק און אז ער האט זיך
געקליבן אין גאָס אריין, האָט זיך די טיר געעפנט.

אויף אפריער האָט זיך באוויזן א שטעקן, דערנאָך דער בית-
דין שמש מיט א צעפלאָסענער באָרד, ווי א צעשפרייטער עק ביי א
פאווע. אהיימישער איז ער צוגעגאנגען צום בעט, ווו יאנקעלעס מאמע,
א שלאקריריקע, איז געלעגן און זיך געפרעגט:

— ווידער נישט געטראָפן?

— אָט שטייט ער, דער חכשיט! — האָט די מוטער גערעדט
אין דער סטעליע אריין.

— דו ביזט עס? — האָט דער שמש פארקוועטשט ס'לינקע אויג
און מיטן רעכטן אָפגעמאָסטן יאנקעלען — און איך זוך דיך שוין
ארום דריי טעג!

— וואָס האָט איר געוואָלט — האָט יאנקעלע א קוק געטאָן אויפן
שמש.

— בית-דין רופט דיך!

— מיך?

— דיך, דיך. דיין פלה רופט דיך צום רב.

— אוודאי לאהיטשע — האָט די שלאקריריקע זיך אָנגערופן.

גו, יאנקעלע, גיי, אז בית-דין האָט געשיקט נאָך דיר, גיי!
יאנקעלע, וואָס איז שטענדיק גרייט געווען עמעצן אונטערצוהאקן
אן אויג, צי אריפ, די גאָס האָט געציטערט פאר אים, איז מיט אמאָל
געוואָרן אָפהענטיק. ער האָט זיך נישט געפרעגט, צי ער איז געצווונ-
גען צו גיין, זיך אויף אוייל נישט פארטראכט צי ס'איז א מוול. מען

האָט אים גערופן, איז ער געגאנגען, פונקט ווי ער איז געגאנגען זיך שטעלן פאר אזעלכער.

סיפאָדערהויז, וואָס האָט געפירט אין בית-דין שטוב אריין, איז געווען געפאקט. מען איז געזעסן צו דריי צו פינף. איין צד פאר-ביסן אויפן צווייטן, זיך דורכגערעדט אויפן קול, זיך געקריגט, נישט געשווינט טאטע-מאמע און ס'איז שווער געווען צו גלויבן, אז די פארשוויגען וועלן זיך נישט געצוונגענערהייט אונטערווארפן בית-דין.

יאנקעלע איז אריינגעטומען אין בית-דין שטוב מיט די הענט אין די הויזן-קעשענעס. מיט זיין קורצער, פאריסענער נאָז האָט ער פון טיש אשמעק געטאָן, אריינגעזאפט אין זיך א טוכלען בית-מדרש ריח. געוואָרפן א קוק אויף די רבנים באבערטע יידן און זיך דערפילט אומהיימלעך, ווי צו פל-נדרי אין שול.

דער בית-דין איז געזעסן ארום א פיר-עקיין טיש. אויפן אָן אן אלטער רב מיט א גערינגעלט פנים, וואָס האָט זיך קיים ארויסגעזען פון צווישן באַרד און פאות. פון ביידע זייטן — יינגערע רבנים מיט איי-דעלע, אויסגעווארעמטע פנימער, מיט ווייכע אויגן.

אנטקעגן די רבנים ביים קאכל-אויזן איז געשטאנען א מויד אין די דרייסיקער מיט א קאָלירט טיכל ביז איבער דעם שטערן. א פארשעמטע האָט זי געקוקט אויף אירע אפגעארבעטע הענט, וווּ די פינגער, קורצע און גראבע, זענען אפגעשטאנען ווי גראבליעס.

דער אלטער רב האָט א הויב געטון די קורצזיכטיקע אויגן אויף יאנקעלען, באלד זיי אראפגעלאָזט און א זאג געטון זיך אין דער בארד אריין:

— ווי שטייסטו, ווי ?

יאנקלע האט ברייטער צעשפרייט די פיס, געגלאצט אויף די רבנים און נאך טיפער אריינגעלאָזט די הענט אין די הויזן-קעשענעס.

— דו ביזט דאס יאנקל? — האט דער רב א פיר-געטון מיטן גראבן פינגער פון אים צו דער מויד.

— איך, רבי.

— זעסט טאקע אויס ווי א לאבוב, קיין יידיש אנבליק

נישט.

- און דער רבי האָט געמיינט, אז כ'בין עפעס אַ יאָרד? —
האָט זיך יאנקל צעשמייכלט.
- ביסט דאָך אַ חצוף אויך! דרך-ארץ, דרך-ארץ, וועסט אוחדאי באַלד
לײַקענען, אז דו קענסט נישט די מויד — האט דער אלטער רב אַ
צי געטון די האנט צום אויוון.
- די מויד האָט זיך אַרוק געטון צום טיש, גענומען קנופן אינטערן
האלז דאס קאַלירטע טיכל און פון גרויס פארלעגנהייט האָבן די נאז-
פליגל אנגעהויבן ביי איר ציטערן.
- נו, וואס שוויגסטו, יאנקל? — האט דער רב איבערגעזערט
— קענסט די מויד?
- צי ער קען מיך? — האט די מויד אַ וויש געטון מיט דער
האנט איבער יאנקלס רעקל, הויזן און אפילו שטיוול — דאס אלץ,
רבישי, איז פאר מיינע שווערע פארהארעוועטע גראשנס!
יאנקל האָט אפגעווארפן איר האַנט, זיך אפגעשטיבט און גע-
שוויגן.
- בית-דין רעדט דאָך צו דיר — האט דער רב זיך שוין גע-
ביזערט — קענסט די מויד?
- כ'קען, זי, רבי.
- זי איז געווען דיינס אַ פלה? — האט ער הייטער גע-
פרעגט.
- יאָ, רבי.
- פארוואס האסטו זי אַוועקגעווארפן?
- כ'האָב נישט קיין הארץ צו איר, רבי.
- אז ער האט דערשנאפט ביי מיר געלט, איז ער געלעגן
גאנצע טעג ביי מיר, רבי — איז די מויד אריין יאנקלען אין דער
מיט — מיר אפגעגעסן די ביינער, נישט געזאָגט אז ער האט נישט
קיין הארץ צו מיר.
- וואס הייסט ער איז געלעגן ביי דיר גאנצע טעג? — האט
דער קורצזיכטיקער רב געזשמורעט די אויגן און נישט געקוקט אויף
דער מויד.
- ער האט נישט געהאט וו צו זיין, רבישי.
- איז ער געווען ביי דיר?

— יא, רבישי.
 — און ווו איז ער געשלאָפֿן?
 — ביי מיר אין קיך.
 — ביי דיר אין קיך?
 — יא, רבישי.
 — אָט ווי... וואס הייסט... — האָט דער רב זיך געדרייט אויף
 דעם בית-דין שטול — כ'מיון, איר זענט טאַקע אליין געשלאָפֿן אין
 קיך, מער קיינער?
 די מויד האט זיך געכאַפֿט, אז זי איז אריינגעפאלן, און ס'פנים
 איז געווארן תמ'עוואטע, ווי ביי א שאָף.
 — זאָסטו, אז מער קיינער? — האָט דער רב זיך אַ ביזער געטון.
 — מער קיינער, רבישי.
 — ביסט דאָך א מויד, אַ חצופה! — האט דער אלטיטשקער אַ
 קלאפ געטון מיט דער קליינער פויסט אין טיש.
 יאנקל האט געקוקט פון דער זייט, געשמייכלט אין דער וואנסע
 אריין, וואס לאהטשע כאפט אריין א פסק, און זיך געשטעלט פאר נחת
 פון איין פוס אויפן צווייטן.
 דער אלטישקער רב איז נישט איינגעזעסן, זיך נישט אויפגעהערט
 צו טאפן פאר דער דארער נאז, און ס'האט אויסגעזען, אז ער האט
 גרויס הנאה פונם אויספרעגן, וויל עס וואס לענגער פארציען, וויל
 דערגיין ביז צום עיקר. ער האט זיך צעוויגט איבערן טיש, ווי איבער
 א שווערן בלאט גמרא און ווייטער געפרעגט:
 — הייסט עס, איר זענט געשלאָפֿן צוזאַמען?
 — זי איז צו מיר געקראכן, רבי — האט יאנקעלע אַ זאָג
 געטון.

— וואָס הייסט?
 — זי האָט מיך נישט געלאָזט שלאָפֿן ביינאַכט.
 — אזוי? — האָט דער אלטיטשקער אַ כאַפ געטון די באַרד אין
 מויל אַריין, און די אויגן האָבן זיך ביי אים צעשפּיזלט.
 — דעריבער טאַקע האָב איך מער נישט קיין האַרץ צו
 איר, רבי.
 — רבישי, כ'בין אן אַרעמע יתומה — האָט די מויד זיך צעווייגט

— ער האָט מיך באַגזלט און יעצט שלעפט 'ער זיך ארום מיט אַ צהייטער.

דער אַלטיטשקער האָט זיך אַ בויג געטון צו די צוויי יינגערע רבנים און אַלע דריי האָבן אין דער שטיה, אָן ווערטער, מיט אַ קנייטש, מיט אַ ווונק זיך דורכגעשמועסט.

— הער, לאָבזו — האָט זיך דער רב אַ דריי געטון צו יאנקעלען — מאַך נישט קיין לייטישע געלעכטערס און שטעל דאָ אויפן אָרט אָפּ די חתונה. זי איז אַ יתומה, דיין פֿלח איז אַ יתומה. האָסט גע-
י'ערנט חומש?

— נישט געלערנט, רבי, און כ'האָב קיין האַרץ נישט צו איר.
— לױטן דיך, שייגעץ, איז זי שוין דיין ווייב, האָסט שוין חתונה געהאַט מיט איר.

— איך האָב נאָך מיט איר נישט חתונה געהאַט, רבי!
— געווען, עוכר ישראל, ביסטו מיט איר?
— זי מיט מיר, רבי!

— וואס האָבן מיר היינט? — האָט דער אַלטיטשקער גערעדט זיינס — יאָ, ראש-חדש זאלט איר אריבערקומען. כ'מיין דיך יאנקעלע מיט דער פֿלח, וועל איך אייך געבן חופה וקדושין, זאָגסטו מיר צו?
— אז... .

— נישט גערעדט, כ'וויל נישט הערן. זאָגסטו מיר צו?
— מיר וועלן קומען, רבישי — האָט די מויד פרובירט ענטפערן פֿאַרן חתן.

— ער, יאנקעלע, ער דאַרף ענטפערן. נו, זאָגסטו מיר צו?
— אז דער רבי הייסט... .

אָן אנגעכמורעטער האָט ער זיך געלאָזט צום ארויסגאנג, די מויד נאָך איב. די פרייד, וואס האָט זיך געשטיקט אין איר, האָט זיך צעלייגט איבערן פינצטערן פנים, שטוב דערציילט, אז זי גייט חתונה האָבן מיט יאנקלען.

1925

מ י י ד ל ע ך

זי איז געבליבן זיצן אויף דער קאטעדרע, מיד געווען אָפּצו-
חישן ארום דער נאָז קרייד-פלעקן, וואָס זענען זיך צעוואקסן אין די
אויסגעלאָשענע אויגן, און די הענט, פרעמדע, האָבן זיך נישט גע-
הויבן.

די שרייב-ברעטער זענען געווען ווייס, געשלאָגן מיט שטויב, און
דאָס שוואַרצקייט האָט זיך ארויסגעטיקט, זיך געוויגט אין דער
גרויקייט, ווי שטייענדיקע וואסעררעך אין אטונקלען פארנאכט.

דער טומל פון אנדערהאלבן הונדערט קינדער איז נאָך אלץ
געשטאנען אין די פיר ליידיקע ווענט, וואָס זענען, דאכט זיך, איינ-
געלאָפן אין דער אייגענער ליידיקייט.

די שטילקייט, וואָס האָט זיך געשפארט דורך די אָפּענע פענ-
סטער, האָט זיך געראנגלט מיטן טומל, אים ביסלעכטווייז איינגעזאפט.
די מידע אויגן האָבן געקוקט פאר זיך, געקוקט איבער די
ליידיקע בענק און נאָך אלץ געזען קעפלעך — שוואַרצע, בלאַנדע,
רויטע.

זי האָט זיך קיין ריר נישט געטון. דאָס פנים — ברייט, אָפּן.
זאמדיקע זומערשפרענקלעך ארום די ווייסע, פלאכע אויגן, אויף די
הויכע באקן-ביינער, וואָס האָבן זיך אויסגעגרייכט מיט דער נאָז. א
מדבר — נישט קיין פנים. די געשניטענע האָר פאלן פאסמעסווייז
איבערן שטערן, איבער די אויגן, לייגן זיך ווי פריש-געדעקט שטרוי
איבער אפויעריש הייזל.

און אין דעם ליידיקן פנים, וווּ אן אויג האָט זיך נישט וווּ
אָפּצושטעלן, איז פאראן עפעס קינדישעס, צוגעלאָונס, וואָס רופט ארויס
ביים קליינזארג פרייד און ליבע.

ס'איז גענוג זי זאָל אַרײַנקומען אין קלאַס, זיך אַרײַנזעצן צווישן צוויי בענק מיט קינדער, אַ שאַקל סױן מיט די האָר, און די פּרײַד פון פּרישע סנאַפּעס שטרוי פּינקלס אויף אין די קינדערשע אויגן. די זאַמדיקע זומער-שפּרענקלעך בײַטן זיך, באַקומען קאַליר און פון דער מדבר ווערט אַ פאַרביק פעדל. ס'קליינזארג פאַרגאַפּטע ווערן מיט-געריסן. די קינדערשע אויגן בליצן מיט נאַכט, לויכטן מיט בלויען הימל, בלישטשען מיט בורשטין פון האַנג.

אַ פּרײַד, אַ גרויסע פּרײַד העלט אויף אין די קינדער, פאַלט צוריק אויף דער לערערין. די עטלעכע דרייסיק יאר צעפאַרן זיך אַרום איר, זי פאַרגעלטע בלעטער אַרום אַ בוים, דאס אומעטיקע לעפּן אין דעם פאַרוואַרפענעם שטעטל צערינט, און מיט דער זאַרגלאַזיקייט פון אַ קחאַל, וואס שלאָגט צווישן פּלאַנצן, זיצט זי צווישן קינדער, זעט זי ווי זיי וואַקסן, ווי זי וואַקסט אין זיי, ווערט אַ שותף צו מעשה-בראשית.

דער טרויער אין איר פאַרשווינדט — דען קיינער ווייסט נישט, ווי זי בענקט ביינאַכט. בענקט שוין אַזוי יאָרן אין דעם פאַרוואַרפענעם שטעטל, ווייסט נישט וואס צו טון מיטן אויסגעזונגענערטן לייב. שוין צען יאר, ווי זי איז אין דעם שטעטל. פאַר דער צײַט איז זי פון אַ יונגער לערערין געוואָרן אַ צעוואַקסענע פאַרוואַלטערין, שוין געבײטן פיר אַרויסהעלפערנס. אלע האָבן חתונה געהאַט און איצט האָט זי די פּינמטע.

זי איז אַראַפּ פון דער קאַטעדראַ, פאַרבייגעגאַנגען דעם אפּענעם אַלמער, וווּ אַ יונגע, בויגיקע לערערין מיט שווערע שוואַרצע צעפּ, נאַכלעסיק פאַרקניפט אין דער מיט פון דעם קליינעם קאַפּ, האָט צעשטעלט אויף די פּאַליצעס ביכער.

אין איר יעדן בויג איז געווען אַ מאַטקייט, וואָס באַפאַלט דעם מענטשן אין פּרילינג, דרימלט צווישן ווינטלעך, רוימט אײן, אַז די פּרײַד פון ליבע איז אין שטיקייט, אין איר באַשיידנקייט.

— גענוג אויף היינט, פעלא.

— נאָך עטלעכע ביכער.

זיי האָבן שטיל אפּגעגעסן אונט-ברויט, זיך אויסגעצויגן אויף

צוויי מיידעלשע בעטלעך, ווו די וויסקייט פון דעם בעטציג האט נישט געלאזט באקוועם ליגן.

אין די אָפּענע פענסטער האָבן זיך געוויגט פעלדער מיט קאַרן. אַ שיקסל איז אַרויס פון צווישן די זאנגען, שעלמיש זיך ארומגעקוקט און זיך באהאלטן אין אַן אויסגעהוילטן דעמב, וואָס איז געשטאַנען ביים עק פעלד. אַ שייגעץ איז אָנגעלאָפּן, פארלוירן געווכט ס'מיידל, זיך געדרייט ארום דעם דעמבס צעדרייטע ווארצלען, וואס די ערד האט מער נישט געוואלט צונעמען.

מיט אַ פאטשעריי איז דאס שיקסל ארויס פונם באהעלטעניש, געפאלן אויפן שייגעץ און גליקלעכע זענען זיי פארשוונדן צווישן די זאנגען.

צו מזרח-צו, אין גרינדלעכן הימל, איז געשטאַנען אַ האַלבע לבנה. אומזעבאַרע פעדים האָבן זיך פון איין בעטל צום צווייטן דער-צייט, אַז ס'זינדיקע פארפירט. די פעלדער מיט קאַרן, ווו ס'פאַרל איז פאַרשוונדן, האָבן נישט געלאָזט איינזיצן, געאַטעמט מיט אומרויקייט און אין דער אומרויקייט איז דאָס גאַנצע לעבן. ס'איז טונקל געוואָרן.

די פאַרוואלטערין איז נישט איינגעלעגן. די הענט פאַרחאַרפן אַרום קאפּ, די פיס אויסגעצויגן און אונטערן האַרצן אַ ווייטיק — די וועלט איז טויב צום צער פונם מענטשן. ס'בלוט האָט געשרפעט:

זיגמונד, דער שטאַט-אפטייקער, האָט אנגכהויבן זי אויסצומיידן, געווכט זיך צו טרעפן מיט פעלאן. זי האָט געשוויגן, דערשטיקט אין זיך יעדן פאַרדרוס, און וואס קעלטער זיגמונד איז צו איר געווארן, אַלץ מיט מער וואַרעמקייט האָט זי ארומגערינגלט פעלאן, זיך באַגאַנגען מיט איר ווי מיט אַן איין-און-איינציק קינד.

— שלאָפסט, פעלאַ?

— גיין.

— קום אַהער.

פעלאַ איז פויל אַריבער צו דער פאַרוואלטערין אויפן בעטל, זיך געדעצט צוקאַפנס, און אין דעם אָפּענעם פענסטער, ווו די לעצטע פאַסעקלעך ליכט האבן זיך געלאשן, האָט זיך געשוארצט איר שווארצער קאַפּ.

דאָס פנים מיט די זומערשפרענקלעך איז שוין לאַנג געוואָרן
איינס מיט דעם אַזונט, וואָס האָט זיך געשפּאַרט פּון די ווינקעלאַך
מיט אַ געדיכטעניש, איר קול האט געקלונגען ווייט און פרעמד:

— זאָג מיר דעם אמת, פעלאַ וועסט זאָגן?

— כ'ועל זאָגן.

— האסט אים ליב.

— ניין.

— פארוואס זאָסטו אים נישט?

— כ'זאג אים.

— אויב דו האָסט אים נישט ליב — האט זי פארלוירן זיך אַ
שאַר געטון, געלאזט ליגן איר קאַפּ אויף פעלאַס שוויס — פאַר אַזעק
פון דאַנען. פאַר דיר איז עס אַ שפּיל, פאַר מיר — ס'איינציקע אין
לעבן. דערצו ביסטו אזוי שיין און יונג...

פּ פּערדיקע הענט האבן פאנאנדערגעפלאכטן פעלאַס צעפּ, זיי
געקעמט מיט די פּינגער און די עלנטקייט האָט שטום געווינט אין
דעם פּינסטערן צימער.

דער דרימל פון אַ מיידל, וואס האט נאך קיין מאָן נישט גע-
האַט, האט זיך געוועקט אין פעלאַס שווארצע אויגן, געהאַלטן אין
איינ שפיגען ארום אַ מאַנסביל.

זי האָט געווינט, געקושט די פאַרחאַלטערין, איר אַלץ צוגעזאגט
און אליין נישט געגלויבט, אז זי האט ליב זיגמונדן.

1926

א י ן ש א פ

מאזניס שאפ פון זיידענע קליידער איז געווען פאר דער יוניאָן א פעסטונג, וואָס מען קאָן נישט אייננעמען. חדשים-לאנג האָט די יוניאָן געהאלטן אין אָרגאניזירן דעם שאפ, ארויפגעשיקט צו מאזנין די בעסטע שניידערינס פון פאך. קיין איינע פון זיי האָט זיך אָבער לאַנג נישט געקאָנט האלטן, אין דער שאפ איז געבליבן נישט אָרגאניזירט. די איטאליענער, וואָס האָבן געארבעט ביי מאזנין משפחה-ווייז, געלעבט מיט דער אלטער היים, זענען געווען שטאַלץ מיט זייער בעל-הבית. זיי האָבן ביי דער מינדסטער געלעגנהייט נישט פארפעלט צו דערמאָנען, אז דער בעל-הבית שטאמט פון יענעם מאזני, וואָס הענגט ביי יעדן איטאליענער אויף דער וואנט און וואָס האָט צוזאמען מיט גארביאלדין געהאַלפן באפרייען איטאליען.

ווענעזיע, רוים, פלאָענץ — יעדע שטאָט האָט זיך געהאט ביי מאזנין אן שאפ אוינקל. די שטעט האבן אָנגעהאלטן די חוקה איבער די פלעצער, זיי איבערגעגעבן צו אייגענע, צו לאַדסקייט. און יעדעס מאָל, ווען די יוניאָן האָט זיך געוואָלט אריינרייסן אין דער איטאליענישער פעסטונג, ארויפגעשיקט איין שניידערין נאָך דער צוויי-טער, זיי וואָרן העלפן אָרגאניזירן דעם שאפ, האָבן איבער הונדערט פּאָר אויגן, גרויסע, גייציקע פארטריבן דעם שונא.

די יוניאָן האָט אָבער נישט גערוט, און נישט אזוי זיי יוניאָן, אי די שחאָרצע פּאָלי, איונגע יוניאָן-טוערין, וואס האָט שוין געהאט הינטער זיך צענדליקער אָרגאניזירטע שעפער, געהאט הינטער זיך סטרייקס און אפילו תפיסה — פון אטאָג ביו אַחדש. פּאָלי האָט ביי א מיטינג זיך אליין פּאָרגעשלאָגן:

— מאָרגן גיי איך זוכן ביי מאזינין ארבעט... אפשר וועט זיך
מיר אייגענען צו אָרגאניזירן דעם שאפ...
— איר קענט דען שניידעריי? — האָט עמעצער געפרענט.
— לעכער אויסנייען קאָן איך, פאסטריגעס ארויסציען קאָן איך —
האָט פאָלי ווילעריש גענומען אויסרעכענען אויף די פינגער איין
מלאכה נאָך דער צווייטער.

— איר וועט מאכן קאשע אויף וואסער!
— נישט געוואָרגט, פאָלי, די יוניאָן וועט מיט פארגעניגן דעקן
דעם אונטערשיד — איז דער דעלעגאט געווען באגייסטערט פון פאָרשלאג.
— מוחל, מוהל — האָט פאָלי געמאכט אמינע פון א צעפיעש-
טשעט מיידל. — כ'האָב אזוי פיל טענות צו דער יוניאָן, וועל איך
האָבן נאָך איינע, וואָס כ'וויל אָבער יאָ, איז מיטנעמען באַרבאראן אויפן
חשבון פון דער יוניאָן. צו אן אייגענער, אָן איטאליענערין. וועלן זיי
האָבן מער צוטרוי.

פאָלי און באַרבארא זענען אָנגעקומען צו מאזינין אין שאפ
אריין. איטאליענערנס האָבן זיי אויפגענומען מיט חשד, געקוקט אויף-
זיי, ווי אויף קאנקורענטן. פאלי האט זיך געהאַלטן פון דערווייטנס,
ארויסגעשטעלט ביי יעדער געלעגנהייט באַרבאראן.

באַרבארא, אַ יונגע, אַ הויכע, ס'פנים אפן, קינדיש, אויגן גרויסע,
שטילע. דורך דער שטים, וואס האָט פארטריבן יעדן פארדרוס. איז
באַרבארא אויף דער צווייטער וואך געווארן היימיש מיטן גאנצן שאפ.
פאר יעדן האט זי געהאַט א שמיכל, א ווערטל, שטענדיק גרייט
געווען צו טון א טובה. ביסלעכווייז האבן די עלטערע איטאליענערינס
זיך גענומען שארן ארום איר. מען האָט זי מיטגענומען, זי זאָל זיך
אויסטען מיטן מאשיניסט, מען האט זי געפרעגט מבינות, געבראכט
אַ היימישן בריוו איבערצולייגען; און אז באַרבארא האָט איינמאָל
אָנגעשריבן פאַר אן איטאליענערין אַ בריוו צו אירע קינדער, האט אַ
האלבער שאפ געוויינט. א חשובע זקנה מיט אַ פנים פון אן אלטער
קייסערין, וואס האט באַרבאראן ביז אהער נישט באַמערקט, האָט נאכן
בריוו לייגען זי באַטראכט. די זקנה האָט געשאַרט פון זיך די פאַ-
סטריגעס, וואָס האָבן זיך געפלאַנטערט אין די האר, אין די פאלדן
פונם קלייד און זיך אפגערופן:

— זעסט אויס צו זיין אָן איידל קינד, נישט עפעס אַ שניידערין פון דער היים.

בארבארא האט געשמייכלט.

— זענט איר טאקע אזוי פאראַרעמט געווארן, או דו מוזט ארבעטן אין א שאפ? — האט די זקנה באדויערט בארבאראן, און אירע צעדרייטע פינגער האבן נישט אויפגעהערט צו שלעפן פאסטריגעס.

— וואס פאלט אייך איין, באבעשי, או מיר זענען רייך געווען?

— איז בארבארא אונטערגעגאנגען צו דער זקנה — איינס מוז מען אבער צוגעבן — מיין מוטער וואלט פאר מאזינין נישט געארבעט.

— פארוואס?

— ווייל ער צאלט ווייניקער, ווי אין קלענסטן יוניאן-שאפ און

זעט, אז מיר זאָלן ארבעטן לענגערע שעהן.

— טאקע נישט שוין פאר מאזינין אויסצונוצן ארעמע מענטשן

— האט זיך עמעצער אנגערופן.

— איר מעגט עס נאך אמאל זאגן! האט פאלי פון דער זייט

אונטערגעכאפט.

די שמועסן האבן זיך איבערגעחזרט יעדן טאג ביים מיטאג,

ביים אַהיימגיין, אפילו ביים רויש פון די מאשינען.

באבעס, מאמעס, טעכטער, אנגעטון אין שווארצן, זענען גע-

זעסן געבויענע פון דער פרי ביז נאכט, געווארן איינס מיט די

מאשינען, און דער שטענדיקער רויש און קלאפעריי האט נישט גע-

שטערט דאס רעדן צווישן זיך. זיי האבן זיך נאך אלץ געשראקן פאר

בארבאראן און פאלין, אין תוך אבער צוגעגעבן, אז סיינווארג איז

גערעכט.

ס'האט לאנג נישט גענומען און בארבארא האט געהאַט אויף

איר זייט די שנעלסטע שניידערינס פון שאפ. זי האט אַליין נישט

געגלויבט. דאס וואס האט זיך איר איינגעגעבן צו ארגאניזירן דעם

שאפ, האט אויך פארגרעסערט דעם גלויבן אין זיך, אין אירע אייגענע

כחות, און בארבארא האט א טראכט געטון, אז פאלי איז דאָ איבעריק,

שטערט בלויז מען דארף די זאך אינגאנצן ארויסנעמען פון אירע

הענט. און אז דער שאפ איז געווען צוגעגרייט, איז בארבארא פאר

גרויס פרייד אוועק אין דער יוניאן, אליין געהאלט אנזאָגן די בשורה.

— האַלץ, באַרבארא! — האט דער דעלעגאַט זי באַגעגענט מיט
ביידע הענט. — ווען איר וויסט, וואָס פאַר אַ מהנות מיר האָבן פאַר
איין? איין אַזאַ ערפּאָלג האָט זיך קיינער נישט געריכט. הייסט
עס, מאַרגן אַרגאַניזירן מיר אייער שאַפּ! זי האָט אויסערגעוויינלעכע
אַרגאַניזאַטאָרישע פעיקייטן, פּאָלי, מיין איך! איר וויסט גאַרנישט,
וואס פאַר אַ געזינס דאס איז פאַר אונז!

באַרבאראס פרייד איז ערגעץ אויסגערוצען און איר שטענדיקער
שמייכל איז איין נישט געווארן. זי האָט מיט אַן אַנדער קול, נישט
מיט אירן, אַ זאָג געטון:

— דעם שאַפּ האָב איך אַרגאַניזירט, נישט פּאָלי!

— און פּאָלי טענעט, אַז איר, באַרבארא, שטערט איר נאָר.

— זי איז אַ ליגעריין!

— ע, באַרבארא — האָט דער דעלעגאַט זי געווארט באַרויקן
— פּאָלי האָט שוין נישט איין שאַפּ אַרגאַניזירט, אָנגעפירט סטרייקס
און געזעסן הפיסה. כ'פאַרויכער איין, נישט פאַר גנבה... רצען אַזוי
וועגן אַ חברטע מיט גרויסע פאַרדינסן פאַר אונזער יוניאָן, וואס זאָל
איך איין זאָגן, איז טאַקע נישט שוין!

— מאַזיניס שאַפּ האָב איך אַרגאַניזירט, נישט זי! — האָט
באַרבארא, אַ פאַרעקשנטע, געטענעט אירס — אַז פּאָלי קאן זיך צומאַל
נישט דורכרעדן מיט די מענטשן, פאַרשטייט קיין איטאַליעניש
נישט.

— ווען פּאָלי פאַרשטייט איטאַליעניש, וואלט דאָך די יוניאָן איין
קיין „וויידזשעס“ נישט געצאָלט!

באַרבארא האָט געפילט, אַז נישט גענוג, וואס מען באַגייט געגן
איר אַן עוולה, באַליידיקט מען זי נאך אויך. פון פאַרדרוס האָט זי גע-
שלונגען טרערן. אפגעמאַכט נישט צו פאַרשווייגן.

צומאַרגנס האט זי אויסגעמיטן פּאָלין, זי פאַרבייגעאַנגען, ווי
אַ פרעמדע. פּאָלי האָט עס באַמערקט, זיך נישטוויסנדיק געמאַכט.

דער שאַפּ איז געווען אויפגערוימט. די אַרגאַניזירטע הענט,
וואס האבן זיך געגרייט צו גיין נאך דער אַרבעט אין דער יוניאָן
אריין, האבן געזען, מען זאל נישט אַרבעטן קיין „אוער-טיים“. דער
עולם האָט זיך געקליבן אין קאַרידאָר, געגעסן ווער אַ סענדוויטש, ווער

אין עפֿ, געווארט אויף די אנפירערֿיגס און אין דער אויפגעהייטערקייט
איז געווען די מורא פֿאַר דעם נייעם.

באַרבאַרא איז די ערשטע אַרויס, נאך איר — פֿאַלי. באַרבאַרא
איז צוגעגאַנגען צו דער חברטארן:

— כיוויל דורכאויס, פֿאלי, זאַלסט היינט אין דער יוניאָן זאָגן,
אז אַרגאַניזירט דעם שאַפּ האב איך, נישט דו.

— רעדסט נאַרישקייטן, באַרבאַרא!

— וועל איך אליין זאָגן.

— ס'וועט דיר קיינער נישט גלויבן.

— אויב מען וועט מיר נישט גלויבן, — הוט באַרבאַרא אָגן-

געכאַפּט פֿאלין פֿאַר אַ האַנט, — וועט מאַזיניס פּלאַן נישט ווערן קיין
יוניאָן־שאַפּ!

— וועסט זיך אויסטענען אין דער יוניאָן, האָט פֿאַלי זיך גע-

בעטן ביי באַרבאַראָן. — קום דערווייך! אזא עולם אין קאַרידאָר איז
פֿאַרדעכטיק! וויילסט דווקא דער פֿאַרמאַן זאַל אַרויסקומען?

— טא זאָג מיר צו! — איז באַרבאַרא באַשטאַנען אויף

אירס.

— כיוועל דיר גאַרנישט צוזאָגן!

— וועל איך זיך נישט רירן פֿון ארט!

— האַנדלסט, באַרבאַרא, ווי אַ סקעב!

באַרבאַרא האט זיך אַ צי געטון, זיך אַריבערגעבויען איבער

פֿאלין, און איידער דער אַרומיקער עולם האט זיך געכאַפּט, איז

אין אנפירערֿין אַרין דער צווייטער אין פֿנים, אין די האַר. מען

האַט זיי גלייך פֿאַנאַנדערגענומען און אַטומל, אַוויבערשער טומל.

האַט זיך אַנגעפֿאַנגען.

1926

אונטעררוועגנס

מיט דער נאכט ס קלענסטע ווינטל אויפגעהערט בדאן, זיך פארלירן אין דער פינסטערניש. א פארדעכטיקע שטיקייט האט געהאנגען איבערן שמאָלן אספאלט-וועג, זיך אויסגעמישט מיט די לאנקעס, וואס האבן זיך געצויגן רעכטס, לינקס. פון מאָל צו מאל האט זיך פארבייגעטראגן אן אויטאמאביל. די שייַן-ווארפער האבן אויפגעלויכטן איבערן אַספאלט, באַלד זיך געלאשן און די פינסטערניש איז נאָך בולטער געווארן.

און אז מען האָט אָנגעשפּיצט די אויערן צום הימל, האט אַז געלעגן אַן אָנגעזאפּטער, אַן אָנגעשוואַלענער, הארט איבערן קאָפּ, האָט מען געקאָנט הערן, ווי טראפנס קלאפן צווישן בדעטער. פּוּיק איבערן דאָך פונם אויטאָמאָביל.

דר. שוואַרץ איז געפארן פון די קעטסקילס, ווו ער האט פארבראַכט די „וויק-ענדס“ (סוף וואָך) מיט זיין פאמיליע. לעבן איב ביים ראָד איז געזעסן מאַדאם גאלדין, דעם דאָקטאָרס אַ שכנה, נאָך גאָר אַ יונגע מיט שווארצע, לאַכנדיקע אויגן. זי האָט זיך מיטגעכאַפּט מיטן דאָקטאָר אין שטאָט אַריין, געוואָלט איבעראשן דעם מאָן מיט איר קומען.

עס האָט גענומען שטארק רע:ענען.

פון די טראפנס זענען געווארן בייטשן, געשמיסן אין דער קרום מיט אַ סווישטש און דער אספאלט-וועג, אַ נאסער, האט זיך אַנטקעגנ-געטראגן ווי אַ טייך.

האט איר געדארפט פאָרן, מיסעס גאלדין, אויף אזא וועטער? — האָט דער דאָקטאָר גענומען טרייבן פאמעלעכער די מאַשין. — איר האָט דאָך מיך צוגערעדט, דאָקטאָר!

— כ'האָב געוואָלט, ס'זאָל מיר זיין היימלעכער, — האָט דער
דאָקטאָר געשמייכלט — איר אָבער האָט זיך נישט געדארפט לאָזן
איבערדען. ווי לאנג איז זי איר זענט געווען אין ניו יאָרק?

— שוין באַרד דריי וואַכן.

— בענקט איר שוין נאָכן מאָן?

— אוודאי בענק איך.

— און דער מאן נאך אייך? — האט דער דאָקטאר פון דער

ייט מיט איין אויג אַ קוק געטון אויף איר — ער זעט אַפילו נישט
זאָיס, ער זאָל זיך לאַנגהייליקן אין שטאָט!

— וואס האָט איר זיך אנגעזעצט, דאָקטאר? — האט מיסעס

גאַלדין אַן עפן געטון די ליפן און פון די ווייסע ציין האט אַ שפּריץ
געטון א געלעכטער.

— ווייל איך בין אַ מענטש פון יושר. — האט דער דאָקטאר

גישט אויפגעהערט זיך צו וויצלען.

— אויב איר זענט יא אַ מענטש פון יושר, דאָקטאר, גיט מיר

עפעס איך זאָל נעמען אויף זיך, איך ווער געפרוירן! — האָט די
שכנה זיך געטוריעט אין איר געבלימט קלייד מיט קורצע אַרבל.

— איר האט געדארפט מיטנעמען אַ טוועטער, — האָט דער

דאָקטאר פאריטן דעם קאפ, דער רעגן זאָל אים גישט אריין אין די
אייגן.

— כ'האב אייך נישט געדארפט פאלגן, דאָקטאר, און בלייבן

אין האטעל.

— דאס זאג איך דאך — האט דער דאָקטאר נישט אויפגעהערט

צו שמייכלען און ארויסגעשלעפט פון הינטער זיין געזעס א האַריקע
דעק — הילט אייך איין!

דער רעגן האט איינגעזאפט די פארעקייט, אפגעשווענקט די היץ

און עס איז מיט אמאל קאלט געווארן.

די שכנה האט אריבערגענומען דיזאויקע דעק איבערן קאפ, זיך

איינגעוויקלט אין איר, ווי א דארפישע גויע און שטיפעריש אַ קוק
געטון אויפן דאָקטאר.

— ס'זאָל כאַטש לאנג נישט אנהאלטן!

— דער רעגן ווערט אלץ שטארקער, — האט דער דאָקטאר

געהאלטן אין איין ווישן די שויב, וואס איז אויפן ארט גלייך ווידער פארגאסן געווארן מיט שנירלעך וואסער.

דער אויטאמאביל האט געטרייסלט, געשניטן מיט א שפריץ די וואסערלעך וואס האבן זיך אָנגעקליבן, ווו דער וועג איז געווען אויסגענוסן. ס'יונגע לייב, דערווארעמט פון דער האריקער דעק, האָט זיך געהויבן ביי דער שכנה. זי האט געקוקט אויפן דאָקטארס קאלטע פינגער, וואס זענען געווען ווי צוגעוואקסן צום ראד, וואָס ער האט געדרייט, געפילט, ווי פון דעם פאמעלעכן פאָרן קלעפן זיך ביי איר די אויגן-דעקלעך און געטראכט, אז אונטער דער האריקער דעק, וואָלט דער דאָקטאר געקאנט אנווארעמען די הענט. איר איז גוט געווען. אי דערפאר, וואס איר איז ווארעם און ארום גיסט מיט צעבערס, אי דערפאר, וואס זי איז מיטן דאָקטאר איינע אליין אין מיטן פעלד. קעמערלעך, איינס קלענער פונם צווייטן, האָבן זיך געהאלטן אין איין עפענען אין מוח, עפעס איינגערוימט, וואס מ'קאן גאר פאר די ליפן נישט ברענגען און אליכטיקער שמיכל, וואס איז דערגאנגען צום פנים, האט געווארעמט יעדעס גליד אירס.

זי האט אויפגעציטערט:

— וואס איז דאָקטאר?

— אוממעגלעך ווייטער צו פארן, מ'דאַרף איבערווארטן דעם

רעגן.

— און אז ס'וועט נישט אויפהערן? — האבן די אויגן איבער

געשראקענע געקוקט אויפן דאָקטאר און זיך נישט געשראקן.

— וועט מען נעכטיקן דא, — האט דער דאָקטאר גע-

שמיכלט.

— אין מיטן פעלד?

דער אויטאמאביל איז געבליבן שטיין. דער מאטאר האט געסאפעט,

געשיפעט פון דעם וואסער, וואס איז געפאלן אויף די פארמאכטע

בלעכן מיט א קלימפערין.

דער דאָקטאר, אַ געוויקסיקער, מיט ברייטע פלייצעס, איז אן

א היטל אראפ פון דער מאשין, זיך געפארעט ביי די לעדערנע פלאכטעס

געווען עס זאל נישט איינרעגענען, אַ דורכגעגעטער. מיט א גאסן

שויער האר אין די אויגן, האט ער א נעם געטון די שכנה פאר א האנט אין געעפנט דאס טירל:

— אינעווייניק קומט אינגאנצן נישט דער רעגן!
מאדאם גאלדין האט זיך אויפגעשטעלט. דער ווינט האט א ריט געטון די שפיץ פון דער דעק, זיי געעפנט און אויפן דאקטאר האט א בלאז געטון מיט ווארעמקייט. ער האָט געעפנט ס'צווייטע טירל, פאר-שטעלט מיט דער פלאַכטע, זי זאָל נישט נאס ווערן און זיך גע-אייילט:

— נו, טאנצט שוין אריין, גיכער!
מיט אַ קוויטש איז זי אריין אין דעם הינטערשטן טייל פונם אויטאָמאָביל. דער דאקטאר האט נאך זיך פארקלאפט ס'טירל, פאר-העקלט די פלאכטע און ביידע זענען געבליבן אין דער פינסטער. איצט ערשט האָט דער דאקטאר זיך ארומגעזען, אז דער רעגן וואט אים דורכגענעצט ס'רעקל, ס'העמד, ביז צום לייב. ער האָט זיך נישט געקאנט אנשפארן מיט די פלייצעס אן דעם ווענטל פון געזעס, אזוי דורכגענעצט איז ער געווען. די שכנה האט עס באמערקט אין דער פינסטער זון זיך אנגערופן:

— טוט אויס ס'רעקל, ס'איז דאך פיטש-נאס, איר קאנט זיך נאך פארקילן!

— לעבן אייך וועל איך זיך נישט פארקילן, — האט דער דאקטאר זיך א שטעל געטון, אנגעשלאגן דעם קאפ אן דעכל פונם אויטאָמאָביל און אין דרייען א געבויגענער אויסגעטון ס'רעקל.
מאדאם גאלדין האט א נעם געטון פון זיך די האריקע דעק, געהאלט איינהילן דעם דאקטאר, אים פארזיכערט, אז ס'איז איר ווארעם.
— איר זענט דאך אן איינגעשפארטער, דאקטאר!

ער האט זיך געווערט, איר צוגעהאלטן די הענט און אליין נישט געוואוסט, פארוואס ער האט זיך מיט אמאל צעלאכט:
— לאמיר זיך טיילן מיט דער דעק.

— גוט, דאקטאר!
ער האט איינגעוויקלט די שכנה מיט א האלבער דעק און די צווייטע העלפט האט ער פארווארפן ארום זיך. די אויערן האבן ביים דאקטאר אנגעהויבן צו פלאמען.

— א שאד, וואס ס'דונערט נישט, — האט די שכנה זיך צוגעשארט צום דאקטאר.

— איר האט נישט מורא פאר א דונער? — האט דער דאקטאר געפרעגט און באמערקט, אז ביידע זענען פון דערזעלבער הויך. — איצט וואלט איך נישט מורא געהאט.

די ווארעמקייט, וואס האט זיך געטראגן פון דער שכנה, האט דורכגענומען דעם דאקטאר און אז זיי זענען אזוי געזעסן א ווייל, איז שווער געווען צו זאגן, ווער וועמען ווארעמט.

דער רעגן האט געקלאפט איבערן לעדערנעם דאך פונם אויטא-מאביל מיט קינדערשע פיסלעך. ביידע האבן פארגעסן, אז זיי געפינען זיך אין מיטן פעלד, אז דער רעגן ווערט אלץ שטארקער. אין די פארמאכטע אויגן זענען געשטאנען פלאמען, געטריבן ס'בלוט מיט א פינילעכער פרייד און די לייבער האבן געברענט.

קאלטע טראפנס האבן א שפריץ געטון. ביידע האבן אויפגעציטערט און זיך הארציק צעלאכט: ס'רעגנט אריין!

דער דאקטאר האט אויסגעשטרעקט א האנט, שטייפער פארצויגן די פלאכטע און זיך נישט גערירט פון ארט. פון די פעלדער איז אנגעלאפן א ווינט, געשמיסן דעם רעגן אן די ווענטלעך פונם אויטא-מאביל. די שכנה האט זיך נישט געפילט זינדיק, ווי דער רעגן וואלט אלץ אפגעשווענקט און דער דרויסן א פארוויינטער האט זיי איינגעוויגט.

1926

דער משומד

ביים אַרײַנקומען אין שטוב, ווּו ס׳האַט געטוּכלט מיט ביבער-
פעל אין רויע פיש, האָט זאַלעסקי מיט דער נאַז דערשמעקט, אז
פרעמדע מענטשן זענען ביי אים געווען. קיין זאַך איז גיט געלעבן
אויפן פּלאַץ. אין די שופלאדן פון דער קאַמאַדע, אין די שענק, אין
די קופערטס — אומעטום האָבן פרעמדע הענט גענישטערט.
ביים טיש איז געווען זיין זון, ראָך, אין אַ לעדערן רעקל,
האַט האָט געבלישטשעט מיטן גליווער פון פישיון. ער האט געלאטעט
אַ נײַץ.

— ווער איז דאָ געווען, ראָך? — האט דער פּאָטער גע-
פרעגט.

— ס׳גאַנצע דאָרף, טאַטע!

— האָט ווידער?

— ווייסט דאָך!

— כ״ווייס גאַרנישט!

— שפילסט זיך, טאַטע, מיט פייער.

— שפיל איך זיך!

— דער גלח איז אויך געווען — האט דער זון ארויסגעלאָזט
די נעץ פון דער האנט און פון דער זייט געקוקט אויפן פּאָטער.

— וואס זוכן, די כאַמעס, ביי מיר. דעם נישט-גוטן? — האָט
זאַלעסקי, א הויכער, עלטערער פישער, מיט אן אויסגעבויענער פלייצע,
פארמאַכט איין שופלאד גאָכן צווייטן — און ווייז מיר נאָך איינעם
אין דאָרף, וואס לאָזט זיך קאסטן אוי פיל געלט אויפן קאַשטשאַל-
ווי איך?

— זיי גלויבן אונז נישט, טאַטע.

-- דיר אויך נישט?
 -- איך וואלט שוין מיט זיי דורכגעקומען.
 -- ווער-זשע, זון, שטייט דיר אין וועג? איך?
 דער זון האט נישט געענטפערט.
 -- וואס שוויגסטו? אז דו אַליין, ראך, ביסט נישט בעסער!
 נו, איך בין אַ משומד, דערצו נאָך אַ רייכער משומד! אבער דו, ראך,
 ביסט דאָך שוין אַ געבוירענער קריסט, דיין זידע איז דער רייכסטער
 פויער אין דאָרף. וואס ווילן זיי פון דיר?
 -- ווילן וויסן צי דו היסטט אפ דעם יידישן פסח, -- האט
 ראך חוצפהדיק אַ זאָג געטון און די פינגער זיינע האבן זיך גע-
 פלאנטערט אין דער בעך.
 -- דו וויסט דאך!
 -- אוודאי ווייס איך!
 -- פארוואס זאגסטו זיי נישט?
 -- כ'ויל, טאטע, זאָלסט בלייבן דעם פסח אין הויז.
 -- כ'וועל נישט בלייבן, ראך!
 -- זיי וועלן אונז אונטערצינדן.
 -- דער הייליקער ציריק, דער ממונה איבער פייער, העט אפ-
 ראטעווען ס'הויז.
 -- לאך, טאטע, לאך, נאָך איך זאָג דיר, זאלסט דעם פסח
 בלייבן אין הויז. מען היט יעדן טריט דיינעם.
 -- אויב מען היט יאָ, וועל איך דווקא נישט בלייבן!
 -- ס'פאלק טענעט, אַז איבער דעם פאלן די בהמות.
 -- און אז איך בין פינף מאָל אַ טאג געגאנגען אין קאשטשאַל
 אריין -- האט דער פישער זיך אויסגעגלייכט -- האט מען אויף מיר
 נישט געוועדט? וואס כ'זאל נישט טאן, ראך וועט שוין נישט טויגן!
 -- זיי זאגן, טאטע, אז דו ביסט נישט קיין קאטאָליק און נישט
 קיין ייד.
 -- און וואס זאָגסטו?
 -- איך זאג באַרנישט -- האָט דער זון זיך אַ שטעל געטון --
 כ'ויל נאָך זאלסט מיר צוליב טון און דאס מאל בלייבן פסח
 אין דאָרף.

— און אז נישט?

שטומע, פארעקשנטע, זענען טאטע-זון געשטאנען א וויילע איינער קעגן אנדערן, זעכציק יאר האט מיט ביטול געקוקט אויף צוואנציק יאָר. דאָ אינם שטיבל, ביים טייך, האָט זיך אָנגעהויבן אַ לעבן און עס ענדיקט זיך מיט אים. איין רינגעלע. און אז ער בלייבט אליין מיט זיך — שווימט ארויס זיין טאטע, זיין זיידע, איבער הונדערט יאָר לעבן, וואָס איז שוין לאַנג אַוועק מיטן רויך, און קאָזט אים נישט רוען ביז דעם היינטיקן טאָג.

דער פישער איז ארויס אויפן הויף, אנגעצויגן אַ נאסע נעץ אויף פלעקער, אפגעבונדן די בלייערנע זינקערס און מיט א ליולקע אין מויל געקוקט אויפן טייך.

זיין שכן, אַ רייכער פויער, צו וועמעס טאָכטער ראָך שדכנט זיך, האָט פארבייגעפירט אַ יונג פערד. דער פויער האָט געקוקט אויפן געבויגענעם פישער, ווי אויף אַ נידעריקערן פון זיך און געווארט ער זאל אים פריער באַגריסן. ס'פערד האָט זיך צעהירזשעט. דער פישער האָט זיך אומ-געקוקט:

— וואָס זעט מען דיך נישט, שכן?

— איך האָב געמיינט, דו ביסט נישט אין דאָרף — האָט דער

פויער זיך אפגעשטעלט מיטן פערד

— ווו דען זאָל איך זיין?

— ס'פאָלק טענעט, אַז דו ווילסט ווערן אויס קאַטאליק. איז

עס אמת?

— נישט אמת!

— זיי זאָגן, אַז מען זעט דיך זעלטן אין „קאָשטשאַר“, און

אויף פסח פאַרסטו צווישן יידן?

— וואָס זיי זאָגן אַרץ? ...

— היט זיך, שכן!

— פארוואס זאָל איך זיך היטן?

— כ'חיים נישט, נאר ס'פאָלק בונטעוועט זיך קעגן דיר. שטייען

אויף אלע העגן, זאלסט פון דארף נישט אַרויס. מיר זענען שוין יאָרן שכינים, זאָג איך עס דיר.

דער פויער איז נישט געווארן צווישן שטאלן און פלויטן, און

דעם פישערס אויג איז געפאלן אויפן טונקלען, פלאכן וואסער, ווי שורות שיפלעך האָבן ארויסגעשטעקט, חי קברים.

זיין לעבן דא אין דארף האָט זיך גערזיכערט פאר אים, זיך דערברענט, זיך דערהייטערט פון דעם איינגעהויקערטן שטיבל, וואס ער האט מיט יאָרן צוריק אויסגעבויט.

ביזו האַלבער נאָכט האָט ער זיך געדרייט אַרום טיך, גערעדט מיט זיין געשטאַרבענעם טאָטן, מיט זיין זידן. זיי דערציילט, אַז פאַר די לעצטע פאַר יאָר כאַפט ער זיך אַרויס אויף יעדן פסח פון דאָרף, גייט צו-פּיס אַזש קיין וואַרשע און דאָרט ריכט ער אָפּ דעם סדר צווישן יידן.

פונב איינגעהויקערטן שטיבל האָבן זיך געהערט קולות. דער פישער האָט זיך נישט פאַרלוירן, גענומען גיין מיטן ברעג. ער האָט געוואָס, אַז דאָס זוכט מען אים, און באַשלאָסן פאַר קיין פאַל זיך נישט אונטערצוגעבן.

מיטן רעכטן פוס האָט ער פון ברעג אַראָפּגעגריטשט אַ שיפל אין וואַסער אַריין, זיך אַ וויג געטון מיטן שווערן גוף, געבליבן שטיין א הויכער, עטוואָס א געבויגענער. ער האָט אָנגעשפאַרט דעם גלאַטיקן דראַנג אָן די שטיינער פון דעק, זיך אַ שפאַר געטון, און דאָס שיפל האָט זיך גענומען אַריינשיידן אין דעם שטילן וואַסער, געגאַנגען קעגן שטראַם.

אויפן ברעג זענען געשטאַנען פויערעם מיט אויפגעהויבענע הענט, געשריען :

— אָט איז ער!

— אָט איז ער!

אַנדערע האָבן אָפּגעבונדן שיפלעך זיך אַריינגעזעצט, זיך גע-
נומען יאָגן נאָכן פישער.

דער פישער האָט זיך אויסגעגלייכט. ער איז געשטאַנען אין מיטן שיפל, געמאַסטן ס וואַסער, געאַרבעט מיטן דראַנג, חי מיט וואַסלעס. מיט פרייד האָט ער זיך דערהייטערט פון דאָרף, נישט געזען מער די שיפלעך, וואָס יאָגן זיך נאָך אים.

פונב באַגינען, וואָס האָט זיך געשניטן אַ פלאַמיקער פון וואַסער ארויס, איז ארויסגעשוומען אַ שיפל. אַ הויכער יונגערמאַן מיט וויכע,

טיפע אויגן, וואָס ס'ווייל זיך קוקן אין ווי, איז געשטאנען אין מיטן שיפל
אָן וואָסלעס.

דער פרעמדער האָט נישט באמערקט, ווי זיין שיפל היגט זיך,
איבט זיך, טראגט זיך מיטן שטראם, ווען ס'וואסער געשוילט, קאָן
זיך אָנשלאָגן אָן די שטיינער, וואָס רייסן זיך פון וואסער, ווי
בערג.

און אז דאָס שיפל האָט זיך אויסגעלייכט מיטן פישערס, האָט
דער פרעמדער אויף אים ארויפגעלייגט אַ האַנט:

— גוט, וואָס דו האָסט בטחון אין גאָט.

דער פישער האָט זיך אומגעקוקט און קיינעם נישט געזען אַרום
זיך. אַ ליכטיקער שימער האָט זיך דורכגעטראגן איבערן וואַסער, עס
איז געווארן מיט אַמאָל שטיל — די שטילקייט וואס דארף עפעס
געבוירן.

עס האט אָנגעהויבן טאגן.

פ ע ט ש

נאָכמיטאָג זענען די הייבער גענאָגען פארברענגען, איבערעלאָזט די מענער מיט די קינדער. די מענער האָבן זיך געמאכט האַרץ, געבליבן, געלאָזט די קינדער איבערדרייען ס'הויז, זיך קריכן אויף די קעפּ, באַדויערט די הייבער, וואָס זיי דארפן יעדן טאָג אויסשטיין פון דעם קליינווארג און זיך געטרייסט, אז זיי וועלן האבן דעם אהנט פאר זיך.

איבער פון די טאטעס האָט זיך א גאנצן נאכמיטאָג געפּוזט:

— ווו גייט איר, יאבלאָן?

— צו די לעווינס.

— א ווילע, די מאדאם לעוויין.

מיט די שטערן זענען די טאטעס געווארן אומרויקער, זיך גע-
דרייט אין די צימערן, ווי אין שטייגן, יעדע היילע זיך באגענגט אין
קיך, וואָס האָט באלאנגט צו ביידן, זיך איבערגעווארפן:

— זיך צעהוילעט, הא?

ס'קליינווארג האט געוויינט. די טאטעס האבן נעשטאָפּט די
קינדער, זיי געפאקט שלאפן אויסגעשמירטע, פארהעשעטע, געשטאָנען
צערייצטע איבער די געלעגערלעך, געשריען:

— שלאפן!

— שוין שלאפן!

— שא!

אויסגעמאטערטע זענען די קינדער אוועקגעפאלן. אין הויז איז
שטיל געוואָרן. די מענער האָבן פּמעט אויס. עמיטן צו רעדן, געשפּרייזט
איבער די צימערן געהאלטן אין איין אַרויסשלעפּן די זייגערס, זיך
איינגעהערט צו יעדן טראָט אויף די טרעפּ, דער פאַרדרוס איז גע-

וואקסן, זיך צעוואקסן, געשפארט די נכפה אין האלד אריין, די נאָז
לעכער האָבן גערויכערט, ענגער געמאכט די צימערלעך.

— אן אָנשיקעניש, האָ?

— טאקע, אן אָנשיקעניש!

— הערט, יאבלאָן, איר קאָנט גיין, איך בין דאָך דאָ.

— רחלע קאָן זיך אויפכאָפן און אייך דאָ מאַכן אַ תּוּנָה.

— ס'איז טאקע שוין שפּעט?

— זיי האָבן שוין געדארפּט זיין.

— קאָנען דאָך יעדע מינוט אָנקומען. האָט יאבלאָן זיך אָנגערופּן,

— אז נישט דאָס, — בלייבט מען אן אָוונט אין שטוב! וואָס

ס'פּאַליידיקט, איז זייער אויסגעהונגערטקייט צו פארברענגען. נעכטן

איז מען געווען אין די „מואוויס“, היינט ווידער, ווי אי. דאָס אַ

מענטש אויף אויסגעהונגערט, פארבעסט דעם מאָן, קינדער און אלץ

צוליב דעם טריפהנעם האלד...

— אז מיר אליין צעלאָן זיי!

— גערעכט, שער! אין יוראפּ וואָלט זיך דאָס אַ מאמע נישט

טרלויבט.

דער שמועס האָט זיך נישט געקלעפּט. דער פּעס ביי יאבלאָנען

האט אנגעהויבן איבערצוברענען, נישט געגלויבט, ס'ווייב זאָל איבער-

לאָזן אַ קליין קינד און אוועקגיין אויף אַ גאַנצן טאָג.

— שער, איר האט זיך צוגעלייגט?

— וואס איז?

— האָט אמאָל מיט זיי עפּעס נישט פּאַסירט?

— וואס פּאַלט אייך איין!

יאבלאָן איז נישט איינגעזעסן. ער האָט זיך געדרייט איבערן

צימער, געקוקט אין פּענסטער, זיך געערגערט, געווען דער אומגליקלעכסטער

און אפּגעמאכט זיך פּאַנאָדערצוגיין מיטן ווייב. ער האט זיך אייב-

געקוקט אין די קינדער. זיי זענען אים איצט געווען פרעמד, און אלץ

ארום האט געשטיקט, געשרפּעט.

דאָס ערבערניש האט דורכגעדרונגען די ביינער, געווארן נאענט,

אן אייגענע זאך. יאבלאָן האט יעדן איינעם פארגינען א געטריי הייב.

געפלאנט ארויסצופירן אויפן מאַרק די „אומטרייקייט“, זי אוועקשטעלן

אויף אַ קאטערניקע, זיך פאנאנדערשפילן, וועלן זיך דאס אַ שאַט סאך
צדיקים מיט עניוהדיקע אויגן... איבערקאזן די פשרע ווייבער מיט די
קינדער... די צדיקים וועלן זיך קארטשן פון עונג און קריגן חעלן
זיי א פייג!

— דאס זענען זיי.

יאבלאן האט זיך א הויב געטון, זיך צוריק אראפגעלאָזט, געעפנט
א בוך. ס'איז געווען צוועלף א זייגער.

די ווייבער האָבן זיך געשטיקט פון געלעכטער, זיך געזעגנט
מיט באקאנטע, זיך געגנבעט איבער די טרעפּ. יאבלאָן האט זיך
געמאכט געפּרט, געזעסן איבערן בוך. ס'חייב איז אַ נישט דרייטע
אונטערגעקומען:

— שלאפסט נאָך נישט?

אין חלל האָט די נכפה גערויכערט.

האט ביסטו ברוגו?

— וואט געמאכט דעם טריפענעם האלו?

— וואָס?

— דעם אויסגעהונגערטן האלו... דעם, דעם... אט דאָס

הערזל!

פונקען זענען געפלוין פאר די אויגן.

— אויסוורף!

— הצופה!

יאבלאָן, אַ ברייטער, אַ הויכער, איז געשטאַנען אין איין עק-צימער.
ס'ווייב, אַ גינדעריקע, דער געשוירענער קאפּ האָר צעפּאַטלט, ווי ביי אַ
יעזש, — אין צווייטן עק-צימער. ער האט זיך מיט אַמאָל איינגעבויגן,
אַריינגעכאַפּט דעם קאפּ צווישן די אַקסלען, פאַרשטעלט ס'פנים מיט אַ
שטיק האנט. און איבער אים האָט גערעגנט מיט בערשטלעך, שפיגעלעך,
טעלער. ער האָט זיך אַ ריס געטון צום ווייב און אַ שפּיציקער קוויטש
איז געבליבן שטיין אין די צימערן.

שער האָט זיך געריסן:

— כ'וועל נישט דערלאָזן!

— ער וועט שלאָגן אַ פרוי?

— אַ פרוי וועט ער שלאָגן?

— דו מיש זיך נישט — האָט מרס. שער זיך אַריינגעשטעלט
 אין דער טיר, נישט דורכגעלאָזט דעם מאַן.
 — ווער מיסט זיך. ווער — האט שער זיך געריסן — אָבער
 צוקוקן ווי מען שלאגט אַ פרוי?... ניין, כוועל נישט לאון!
 — קריך נישט אין א קראנק בעט!
 — ער וועט דאָך זי דערהרגענען?
 — זיי וועלן זייער שטעטל באשטיין אן דיר.
 — ביסט דאָך אַ מרשעת!
 — בין איך!
 — לאז דורך!
 — כוועל נישט!
 — וואָס? זיך לאָזן פירן ביי דער נאז?
 — וואס דו הערסט!
 — נישט מיך!
 שער האט ס'חייב אַ שלעפּ געטון, געהאלט פאנאדערנעמען די
 יאבלאנס. ס'חייב האט אים אפגעשטופט. ער האט זיך אַ גליטש געטון,
 געפאלן אויף דער וואנט. שער האט פאַרגעסן, אַז מען טאָר נישט
 שלאָגן א פרוי און זיך געווארפן מיט די פויסטן אויפן ווייב.

א ג ר

צו זעכצן יאר איז דושאן, אן „איוראעלייט“, וואס היט אפ שבת, אָנגעקומען צו שאַפיראן פאר א שאַפער. ער האָט געפירט פאַסאַזשירן אויף די צעוואַרפענע פאַרמס, קיין ניו יאָרק.

דושאן איז געווען אַ רירעוודיקער, זעלטן אָפגעפארן פון באַן-הויף מיט אַ ליידיקן אויטאָמאָביל. די גענערשע מיאוסקייט, וואס ליגט אַן די צעוירענע ליפן, איינגעפלאַטשטער נאָז און בורשטיגענע אויגן — האָט אים גאָר געמאַכט שענער.

דורכגייער האָבן געקוקט אויף אים, ווי אויף אַ חידוש; און אַז דושאַנס אויגן האָבן זיך צעשמייכלט, האָט זיך דער פרעמדער נישט געקאַנט איינהאַלטן און איז אַוועק אַ אויפגעלייגטער.

דושאַן האָט ליב געהאַט בעסין — זיין בעד-הבית'ס טאַכטער. די יונגע, הייסע פרייצעס, דער יונגער חייכער האַלז, דאָס, האָט בעטי באַלאַנגט צו דער „אַלד רעלידזשן“ — (אַלט גלויבן), אַלץ האָט אין זיינע אויגן אויסגעזען אויסטערליש, און דאָס רויטע בלוט, האָט האָט געשלאַגן אין בעסיס באַקן, האָט אים נישט געלאָזט רוען.

ער האָט אָבער נישט געהאַנגט צו ברענגען דאָס איבער די ליפן, געוויסט אַז שאַפירא איז אַ בייזער ייד, לאָזט די טאַכטער נישט אויסרעדן אַ וואָרט מיט די קריסטלעכע יונגען פון דעם שטעטל, חצט ער מיט אים, אַ גענער, אוודאי נישט לאָזן.

אַזוי איז פאַרביי אַ יאָר נאָך אַ יאָר.

דושאַן האָט געאַרבעט, געווען גליקלעך. וואס אין הויז געפינט זיך בעסי, וואָס זי טוט צו אים אַמאָל אַ שמייכל, כאַפט מיט אים אַ שמועס, און אין מוח ערגעץ האָט זיך געעפנט אַ קעמערל, פאַרוזכערט אַז ס'לעבן איז נאָך נישט פאַרשפילט.

האָט זיך געמאַכט, מען האָט שאַפיראַן געבראַכט אַ האַרב-טויטן אַהיים. פון דעם אויסאַמאַביל זענען געבליבן אויפן וועג שטיקלעך. דוּשאַן האָט איצט געאַרבעט פאַר צווייען, אויסגעהאַלטן דאָס הויז, געזען, אז קיין זאָך זאָך נישט פּעךן ער איז אַרויס מיט דער „מאַשין“ פאַרטאַג, צוריקגעקומען שפּעט אין דער נאַכט, דערציילט דעם בעל-הבית, וואָס איז געלעגן מיט אַ צעבראַכענעם פּוס, וועגן יעדן פאַר-דינסטל, און אין שטיב האָט מען געלויבט גאָט, וואָס ער האָט זיי צוגעשיקט דעם נעגער.

— אז ס'איז גאָר קיין נעגער נישט — האָט דאָס ווייב זיך אַרוק געטון צום מאָן.

— אוודאי נישט — איז שאַפיראַ געוואָרן אויפגעלייגטער. —

ער איז דאָך גאָר פון די „איוראעלייטס“, אַ האַלבער ייד.

— היט אָפּ שבת, עסט נישט קיין חויר, איז אויף מיין ווארט פרומער פאַר די יידישע גוים! — האָט דאס ווייב זיך גאר נישט געקאַנט פון אים אָפּלויבן.

בעסי איז איצט צוגעלאָזענער געוואָרן, געווארט ביים באַן-הויף אויף פּאַסאַזשירן, און זייער אפּט מיטגעפאַרן מיט דוּשאַנען. זיין שייך פּנים, וואָס איז קיינמאל נישט רויט געוואָרן, בלויז שטאַרקער געפּינקלט אין בעסיס געגנוואָרט, ווי אונטער דער הויט וואָלט גערונען שוואַרץ בלוט, דאסדאזיקע פנים האָט אויסגעוואַרעמט אין איר אַן אוּמרויקייט. זי האָט געווארט, דוּשאַן זאָל איר עפּעס פאַרטרויען. און ווען ער האָט מיט אַ פאַרכאַפּטן אטעס איר געזאָגט, אז ער האָט זי לייב. האָט זי זיך מיט אַן אמת איבערגעשראַקן, אים געגעבן צו פאַרשטיין, אז דאס קאַן קיינמאַל נישט זיין.

ער איז געווען געדולדיק, זיך געבעטן זי זאל אים נישט טרייבן פון זיך. ער וויל גאָרנישט, טאָר נישט וועלן — ער איז דאך א שוואַרצער — וועט זיך טראַגן מיט זיין ליבע אין דער שטיל, אבי זי זאל אים לאָזן בלייבן אין הויז.

און מיט עקשנות, האָרט ווי זיין שאַרפן, איז ער איר נאַכגע-גאַנגען, געווען צופרידן מיט יעדן בליק, מיט יעדן שמיכל, אזוי האָט ער ביסלעכטווייז פאַרוואַרפן, געפלאַכטן אַרום בעסין אַ נעץ און אז עס איז פאַרביי דער ווינטער, דער פאַטער איז אלץ געלעגן

אין בעט, איז זי מיטן פריילינג שוין אזוי צוגעבונדן געוואָרן צו דזשאַנען
אז זיי האָבן צוזאַמען גענומען פּלאַנעוון וואָס ווייטער וועט זיין.

— איך וועל רעדן מיטן „אַלטן“ — האָט דזשאַן אָנגעהויבן.

— וועסט אַלץ קאַליע מאַכן, דזשאַן.

— ווייל כ'בין אַ קריסט?

— ווייל ביסט אַ קריסט און ביסט...

— איך בין אַן „איזראַעלייט“, און כ'פאַרזיכער דיר, בעסי, אז

כ'וועל ווערן אַ ייד! כ'בין צוגעבונדן צו אייער הויז — איז דזשאַן

צוגעשטאַנען צו דעם מיידל — דער טאַטע איז קראַנק, טאָרן מיר

נישט אַוועקגיין, און אז די „אַלד רעלידזשן“ איז גוט געווען פאַר

„פּאָהער אייברעהעם“ (פּאָטער אברהם) איז זי גוט פאַר מיר אויך.

כ'האַט גענומען וואַכן ביז דער קראַנקער האָט שלום געמאַכט

מיטן געדאַנק, אז זיין בעסי וועט חתונה האָבן מיט דזשאַנען און אז

דער שוחט פון שטעטל איז יעדן אויפדערנאַכט געקומען צו שאַפּיראַן,

זיך אַנידערגעזעצט מיט דזשאַנען איבער א סידור מיט אַן ענגלישער

איבערזעצונג און אים געלערנט דאווענען — האָט דאָס האַרץ ביים

קראַנקן געוויינט, נישט געקאַנט מער טראַכטן, אז דזשאַן איז אַ האַלבער

ייד, און געהאַט דאָס געפירט, אז ער פאַרקויפט די טאַכטער צום

טייול.

דזשאַן איז פרומער געווארן פון טאָג צו טאָג. ער איז מער

נישט געפאַרן שבת מיטן אויטאָמאָביל, צוגענומען אויף דעם טאָג אַן

אַנדער נעגער און געזען, אז אפילו בעסי זאָל זיך נישט זעצן עסן

אן אַ ברכה.

איבער דריי חדשים האט דער שוחט אים מדרך געווען. דער-

נאָך האָט ער אים אַוועקגעפירט אין אַ שכניש שטעטל צו אַ רב, ווי מען

האַט אים געיידישט און אז דזשאַן איז צוריקגעקומען האָט ער

געהייסן אברהם.

נאָך דער חתונה האָט זיך זיין משפּחה פון אים אינגאַנצן דער-

הייטערט. טאַטע, מאַמע, קיינער האָט פון אים נישט געוואָלט וויסן.

ער איז געווען צופרידן, איבערגעריסן מיט זיין פריערדיקן לעבן.

יעדן שבת איז ער געגאַנגען אין שול אַריין. געקוקט מיט גרויס

דרן-אַרץ אויף די צוויי גבירים פון שטעטל, וואָס זענען געשטאַנען

אין מיר, דזשייקאב פון דעפארטמענט סטאָר און אייזיק דער הויזן
מאנופאקטשורער. ער האָט געקוקט אויף זייערע לאנגע טליחים, אויף
דער ברייטקייט מיט וועלכער זיי שפּאַצירן איבער דער שול, און אַליין
נישט וויסנדיק פארוואס, האט ער זיי צונויפגעמישט מיט דעם „פאדהער
דזשייקאָב“ און דעם „פאדהער אייזיק“, וואס ער פלעגט יינגל-
ווייז זינגען אין קירן.

דער עולם אין שול האָט זיך געוויצלט אויפן גריס חשבון
און איינמאָל א שבת ראש-חדש האט אים אַ לץ אונטערגעטראָן אַ הגדה.
געהייסן זאָגן „שפּון חמתך“. די אַרומיקע האָבן זיך געשטיקט פון געלעכטער.
— וואס לאַכט איר? — האָט ער תּמעוואַטע זיך געפרעגט ביי
זיינעם א שכן.

דער שכן האָט זיך נאָך העכער צעלאַכט. באלד זענען אויסגעוואקסן
יינגלעך, געשטאנען מיט צעעפנטע מיילער און די אייגעלעך האָבן גע-
פלישטשעט, געווארט אויך א ביי שפיצל.

דזשאַן האָט זיך פאַרלוירן, זיך דערפילט פּרעמד צווישן די
מענטשן, וועמען ער האָט איבערגעגעבן דאָס לייב און די נשמה.
און ווען נישט דער שוהט וואָס איז אונטערגעקומען, אים באַרויקט,
וואָלט ער זיך געווארפן אויפן שכן, וואס האָט אים אונטערגעטראָגן
די הגדה.

פון שבת צו שבת איז אים ענגער געווארן אין שול, ער האָט
זיך געגעסן, וואָס מען קוקט אויף אים קרום, וואס מען רופט אים
זעלטן אויף צו דער תורה. עס האָט זיך געמאַכט, אַז אַ ייד האָט
בעהאַט יאַרצייט. אין שול איז פּונקט געווען אַ מנין און מען האט
זיך נישט געשטעלט דאוונען.

— וואס ווארטן מיר?

— טאַקע וואס ווארטן מיר?

— ס'איז דאך דאָ אַ מנין!

— ווו האַסטו אַ מנין?

— אונזער ר' אברהם, דער גר, איז דער צענטער!

— אים רעכנן איך נישט — האָט דער אבא זיך אָנגערופן.

— וואס האַסטו צו אים? מחלל שבת איז ער נישט, יעדן טאַג

דאוונט ער — און דער ייד האָט זיך אַ דריי געטון צום גר — וואס

זאגסטו אויף שלמהן? ער וויל דיך גישט מצרף זיין צו א מנין!

— פארוואס?

— ער וויל אן אמתן ייד.

די אפלען ביים גר האָבן זיך באהאלטן אונטער די געפליכע
זייסלען. ער האָט זיך א צי, געטון אין אויסגעהאקט דעם אבן, וואס
איז געשטאַנען ביים עמוד, א פאַטש.

דאס געשלעג האט זיך אָנגעהויבן.

1925

א פערשטערטער שבת

פרייטאג פארנאכט, ווען ר' שלמה האָט געהייסן דעם יינגסטן זון פארשליסן ס'געשעפט, האָבן ווי אויף צו להכעיס, זיך גענומען באווייזן קונים. ר' שלמה האָט זיך געערגערט, נישט איינגעשטאַנען אונטערן צאָלבאַנק און אריינגעטענעט אין ווייב, אין די קינדער:

— מאכט אמאָל א סוף! ס'איז דאך שבת!

ס'ווייב א געשיקטע, אן אפגעברענטע, אויגן שווארצע, לאַכיקע, האָט פאנאנדערגעווארפן איין שאַטל העמדער נאָכן צווייטן, אויס-געבונדן אויף די פּוּכּלע פינגער קאָלירטע שניפּסן, געזען די זון זאָלן אָנווארפן וואס מער סחורה און די גרויסע אויגן האָבן געשרפעט, צעטומלט דעם קונה.

ר' שלמה האָט געשמט איבער גאנץ העסטער סטריט. אַ ייד אַ גביר, א היימישער למדן, ווייסט. ווי מדריך צו זיין די קינדער — דער יינגסטער, שמואליק, א געבוירענער אן אמעריקאנער און א בעל-קורא אין גרויסן שטיבל. דערצו לאָזט ר' שלמה איבער יעדן טאָג ס'געשעפט אויף הפקר און לערנט מיט א חברה יידן משניות. דארף אַ ייד א גמילת-חסד, צי א טובה — מען קומט צו ר' שלמהן. און ר' שלמה האלט אָן שטאט — ווייס, אז די גאַנצע גאַס פארקוקט זיך אויף אים.

אין אמתן האָט ר' שלמה פון געשעפט גאַרנישט געוואסט. זיין באַלייבטער גוף, מיט דער גרויסער, שיינער בארד איז געווען אלעמען אין וועג. האט ער זיך אמאָל צוגערוקט צו א קונה, האָט ער קאליע געמאכט, זיך געבייזערט אויף די שטוביקע, און אז ער איז מיד געווארן צו פּלאַנטערן זיך, האט ער זיך צוגעזעצט, אנגעשטעקט אלעמען מיט געניצן און איינגעדרימלט.

איצט האָט ער זיך געדרייט אַ נישטצופרידענער צווישן די קונים, מורא געהאַט, די קינדער זאָלן נישט טון אַ שטאַך אין שבת אַריין און געהאַלטן אין איין קיך, צי די שכנים שליסן נישט די געוועלבער.

קונים זענען ארויס, אנדערע זענען אַריין. ר' שלמה האָט געזען, אַז ס'נעמט קיין סוף נישט, האָט ער זיך אַ שאַר געטון צום ווייב:
— לאה, וועסט אמאָל מאַכן שבת?
— וואס ס'געאייל, טאטע?
— די גאנצע גאס האַנדלט נאָך!
— שוטה, ווייסט נישט, אז זיי פאַרקוקן זיך אויף מיר?
— שוין, שוין, שלמה — האָט ס'ווייב זיך געבעטן ביים מאַן —
נאָך די צוויי קונים!

בשעת די זין האָבן געהאַלטן אין פאַרלייגן די אייזערנע שטאַפעס איבער די לאַדנס, זענען דריי הויכע מענער אויסגעוואקסן ביים אַריינ-גאנג, זיך קוים דורכגעשטופט דורך דער טיר און געפליבן שטיין אין האלב פינסטערן געוועלב.

ר' שלמה האָט זיך נישט איינגעקוקט, ווער ס'איז אַריינגעקומען, און פון דערווייטנס א געשריי געטון די פרעמדע אין די פנימער:
— ביי מיר איז שבת! כ'פאַרקויף היינט נישט מער!
— משוגענער, וואס שרייסטו? האָט ס'ווייב אים איינגע-שטיקט — די פאַרשויענע זענען מיר פאַרדעכטיק.

די פרעמדע האָבן זיך העפלעך אַנטשולדיקט, וואָס זיי פאַרשטיין נישט קיין יידיש און זיך געפרעגט:
— הוינט דאָ סאַלאַמאן טוכהענדלער?
— דאָ — האָט לאה א שוים אַפער געטון פון הינזער די אנגע-ווארפענע בערג מיט סחורה.

ר' שלמה, ס'ווייב, די דריי זין — אלע האָבן זיך אויסגעשטעלט ארום די פרעמדע און אויסגעזען ווי קאַרליקעס אין פאַרגלייך מיט די הויכע, איבער זעקס פּוסיקע מענער, וואס האָבן מער געשראַקן מיט זייער העפּלעכקייט, ווי מיט זייער גרייס.

— האַנדלט איר מיט דער „באַסטאָן שוירט קאַמפאַני“?
— מיר האַנדלען.

— קענט איר א מיסטער ליווי?
 — דעם סילסמאן? (וואָיאזשאר)
 — יא. — האָט ער אייך פארקויפט העמדער?
 — ער פארקויפט אונז שטענדיק.
 — זיידענע?
 — זיידענע אויך.
 — וויפל האָט איר אים געצאלט פאר א טוך?
 — כ'האָב ארעכענונג — — — ס'איז פארשריבן — — —
 — ווייסט איר, אז ליווי איז ארעסטירט?
 — ניין.
 — ווייסט איר, אז די זיידענע העמדער, וואס ער האָט אייך
 פארקויפט זענען געגנבעטע?
 — ניין.
 — האָט איר ארעכענונג פון אים?
 — ווי דען? אָן ארעכענונג?
 אין ווינקל, ווו ס'איז כמעט געווען פינטטער, איז געשטאַנען אַ
 צעפנטער שרייב־טיש. לאה האָט צעשטעלט בענקלעך, זיך צעזעצט מיט
 די דעטעקטיווס, געעפנט איין שאַכטל מיט זיידענע העמדער נאָכן
 צווייטן.
 אין געוועלב איז געווען שטיל. די זין זענען געשטאַנען מיט
 דרן-ארק, ווי משרתים, וואס ווארטן אויף אַ באפעל פון בעל־הבית.
 ר' שלמה, א פלייכער, ווי מען וואָלט אים קיין איין טראָפן בלוט נישט
 איבערגעלאזט אין די פליישיקע באַקן, האָט זיך געטרייסלט. ער האָט
 געקוקט אין ווינקל, ווו די דריי גוים, אַזעלכע שווארצע, גרויסע,
 זענען געזעסן שטיף, ווי די ווירעס, האָט אים אַזא פחד ארומגענומען,
 אז ער האט זיך אכאפ געטון מיט איין האנט פאָרן בויך, די צווייטע
 אַ קליינע, אן איידעלע, ווי די האנט וואלט קיין שייכות נישט געהאט
 מיטן לייביקן גוף, האָט ער אָנגעשטעלט אויפן ווייב:
 — כ'האָב דיר געזאָגט, לאה, כ'האב דיר געזאָגט! כ'האָב
 געטענעט, אז נישט, אז מען דארף נישט!
 לאה האָט זיך געמאכט, אז זי הערט נישט, אזוי א שטעל געטון, אז דאָס
 שווארצע זיידענע קלייד האָט זיך נאכלעסיק ארוק געטון איבערן לינקן אַקסל

אין א ממזריש שליפד האט זיך געבערגלט. זי האָט זיך א טראג
געטון איבערן געוועלב, געגאנגען ברענגען דעם „קעש-בוך“ און
פארביילויפנדיק געעפנט אויפן כאָן א פאָר איגן פון א גולן:
— „חורש“ אמאָל! „חורש“!

— פארוואס זאָל איך „חורשן“, פארוואס? כ'האָב דיר געזאָגט,
לאה, כ'האָב דיר געזאָגט! — האָט ר' שלמה געשאקלט מיטן קליינעם,
איידעלען הענטל, ווי מיט א לולב.

ער האָט געליטן, וואָס דער שבת איז א פארשטערטער, וואס נאָך
היינט וועט מען רעדן אין שטיבל, אז ביי ר' שלמהן האט מען גע-
זוכט גנבישע סחורה. פון שרעק גענומען שפרייזן איבערן געוועלב,
זיך געבראכן די פינגער, מיט אמאָל האָט ער אָנגענומען דעם
עלטסטן זון פאר א לאַץ און גענומען צו אים רעדן אין א לשון, וואָס
איז נישט יידיש. נישט ענגליש. דער זון האָט זיך געשטיקט פון
געלעכטער.

— לאכסט פון טאטן, האָ? עוכר ישראל דו! ווייסט כאָטש, אז
זי וועט אונז אַוועקקוילענען.... דיין מאמע וועט אונז אַוועקקוילענען...
כ'האָב זיך ביי איר געבעטן — לאה, נישטא...

ביים טישל זענען געזעסן די זעקס-פוטיקע גוים. בלאַנדע, גלאט-
ראזירטע, פנימער אפענע און די בלויקייט אין די אויגן - א קינדישע.
זיי האבן געקוקט דער שווארצער לאהן אין מויל אריין, געקוקט אין
אירע גרויסע, לאכעדיקע אויגן. לאה האט געמישט פאפירן, געבלעטערט
ביכער, זיי אונטערגעטראגן דא איינעם, דא א צווייטן און איר קליינע,
פוכלע האנט, א לעבעדיקע האנט האָט נישט גערוט, געהאלטן אין
טשאטעווען, דעררעט, וואס די ליפן האבן נישט דערשנירלט.
— פאר געגנבעטע העמדער צאלט מען נישט אַוועכע פרייזן... דאָס
איז ראייעלע סחורה...

און איבער די האריקע, טעמפע האנטפלאַכן, וואס זענען געלעגן
אויפן שרייב-טיש, האָט זיך געהויבן א פוכלע הענטל, זיך אומערווארטעט
אראפגעלאָזט מיט א פינגער דא אויף איין האַנט, דאָ אויף א צווייטער,
אז ביי די צעוואקסענע גוים האָבן זיך אוש צעעפנט די מיידער. זיי
האָבן געגלאצט מיט די אויגן אויפן שליפד, וואס האָט זיך געבערגלט

צווישן די צעשפילעטע קנעפלעך און פאר די אויגן האבן זיך גע-
טאשעוועט ציפערן.

ס'איז געווארן טונקלער. די שווארצע לאהן האָט מען שוין
מער נישט ארויסגעזען, איר קול האָט זיך בלויז געוויגט איבער די
בלאנדע קעפּ, וואס האָבן נאָך שעמערירט אין כמעט פינסטערן
הינקל.

דער פארלאנג צו מאכן ארעוויזע איז ביי יעדן פון די
דעטעקטיווס מושטש געווארן, נישט צייט געהאט פארוואנדלט צו
ווערן אין ווערטער.

די דעטעקטיווס האָבן זיך אויפגעשטעלט. ר' שלמה מיט די
זין האָבן צוגענומען פון וועג די בענקלעך, געמאכט א חאָרע. לאה
האט זיי באגלייט צו דער טיר. זייערע פלאקסענע האָר, ווייסע פנימער
האבן בולטער געמאכט איר גלאטיקע שווארצקייט.

לאהס אויגן האָבן נישט גערוט און אירע רייד, אַ שטראם מיט
ווערטער, וואס האבן אויף ארגע נישט אויפגעהערט, האבן אויסגע-
מאטערט, אפגענומען ביי די זעקס-פוסיקע גויס סילשון און זיי זענען
פארוואלסטע ארויף פון געוועל ב.

פיערדיקע צלמים

בען איז אנגעפארן מיט א וואגן קארטשעס. ער האט אפגעשנאָלט די לעדערנע זיילן*, זיי זאלן נישט רייבן די פעל פון די בייכער, געגעבן די פערד א טרונק און זיי געפירט אין שטאל אריין. דער הויף האָט געשמעקט מיט געווייקטע לעדער, מיט צוגע-לעגענע אויבס, מיט חלשות. דינע, שארפע ריחות האבן געטריפט פון קופעס מיסט, פון חזירים-שטעלכל, לעבלעך געמאכט די זויערע לופט, און דער קילער פארנאכט האט זיך אנגעהויבן מיט א פאר איינן ווייטער,

די פערד זענען נישט איינגעשטאנען אַרום די קאָרעמעס, צע-בלאָזן מיט די נאָזלעכער דעם האַבער, געשארט פון אונטער זיך פריש געשפרייט שטרוי. שטויב האָט זיך געהויבן. געקרעלט אין האַלד, אין נאָז. בען האָט זיך פונאָנדערגעבאָסן, איינמאָל, נאָכאָמאָל און זיינע פעסט צונויפגעקלאַפטע פליצעס האָבן זיך צעשאַקלט.

דער בעל-הבית, מיסטער סמיט, וואָס האט געלופטערט היי מיט אַ גאָפל, האָט זיך נישט ארויסגעזען פון צווישן די צעווארפענע סטאָגעס. בלויז דער בלישכש פון לאַנגע שטאָלענע ציין האָבן יעדע רגע אויפגעטוקט אין פינסטערן שטאַל, דערציילט, אַז הינטער די ארעמס היי שטייט סמיט אַן אנגעכמורעטער.

דער פערמער האָט זעלטן פארפירט מיט בענען א שמועס, אַפילו קיין וואָרט נישט געלאָזן פאַרן, ווען זיינע צוויי בעסטע קי האָבן זיך איבערגעפרעסן, געקריגן אויפגעלאַפענע בייכער און געפלאַצט. סמיט איז געבליבן נאָכן אומגליק אַ מעת לעת אין פעלד, געשטיילט זיין ווייטיק מיט אויסגראַבן קאָרטשעס, מיט קדייבן שטיינער פֿון זיי בייטן.

* זילן — ברוטרימען. ער גייט אין זילן — ער גייט אין יאָן.

גאנץ פרי האָט דער פערמער אפגעציילט עטלעכע ווערטער אויסגערעכנט בענס טאָג אַרבעט, און אליין אוועק מיטן זון אין פעלד. דאָרע, אָפגעברענטע ביינער מיט מוסקולן, האָבן טאטע-זון זיך געבויגן איבער דער ערד פון באגינען ביז זונפארגאנג, זיך געצויגן, ווי די שטומע דראָטן, וואס האָבן אפגעטיילט זייער פעלד פונם שכנס. איצט, אז בען האָט דערווישט דעם בעל-הבית אין שטאַל, האט ער זיך געחדושת, וואס דער פרומער סמיט ארבעט דעם גאנצן שבת נאָכמיטאָג. בען האָט געווארט דער פערמער זאָל אים ארוף טון, זיך נישט געקאָנט דערווארטן, האָט ער אראפגעווארפן פון זיך סירעקל, אַראפגענומען פון דער וואנט א גאָפל און זיך פלינג ארויפגעכאַפט אויפן סטאָג היי.

שטומע האָבן זיי געארבעט, נישט געזען איינער דעם צווייטן, בלויז די שפּיצקע ציין פון די גאָפּלס האָבן זיך אנגעטראפן מיט א קלימפער. דער פערמער האָט געהויבן הויפנס היי, זיי געווארפן פלאכטעווייז און מיט אזא שנעלקייט, אז בען איז געבליבן הינטער-שטעליק. ער האט זיך געכאַפט, אז די לאַנגע פאַרשפיצטע ציין פאלן מיט רציחה, קאנען דורכשטעכן. בען האָט זיך ארוק געטון אָן אַ זייט. עטוואס צעשפרייט די פיס, זיך איינגעפעסטיקט מיט זיי אין דעם סטאג. ער האט אויפגעכאַפט די הויפנס היי אין מיטן הויבן זיך מיט אזא געשיקטקייט און אימפעט, אז דעם פערמערס גאָפּל האָט זעלטן אנגעריט דעם סטאָג. דאָס פערמעסטן זיך האט נישט אויפגעהערט, געדויערט פינף מינוט, ציין מינוט, פופצן. מען האט פארגעסן אָן דער ארבעט. איינער האָט געזוכט אויסצומאַטערן דעם זנדען, די גאָפּלס האָבן זיך פארטשעפעט. געבליבן שטעקן ביז איבער די הענטלעך, דער פערמער איז אפגעשטאַנען, א זאָג געטון אן אטעם:

— גענוג זיין אויף היינט, צייט צו עסן אונטברויט!

א דוכגעווייקטער, א דערהיצטער, אז פאריע האָט געשלאגן פון גאנצן לייב, איז בען אַראָפּ פון סטאָג. ער האָט זיך באגעגנט מיטן פערמערס גרויע אויגן, וואס האבן געקוקט אי פרום, אי פאַרברעכעריש און זיך גענומען איינזאשן ביי דער פלומפ.

פאר די פינף יאר, וואס בען האט געשניטן דאס לאנד אין

דער לענג, אין דער ברייט, זיך לאנג נישט געקאנט האלטן אויף אַ פֿלעץ, האָט ער אויסגעפונען, אז מיט א פערמער, א שוויגער איז מען קיינמאָל נישט זיכער.

בען איז געגאנגען אין שטוב אַריין. סמיט איז געשטאנען ביים וואַגן מיט קארטשעס, געקוקט ערגעץ אין א פינטל און זיין פנים האָט אויסגעזען ממעוואטע. בען איז געווען זיכער, אז הינטער דעם פערמערס קורצן פארוואקסענעם שטערן, דרייט זיך אַ מטושטש פינטעלע, מאַטערט אים, דער שטילער גוי וועט מאַרגן, איבערמאַרגן אַראָפּנעמען די ביקס פון דער וואנט, דערשיסן ס'ווייב, דעם זון, אים, בענען, און אליין איבערגעבן זיך דעם שעריף, אין די הענט אַריין.

די בעל-הביתע, וואס איז געווען דער היפוך פון מאן, האט געעפנט די טיר:

— גוטן אָונט, מיסעס סמיט!

וואס דער מאן האט נישט דערזאגט. האָט ס'ווייב — א דארע, אזא ציכטיקע, אז ס'איז אָפט קאלט געווען צו שטיין לעבן איר — אריבערגעכאפט, גערעדט פארן מאן אויך:

— אַ קללה, גאטס קללה, בען! דאס אפגעפאַשעטע חזיר איז געפאַלן!

— ווען, היינט? — האט בען א זאג געטון און זיך מער נישט געחזשט, וואס דער בעל-הבית גייט אַרום מיט אַ ריץ אין קאפ.

— נישט באשערט, בען, — האט מיסעס סמיט צוגעלייגט האָלץ אינם אייזערנעם איוון אַריין — דווקא היינט פרי געווען אַ קונה שוין געהאט באטראטן פערציק דאלאר... דער מאן מיינער האָט זיך אייגעשפארט, געטענעט, אז ניי-יאר וועלן מיר קריגן צוויי מאל אזוי פיל... מיטאג-צייט, איך גיי ארויס אין שטעלכל מיט א שאף עסק, דער חזיר ליגט מיט די קאפעטעס ארויף... ס'איז איר ארבעט, בען, דער פארשאלטענערס! זי האט עס אפגעסמט!

— איר מיינט די אלטע קלארק?

— זי וועט מיר נאך אלע בהמות אפסמען — האט מיסעס סמיט געוויזן אויף איר זון, וואס האט זיך געפארעט ביים גראמאפאן — דארפסט מער, בען, דושאן האט אליין געווען, ווי די אלטע מכשפה האט צונויפגעקליבן אין די זומפן א פול זעקל מיט זשאבעס!

— נישט נאר זשאבעס, מאמע — האט דער זון אפערגעקוקט פון הינטערן גראמאפאן — וואס פאר א שרצים ס'געפינען זיך נישט אין די בלאטעס, האט זי געשטופט אין זעקל אריין און דערביי גע-שאלטן מיט די ליפן!

— וועט מיר עמעצער זאגן, אז אן ערלעכער קריסט וועט גיין אויף די בלאטעס קלויבן יעדע שמוציקע פאסקודסטחע? — האט די איינגעלאפענע ברוסט, דאר חי א וואש-ברעטל, זיך געצויגן אונטער דער אפגעצויגענער בלוזע — נאר א מכשפה און דערצו א „קעטאליק“ פאטשקעט זיך מיט שרצים! איצט, בען, איז ביי מיר זיכער, אז נישט נאר דעם חזיר, אפילו די קי האט זי מיר אויך אפגעסטמט!

דער פערמער האט נישט געקאנט הערן, ווי ס'ווייב רעדט. ער האט זיך לאנגגעוואשן אונטער דעם קאלטן קראן, געקניישט ס'הויטיקע פנים, געארבעט מעשים מיט דער טרוקענער נאז, פאר קיין פאל נישט געקאנט שלום מאכן מיטן אומגליק.

ביים מאלצייט איז בענען אויסגעקומען צו זיצן קעגנאפער דעם פערמער, וואס האט נישט אויפגעהויבן דעם קאפ פון דער שיסל, געהאט פארניבל, וואס דאס ווייב רעדט מיטן ארבעטער. און אז סמיט האט זיך דערגרונטעוועט מיטן לעפל צום זעק פון שיסל, ווי אן אפגעמאלט ביקל האט זיך געריסן פון צווישן די פאריקע קארטאפל, האט ער מיט אמאל א הויב געטון אויף דעם ווייב די אויגן, אז דאס לשוין איז ביי איר אפגענומען געווארן. די גרויסע קיך איז פול געווען מיט לעפל-טעלער קלימפער, מיטן זופן אויפן קול. קעפ צעשויעברטע האבן זיך געבוזגן זאבער דער אכילה, פון דער זייט געקוקט אויפן בעל הבית. דער בעל-הבית א פרומער פוריטאנער, האט איז נישט געגאנגען שלאפן אן א קאפיטל ביבל, האט געגלויבט, אז די שכנטע, די גאט-פאר-שאַלטענע קאטאליק, האט אוועקגעהרגעט זיין חזיר, און ער איז גרייט געווען זי צו דערשיסן.

דער זון, וואָס איז פאריטיק געווארן מיטן עסן פריער פאר אלעמען, האט אנגערדייט דעם גראמאפאן, און א שטאַטיש גאסן לידל האט זיך געשפארט מיט א גרילצעריי אונטער דער סטעליע.

— האס פאר א שפילן, דזשאן? גיי בעסער און שפאן איין די פערד! — האט דער פאטער א הנק געטון פון זיך די שיסל.

— ווו קלייבט איר זיך פֿאַרן, מיסטער סמיט? — האָט בען
אויפן פּלאַץ חרטה געהאַט וואס ער פרעגט.
סמיט האָט נישט געענטפערט. ער האָט אראָפּגענומען פון דער
וואנט אַ ביקט, זי אפּגעווישט און אַז ער האָט פארמאַכט נאָך זיך די
טיר, האָט ס'ווייב זיך אָנגערופן:

— אַז ס'האָט ביי מיין טאַטן געטראפן אַזאַ אומגליק, האָט זיך קיינער
נישט געטאָרט ווייזן אויף די אויגן... ער האָט געשלאָגן די מאמע,
די קינדער, טעג און נעכט געשפורט. מיינער איז אן אנדער מענטש,
אַ שטילער... פֿאַרקוועטשט די לייפן און גריזשעט זיך, עסט ס'אייגענע
פדייש... פריער די קי, איצט דער חזיר און אַזאַ חזיר איז דאָך אַ
פֿאַרמעגן... ס'וועט נישט געשאַנקען זיין... דאס קלויבן מיר זיך אויף
אַ מיטיגן...

— ווו, אין דאָרף?

— נישט אין דאָרף, אין פעלד האָבן מיר דעם מיטיגן, מיר
וועלן פטור ווערן פון זיי, פון די קאַטאָליקן... מיין משפּחה וווינט
שוין דאָ איבער הונדערט יאָר, מיין מאַנס אויך, און קיין קאַטאָליקן
האָבן מיר צווישן זיך נישט געהאַט, וועלן מיר ווייטער אויך נישט
האָבן!

— און די קאַטאָליקן, מיסעס סמיט, וועלן שוויגן? — האָט
בען געקוקט אויף דער בעל הביתטעס דאָרן האַלד, ווו אַדערן האָבן
זיך געקניפט, ווי שטריקלעך.

— ווען מיר כאָפן זיך פריער, וואָלט אין דער געגנט קיין איין
קאַטאָליק נישט געווען, נישט דערלאָזט, אז איינער זאָל עפענען אַ שפּייז-
געוועלב, דער צווייטער זאָל האַנדלען מיט פוטער פֿאַר בהמות. ס'איז
אַבער איצט נאָך אויך נישט שפּעט. אין פֿאַרגלייך מיט אונז, פראטעס-
טאַנטן...

דער מאן איז אריינגעקומען, געקייט א פול מויל מיט טאַבעק,
געצויגן דאָס דראטענע פנים, די ברעמען אַרום זיינע אויגן האָבן זיך
געקנייטשט, פינסטערער געוואָרן.

— פלאַפּלסט נאָך אַלץ?

דארט ווו דער פערמער איז געשטאַנען האָט ער אויסגעשפיגן
אַ פלאַסטער קיי-טאַבעק און פֿאַרענדיקט מיטן זעלבן אימפעט:

— וועסטו אמאל פארטיק ווערן?
די רייד זענען ביי דער בעל-הביתטע געבליבן שטיין אין האלז,
זיי אן איבערגעריסענער קריי ביי אַ האָן אין גרגרת. אין איילעניש
האַט זי אַריינגעשטעלט די פליס אין קראַן-כאַס און גענומען רופן
ס'שטוב-מידל:

— העלען, העלען, צעוואש ס'געפעס!

בען איז ארויס אויף דער וועראַנדע, זיך אַראָפגעלאָזט אויפן
טרעפל, וואָס האָט געפירט אין הויף אַריין, די פערד, איינגעשפאַנט
אין אַ לייכטער בריטשקע האָבן געהויבן די פאַרשוימטע פּיסקעס,
געוואָלט אויסשפּייען די שטאַלענע קעלעס, זיי האָבן פאַרעקשנט גע-
וואָרפן מיט די אומגעלומפערטע קעפּ, געשפּרייט ארום זיך שטיקער
שוים. אַן אַלטער הונט באַוואַקסן ווי אַ שעפּס, איז אונטערגעקומען,
זיך געריבן מיט דער וואָל אָן בענס פּיס און אַז בען האָט אַרויפ-
געלייגט אויף אים אַ האַנט, האָט דער הונט זיך הכּנעהדיק אויס-
געצויגן.

אן אויסגעדולדיקער האָט דער פערמער געווארט אויפן הייב
מיטן זון און אז ביידע זענען שוין געזעסן אין דער בריטשקע און
ער האָט אַ פּייף געטון אויף די פערד, האָט די בעל הביתטע זיך
אַנגערופן:

ווארט נישט אויף אונז, בען, מיר וועלן אודאי קומען שפעט.
אַ גוטע נאַכט!

די פערד האָבן אַ ריס געטון די בריטשקע, זיך געטראָגן איבערן
אויסגעטראטענעם וואַג, באַלד זיך פארדרייט, און דאס קלאַפּעריי פון
די קאַפּיטעס און רעדער האָט זיך גענומען דערווייטערן.

די שטילקייט האט נישט איינגעשלעפּערט דעם אומרו, וואָס
דער פערמער האָט איבערגעלאָזט נאָך זיך, און די ברייטע פעלדער
האָבן אָנגעהויבן איינצולויפן, געווארן ענג. יאָרן האָבן זיך פונאַ-
דערגעוויקלט, אַ לעבן האָט זיך פאַרבייגעטראָגן, דער חלל — זומערס

און ווינטערס — איז פול געווארן מיט פערד, בהמות און פערמערס
ס'האָט בענען ווי געטון פאר די צעטרענצלטע פאר יאר.
דאס שטוב-מיידל, אויפן קוק אַ נישט-דערבאָקענע, איז ארויסגע-
קומען אויפן טרעפל. זי האָט געמאָקן די קי, אַרומגעגאַנגען ביי די
עופות, זיך אַרומגעריסן מיט די שטוביקע, שטייענדיקערהייט האָט זי זיך
אַראָפּגעלאָזט אויף די קיטשקעס, ס'קלייד אַרום זיך, ווי אַ קאַרוזעל, די
פויסטן ווילעריש אַרום די באַקעס:

— וויסטו כאָטש ווהיין זיי זענען געפאַרן?
בען האָט פאַרצויגן דעם צווייטן סיגאַרעט, אַ שאַקל געטון מיטן
קאַפּ אויף ביי.

— זיי צינדן דאָך אויפן בערגל אַ צלם!
— וואס? — האָט בען אָנגענומען אַ פול מויל מיט רויך. דער-
זען ביים פלעמל פון סיגאַרעט, אַז העלענס אויגן, גרינדעכע, ווי ביי
אַ רויב פויגל, בלישטשען קאַלט, ווי זיי וואלטן געווען אַריינגעזעצט
— די קו-קרוקס-קלען צינדן היינט אָן אַ צלם — האָט זי
געזאָגט און אַ שאַר געטון אַרום זיך דאָס צעפלאָזענע קלייד, וואָס
האָט אָפּגעדעקט אַ פאר נאָקעטע קני-קנאַכן. — זיי צינדן צוויי, איינעם
אין אונזער „קאַונט“ און דעם צווייטן אין אלסטער... די צוויי
„קאַונטיס“ זענען געווען אָנגעשטויסן אויף זיך פון די לעצטע וואלן,
גייען זיי זיך היינט איבערבועטן...

— איז דאָס מעגלעך, מיר זאָלן די „קלעניקעס“ דאָ האָבן צו
גאַסט — האָט בען זיך אָנגערופן.

— מיר מעגן זיך ריכטן אויף זיי, אויף די וויסע טיינאָליים!

— ווי איך זע, העלען, האָסטו די קלעניקעס נישט איבעריק

ליב.

— זיי מיך אויך נישט!

— פאַרוואס?

— ווייל מיינ טאַטע איז געווען אַ „קאַטאַליק“

— און דו ביסט נישט?

— איך? צייט כ'בין געקומען צום שכל ביי איך נישט אין

„טשוירטש“, כ'גיי נישט אלעמען אויף צו פלאַצעניש! — האָט זי זיך

שפיציק צעלאכט און מיט א קנאל אראפגעלאָזט איר האַנט אויף בענס
קני — און דו גייסט?

— איך בין א ייד.

די פלעדערמיין האָבן קיין יידן אויך נישט ליב — איז
העלן געווען צופרידן, וואס זי איז נישט איין און איינציג —
ס'גלייכסטע האַלט געווען, ווען מיר קאָנען זיך באַהאַלטן.

— נישט איך — האָט בען זיך אויפגעשטעלט.

— זיי טוען אויס באַקעט, די „קלעניקעס“ — האט העלען אַ
זי געטון ס'קלייד ארום די לידקעס, עס צעטיילט מיט דער האנט
אין צווייען צווי פארשייט, אז די אויגן האָבן ביי בענען אַ פינקל
געטון — שמירן אויס מיט סמאָלע און אז מען שטעלט זיך אַנטקעגן,
הענגען זיי אויך!

— איז דען אונזער בעל הבית אַ „קלעניק“? — האָט בען סתם

אַ פּרעג געטון.

— האסט געדארפט הערן, וואס פאַר אַ געוואלדן ער האָט היינט

געמאכט אויפן חייב, געשריגן, וואָס זי האַלט ביי זיך אין הייז
אומגלויביקע. דאָס האָט ער געמיינט אונז — האט העלען געוויזן
אויף זיך, אויף בענען, און די אויגן האָבן זיך ביי איר געפלאמלט
— ער גלויבט דאָך מיסטער סמיט, אז דערפאַר שטראפט אים גאָט.
דער בעסטער חזיר איז אים געפאַלן... דאס איז נאָר אַן אנהויב, בען,
וועסט נאָך זען... איך וועל אים אנלערנען, און נישט נאר אים,
ס'חייב, דעם זון די פערד, די קי, אַלע אלע!...

— און די גלויבסט, העלען, אז דער חזיר האָט זיך טאַקע

איבערגעפרעסן? — האט בען פארדעכטיק אפגעמאַסטן די מויד.

— איך זאָג גארנישט, וואס זאָל איך זאָגן — האט א צופרידנ-

קייט זיך געפלאנטערט צווישן דער מוידס רייד — זיך בעמען צום
האַרץ, וואס מיסעס סמיט וועט האָבן מיט אַ חזיר חייניקער, דארפסטו
נישט, בען, און איך אוודאי נישט! דאָס דאַרט דאָך איין פון פרומקייט,
קאָן נישט פארטראגן וואָס קאַטאָליקן באַזעצן זיך אין דער געגנט.
און זי איז נישט די איינציגע! דער מאן איז נאָך פארביסענער און
דאס זונדל, דער איבערגעוואקסענער מייער, בעמט זיך איבער, האט
ער איז נאָך אויף זיין לעבן אין די „מואוויס“ נישט געווען!

האָס פרומער, אַלץ מער הינטישער זון! — האָט העלען פאַרענדיקט
און אַ געלעכטערל, האָט אַ שפּריץ געטון פון דעם אָפּגענעם מויל
מיט אָנגעפיקעוועטע ציין.

בשעת די מויד האָט גערעדט, זענען אָנגעלאָפּן קלייניקייטן,
אויף וועלכע בען האָט זיך קיינמאָל נישט אָפּגעשטעלט. יעדעס מאָל,
ווען מיסעס סמיט האָט זיך צעווערטלט מיט העלען, האָט עפעס פּאַסירט.
ס'ברויט איז נישט אויפגעגאַנגען, דער עפּלקוואַס האָט געזויערט, צוויי
קאַרשן-בוימער האָבן גענומען איינדאַרן. אים זענען קשה געווען די
אַלע קלייניקייטן, זיך נישט געוואלט פאַרבינדן מיט דער מויד. ס'גע-
לעכטערל אָפּער, וואס האָט זיך צעלייגט איבער העלענס פנים, וואָס
האָט אויסגעזען נישט דערפאַקן, האָט ביי בענען צוגענומען אַלע ספּקות.
ער האָט זיך מער נישט געקווענקלט, געווען זיכער, אַז די קי, דעם
חזיר האָט זי, העלען, אָפּגעסמט.

בענען איז געווארן אומהיימלעך מיט דער מויד. ער האָט זיך
אויפגעשטעלט, אַ צי געטון מיט די פלייצעס, העכער געוואָרן. ער האָט
אַ שפיי געטון מיט אפול מויל, ווי פאַר אים וואלט זיך נישט געשפּרייט
אַ פייכטע, עסיקע נאכט, נאר א מענטש, זיינס אַ שונא, וואלט גע-
שטאַנען.

— ווייסט גאָר וואס, העלען, סיי-ווי-סיי ענדיקט זיך מאָרגן מיין
וואָך... און דערעסן זענט איר מיר אַלע — קאַטאַליקן, פּראָטעסטאַנטן
און אפילו פרומע יידן... כ'גיי אַוועק אזוי אָן א זיי געזונט...

— וווּ דו זאָלסט איצט נישט גיין, בען, וועסטו זיך אנשטויסן
מיט די פלעדערמיין! פאָלג מיך און קום אַריבער צו די קלאַרקס,
ווען מיר הערן, וואס די קאַטאַליקן האָבן צו זאָגן!

פון די פעלדער איז אנגעלאָפּן אַ ווינד מיטגעבראַכט וואַלקנס,
געלאָשן די יונגע שטערן. די פינסטערניש האט זיך געענטער אַ רוק געטון
זיך אַוועקגעשטעלט עטלעכע טריט פונם מענטשן, ס'האָט אַ שפּריץ
געטון מיט קאלטע טראַפנס. ערגעץ האָט זיך צעשריגן אַ הירש, לאַנג
און נודע. דער ביק, וואס איז אין שטאַל געשטאַנען אויף אַ קייט
דורכגעפוערט דורך דער נאָז, האָט שיר נישט איינגעלייגט א וואנט,
געענטפערט דעם הירש מיט אַן אומגעהויריש רעווען.

צוויי פיערדיקע צלמים האָבן אויפגעטוקט אין דער נאכט, זיך

פאר נפישט. ס'פיער האָט גערובען איבער די פלאמען מיט אַ פליסי-קייט.

ס'הייזט מיט די צוויי מענטשן, וווּ יעדער איז געשטאַנען מיט זיין טרויער, זענען ווי קלענער געוואָרן, זיך איינגעקארטשעט און כאטש בען און העלען זענען געווען צוגעגרייט, געווארט די צלמים זאָלן זיך שוין אָנציינדן, האָבן די פלאמען ביי יעדן פון זיי צוגענו-מען דעם אטעם.

בען, וואס האט שוין לאַנג אנגעווירן דעם פרצוף, אפט אליין נישט געווסט, צי ער איז אַ ייד, צי נישט, האט פון יונגלויזיג און געפילט אַ עקל צום צלם. אפילו אין זיין פויליש שטעטל האט ער זיך נישט באנוגנט, ווי זיינע חברים, מיט „שקץ השקצנו“. ער האט זיך איינגמאַל איינגעשטעלט ס'לעבן און אָנגעשמירט אַ בלעכענעם יויזל מיט סמאָלע. איצט, ווען ער האָט דערזען די פיערדיקע צלמים, האָט די אלטע שגאה זיך א שפאר געטון אין אים. ער האט אריינגעלאָזט די הענט אין די הויזן-קעשענעס:

— כ'גיי!

— איך וועל דאָ אליין נישט בלייבן — האָט העלען זיך א סאר געטון צו אים.

— קום אויך.

— און די זאכן מיינע?

דער בלישטש אין העלענס אויגן איז געווארן טיפער און ס'איז שווער געווען צו זאָגן. צי דאס איז די מורא פאר די קלעניקעס, צי דער פאַרדרוס, אָז זי וועט דאַרפן איבערלאזן די זאכן.

— וואס האסטו דען, אַ וואליזע? — האט בען זי געפרעגט —

נעם זי מיט!

בען האָט צונויפגענומען זיינע זאכן אין א פעקל, געבליבן שטיין אויף דער וועראנדע, געווארט אויף דער מויד. זי האָט זיך געזאמט, ער איז צוגעאנגען צום פענסטער, זי געוואלט א רוף טון. ס'איז געווען פינסטער, העלען איז אָנגעלאָפן פון קו-שטאַל א פארטאפעטע, געשלעפט איר סעראטענע וואליזע.

— וואס האסטו איצט געטון אין שטאַל? — האט בען אַ כאפ

געטון די מויד פאר אן ארעם, אז זי האט זיך אזש פארקרוםט —
אפגעסטמט דעם ביק?

די נישט דערבאקנקייט, אַ צעקרוםטע, האט ארויסגעלאכט פון
דעם צעפלאמטן פנים, געלעגן אין די מויל הינקלען, אין די גרינע
אויגן, בייגעקומען בענס בליק.

זיי זענען ארויס פון הויף, געגאנגען מיטן וועלדל. בען האט
אריבערגעווארפן זיין פעקל איבער די פלייצעס, זיך איינגעהערט, ווי
דער רעגן פויקט איבער העלענס סעראטענע וואלדע און זיך געחידושט,
פון וואנגען סינעמט זיך אזוי פיל רשעות צום מענטש.

די פייערדיקע צלמים זענען מיטגעגאנגען, זיך נישט געלאשן
פונם רעגן, בלויז געווארן צעגאסענער, און וואס מער סיפיער האט
געטריבן פון זיך שטיקער חושן, גערויטקט שפיצן בערג און בויםער,
אלץ פינסטערער איז געווארן ארום.

ביי די קלארקס ארום הויז אויפן הויף האבן זיך געקליבן
פערמערס, מען איז אנגעקומען צו צוויי, צו דריי, די ביקסן אריבער-
געווארפן איבער די אקסלען. די רעדעוודיקע האבן געטומלט, געגאנגען
פון איין קופקע פערמערס צו דער צווייטער, אנגעשטעקט די שווייגערס
מיט נקמה.

שיינווארפערס האָבן זיך געצונדן, באַוויכן צעפאטשטע באַקן,
אויפגעלאָפּענע אויערן. פנימער טעמפע האָבן זיך געוויקט אויפן רעגן,
געוואַט, מען זאָל זיך שוין לאזן אין וועג אריין.
— מיר זענען אליין שולדיק — איז דער אַלטער קלארק א
רירעוודיקער געגאנגען צווישן עולם — דאס וואס מיר האָבן זיך ביז
היינט נישט אנטקעגן געשטעלט, האט פארשטארקט זייער חוצפה!

— גערעכט!

— מיסטער קלארק איז גערעכט!

— זיי ווילן פון אַזוי פטור ווערן, די אויסגעשניטענע!

— טענהן, אז מיר זענען קעגן „פראהיבישן“

— אז קריסטן, וואס זאָגן זיך נישט אפ כּון ביטערן טראַפּן
 זענען קיין קריסטן נישט!
 — אין בעטל האָבן זיי געעפנט אַן אייגענע שפּייז-קראַם!
 — אין קרייג אויך!
 — און אין ליווינגסטאָן!
 — קלייבן זיך ביי אונז צוזונעמען די פרנסה
 — ווילן מיט אַן אמת פון אונז פטור ווערן!
 — נישט ביי זייער לעבן!
 — זאָג עס נאָכאַמאָל!
 ס'איז אַנגעלאָפּן אַ יונגע צעוואקסענע פּויערטע אין אַ פּאָר גומענע
 שטייף, זיך דורכגעשטופט צווישן המון, געשריגן:
 — ברידער קאַטאַליקן, די פאַרשאַלטענע האָבן ביי מיר צוגענו-
 מען מיין אַרטורן!
 — ווער איז זי?
 — ס'איז דאָך דעם שמידס ווייב!
 — זיי האָבן פאַרשלעפט מיין יינגל, אַ פינף יאָריק קינד! —
 האָט די מוטער געזוכט ביים עולם גערעכטיקייט — און געטון האָט
 עס דער אַפטייקער!
 — ביסט זיכער, אז דער אַפטייקער האָט פאַרשלעפט דיין יינגל?
 — האָט דער אַלטער קלאַרק זי איבערגעפרעגט.
 — וואס ברויכט איר זער, מיסטער קלאַרק — האָט די פּויערטע
 אַנגעכאַפט דעם אַלטן פאַר די הענט, — דער אַפטייקער, דער אָנ-
 פירער ביי אונז אין דאָרף פון „קלען" גייט אַרום און טענעט, אז
 ווען מען וועט אויסהרגענען די גנידעס, וועלן נישט זיין קיין לייז!
 — און מען שווייגט אים? — האָט אַ יונג מיט אַ זאַק איבערן
 קאַפּ, ווי אַ סטראשידלע צו פאַריאָגן פייגל, זיך אַנגערופן:
 — מיר וועלן שוין גאַרנישט שווייגן!
 — אַ קלאפּ פאַר אַ קלאפּ, שכנים! ער האָט צוגענומען אַ קינד,
 דאָרף מען צונעמען זיינס!
 — דאָס איז דער איינציקער וועג.
 — בלוט וועט זיך גיסן און נאָך היינט!

— מיר דארפן זיך צוואמען א נעם טון, זיך פארייניקן מיט די יידן, אפילו מיט נעגערס!

— נאָר נישט מיט נעגערס!

— אז אן אונזעריקער רעדט אזוי, מיט וואָס איז ער בעסער פון א „קלעניק“? — האָט איין פערמער זיך א שטעל געטון קעגן צווייטן. — די קאָנסטיטוציע פון די פארייניקטע שטאַטן לערנט אונז, אז אלע מענטשן אָן אונטערשיד פון גלויבן און ראַסע זענען פון געבורט גלייך! דאָס זענען אמתע ווערטער, און די ווערטער האָבן מיר אָהער געבראַכט מיט דער ביקס! פאר זיי איז אויך ליינקאָלן געשטאַנען!

— אָט איז בען! האָבן מיר שוין א ייד אויך!

— צו צוויי, צו צוויי! — האָט מען קאַמאָנעוועט פון אלע

זייטן. — שטעלט אייך אויס צו צוויי!

דער המון האָט זיך גענומען רוקן. די שורה האָט זיך א צי געטון איבערן הויף, זיך צעוואַקסן, געפליבן שטעקן ערגעץ אין פעלד. שטיי, אָן לאַמטערנעס האט דער המון זיך געשאַרט, געשניטן מיט דער לאַנקע, מיטן שטיינערנעם פעלד, וווּ באַרג ארויף האָט זיך געקניפט מיט באַרג אַראָפּ. מען איז געגאַנגען מיט אַראָפּגעלאָטע קעפּ, גע- שפּריצט מיט די פיס, איינגעזאַפט אין זיך די נאַסקייט.

די עטלעכע פאַרמערקעס, יונגע, קנאַכיקע, וואָס זענען נישט אָפּגעשטאַנען פון די מענער, זיך געטראָגן מיט די ביקסן, האָבן גע- טריבן די מרה-שחורה, לייכטער געמאַכט די אָנגעשוואַלענע טריט; — ס'זאָל זיך איינגעבן אַרומצוגיין דעם באַרג, — האָט עמעצער אָנגעהויבן.

— וועלן די „פלעדערמייז“ מיט אן אמת נעמען טאַנצן.

בען האָט נישט געגלויבט, שכנים זאָלן אָן א פאַרוואָס אַרויסגיין אין מיטן נאַכט מיט געלאָדענע ביקסן און מאַרדעווען איינער דעם צווייטן. ביי אים האָט עס אויסגעזען ווי א שפּאַס, געגאַנגען אַ נייגיריקער, געווארט אַ קוק טון, ווי די „קלעניקעס“ אין די ווייסע קאַפּאַטעס מיט די אויפגעטורעמטע קאַפּטערס טראָגן זיך, ווי מלאכי-חבלה, אַרום די פייערדיקע צלמים. ער האָט פעסטער איינגעצויגן ס'פעקל אַרום דעם

אָקסע, געשמייכלט, וואָס העלען שלעפט זיך לעבן אים מיט דער
סעראטענער וואליו.

טראפנס זענען געפאלן אין די גריבלעך וואָסער, וואָס די ערד
האָט מער נישט געקאָנט איינזאָפן. דאָס פויקעריי איז איבערגעגאַנגען
אין א טעמפּקייט, זיך געלייגט איבער די פלייצעס, און פון דער
נאַסער פינסטערניש האָבן קאַלירטע רייפן זיך געצונדן אין די אויגן.
פערמערס האָבן זיך דערנענטערט צו סמיטס הויז, וואָס האָט בלינד
געשטעקט אין דער נאַכט.

— לאַמיר אונטערצינדן, באַיס

— אוועקלאָזן מיטן פייער!

— גאָט זאָל אייך היטן

— נאר נישט פייער!

סמיטס הונט האָט דערשמעקט בענען, אויסגעוואקסן לעבן אים,
זיך געריבן אן זיינע פיס, געוואָרטשעט פון פרייד.

— האַלאָ, פרינס! האַלאָ!

בען האָט זיך אַדריי געטון, געזוכט העלדענען. זי איז נישט
געווען. דער המון האָט זיך מיט אַמאָל אָפגעשטעלט. די הינטערשטע
שורות האָבן זיך פארטשעפעט אָן די פאָדערשטע, געפאלן מיט הענט
אויף פלייצעס, אויף אקסלען, געעפנט מויל און אויערן:

— ס'ברענט!

סמיטס הויז האָט געברענט. צינגלעך פייער האָבן געלעקט דעם
דאָך, זיך געקנוילט אין פלעכטן רויך... דער הונט האָט שטארקער
געריבן די מאָרדע אָן בענס פיס, אָנגעהויבן בילן הויך, העכער, געזען,
אז בען רירט זיך נישט — האָט ער אים איבערגעלאָזט, גענומען לויפן
אַהיים צום פייער.

— יעצט שכנים, אויב איר ווילט נישט דא איבערלאָזן די ביינער,

קומט אהיים! — האָט א פערמער אויפגעהויבן ביידע הענט, מען זאָל
אים בעסער ארויסזען. — פון בארג זעט זיך שוין אודאי דאָס פייער,

און די "קלעניקעס" וועלן זיך א לאָז טון אויף אונז!

— ווער האָט אונטערגעצונדן?

— דערשיסן דארף מען אים!

— אזא היגטישער זון!

— גיט אים ארויס, שכניכ! —
עס איז געווארן שטיק, קיינער האָט זיך נישט גערירט. דער
רעגן האט געשוואנקען די אויגן, געשטערט צו קוקן אין אלע זייטן.
— זי האָט עס געטון! — האָט אַ יונגע געוויזן אויף הע-
לעבען.

— ווער ?

— ווער איז זי ?

העלען האט זיך ארויסגערוקט מיט דער וואַלי, הענט און פיס
האָבן ביי איר געציטערט און פון שרעק האָט זי אָנגעוויזן ס'לשון,
דער המון האט זי ארומגערינגלט:
— ווער ביסטו ?

ס'איז דאָך טמיטס דינסטמיידל!

בשעת דער המון האט זיך געשטופט ארום דער מויד, האבן
די פייערדיקע צלמים זיך דערנענטערט. געשטאלטן האבן זיך געדרייט
ארום די פלאמען, ווי נישט קיין פערמערס, נאר א ווילדער שבט וואלט
געפראוועט א גאטס-דינסט.

מען האָט אויסגעשאָסן. די פערמערס זענען מער נישט אייני-
געשטאַנען, זיך געדרייט אין ארעדל. געוואָלט וויסן פון וואנען דער
שאס איז געקומען. עס האָט זיך דערהערט א צווייטער, א דריטער, אין
דער נאסער לופט האבן גענומען אויפטיקן פייערלעך, זיך פאַרבייגעטראגן
מיט א פיף.

דער המון האָט פארגעסן אן העלען, אראָפגעכאַפט פון די אַרעמס
די ביקסן, געזוכט אַרום זיך דעם שונא. מען האָט קיינעם נישט געזען.
פון אַלע זייטן האָבן זיך געהערט קולות:

— צעוואַרפט אייך, באיסו

— צעוואַרפט אייך!

— נידעריקער די ביקס!

— פטרט נישט אומזיסט קיין קוילן!

דאס שיסעריי איז געקומען פון פארשידענע זייטן, זיך געהאַלטן
אין איין דערנענטערן. די פערמערס האָבן זיך צעשאָטן, געשטאַנען
אונטער ביימער, געטשאַטעוועט און אז אַ פלעמל האט זיך אַ צינד
געטון אין דער פיגסטערניש, האבן זיי אהין געשאסן.

איצט ערשט האָט בען זיך ארומגעזען, או ס'איז נישט קיין שפאס, אז מען דארף אָפציען, אַרויס פון פייער. ער איז געשטאנען אַ מנוש-טושר, אלץ נישט געגלויבט, ווו ער איז און אין מוח האָט זיך גע-פלאַנטערט. אַז מענטשן זענען צו רייך, צו זאַט, פּוּחות קלויבן זיך, האָבן נישט ווי אָפצורייבן, האָבן זיך פּראַטעסטאַנטן גענומען צו קאַטאָליקן. בען האָט אַ הויב געטון די האַנט צום אויער, ווי ער וואָלט זיך געקליבן אָפּיאַגן אַ זשומעדיקע פּליג. נישט געוואוסט, אַז די קויל איז שוין ווייט פון אים. זיין שכן, אַן אויסגעצויגענער פּערמער, האָט זיך אַ כאַפּ געטון פאַרן בויך, זיך געוואָלט צוועצן און איז אַ פאַל געטון מיט דער נאַז אין דער צעווייקטער ערד. די ביקס איז געבליבן ליגן עטלעכע טריט ווייטער, בען האט זיך אַ בויג געטון. אויפגעוויבן די ביקס און גענומען גיין רעכטס.

ער איז ארויס פון וועלדל. העלען מיט דער וואליו איז אים אַנטקעגן געקומען, אים געווארנט:

— דאָ קענסטו לייכט אריינפאלן צו די „קלעניקעס“ אין די הענט, בען!

— טאָ וואס איז דיין עצה?

— מיר דארפן שניידן צום טייכל!

זיי האבן געשפּאַנט מיט ברייטע טריט, געשוויגן און נישט געפילט, ווי די פיס ווייקן זיך אין די נאַסע שייך. דאס שיסעריי, וואס האט זיך דערנענטערט, האָט זיי געטריבן ווי מיט בייטשן. העלען איז געבליבן הינטערשטעליק, השק געהאט זיך צוצוועצן הינטער אַ בוש און געשלעפט זיך נאָך בענען.

דער רען איז געווארן שטארקער, מער נישט געפאלן טראפּן-ווייט, געשנורעוועט אויפגעלאפענע פנימער. די נאכט איז פּוּך געווען מיט שיסעריי, מיט טריט פון הונדערטער „קלעניקעס“, מיטן שרעק פארן טויט.

זיי האבן געשניטן צום טייכל, וואס האט זיך געוויגט פון רען. אריבערגעשוואנקען מיט אַ בייזער די ברעגן, פארגאסן א שטיק לאַנקע. בען האט אראפגעווארפן די שייך, פאראשערט די הויזן און מיט רוגז אַנעם געטון ביי דער מויד די וואליי. זי האט פארווארפן ס'קלייד איבערן קאפ, און ביידע זענען אריין אין קאַלצן וואסער,

וואָס האָט זיך געהויבן פֿון ווינט און רעגן.
די קילקייט איז געוואָרן טיפער, געוואַקסן איבערן לייב. די פיס
האַבן געשניטן ס'וואַסער, וואָס האָט געשווערט די קליידער, זיך גע-
קליבן, ווי אין שוואַמען.

דורכגעווייקטע, געפרוירענע, זענען זיי אַרויס אויף דער צווייטער
זייט לאַנקע. בען האָט אַראָפּגעשלעפּט פֿון זיך די הויז, זיי אויסגעדורנגען:
— שטיי נישט און ציטער נישט, העלען! לויף, זאָלסט אָנהויבן
שוויצן!

בען איז געלאָפּן אין פּאַרויס, זיך געפּאַרן אין שווייט, אַנטקעגן
געלאָפּן העלענען, זי האָט זיך געשלעפּט מיט דער וואַלי, זיך נישט
געקאַנט דערוואַרמען, און די ציין האָבן ביי איר געקלימפּערט:
— כּיפּיער אינגאַנצן!

— נאָר זיך נישט אָפּגעשטעלט! נישט ווייט ליגן בהמות, וועסטו
זיך צווישן זיי דערוואַרמען! גיב אַהער דיין וואַלי, גיכער, גיכער!
זי האָט זיך קוים דערשלעפּט. אין אַ חורבה, וווּ אדאַך איז
געשטאַנען אויף סלופּעס, די ווענט אָפּן, זענען געלעגן אַצענדליק קי
מיט קעלבער. ס'האָט געשלאָגן מיט וואַרעמען בהמה-ריח.
בען איז אַריין צווישן די בהמות ווי אַן אייגענער, מיט אַ סוויט-
טשעריי. דער אַגלעט געטון, דער אַ פעטשל, און אַז אַ קו, צי אַ קאַלב
האָט זיך צעמעקעט, האָט ער זיי אַרומגענומען פאַר די העלזער, צו-
געהאַלטן די גלעקלעך, זיי זאָלן נישט קלינגען, אין זיי איינגעשטילט.
ער האָט געהאַלפּן אויסטון העלען, געזען, ווי דאָס פּלויע, צע-
שמיסצנע פנים רויטלט זיך. ער האָט איינגעריבן מיט זיינע וואַרעמע
הענט העלענס נאָס לייב, זי אַריינגעזעצט צווישן די בהמות, אַרומ-
געלייגט אירע נאָקעטע פיס מיט קי-מיסט, אַז מען האָט זיי מער
נישט אַרויסגיזען.

בען האָט זיך צוגעזצט צו העלען. דער רעגן האָט געקלאָפּט
איבערן דאָך, פאַרווישט די טריט פֿון הונדערט פאַר פיס, און דאָס
שיסעריי, וואָס איז לאַנג צעשוואַמען, איז נאָך אַליץ געשטאַנען, ווי
וואַסער אין די אויערן.

אַ קו האָט זיך פאַרבענקט צעשריגן. בען האָט זיך פאַרנאַנדער-

געלאַכט, העלען נאָך אים, אין די פרייד האָט געשלאָגן פון ביידע
הערצער, ווי פון אַקוואַל. דורך די אָפענע ווענט האָט זיך געזען, ווי
די צלמים לעשן זיך, ווערן דערטרונקען אין דעם רעגן, וואָס הערט
נישט אויף צו גיסן. די קי האָבן געהויבן די טעמפע קעפּ, זיך גע-
שראקן פאַר די ווייס-צעגליטע בליצן, וואָס האָבן זיך געצייכנט איבערן
הימל, ווי פאַרצווייגטע הירשן-הערנער

דער יצר-הרע

דער רימאקער רב, וועמען די לאנדס-לייט האָבן אראָפּגעבראַכט פון פּוילן, געזוכט פאַר אים אַ גרויס רבנות, איז שוין די זעקסטע וואָך איינגעשטאַנען אין סענטראַל האָטעל. דאגת-פרנסה האָט ער דערווייל נישט געהאַט — די לאנדס-לייט האָבן אים אויסגעהאַלטן פּכבוד גדול, געשיקט דעם ווייב קיין פּוילן וואַכערס.

דער דרייסיק-יעריקער רב, אפליציקער יונגערמאַן, מיט אַ שחאָרץ, זיידן בערדל, אַליכטיק פנים, עניוּתדיקע אויגן, האָט כמעט יעדן שבת געדרישט אין אַן אַנדער קהלה, אומעטום אויסגענומען און זיך געישובט, וואָס פאַר אַרבנות ער זאָל אָננעמען.

דאָס זיצן איינער אַליין בייטאָג אין נומער האָט אויף אים אָנגעיאָגט אַ מרה-שחורה. ער האָט מיט אומגעדולד געווארט אויף די אַוונטן, ווען ער איז געגאַנגען וויזיטירן די רייכע לאנדס-לייט, פאַר-בראַכט מיט זייערע ווייבער און טעכטער. דער רב האָט נישט געקאַנט זיי קוקן גלייך אין די פנימער, זיך גערויטלט, געזעסן אומבאהאַלפן. יעדן אַוונט, ווען ער איז געגאַנגען אַהיים, האָט ער געבענקט נאָך דעם ווייב, נאָך רימאקעס, ווו ער האָט געפירט דאָס גאַנצע שטעטל, און דאָ קאָן ער דורכגיין גאַסן און גאַסן און קיינער וועט אים צו-מאַל נישט באַגריסן.

ער איז געגאַנגען מיט בראָדוויי, געקוקט אויף די מויערן, האָט האָבן זיך געשניטן מיט גלייכע ליניעס אין הימל אַריין, זיך צונויפ-געגאַסן מיט דער נאַכט, געזען אין די טורעמס אַדור-הפּלגה, — שוואַרצע פּחות, וואָס רייסן זיך אין פרעמדע וועלטן. דער יונגער רב איז ביי זיך געפאלן, פאַרלוירן זיך, געשאַרט אַרום די שוואַרצע וועלט און זיך געאַיילט אין האָטעל אַריין.

דער לאנגער, שטילער קארידאָר, וווּ די טריט זענען צעשוומען אין די דיוואַנען, די שפיגלען, די פרעמדע פּנימער, וואָס גייען פּאַרביי, פּאַרשווינדן אין די צימערלעך, — אַלץ האָט דעם קליינשטעטלדיקן רב גערייצט.

ער איז אריין צו זיך, אראָפּגעוואָרפן דעם ראַק מיט דעם קאַפּע-לוש, געבליבן זיצן אין פינסטערן צימער אין קאַפּעל. אַמידער האָט ער גענומען ליינען „קריאת-שמע“. אַליכט פּוין אָן אַנטקעגנאיבערדיקן פענסטער איז אים אַפּאַל געטון אין די אייגן, געבלענט. עס האָט אים אַזוי געטאַן צום פענסטער. אויף אַקאַנאַפּע איז געלעגן אַ דאַמע. די פּיס פּאַרלייגט איינעם אויפן צווייטן, פּוין ביידע זייטן בלעטער פּוין צייטונגען, און אַליין האָט זי זיך געפּוצט די נעגל. ער האָט געקוקט אויף די אַנטבלויזטע הענט, געליטן, וואָס ער קוקט, און זיך איינגעגעסן אין פענסטער. די דאַמע האָט אויפּגעהערט פּוצן די נעגל, פּאַרלייגט די הענט צוקאַפּנס און געבליבן ליגן אין אַזאַ פּאַזע, וווּ יעדעס גליד האָט זיך אַריסגעפּרעסט. דער יונגער רב האָט ברייטער צעעפּנט די אויגן, אויפּגעכאַפּט יעדן קער און געווארט, עס זאָל עפעס געשען.

די דאַמע האָט זיך מיט אַ מאָל אויפּגעשטעלט, זיך געצויגן, געבליבן שטיין ביים פענסטער און געקוקט אויפן רב. ער האָט זיך פּאַרשעמט, זיך גענומן רוקן אויף צוריק, און אז ער האָט זיך געכאַפּט, דאָס זי קאָן אים נישט זען, האָט די דאַמע שוין געהאַט אויסגעדרייט דאָס עלעקטרישע לעמפל. אַלץ איז פּערשווינדן און קעגנאיבער איז געוואָרן פינסטער. ער האָט זיך געזאָזט שפּרייזן איבערן קליינעם חדר, צער געהאַט, וואָס זינדיקע מחשבות קריכן אים אין קאַפּ אַריין, לייגן זיך איבער אים, באַפּאַלן אים פּוין אַלע ווינקלעך, און יעדעס מאָל, וואָס ער האָט זיך גענומען אין די הענט אַריין, געוואָלט קלערן וועגן עפעס אַנדערש, האָבן אים די נאַקעטע הענט מבוכל געמאַכט. אַ האַלב-אויסגעטאַנענער איז ער לאַנג געבליבן זיצן אויפן בעט, נישט אויפּגעהערט צו ליינען קריאת-שמע, און איז שפּעט אין זער נאַכט איינגעשלאָפּן.

צומאָרגנס איז ער אַגאַנצן אַוונט געזעסן ביי זיך אין צימער, געווארט, די דאַמע זאָל זיך באַזווייזן קעגנאיבער — איז, ווי אויף צו-להכעיס,

פינסטער געווען אין פענסטער. אונטערדריקטע פארלאנגען האָבן זיך געוועקט אין דעם געזונטן קערפער, זיך געשפּאַרט אין דעם צעפּלאַמטן מוח, און וואָס שטאַרקער ער האָט זיי געוואָלט אונטערדריקן, אַלץ מער קעמערלעך האָבן זיך ביי אים געעפנט, איין באַגער נאָכן צווייטן האָבן אַרויסגעשטעקט זייערע קעפּלעך, געגלעט הי מיט טויף-פעדערן און אַיינגערוימט מעשיות.

עס זענען דורך עטלעכע טעג און קעגנאיבער אין פענסטער איז אַרץ געווען פינסטער. דער רב איז געווען זיכער, אז די דאַמע ווינט שוין מער נישט אין האָטעל. ער האָט אַ פּרעג געטאָן אַן עלטערע פּרוי, וואָס האָט צוגעראַמט די צימערן יעדן טאָג:

— ווער ווינט קעגנאיבער?

— קעגנאיבער, רבישי? — האָט זי אוועקגעשטעלט די באַרשט און אַראָפּגעצויגן אײפן קאָפּ דאָס טיכל, אירע האָר זאָלן זיך נישט אַרויסזען, — די ליידי פּון קעגנאיבער איז אַן אלמנה, זיצט שוין דאָ די צווייטע וואָך, וויל קריגן חליצה פּון אַ שוואַגער, און ער, דער שוואַגער, איז אַ „סאַקער“... (פּיאַווקע) וויפּיל זי גיט אים, וויל ער אַלץ מער... זי קומט היינט צוריק...

— אזוי? — האָט זיך דער רב געכאַפט פארן בערדל, געלאָזט פּאַלן אַ חוּאַרט און פּאַלד חרטה געהאַט, — לאָז זי אריינקומען.
— גוט, גוט, רבישי!

דער רב איז אַרומגעגאַנגען אַגאַנצן אַחנט איבער בראַדוויי, אָפּ-געמאַכט אַהיימצוקומען זייער שפּעט און גלייך גיין שלאָפּן. דער „צדיק“ וואָס אין אים, האט געהאַלטן אין איין אונטערזאגן ער זאל בייטן דעם צימער, איז דער „רשע“ געוואָרן מלא חמה, זיך געלייגט אין דער לענג און אין דער ברייט, ביז ער האָט אים אַמידן אַהיימגעשלעפט. דער רב האָט געמאַכט ליכטיק און זיך געזעצט לערנען. נישט ווילנ-דיק האָבן זיך די אויגן ביי אים געהויבן און דער „רשע“ האָט אַלץ געטענהט, אז אַ שוואַכער מענטש דאַרף זיך נישט פּייניקן, אז עס איז מסתמא אַ גאָט-זאך, אַנדערש וואַלט ער דאָך בייגעקומען דעם נסיון... אז וואָס גרעסער דער צדיק — גרעסער די תּאוה... דער רב האָט זיך אויפגעשטעלט, פּאַרדרייט דאָס ליכט, און אַ ציטערדיקער זיך אַריינגעזעצט אין פענסטער.

די דאמע איז געשטאנען א האלב אויסגעטאָענע, זיך געפוזט.
זיך געשנורעוועט, ווי זי וואָלט זיך געקליבן ערגעץ-ווי אוועקצוגיין.
דער רב האט זיך איבערגעגעבן דעם „רשעי“ צוגעזאָגט, אָז ער וועט
שוין מער קיין רבנות נישט זוכן, ער איז אַ שוואַכער מענטש, קאָן
זיך נישט ראַנגלען, ווען אויף יעדן טריט ליגן נעצן, מען מוז גע-
שטרויכלט ווערן. דאָרט, אין שטעטל. האָט ער געקאָנט זיין רב, אָבער
דאָ, ווי דער יצר-הרע האָט זיך אָפגעריסן פון דער קייט, איז עס אַ
שווערע הלכה.

דעם רב'ס צעהיצטער שטערן האָט זיך געקילט אין דער שויב
מען האָט אָנגעקלאַפט.

— קאָם אין!

ער האט ליכטיק געמאכט. אין דער טיר איז געשטאָנען די
דאמע מיט אַ צניעותדיקן שמייכל.

— מען האָט מיר געזאָגט, אָז איר זענט אַ היימישער רב...

— יאָ, — האָט איר דער רב געוויזן אויף אַ שטיל.

ער האָט באַמערקט, אז די דאמע הינקט אויף אַ פוס און זיך
געחידושט, האָט ער איז מיט אמאָל געוואָרן אזוי רויק, פונקט ווי ער
וואָלט פאר זיך געהאט אַ יידענע אין שטעטל מיט אַשאלה.

דער רב האָט זיך אוועקגעוועצט און אַן ערנסטער זיך איינגע-
הערט, וואָס די דאמע האט גערעדט.

1921

דער ערשטער פאציענט

די ערשטע פאָר טעג איז ער געווען אין א געהויבענער שטימונג, הנאה געהאַט, וואס מיטן אָונט האבן די עלעקטרישע שילדן אין די פענסטער זיך געווארפן אין די אויגן — דאָקטאָר מ. וואַלד, קייראָ-פראַקטאָר:

עטלעכע מאל א טאָג האט ער זיך געשטעלט אין שפיגל, באַ-טראַכט זיין געראַזירט פנים און באשלאסן, אז פאר אַ דאָקטאָר זעט ער אויס צו יינגליש. מען דארף פארלאָן וואַנסעס און אויב דאס וועט נישט העלפן — איז אויך אַ בערדל. צו אַזא נישט אנזענדיק פנים, ווי זיינס האבן ווייבער קיין צוטרוי נישט. ער האט געמאַכט פאָר-שיידענע גרימאַסן, אנגערופן די אדערן ארום די ש. ייפן מיט די לאַטיי-נישע נעמען. ער האט אנגעצויגן די הויט אויפן פנים, קונציק אויפ-געכאַפט איין גערוו נאכן צווייטן, ווי א שטריקערין כאַכפט אויף אוי-געלעך אויף א שפּיזל און איינגעזען, אז זיין בלאַס, אויסגעצערט פנים פאַסט פאָר אַ קייראָפראַקטאָר. אַ דורכשניטלעכער פאציענט פון דער גאַס וועט דאָך אים נישט רופן, און דער וואָס גייט צו אַ קייראָפראַקטאָר, איז דאָך מער אַן עקסצענטריק, און אַזא איינעם וועט מער אימפּאָנירן זיין געל מאַגער פנים וואָס האָט אין זיך עפעס פון אַ דערווייז. אזוי האָט ער שעהן געקאַנט איינטענהן מיט זיך, נישט באַמערקט ווי די טעג זענען אַריבער, געחלומט, אַז היינט, מאַרגן וועט דעה שטאַט זיי מוזן אָנערקענען, די באַבער-רעטע קאַנאוואַלן אויף צעפלאַ-צעניש.

ס'איז דורך אַ וואַך צוויי. קיין פאציענט האט זיך נישט באַוויזן. ער האט אנגעהויבן צו עקאנאמיזירן, אפגעזאגט די נעגערטע, וואס איז יעדן טאג אריינגעקומען צו ראמען. ער האט אליין געטון די ארבעט

און נאך יעדן מאל צוראמען האט ער ארויסגענומען אדאלאר וואס
 ער פלעגט צאלן דער נעגערטע און געזאגט אויפן קול: דר. וואלד,
 איר האט היינט פארדינט אדאלאר. שפעטער איז עס אים מיאוס גע-
 ווארן, אפגעלייגט די ארבעט פון איין טאג אויפן צווייטן און דער
 שטייב האט זיך געקליבן אויף די בענק, אויף די טישן. ער האט
 געקאנט אפזיצן שעהן ביים פענסטער, געלייענט, ביז עס האט אנגע-
 הויבן צו שווינדלען אין קאפ.

איינמאל האט ער געהערט ווי די שכנות בארעדן אים, בא-
 דויערן, וואס קיין הונט שמעקט צו אים נישט אריין און איינע האָט
 אפילו געזאָגט, אז זי האָט פאר אים א שידוך. ער האט אָנגעשטעלט
 די אויערן, זיך פארלוירן און איז אוועק פון פענסטער. ס'האט אים
 באנג געטון צו וואס ער האט געלערנט אויף קייראפראקטיק, געטראכט,
 אז מענטשן זענען קאנסערוואטיוו, ס'וועט נאך נעמען הונדערטער
 יארן ביז מען וועט האבן צוטרוי צו א קייראפראקטאָר: דערווייל האט
 ער א געלעגנהייט צו שטארבן פון הונגערי.

מען האט אנגעקלאפט. ער האט אויפגעצייטערט און געגאנגען
 עפענען די טיר.

— קאן איך זען דעם דאקטאר? — האט א יונגערמאן מיט א
 קעפ איבערן אויער זיך געפרעגט.

ער האט אים אריינגעפירט אין קאבינעט, ארויסגעכאפט זיין
 פול-פעדער, געעפנט א ביכל:

— ווי הייסט איר?

— איך בין נישט דער קראנקער, דאָקטאר

— ענטשולדיקט, ווער איז קראנק?

— מיין פאטער, א זקן פון איבער זיבעציק.

— אויף וואס?

— אט דאס איז די צרה, דאקטאר, וואס מען הייסט נישט. זיי

האבן געהאט דריי דאקטוירים, יעדער זאגט עפעס אנדערש. אין אג-
 הויב האבן זיי געמיינט ס'איז לונגען-ענטצינדונג, ווי איך פארשטיי,
 איז עס א שווערע גריפ, כ'ווי אבער נישט שטעלן אויף זיך, בין
 איך געקומען צו אייך...

— ווייסט איר, אָז מיר גלויבן נישט אין פאַרשרייבן מעדי-

צינען?

— געוויס, א קיראָפּראָקטאָר.

— יאָ.

— וועגן דעם טאַקע, דאָקטאָר, האָב איך געוואָלט מיט אייך רעדן. איר פארשטייט, מיינע עלטערן זענען פּאָנאָטישע מענטשן, פון אַלטן שניט, און מיינע בר דער, כאָטש אמעריקאנער, זענען אין אַ געזיטן זין ערגער פון די אַלטע לייט... זיי ווייסן איין זאַך — דאָקטוירים, און מעדיצין... איך בין דער יונגסטער, רייס איך זיך אַרום מיטן גאַנצן הויז, איך טענע, אַז אַ זקן פון זיבעציק קאָן מען נישט געזונט מאַכן מיט מעדיקאַמענטן... כ'גלויב נישט אין מעדיק-אַמענטן! איך אליין בין א קאָמוניסט! אין דעם, הי א קיראָפּראָקטאָר באַהאַנדלט א קראַנקן, זע איך עפעס נייעס, אַן אנדערן וועג, וואָס איז מיר נענטער צום האַרצן... כ'וואָלט זייער געוואלט, דאָקטאָר, איר זאָלט זען מיין פאַטער!

דער דאָקטאָר איז געווען אויפגערוימט. די רייד פונם יונגמאַן האָבן אים אימפּאַנירט, צוגעגעבן קוראַזש. ער האָט א כאַפּ געטון דעם קאַפעלוש און איז אַרויס מיטן יונגמאַן אויף דער גאַס, ווי ער גייט און שטייט.

אין דריטן הויז האָט געווינט דער פּאַציענט. דער יונגעראַמאַן איז געגאַנגען פריער און געזאָגט:

— שרייט נישט, דער דאָקטאָר גייט!

ס'איז געוואָרן שטיל. די זין מיט די טעכטער האָבן זיך צע-שטעלט אַרום דעם חולה, וועמעס צעקנייטשט פנים האָט זיך קוים אַרויסגעזען פון די דעקן מיט די קישנס.

דער דאָקטאָר האט גענומען דעם פולס ביים חולה, גענומען רעדן צו די אַרומיקע, ערקלערט, אַז ער הייבט נישט מיט מעדיקאַמענטן אַז אלע צרות אויף מענטשן קומען פון דער חוט-השדרה, ווי די נערוון זענען צעצוהייגט. און אויב אַ מענטש ווערט קראַנק, הייסט עס אַז דער נערוו, וואָס האָט שליטה איבער דעם טייל קערפער, איז אַרויס פון זיין פּלאַץ און מען מוז אים צוריק אַריינפאַסן. מען דאַרף אים אויסגלייכן.

— וואָס פאַר אַ דאָקטאָר איז דאָס: — האָט די עלטסטע

טאכטער געלאזט צווישן זיך פאלן א ווארט אין דער שטיל — ער
היילט א פנים מיט תהלים!

— אז פיליפ האט אים געבראכט!

דער דאקטאָר האט גענומען קלאָפן דעם קראַנקן איבער דער
מוט-השדרה, געדרייט זיין האלו. דער חולה האט געקרעכצט, געגלאָצט
מיט די אויגן, נישט געוויסט וואס מען מאטערט אים און געכאַרכלט:
— איי, ס'שטעכט... אוי-וי..

דער דאקטאר האט געשוויצט איבערן קראַנקן געזוכט מיט די
שפיץ-פינגער א נערו, געדרייט דעם חוהס דארן האלו, אז ער האט
אזש די צונג ארויסגעשטעלט.

די קינדער האבן נישט געקאנט צווען ווי ער מאטערט דעם
קראַנקן, אויפגערעגט זיך איבערגעקוקט.
דער קראַנקער האט זיך געבעטן:

— קינדער נעמט אים אוועק פון מיר, ער דערשטיקט מיך —
די עלטנטע טאכטער האט אנגעכאַפט דעם דאקטאר ביי דער

האַנט:

— לאזט אפ, איר וועט דאך אים דערשטיקן!

— האט נישט מורא — האט דער דאקטאר זי געוואלט בא-

רויִקן.

— וואס פאר א קראַפן, וואס פאַר א דאקטאר — האט זיך א

צווייטער אנגערופן.

— לאז ער גיין!

— צוואמען מיט פיליפן!

דער דאקטאר האט געקוקט אויף פיליפן, אויף די ארומיקע,

געכאַפט דעם קאפּעלוש און א פאַרלוירענער זיך גענומען שארן צו
דער טיר.

מ י י ד ל ע ך

דאָס פרומע שטעטל, וווּ מען האט איבער די גרויסע צערג
קיינמאל נישט געזען ווי די זון גייט-אויף, האט אין דער שטיל זיך
גענומען בונטעווען. מען האט זיך דערוווסט, אז קערי, דעם פישערס
טאכטער, וואס האט זיך די לעצטע צייט ארומגעשלעפט מיטן ייד סעם,
גייט-ארום מיט א בויך.

ליווי, דער אייגנטימער פון א „דעפארטמענט סטאר“, דער אייב-
ציקער יידישער בעל-הבית אין דער גאנצער געגנט ארום, האט זיך
מער געקאכט פאר אלעמען, נישט אויפגעהערט אריינצוטענען אין ווייב:
— שרה, מיר האבן דאך שוין אפגעשטעלט די חתונה, נאר פאלג
מיך און לאז אפ דעם שדוך!

— ער לייקנט דאך שטיין און ביין — האט ס'ווייב פרובירט
פארענטפערן סעמען.

— ער האט פארפירט די שיקסע!

— ביסט נישט זיכער.

— כ'בין יא!

— פון דעם שרייען, מיין מאן, וועט גארנישט ארויסקומען — האט
ס'ווייב זיך צו אים א בויג געטון, ווי זי וואלט אים געוואלט איינרא-
מען א סוד. — מען דארף אויך פרעגן ראון צי זי וויל אפלאזן דעם
שדוך. האסט עפעס א סך יידן אין דער געגנט? אויב דו ווילסט נישט
פאר קיין איידעם א שייגען, מוז א יידיש מיידל אין אזא העק פאר-
זיכן. און ס'איז נאך אפראגע צי ס'קינד איז סעמס: די שיקסע שלעפט
זיך ארום יעדע נאכט מיט אן אנדערן שייגען.

ליווי האָט צעשפרייט די הענט, געשאַקלט מיטן קאָפּ, און דער
טיפער קנייטש אין דער רעכטער באַק האָט קרענקלעך געשמייכלט:

— זי פארענטפערט נאך דעם יונג! אַמע-עריקאַ:
דער מאמען האָט ווי געטון ס'הארץ פאר דער טאָכטער, זיך
געשראָקן, די שיקסע זאָל עפעס נישט אָפטאָן — קאָן צוואַרפן דעם
ממור. און דערשיטן קאָן זי נישט? די מוטער האָט געפלאַנט אַזעק-
צושיקן קערין ערגעץ אין אַ ווייטער שטאָט אַריין ביז זי העט געלעבן
ווערן, געוואָלט פאַרגיטיקן מיט געלט, קערי האָט נישט געוואָלט הערן
דערפון, געהאַלטן אין איין איבערחזרן:

— כ'האַב צו סעמען גאַרנישט. ער מעג חתונה האָבן. כ'האַב
אים ליב געהאַט, געוואָלט האָבן פון אים אַ קינד, האָב איך. און אייער
ראַז דאַרף נישט זיין אויף מיר ברוג, מעג אַריבערקומען.
שרה האָט געהיט די טאָכטער, געזען זי זאָל נישט גיין צו דער
שיקסע. ראָזען האָט געצויגן אַדין.

איינמאָל, ווען ס'האַט אַנגעהויבן טונקל צו ווערן און די איי-
ווינער זענען געזעסן ביים אָונטברויט, האָט ראָז זיך געלאָזט מיטן
ליידיקן געסל צו איר חברטאָרין.

קערי איז געזעסן אויף די שטיינערנע טרעפּלעך. ראָז האָט
דערפילט ס'אייענע האַרץ, זיך געוואָלט אויסדרייען, אַנטלויפן, זיך
באַגעגנט מיט קעריס פאַרצערטע אויגן, ווי ביי אַ נישטדערשטענעם
שאָף. און זי איז געבליבן שטיין.

קערי האָט זיך איפגעשטעלט, ראָז האָט זיך מיט די אויגן
איינגעגעסן אין דער שיקסעס בויך, וואָס האָט עטוואָס קירצער געמאַכט
ס'קלייד פון פאַרנט, דערזען די פלאַמען אין איר פנים, וואָס שלאַנגן
פון די באַקן אין די האַר אַריין, און אויפן שטעל חרטה געהאַט, וואָס
זי האָט זיך אַרויסגערעדט:

— מיינסט, איך גלויב...

די פאַרווייטיקטע אויגן זענען געוואָרן הייכער, זיך גענומען
אויסקלאָרן, ווי די דריי ווערטער וואָלטן געווען אַ שפרוך, וואָס האָבן
פאַרטריבן די שרעק, איצט איז קערי געשטאַנען אַרויקע, געווען גרייט
אויסצוהערן, וואָס אין דער קאָרט, און זיך אַליין געחזושט פון וואַנען
ס'נעמט זיך צו איר אַזוי פיל קוראָזש.

זי האָט אַנעם געטון ראָזען פאַר אַ האַנט און ביידע זענען אַריין
צווישן די געדיכטע בוימער, וואָס פון ביידע זייטן וועג. זיי זענען

אָפגעצאָנגען אַ ווייַל און געשוויגן. פון דער זייט האָט דאָן דערפילט
זיי קערס אייגן קריכן אויף איר פון דער פינטטערניש, וועלן באלד
אויפכאפן דאָס אלץ, וואָס זי באהאט פון די ארומיקע.

קערי איז אין דער פינטטער געווארן רעדענדיק, אליין זיך נישט
בעכאפט, זיי ס'צינדט זיך אין איר אליגן נאך אליגן:

— ... אין אלעם איז שולדיק דזשאן... וויסט דאך זיי פו
איז צוגעשטאַנען צו מיר און איך האב אים געגעבן דעם וועג...
ער איז געווען ביי, וואס איך גיי מיט סעמען און פארשפרייט דעם
ליגן...

— ס'איז אַ ליגן? — האָט ראָז זיך אַ צי געטון צו איר, זי
פמעט אַרומגענומען און אַזוי שטיל, זיי אַ מאַמע, זי אַ פרעג געטון:
— און דו טראַגסט נישט?

— נישט פון סעמען, ראָז. ס'איז דערווייַל אַ סוד. דער מאַן פון
וועמען כ'טראַג איז רייך, זער רייך. ער דאַרף די טעג קריגן אַ גט
און דעמאָלט וועט ס'גאַנצע שטעטל מיך קומען איבערבעטן, קומען
צו מיר בעטן אַרבעט... דערווייַל, ראָז, דאַרף עס זיין אַ סוד, ס'דאַרף
פלייבן צווישן אונז...

ראָז איז געווען גערירט. אַ שווער שטיק. וואָס האָט זיך פאַר
די לעצטע טעג געקליבן אונטערן האַרץ, געקוועטשט. איז מיט אַמאָל
צעשוואַמען. זיי האָט אַרומגענומען קערן, וואָס איז איר איצט נאָך
ליבער געוואָרן.

— זען כ'ווייס, אַז ס'וועט פלייבן צווישן אונז — האָט קערי
נישט אַזוי ג. הערט צו פלאַנטערן דעם ליגן, וואָס איז איר געקומען אין
קאָפּ אריין.

כ'שווער דיר, קערי.

— טאָ זאָג מיר צו, אַז וועסט סעמען אַ וואָרט נישט פרעגן.

— אַ וואָרט נישט, קערי.

— סעם העלפט דעם רייכן מאַן קריגן דעם גט. ער איז אַן
עדות. אַז דעם רייכן מאַנס ווייב האָט געהאַט צו טון מיט אַנדערע...
אַז זען דער רייכער מאַן איז געווען אין ניו יאָרק. האָט זי פאַר-
בראַכט מיט איהר געליבטען ביי זיך אין הויז... סעם האָט מיר
איבערגעגעבן דעם רייכן מאַנס בריף. האָט מען אונז געטראַפן

אין די אָונטן אויף דער אלייע... מער גאַרנישט, ראָז, גרויב
מיר...

— כ'גלויב דיר, קערי — האָט ראָזעס קול געציטערט.
— האָסט מיר פיינט? — האָט קערי א קיק געטון פון דער פּינסטער
אויף ראָזן, אַז זי האָט דערפילט קאַלטע דרעשטשעס.
— פארוואָס?
— דערפאַר וואָס מענטשן האָבן אָנגערעדט.
— אז ס'איז דאָך אַ ליגן!
— און אז ס'וואָלט אמת געווען?
ראז האט נישט געענטפערט, געקוקט אין קעריס גרויסע אויגן,
וואס האבן געגלאָצט אויף איר, ווען דער בייניקער גוף האָט זיך
צונויפגעגאסן מיט דער נאַכט, זי האָט דערפילט אין קעריס בליק
דעם שקר, און די ווערטער האָבן זיך אַריס געטון מיט א גריליך:
— איז די גאַנצע מעשה מיטן רייכן מאַן אַ ליגן?
— אַ ליגן, ראָז!
— און סעם?

קערי איז געשטאַנען אַ וויילע געשוויגן, דערנאָך האָט זי אָנגעשפּאַרט
דעם קאַפּ אויף ראָזעס נאַקעטן אַקסל און זיך שטיל צעוויינט.

אין א פערד-שטאל

דער צוועלף-יעריקער וועלול איז שוין דעם צווייטן ווינטער גע-
ווען ביי זיין פעטער, דעם גרויסן בער, מיטגעפאָרן אויף יעדן פערד-
מארק.

וועלול האָט ליב געהאט דעם פעטער, די פערד, די ירידים.
אויף די ירידים האָט ער זיך באקענט מיט פערד-יינגען פון האָלב
פוילן, זיך צוגעקוקט צו זייערע גענג, צו די שקרעס, וואָס זיי האָבן
געמאכט ביי קאָרטן שפילן, צו די ליגנס, וואָס איינער האט דער-
ציילט דעם צווייטן.

אין די אָונטן זענען זיך די פערד-הענדלער מיט די יינגען
צונויפגעקומען אין דעם אַריינפאַר-הויז, וואָס איז געשטאנען הינטער
דער שטאָט. זיי זענען געזען איבער קופליעס ביר, איבר געבראָטענע
קאטשקעס און דערציילט גבורות.

איינ פערד-הענדלער האט געזוכט איבערצושטייגן א צווייטן,
זעלטן צוגעלאזט איינג צום ווארט. און כאטש אלע הענדלער זענען
געזען טאטעס פון קינדער. מיטגעפירט מיט זיך טליתים מיט תפילין,
געדאוונט יעדן פרי-מארנן, האט קיין איינער פון זיי נישט געהאלטן
פאר קיין חטא ארויסצופירן ביי א שדרה פון שטאַל, צי ביי א
רייכן פויער, א פאר פערד.

דערמיט האט מען זיך איבערגענומען. מען האט זיך אויך איבער-
גענומען, ווען ס'האט זיך איינגעגעבן אנצושפורן א פערד, וואָס האט
געליטן פון אסטמא, ס'זאל נישט הירושען ווען מען האט עס ארויס-
געפירט אויפן מארק פארקויפן.

דער קליין געוואקסענער וועלול האָט זיך קיים ארויסגעזען
צווישן די פערד-הענדלער, וואָס זענען געזען אַרום דעמבאַזע טישן.

רויטע, צעפארעטע האָבן זיי געגעסן, געטרונקען, געלאַכט מיט טרערן
און געווישט די וואַנסעס, די בערד מיט אויסגעשמירטע פינגער.
העלול וואָלט אזוי געזעסן נעכט, ער האָט אַריינגעצויגן אין זיך
דעם ריח פון געבראַטענע קאַטשקעס, דעם ריח פון פּערו-מיסט, זיך
זוגעהערט צו די היילדע מעשיות און ס'יונגע בלוט זיינס האָט זיך
האַסטיקער געטריבן, זיך געגאַסן פון די הענט און די פלייצעס. ער
האַט איבערגעלעבט יעדע דערציילטע מעשה.

— בקיצור — האָט דער גרויסער בער אַ חיש געטון זיין רויטע
באַרד, וואָס האָט געפלאַמט אונטער דעם בליץ לאַמפּ — ווי כ'האַב אַ
קוק געטון אויפן אָגער איז מיר וואַרעם געוואָרן ווי נאָך אַ גוטן טרונק
בראַנפן. אַזאַ בחור האָב איך שוין לאַנג נישט געזען. אַ רויטער, מיט
אַ פאַר ווייסע לעטשלעך. ער טוט זיך קיין ריר נישט, קוקט מיט איין
אויג אויפן עולם און אַ „נאַש-בראַט“ זעט ווי די פעל אַרום בויך
פעלדלט זיך, הייס, אז דאָרט אינווייניק, אין די געדעריים, יאָגן זיך
ביים אָגער אַרום אַ הונט מיט אַ קאַץ. וואָס זאָל איך איין זאָגן, הברה,
כ'האַב געציטערט, געקוקט הי עולם קלייבט זיך און דער שררה, אַן
עלטערער גוי, טענעט, אַז ער וויל דעם אַ ער טוישן אויף אַ שטיל
פּערד. דער אָגער, זאָגט ער, איז היילד, לאַזט נישט צו זיך אונטער-
גיין.

— מיך וועט ער נישט אַראָפּוואַרפן — האָט דער געשטופלעטער
שיגען זיך אַרויסגערוקט
— נו, פרוביר!

— בקיצור. וויפל יונגען און שקצים זענען געווען אויפן מאַרק,
האַט דער אָגער אַלעמען אַראָפּגעשליידערט פון זיך. דער שררה שטייט
און לאַכט און אויף מיר, וואָס אמת, גענולט די הויט — אַזאַ צאַצקע
אַפּערד האָב איך שוין לאַנג נישט געזען. קויפן אזוי אויפן קוק האָב
איך מורא. מען דאַרף אים אויספרובירן, דעם אָגער, טאַמער לאַמט ער,
צי ער דעכעט גאָר? רוקט זיך מיר אונטער וועלול:

— פעטער, מיך וועט ער נישט אַראָפּוואַרפן!

— האָס איז דאָ לאַנג צו ברייען, איידער וואָס, ווען, דער פופּעק,
העלול מיין איך, זיצט שוין אויפן פּערד. נישט ער זיצט, ער ליגט,
בייסט זיך איין מיט די הענט, מיט די פיס, ווי אַ ראַק. ס'פּערד שטעלט

זיך אויף די פאָדערשטע פּיס, נעמט גיין וואָסער-טריט, הייל אים אַראָפּ-
וואַרפֿן, מיט אַמאָד צעהירזשעט זיך דער אָגער איינמאָל, נאָכאַמאָל,
גיט זיך אַ צי, וואַרפט אַפּיר די קאָפּיטעס און פּאַטשט אַזעק איבערן
מאַרק.

וועלחל האָט זיך גערויטלט, געוואָרפֿן מיט די אויגן, ווען דער
גרויסער בער האָט דערציילט וועגן אים. ווען ער שעמט זיך נישט.
וואָלט ער צוגעפּאַלן צום פעטערס גרויסע הענט זיי אויסגעקושט
קיינער האָט נישט געוואָסט. ווי ליב וועללוק האָט דעם פעטער, גע-
ליטן וואָס ער, וועללוק, איז נישט קיין רויטער. דער גרויסער בער
משה ביק, שלמה אָגער — זייערע בערד האָבן געברענט אונטער דעם
בליך-לאַמפּ.

שפעט אין אָונט זענען די פּערד-הענדלער זיך צעגאַנגען. וועללוק,
איז אַרויס מיטן פעטער.

די נאַכט איז פול געווען מיט געבראַטנס, מיט פּריש ברויט. די
היילדעך איינגעקאַרטשעטע האָבן געשטעקט אין דער נאַכט מיט פּאַר-
דיסענע דאַשקעס, דערציילט, אַז הינטער די פינסטערע ווענט רוען
פּאַרדעך, וואַרעמען זיך אונטער פּערינעס.

דער גרויסער בער האָט שטייפּער פּאַרצויגן דעם פּאַסעק אַרום
די הויז, איינגעטענעט מיט זיך אויפן קול, הי וועללוק וואָלט נישט
געגאַנגען דערנעבן.

אַז זיי זענען אַריין אין שטאַל, האָט דער אָגער זיך אַשטעל
געטון, צעבלאָזן מיט די נאָז-לעכער דעם האָבער פון דער קאַריטז
אין זיך צעלאַכט. אז די הילצערנע ווענט האָבן מיטגעהילכט. דער
גרויסער בער האָט אים אַרומגענומען פּאַרן האַלד, געגלעט, צוגעלייגט
סיפּנים מיט דער באַרד צו דער גרויזע, געוואָרן איין שטיק רויטקייט.
וועללוק האָט געהאַלטן די נאַפּט-לאַמטערנע, אָנגעקוואַלן, געווען
בליקלעך. האָס ער איז מיטן אָגער אין איין שטאַל און פון גרויס
פּרייד געגלעט סיפּערד פּאַר די דינע, שטאַרקע פּיס, פּאַרן פינקלדיקן
בויך.

— מיר וועלן מאַכן נאַכט, האַ, וועללוק? — האָט דער גרויסער
בער אייפּגעהאַנגען די לאַמטערנע אַזוי, אַז די שיין איז געפּאַלן אויף
די פּערד און פינסטערער געמאַכט די געלענערס אויפן היי.

וועלחל האט זיך פארקליבן אויפן היי, זיך איינגענורעט, די שטויב-
עלעך האבן געקרעלט אין דער נאו. ער האט זיך פונאנדערגענאסן, איינמאל
נאכאמאל. מיטן ניסן איז דער שלאף אוועק. הייעלעך זענען פאר-
קראכן אין די שטייח, אין די ארבל, אין קארק אריין, די הייעלעך
האבן געקיצלט, געטריבן ס'בלוט אין די אדערן. דערציילט, אז די
פערד-יינען רעדן שמוציקע רייד, בארימען זיך וועגן מיידלעך און
ער, העלחל האט פיינט מיידלעך. ווייס נישט היי נאך מען קאן זיי
לייב האבן. ער האט לייב דעם פעטער, די פערד, אפילו די פערד-
יינען.

וועלחל איז געלעגן מיט אפענע אויגן, אנגענומען פון מאל צו
מאל פולע לונגען מיט פרישן פערד-רייח און נישט באמערקט ווי דער
פעטער האט זיך ארויסגעשארט פון שטאל.

וועלחל האט זיך מיט אמאל אויפגעזעצט, געהערט דעם פעטערס

שטים:

— סיינגל שלאפט ווי א געהרגעטער.

— ווארט נאך א ביסל,

אין דעם קול האט וועלחל דערקענט די מיד פונם אריינפאר-
הויז. ער האט נישט געלויבט אויפן פעטער, סתם נישט גענלויבט
ס'זאל זיך געפינען א מאנסביל, וואס וועט וועלן האבן צו טון מיט
אזא פארזעניש.

זי איז געווען ברייטער, ווי העכער. די האר נישט אויסגעקעמטע,
זענען געלעגן אויפן קאפ ווי א צערודערטער נעסט.

וועלחל האט זיך אריס געטון פון היי, געוואלט ארויס פון
שטאל. איז אנגעקומען דער פעטער. ער האט זיך אראפגעלאזט אינטער
אזאק מיט פאשע און געציטערט פון באליידיקונג.

— כ'האב דיר געזאגט, אז ער שלאפט — האט דער גרויסער
בער א שלעפ געטון צו זיך די מיד, זי ארומגענומען. אז מען האט
געהערט ווי די ביינער קנאקן.

וועלחל האט פארפעלט אטעם, זיך געשעמט פאר זיך, פאן
פעטער, אפילו פאר די פערד.

דאס הויבן זיך פון די פערדישע בייכער איז אנגעקומען מיטן
רויש פון בלאז-זעק, געשטאנען אין די אויערן.

ס'האט זיך געהערט א הילך פון אַ קוש. איבער דער וואנט
זאָפן זיך אַ עאַר געטון צוויי געשטאַלטן און געפליבן ערגעץ שטעקן
אין דער פינטערניש.

וועלדער האט זיך געגראבן הינטערן זעק, ווי אַ קראַט, פאַרשטופט
די איערן מיט די שפיץ פינגער, פאַרקוועטשט די אויגן און אַלץ
געזען.

אַ ווייטיק, וואס אַ מיאוסע פרעמדע מויד האט זיך אריינגעריסן
צווישן אים און זיין פעטער, האט וועלווען געשטיקט אין האַלד. ער
האט זיך גערוקט צו דער טיר און אַז ער איז שוין געווען אין דרויסן,
האט ער דערפילט אַ שנאה צום פעטער און ווען ער וואלט גע-
האט אַ פערד וואלט ער אַוועקגעפאַטשט אין דער וועלט אריין.

חלומות

יאָרן האָבן טאַטע-מאַמע געחלומט, זייער טאַכטער רוטי זאָל שוין
ענדיקן קאַלעדזש, ווערן אַ לערערין. דער פאָטער, אַ לוסטיק יידל,
נאָר אַ קנאַפער פארדינער, האָט געגלויבט, אז דורך דער טאַכטער וועט
ער אויפגעריכט חערן. גענוי, וואָס דאָ דאַרף פאַרקומען, האָט ער אליין
נישט געוואָסט, געהאַלטן אָבער ביי יעדער געלעגנהייט אין איין טריי-
סען סי'וייב:

— נישט געדאַגהט, לאה — די מאַגערע יאָרן ענדיקן זיך שוין,
ס'וועלן זיך באַלד אָנרוקן די פעטע...

— פון דיין מויל אין גאַטס אויערן, בערל — איז סי'וייב, אַ
שחאָרצע ווי אַ ציגיינערין, אַריין דעם מאַן אין טאַן.

— און ביז צו אַ סענט העל איך ביי איר אויך נישט צונעמען, —
האָט דער פאָטער געפלאָצט אויפן קול, — זי וועט קאָנען זאמלען
אַ טאַלער.

— ביסט אַ מבין, וואָס אַזאַ מיידל דאַרף? — האָט סי'וייב גע-
טענהט אירס. — מען קומט אין אַ העכערער געוועלשאַפט, מען דאַרף
מיטמאַכן...

— מיינסטו טאַקע, לאה אז שוין אויס יושר אויף דער וועלט? —
האָט בערל זיך אַ שטעל געטון האַרט לעבן ווייב און ווילעריש אַ דריי
געטון די געדיכטע וואָנסן. — מיינסט טאַקע ס'איז געשריבן, אז
כ'דאַרף פון דער פרי ביז אין אונט פארשוואַרצט ווערן ביים פּרעס-
אייזן? וואַרט, איך האב נאָך מיין געשריי נישט געטון!

די וואָך, ווען רוטי האָט געענדיקט, איז אין שטוב געווען אַ
יום-טוב. מען האָט פאַרגעסן, אז דער באַרדער (סובלאַקאַטאר) האָט זיך אַ-
רויסגעקליבן, און די פופצן דאָלאַר, וואָס ער האָט געצאָלט פארן צימער,

וועלן אויספערן דעם חודש אויף דירה-געלט. די מאמע, דער טאטע
דער צוועלף יעריקער ברודער — אלע זענען געווען פארנומען מיט
רוטין, איר געבראכט מתנות, געזען, ס'זאל זיין פריילעך אין שטוב.
שבת נאך דער ארבעט, האט בערל זיך גוט ארוינגעוואשן, זיך
איבערגעטון אין די זונטיקריקע קליידער, געווען שטארק פארנומען
מיט די וואנסן, וואס זענען נישט איינגעלעגן. ער האט זיך בעקליבן
מיט דער משפחה צום שוואגער זיינעם אין וויין-קעלער אריין. איצט,
אז ער וועט קומען מיט רוטין, א געענדיקטע לערערין, וועט דער
שוואגער נישט האבן מיט וואס זיך איבערצוגעמען. לאז ער וויסן,
דער געזער, אז נישט אלץ איז געלט.

אויפן וועג האט בערל זיך א בויג געטון צום ווייב, זי אג-
גענומען פאר א האנט:

— וועסט נאך מקנא זיין דיין ברודער? אין פארגלייך מיט אים
בין איך דאך א קבצן און וואס האָט ער געמאַכט פון זיין רויטער
מורד?

— הויבסט שוין אָן, בערל? — האָט ס'חייב געוואָלט איבער-
בייטן דעם שמועס.

— שלעכט, דעם אמת קאָן אפילו אָן אייגן ווייב נישט הערן, —
האָט בערל דערזען די לעמפלעך פון וויין-קעלער און גענומען גיין
פאָמעלעכער, — כ'טראַכט, הלילה, נישט אויס קיין בלבלול. כ'וועל עס
זאָגן דיין אייגענעם ברודער!

— אויב דו ווילסט, בערל, כ'זאָל דיך לאָזן שטיין אינמיטן
גאָס, קאָנסטו עס ביי מיר פועלן! — האָט דאָס ווייב זיך אַריס גע-
טון פון מאָן.

— נו שוין, נו שוין, — האָט בערל פעסטער א נעם געטון
ס'חייב פאר דער האנט, געוואָלט פאָרגלעטן.

מיט אַרחבת האָט בערל אָן עפן געטון די טיר פונם וויין-קעלער,
אַריינגעלאָזט די משפחה. ער האָט זיך דורכגעשטופט אויף אַ פריער,
געזוכט אַ פלאַץ.

דער וויין-קעלער איז געווען געפאַקט. אַרום די טישלעך זענען
געזעסן רומענישע יידן מיט ווייבער, יונגעלייט מיט מיידלעך, גע-
קנאַקט מאַנדלען, גערויכערט און הנאה געהאַט פון אַ היימיש גלעזל

דיין. אין אַ חינוך איז געזעסן אַ גרויער קלעזמער, אויסגעשפילט אויף אַ פידל רומענישע פאלקס-ניגונים. דאָס פובליקום האָט שטיל מיט-געזונגען, צוגעקלאַפט מיט די פיט צום טאַקט. פון מאָל צו מאָל איז ארויס אַפּאַרל פון הינטער א טישל. דער עולם האָט געמאַכט פלאץ און דאָס פּאַרל האָט זיך פויל געשאַרט, ווי עס האָלט אויף איין אַרט געשטאַנען און גערייצט מיט יעדן קער, מיט יעדן בויג. פון דעם עולם, פון די ניגונים, פון די עלעקטרישע קאַמפן און פון די געפרעגלטע פליישן, האָט זיך געטראַגן איבערן קעלער א געשריי, וואָס האָט פאַרטויבט, גערייצט, געמאַכט טרוקן אין האַלז — גאָט מען באשטעלט עכטן היימישן וויין. דער באַדעבאַט איז באַלד אונטערגעקומען, זיך צעקושט מיט דער שוועסטער, מיט רוטיק, זיך באַגריסט מיטן צוועלף יעריקן יינגל, מיטן שוואַגער:

— האַלץ פערל, האָסט, דאַכט זיך, א צימער צו פארדינגען?
 פערל האָט זיך געפילט געטראַפן, וואָס דוקא איצט איז אים
 איינגעפאלן, דעם געלן רמאי, צו רעדן וועגן צימער. ער האָט זיך
 נישט געמאַכט הערן און געוויזן אויף דער טאַכטער:
 — זי איז דאך שוין אלערעין!
 — איך גראטוליר, — האט דער פעטער געדריקט רוטיק די
 האנט — אויב אזוי, זייט היינט מיינע געסט! העי, פיליפ, — האט
 ער אפגעשטעלט דעם קעלנער, וואס איז פארבייגעלאָפן, — א קריגל
 ווייסן און א קריגל רוטיקן.

אליין איז ער צוגעלאפן צום בופעט, געבראכט אין א טעלער א
 געבראטענע קאַטשקע. זי צעפערטלט און זיך צוגעזעצט צו פערלען.
 נאך די ערשטע גלעזלעך וויין איז פערל פריילעכער געווארן,
 געהאַלטן אין איין צורופן איין לאנדסמאן נאכן צווייטן, און באַלד איז
 ארום טישל אויסגעוואקסן אן עולם. אלע האבן נעווינשענע בערדען,
 דעם ווייב, וואס זיי האבן שוין א טאַכטער אלערעין. פערל האט
 אריינגעצויגן א גלאז וויין נאך א גלאז, געווארן רעדענדיק, ער האט
 דערציילט נישט נעשטויגענע נישט געפליגענע מעשיות, זיך פארגעסן,
 און אליין גענומען גלויבן אין דעם אלעם, וואס ער זאגט. דער עולם
 האט געגאפט און ס'ווייב האט זיך געשראַקן, דער מאן זאל נישט

פארטשעפען דעם ברודער.

ביי אלאגן טיש זענען געזעסן א חברה יונגעלייט מיט מיידלעך,
געטרונקען, געלאכט, געזונגען יידישע לידער.
— ווער זענען די פארטוינען? — האָט בערל געפרעגט ביים
שוואַגער.

— דאָס זענען פּאָעטן, יידישע פּאָעטן, — האָט דער בעל-הבית
געזעטפערט און אָנגעזיין אויף אַ בלאַנדן יונג מיט א שויבער האַר,
וואָס איז נישט איינגעלעגן אויפן שטערן — אָז דער דארף א צימער.
— וואָס האָסטו זיך היינט אויף מיר אָנגעזעצט מיטן צימער? —
האָט בערל אַ כאַפּ געטון דעם שוואַגער פאר די אַקסלען, — פאָרגינסט
מיר נישט מיין טאָכטערס שמחה...

— לאַז אים, לאַז אים, — איז ס'ווייב אריין אין דער מיט, —
ער איז שוין פאָרקנאָסט! ווער, זאָנסטו, דארף א צימער? דער בלאַנדער?
זיי אוי גוט און רוף אים צו?

— מיסטער גראָס, האָט נישט פאָריבל! — האט דער בעל-הבית
צוגערופן דעם בלאַנדן.

דער בלאַנדער יונג איז אונטערגעקומען, געקוקט אויף רוטין
מיט שדימלעך אין די אויגן. אי דער פרעמדער, אי בערל, צעגאר-
טלע, זענען געווען גוט אויפגעלייגט. דער יונג האט געשטעקט בער-
לעך האנט-געלט איידער ער האט געזען דעם צימער און ביידע האָבן
געטרונקען גוט-ברודערשאפט. דער בלאַנדער איז שוין געבליבן זיצן
לעבן רוטין און האט די חברים האבן נישט צעארבעט, אים גערוטן
צו זייער טיש — ס'האט נישט געהאלפן

רוטין, נאך שוואַרצער, ווי די מוטער אַן עכטע מולאטקע. איז
געזעסן אַ צעפינגלטע. עס האט זיך איר צו מאַל נישט געחלומט, און
זי העט זיך אַמאָל באַקענען מיט אן אמתן פּאָעט און דא זיצט לעבן
איר א פּאָעט, מאַכט קאמפּלימענטן און קלויבט זיך גאר אריבער צו
זיי, העט וווינען מיט איר אין איין דירה.

דער וויין האט זיך רוטין געשפּאַרט אין קאַפּ אריין. די מאַטע באַקן
זענען געוואָרן טונקלעך, נישט אַרויסגעלאָזט די פּלאַמען, וואָס האָבן
זיך ערגעץ אין דער טיף געצונדן אין איר.
שפּעט אין דער נאַכט איז בערל מיט דער משפּחה אהיים-

געגאנגען, מיטגעפירט מיט זיך דעם „באָרדער“. בערל האָט זיך געבעטן, וואָס דוקא היינט, ווען ער האָט געוואלט זיין אליין מיט דער משפחה, שלעפט זיך מיט אַ פרעמדער. אין אלעם האָט ער גאָ-שולדיקט דעם שוואַגער, געהאט פאַרדרוס, פאַרוואס ער האָט אים נישט אָנגעזיגלט און זיך געכאַפט, אַז ער שפּרייזט איינער אַליין.

אויף אַ פּריער איז געגאַנגען רוטי מיט דער מוטער, זיך איינגעהערט, וואָס דער פרעמדער דערציילט. דאָס יינגל האָט זיך נאָכגעשלאָפּט. ביי בערלען האפן זיך די פיס צעווינגט, זיך געהויבן, ווי גומענע. אין קאָפּ איז געווען אָנגערויכערט. ער האָט אַ שמעק געטון די האנט, שיר נישט געפאלן און אַ שלעפּ געטון צו זיך ס'צוועלף יעריקע יינגל:

— קום נאָר אָהער, סעם!

ער האָט ארומגענומען סעמען פארן האלז, ווי יינגלעך חברים טוען, אפגעגאַנגען אזוי א ווייל און זיך צערעדט:

— דערעריי איז פאר ווייבער... אַ סעם, מוזט ביי מיר ווערן א דאקטאר! נישט פון די „איסט-סיידער“ דאָקטוירעמלעך, נאָר טאַקע אן אמתער דאָקטאָר, מיט אַן אייגענער „מאַשין“, מיט א נעגער ביי דער סיר... איך וועל ביי רוטין נישט נעמען קיין סענט. זאַמלען דאָס געלט פאַר דיר אויף קאַלעדוזש, ווייזן דעם פעטער דיינעם, דעם כאמולע, אז געלט איז נישט אַלץ. הערסט, סעם, געלט איז נישט אַלץ... .

דאָס יינגל האָט זיך איינגעקאַרטשעט, גאַרנישט געענטפערט. ער איז געווען שטאַלץ מיטן פאטער, זיך צוגעדריקט צו אים, זיך איינגעהערט צי ער רעדט און אָנגעשטעקט געוואָרן מיט דעם פאַטערס חלום.

א ש י ד ו ך

איבער א וואך איז די מוטער, נישט קיין הויכע, מיט הונגעריקע אויבן, ארוםגעגאנגען א דערשלאָגענע, אויסגעמיטן די שטוביקע. און אז זי איז געבליבן אליין, האָט זי קיינעם נישט באשולדיקט אין דער טאָכטערס אומגליק א חוץ זיך.

דאָס איז געווען דאס ערשטע מאל, וואָס אירס א פלאן איז דורכגעפאלן. פארן מאן אָבער האָט זי עס נישט געוואלט צוגעבן. געווינט געווען פון דער חתונה אָן צו זיין די דעה-זאגערין. זי האָט געזען דער מאן זאָל נישט אַרבעטן פאר פרעמדע, אים געטריבן צום מסחר, און וואס בעסער די געשעפטן זענען אוועק, אלץ מער איז אין הויז געוואקסן איר דעה.

די מוטער האט געלייענט ביכער. געוואסט אז אויב עס איז פאראן א געלעגנהייט זיך ארויפצוארבעטן, איז עס אין די פאראיניקטע שטאטן. ביי יעדער געלעגנהייט האט זי איבערדערציילט פארן מאן, ווי אַרעמע פאַרמער-יינגלעך זענען געווארן מיליאנערן, זיך אפילו דער-שלאָגן צום, ווייסן-הויז, שטענדיק דערמאנט גארפילדן און לינקאָלן. די מוטער האָט געוואסט, אז א מיידל קאָן ווייט נישט אוועק, האָט זי טאַקע אזויפיל נישט געחולמט וועגן דער טאכטער, ווי חעגן דעם איידעם, וואס זי העט זיך געמען. זי האָט שוין אפילו געהאט איבערגערעדט מיטן מאן, ער זאָל ליקוידירן זיינע געשעפטן אין דער פראחינץ און זיך אריבערקלייבן קיין ניו יאָרק, ווו די טאָכטער האָט גע-לערנט אין אוניווערזיטעט. די מוטער האט געהאפט, אז דורך דער טאכטער העט זי אויך אריינגעצויגן ווערן אין דער הויכער געזעל-שאפט.

און מיט אַמאָר אזא קלאפ.

רעד מאן וועט צו איר האָבן טענות און גערעכטע. ער האָט זיך דאָך ביי איר געבעטן, מען זאָל אסתּרן, זייער איינציקע טאָכטער, נישט שיקן אין דער פרעמד. דאָס מיידל האָט געענדיקט „הייסקול“, דארף מען פאר איר אויסזוכן אַ לייטישן יונגמאַן, אַ פאַרדינער און זי הונדזש מאַכן. וואָס דארף אַ מיידל זיך וואַגערן אין דער פרעמד, זיך פאַרדרייען אַ קאַפּ מיט קורסן?

דאָס מאָל האָט זי זיך געמאַגט צוהערן צום מאַן, זיך געדאַרפט ריכטן, אַז אסתּר וועט נישט איין גאַרישקייט אָפּטון אין דער פרעמד. עס איז דען אַ מיידל — עס איז דאָך אַ שד.

די מוטער האָט אָבער אויסגעפירט אירס, אַוועקגעשיקט די טאָכטער לערנען, און פאַר די צוויי יאָר וואָס אסתּר איז געווען אין ניו יאָרק איז דער מוטער אויף אַ רגע נישט איינגעפאַלן, אַז די טאָכטער זאָל זיך אַזוי באַנאַרישן.

אסתּר האָט פאַרטרויט דער מוטער, אַז זי האָט ליב אַ יונגמאַן וואָס שרייבט יידישע לידער. די מוטער האָט נישט געוואָלט הערן דערפון, פניעט אויפגעהערט צו רעדן מיט דער טאָכטער. דער עקשן אין דער מוטער, וואָס איז געוויינט געווען אַלץ אַוועקצושטעלן אויף זיין שטייגער, איז זיכער געווען, אַז היינט-מאַרגן וועט ער אויך ברעכן אסתּרן.

אסתּר איז צוגעשטאַנען צו דער מוטער, זיך געבעטן ביי איר, געסטראַשעט. און אַז קיין זאַך האָט נישט געהאַלפן, האָט אסתּר איר איינגערוימט, אַז זי טראָגט. אויף דערויף האָט זיך די מוטער אַינגע-גאַנצן נישט געריכט: געמיינט בעת מעשה, אַז אסתּר ווי איר איבער-שרעקן, און דער שמיכל אין אירע אויסגעהונגערטע אויגן האָט זיך נישט איינגעגעבן.

מאַמע און טאָכטער האָבן זיך אָנגעקוקט אַ וויילע. די בליקן האָבן זיך פאַרטשעפעט מיט אַזאַ שנאה, אַז ביידע האָבן געשטעלט עטלעכע טריט אויף צוריק. איצט ערשט האָט די מוטער באַמערקט אין יעדן ריר פון דער טאָכטער אַ פּויליקייט, געווען זיכער, אַז די פּויליצעס זענען ביי איר פּוילער, קיילעכדיקער.

— מיינסט עס מיט אַן אמת? — האָט די מוטער זיך געשטיקט. דאָס האַרץ ביי אסתּרן האָט זיך צונויפגעקאַרטשעט, זיך געשפאַרט

ווי א פויסט אין האלו אריין. זי האט אכאפ געטון די הענט צו די אויגן, גענומען ציטערן מיט די אקסלען און זיך פונאנדערגעוויינט. די מוטער איז אריין צו זיך אין שלאפצימער, פארקלאפט נאך זיך די טיר. דער גאנצער בנין, וואס האט זיך אזויפיל יארן געהאלטן אין בויען, איז זיך צעפלוויגן אין ארגע. דער עקשן אין איר איז צעוויקט געווארן אין די טרערן, וואס האבן זיך אגאס געטון פון די אויגן.

זי האט עפעס געוואלט צוריקצאפן, אליין נישט געוויסט וואס, זיך געדרייט איבערן שלאפצימער מיט פארקוועטשטע ליפן. מיט אמאל האט זי אן עפן געטון די טיר, זיך געלאזט אויף דער טאכטער. און אז זי איז שוין געשטאנען הארט לעבן איר — האט זי זיך צעלאכט מיט טרערן:

— קומט דאך מיר מזל-טוב, טאכטער!
דעם זעלבן אונט איז די מוטער שוין געווען רויק, ווי שטענדיק, בלויז די אויסגעוונגערטע אויגן האבן אנגעוויירן די זיכערקייט, אויב-געמיטן דעם מאנס בליק. זי האט אריינגעטענהט אין אים:
— הערסט, הערי, לאז זי לויפן! זי וויל זיך נישט פארלאזן אויף אונזער מבינות, זיך אליין אויטגעקליבן א חתן, גוט! כהאב צו איר גארנישט! זי זאגט ער איז א פאעט...
— וואס איז ער? — האט דער פאטער, א הויכער, א פלייציקער, מיט אגאמפע ברייט ווי א פויסט, פארצויגן א סיגאר און זיך איבער-געפרעגט.

— ער שרייבט לידער אין יידישע צייטונגען, האט שוין ביכער אויך ארויסגעגעבן — האט דאס ווייב זיך געערגערט, וואס זי זאגט בלויז גוטס וועגן דעם פרעמדן, וואס האט זיך אריינגעריסן אין איר לעבן, עס צעשטערט — וואס אמת, איז מיר דער שידוך נישט צום הארצן! נישט דאס האב איך געמיינט, און נישט וועגן דעם האב איך געזחלומט! מען קאן זיך אבער נישט העלפן! מן הסתם אזוי באשערט!
— און א לעבן מאכט ער, דער „פאעהט“? — האט הערי ארויס-געלאזט א מויל מיט רויך.

— כווייס נישט — האט דאס ווייב געוואלט צוריקאפן, זיך שטעלן אויף דעם טאכטערס צד — האבן מיר דאך ביידע חתונה,

געהאט אָרעמעלייט און גאָט האָט אונז געהאַלפֿן! פֿאַרזיכערן זיך אויפֿן
גאַנצן לעבן, מיין מאַן, איז אוימגעלעך!

— ביסט גערעכט, — האָט הערי זיך אויפֿגעשטעלט, — אָבער
לייגן זיך מיט אַגעוונטן קאַפּ אין אַ קראַנק בעט דאַרף מען אויך
נישט!

— דאָס מיין איך טאָקע, הערי — האָט דאָס ווייב זיך אויך
אויפֿגעשטעלט — כּוּויל דו זאָלסט מאַרגן פֿרי אַריבערפֿאַרן קיין ניו-
יאָרק וועסט אַריינגיין אין דער רעדאַקציע, ווי דער יונגערמאַן, גראַנאַט
הייסט ער, שרייבט, אַרעדאַקטאָר איז אַ פֿאַראַנטוואָרטלעכער מענטש
וועסט זיך דורכשמועסן מיט אים. אַז דער יונגערמאַן איז אַרעם, הייס
איך, איך וויל אָביר ווסן צי ער איז אַן אָנשטענדיקער מענטש.

צומאַרגנס איז אַסתרס פֿאַטער אָנגעקומען אין דעם ייִדישן קוואַר-
טאַל, ווי די צייטונגען געפֿינען זיך. אַז הערי איז שוין געשטאַנען פֿאַר
דעם געביידע פֿון דער צייטונג, האָט ער זיך דערמאַנט אַז גראַנאַט
איז אַ פֿאַטער, האָט שוין עטלעכע ביכער אָנגעשריבן. ער האָט זיך גע-
טראַכט, אַז איידער וואָס-ווען איז גלייכער אַריינצוגיין אין אַ בוך גע-
שעפט, קריגן גראַנאַטס ביכער. און אז עס וועט אויסקומען צו רעדן
מיטן רעדאַקטאָר, זאָל ער כאַטש וויסן אָנצורופֿן אַ בוך ביים
באַמען.

הערי האָט אויפֿגעזוכט דאָס ערשטע בוך-געשעפט און איז
אַריין.

— קאָן מען ביי אייך קריגן גראַנאַטס שריפטן?

— גראַנאַטס שריפטן? — האָט דער מוכר-ספרים געשמייכלט —
אינגאַנצן האָט גראַנאַט איין ביכעלע.

— צייגט דאָס ביכעלע.

דער מוכר-ספרים האט אים דערלאָנגט אַ דיין ביכל מיט לידער.
הערי האָט עס באַקוקט פֿון אַלע זייטן, אויסגעפרוּווט אויף דער פּלאַך
פֿון דער האַנט די וואָג פֿון דעם ביכל, ווי דאָס וואָלטן נישט געווען
אַ פֿאַר צענדליק בלעטער מיט טאַודלען, נאָר דער חתן פֿון זיין אַסתרן.
אַ נישט-צופֿרידענער האָט ער אַ פֿרעג געטון:

— וויפֿיל קאָסט עס?

— פופציק סענט.

ער האָט אַ שאר געטון דאָס ביכל איבער דער צאָלפּאַנק, זיך געפֿלט באַליידיקט פֿאַר אַסתרן, פֿאַר זיך. וואָס פֿאַר אַ באַטרעף האָט פֿאַר אים פופציק סענט! און די פופציק סענט האָט ער פֿאַר קיין פֿאַל נישט געקאנט אפטייך פון זיין טאכטער.

וואס פֿאַר א ווארפער? — האט דער מוכר-ספריס אים נאָכ-געשריפֿן. — מען האט ס'קדחת, ליגט מען אין בעט!

דער רעדאקטאר, אן אלטיטשקער האט הערין אויפגענומען ביי זיך אין קאפינעט, געהייסן דערציילן, וואס ער וויל.

דער רעדאקטאר האט בשעת-מעשה איבערגעקוקט מאנוסקריפטן-געהאלטן אין איין רעדן אויפן טעלעפאן. און הערין האט זיך אויס-געוויזן, אז דער אלטיטשקער הערט נישט וואס ער, הערי, רעדט, יעדעס מאל וואס הערי האט אויפגעהערט רעדן, האט דער רעדאקטאר צוגעגעבן:

— דערציילט הייטער, כ'הער!

אין אז הערי האט געענדיקט, האט דער רעדאקטאר פֿאַרצויגן א סיגארעט און סתם א זאג געטון:

— אזוי, נעמט איר גראנאטן פֿאַר אן איידעם:

— נישט איך, מיסטער רעדאקטאר — האט הערי זיך אפ-געשאקלט פֿין שידוך — דאס האט מיין טאכטער זיך אויסגעקליבן אונז חתן: ביי טאטע-מאמע פרעגט מען נישט היינטיקע צייטן קיין עצה!

— איר דארפט זיך אזוי נישט ווארפן מיט גראנאטן, א חוילער יינגערמאן!

— און שרייבן, — האט הערי אנגעהויבן שטאַמלען — כ'מיין, ווי רופט איר עס, טאלאנט האט ער?

דער אלטיטשקער האט פֿאַרצויגן דעם סיגארעט, זיך פֿאַר-טראכט און געענטפערט:

— דער יינגערמאן האט אין זיך עפעס.

דער רעדאקטער האט זיך אויפגעשטעלט, געגעבן דערמיט אנצוהערן, אז דער ווייזט איז געענדיקט. א פֿאַרלוירענער האָט הערי

פארמאכט נאך זיך די טיר. און אז ער איז שוין געווען אויף דער
גאס האט ער נאך אלץ געקוועטשט מיט די פלייצעס, געראכט פון
דעם דעראקטארס ווערטער, אז דער יינגערמאן האט אין זיך עפעס,
און נישט געוויסט מיט וואס ער פארט צוריק צום ווייב.

1927

א ל י צ י ט א צ י ע

מיטן באגינען זענען די חשובסטע חסידים פון דעם שטיבל „שומרי-שבת“, וואס אויף גרענד סטריט, פארפארן פארן מאנטעפיארי בית-עלמין אין צוויי געפאקטע אויטאמאבילן.

פון מזרח האט זיך שוין געהויבן דער פרימארגן, א קילער, א צעפאטשטער, געווארפן שטיקער ליכט צווישן די שורות מיט קברים ארויסגעפינקלט פון דעם נאסן גראז, פון די מירמלשטיינערנע פליטן און מצבות.

שטומע האבן די חסידים זיך אריינגעשארט אין דער שטידקיט פון דער ארומגעצוימטער שטיק „קרקע“, וואס האט אויסגעזען, ווי א שאך-ברעט, געשניטן אין קעסטלעך און אויסגעשטעלט מיט פיגורן. דאס זענען זיי אליין געקומען גראבן א קבר פאר זייער רבין, וואס איז בינאכט גפטר געווארן, געזען די גויאישע גרעבערס זאלן זיך נישט ווייזן אויף די אויגן.

די חסידים מיט די געשוירענע בערד האבן זיך געהאלטן אן א זייט, ארומגעטאנצט, ווי שיק-יינגלעך מיט רי מכשירים. די סאמע אפגעהיטסטע האבן זיך געשטעלט גראבן.

א גרויער, זשווארער חסיד האט א גוטן שמעק טאבאק געטון, זיך אריינגענאסן אין דער בארד און גענומען זוכן ארום זיך א שפאדעל:

— משה, ווו האסטו אהינגעטון די שיפליע?

— אט ליגט זי דאך ביי דייע פיס!

דאָס שוואַכע לייזער, וואָס האָט גזפּאָכעט מיט דער נשמה, איז געווען פון די הויפט מתעסקים. אליין האָט דאָס קיין קלאַפּ נישט געטון מיט אַ פינגער, געווען אַ ייד אַ חלש, דערפאַר האָט ער געהאַלטן

אין איין געבן עצות. קיינער האָט נישט געוואָסט, פאַרוואָס לייזערל
נעמט זיך איבער. יאָרן ווי ער האָט זיך אויפגעהאלטן אין דעם
חסידים שטיבל, געבעסן יעדע וואָך ביי א צווייטן. מען האט זיך גע-
ריסן איבער אים, געוואָסט, אז לייזערל עסט נישט קיין אנדער
פלייש, ווי בייליק פון הינער. אז מען האט זיך געשטעלט גראבן דעם
קבר, האט לייזערל פארווארפן ס'קעפל און מיט א מאראליש קול גע-
נומען זאגן תהלים. דער עולם האט אונטערגעכאפט.

דער שמאלער, לאנגער קבר איז געוואקסן אין דער טיף. יעדע
ווייטע האבן זיך די חסידים געביטן, געגראבן צו צוויי, ביסלעכוויי
געזונקן אין דער ערד אריין, ביז מען האט זיי מער נישט ארויס-
געזען, בלויז די שפאדקעס האבן זיך געהויבן, ארויסגעווארפן געלע
ליימיקע ערד.

ווייט אויפן בית-עלמין איז געשטאַנען א צעקילטע זון, זיך גע-
ריסן פון צווישן די קברים אין הימל אריין, געטריבן די שטיקלעך
אַנגעוואָרענע וואַלקנס.
ס'איז געווען סוף אָב.

אן אלטיטשקער, אַ פאַוואַקסענער, צעדרייט ווי אַ קוליע, איז אָנ-
געקומען פון צווישן די מצבות. נאָך אים האָט זיך שוין געצויגן אַ
זקנה, מיט אַ געפויגענעם קאָפּ, וואָס האָט זיך שוין געצויגן אין קבר
אריין.

דאָס זענען געווען „אזכרה“ מאַכערס, וואס האבן אַ גאנץ יאר
געוואַרט אויפן אלוף. דער אלטיטשקער האט געשטעלט דעם שטעקן
אויף א פריער און די זקנה מיט דראבנע טריטעלעך האט נאכגע-
קריכצט, געהאלטן אין איין איבערפרעגן:
— ווער גראבט, זאגט איר?

דער אלטיטשקער איז צוגעקומען, נאך אים די זקנה, געזען,
אז יידן זענען זיך מתעסק, זענען זייערע פינסטערע פנימער חשובדיקער
געווארן. דער אלטיטשקער האט א פרעג געטון ביי א חסיד:

— ווען איז דער רבי נפטר געווארן?

— ביינאכט.

— נאך א יונגער מענטש געווען?

— אין די פופציקער.

— אי, אי, אי — האט די זקנה אצי געטון ס'טיכל איבערן
 קאפ, געעפנט אן איינגעפאלן מויל און זיך צעקרעכצט — דריי אק
 זיך ארום מער טויט ווי לעבעדיק, און דער מלאך-המות קומט נישט...
 און דא, א הייליקער צדיק — האט זי פארבראכן די הענט.
 — ער וועט קומען, ער וועט קומען, שרה — האט דער אל-
 טיטשקער אקלאפ געטון מיטן שטעקן אין א גלובע ערד און זי צע-
 שאטן — אויסבאהאלטן זיך פארן טויט קאן קיינער נישט!
 — מסתמא באשערט זיך צו מאטערן, שמחהשי — האט די
 אלטיטשקע זיך אבויג געטון, אריינגעקוקט אין קבר אריין און אן
 איבערגעשראקענע זיך ארוק געטון אויף צוריק.
 די חסידים האבן מיט חשד געקוקט אויפן פארל, ארומגע-
 רינגלט דעם קבר, די פרישע אויסגעראבענע ערד, וואס איז געלעגן
 ווי א פריזמע, זיך געגילדט אין דעם ליכטיקן פרימארגן.
 ווו ס'אויג איז געפאלן אויף דער „קרקע“ פון די „שומרי-שבת“,
 האבן זיך געוויסט מצבות, זיך געטיקט אין דעם געדיכטן גראו. יעדער
 פון די יידן האט דא געהאט זיינע נאנטע, זיינע אייגענע און באקאנ-
 טע. א שטומער פארדרום, וואס ס'איז מער קיין פלאץ נישטא, וואס
 מען וועט דאלפן ליגן ערגעץ אויף א נייעם בית-עולם, האט זיך גע-
 בלעזלט ביי יעדן איינעם, עס נישט געבראכט פארן מויל. די בליקן
 זענען געפאלן אויף א שמאלער פאסמע ערד, וואס איז געלעגן אין
 שכנות מיטן פרישן קבר.
 — משה, גיב אַ האַנט! — האָט דער גרויער חסיד אַרויס-
 געשרייען פונם גרוב.
 איינגערמאָן האָט זיך אַשטעל געטון מיט צעשפרייטע פיס.
 דערלאַנגט דעם אַלטן אַ האַנט. דער גרויער איז פלינק אַרויס פון
 גרוב, אָפּגעטרייטלט זאָמד פון דער באַרד, פונם קאָפּ, פון די מלבושים.
 ער איז אַרומגעלאָפּן עטלעכע מאָל דעם קבר און זיך אַקער געטון
 צום עולם:
 — ביים רבינס אָפּגענעם קבר, בעט איך ביי אייך... כ'פּין עס
 אפשר נישט ווערט, אוודאי נישט ווערט... זאָגט מיר צו, טאַקע איצט,
 ווי מיר שטייען דאָ, אַז נאָכן טויט וועט איר מיך מקבר זיין לעבן
 רבי...

— ס'איז דאָך קיין פּלאַץ מער נישטאָ — האָט עמעצער געלאָזט פאלן.

דער גרויער חסיד האָט זיך אַ ציי געטון, חי גרויס ער איז געווען איבערן שמאַלן פּאַס ערד, מיטן פנים ארויף, געוואָלט, אַפנים, דערמיט קריגן חזקה איבער דער קרקע:
— פאַר מיר איז גענוג!

דער עולם איז געשטאַנען אַגערייטער. איינער האָט געקוקט דעם צווייטן אין די אויגן, געוואָלט עפעס הערן און אָז קיינער האָט זיך נישט אָנגערופן, האָט לייווערל זיך אַרויסגערוקט מיט פאַרמאַכטע אויגן, חי ער וואָלט זיך געקליבן זאָגן אַ ברכה:
— כ'זע נישט טאַרוואָס די „קרקע“ קומט בונם'ען? אין נישט נאָר אין, יעדער איינער פון אונז, וואָלט געוואָלט האָבן די זכיה צו ליגן לעבן רבין!

— אַדע קאַנען דאָך אָבער נישט ליגן — האָט זיך דער אַל-טיטשקער דורכגעשטופט מיטן שטעקן און מיטגעשלעפט די זקנה. קיינער האָט זיך צו אים נישט צוגעהערט. מען האָט גערעדט צו צוויי, צו דריי מענטשן מיט אַמאָל. דאָס שוואַכע לייווערל האָט אַלע-מען איבערגעטריען, איינגעשטילט דעם עולם אין געמאַכט אַפאַרשלאַג:
— מיר ווען מאַכן אַ ליציטאַציע, פאַרקויפן דאָס שטיקל קרקע, ווי מען שטייגט אויס אַן „עליה“.

— לייווערל איז גערעכט!
— און דאָס געלט, יידן — האָט לייווערל געריסן דעם האַלז און געוויזן אויפן אַפּענעם קבר — וועט גיין אויף אַן „אוהלי“ האָט מיר וועלן דאָ אויפשטעלן!

— גאָר נישט קרום!
— לייווערל האָט אַ גראַדן שכל!
— אויב אַזוי, גיב איך פּופציק טאַלער — האָט דער גרויער בונם, אַן אויסגעשמירטער אָנגעהויבן די ליציטאַציע.

— פינף און זיבעציק!
— צוויי הונדערט!
— צוויי הונדערט און פּופציק,
— גאַנצע דריי הונדערט!

— ווער גיט מער ?

מען האָט געוואַרט אַ ווייל און אַז קיינער האָט זיך נישט אָנגערופן, האָט לייזערל זיך אויסגעדרייט צום הויכן, שמאַלן שלמה'ן וואָס האָט געאַטעמט מיט אַן אָפן מויל:

— האָסט געקויפט בחצי-חנם!

— אַ שאַד וואָס ר' ישראלטשע איז דאָ נישט געווען!

— ער וואָלט אַריינגעטריבן אין די גרויסע געלדער!

— שלמה, און אַז ר' ישראלטשע וועט דיר געבן אָפטרעט געלט?

— גענוג אַז איך האַנדל מיט „טריימינגס“ — (צודאַטן פאַר שניי-

דערס) האָט שלמה זיך אויסגעגלייכט, געזוכט מיט די אויגן בונם'ען, וואַס האָט פון פארדרוס זיך געלאָזט צו די אויטאָמאָבילן.

דער עולם האָט זיך געשאַרט צום טויער, נישט באַמערקט, הי שטיקער ליכט פלאַנטערן זיך צווישן זייערע ליימיקע שיך. ביים קבר זענען געבליבן די „אזכרה“ זאָגערס.

— שיינע יידן, שמחהשי — האָט די אלטיטשקע איינגערוימט

דעם זקן, וואָס איז געשטאנען, ווי אַ קוליע — ס'איז אַפּ אַרויסצו-
נעמען דריי הונדערט טאַלער, זיך וועלן אויסקויפן ביים טויט . . .

— ביים טויט קויפט זיך קיינער נישט אויס, שרהשי — האָט

דער זקן אַ שלעפּ געטון די אלטיטשקע, זיך געוואַקלט מיט איר צווישן די קברים — ער וועט קומען, דער טויט וועט קומען.

ל י ב ע

אין דער קינדער-קאלאָניע, וואָס האָט זיך געשפּרייט באַרג-אַרויף, האָבן די לערער צוגעהאַלפּן ס'זאָל פּרי נאַכט ווערן.

באַלד נאָכן אַוונט-ברויט זענען די שמאַלע וועגעלעך, וואָס האָבן געפירט פון עס-צימער, פיל געוואָרן מיט קינדער. די באַנגעלאָס ווייסע, הי געקאלעכטע בינשטאַקן, האָבן זיך געטרייסלט פון קינדערשע טריט, פונם יונגן געלעכטער. עס האָבן אויפגעטיקט עלעקטרישע לעמפלעך, געטריבן ס'פינסטערניש. אַ געזאַנג האָט זיך געריסן פון אַלע זייטן, זיך געשפּרייט מיט אַרחבת.

דאָס האָט אָבער לאַנג נישט אָנגעהאַלטן. איינציקווייז האָבן די לעמפלעך זיך גענומען לעשן, צונויפגערוקט די שטיבעלעך, געדיכטער געמאַכט די בוימער. דאָ און דאָרט האָבן קינדער אין הייסע נאַכט-העמדער אויפגעטרייסלט די שטיקייט מיט אַ לידל, מיט אַן אויסגעשריי און אַרום און אַרום איז נאָך שטילער געוואָרן. די נאַכט אַ באַלייכטע, אַ טראַגעדיקע איז צוגעפאלן.

די לערער, יונגעלייט און מיידלעך, האָבן זיך געקליבן אויף רי טרעפלעך, געווארט ס'קליינזארג זאָל איינשלאָפּן. דורך דעם גאַנצן באַרג ארויף האָבן זיך געהערט אויסגעשרייען:

— שטילער, קינדער!

— שטילער!

— שלאפט!

א פּאַרשטיקט געלעכטער, הי עס וואָלט געקומען פון אונטער קישנס און קאָדרעס, איז געשטאַנען אין די אָפּענע טירן, אין די פענסטער.

פון שפיטאַל איז ארויס די גירס, א הויכע, די פונאנדערגעלאָוטע

האַר בײַ צו די אַקסלען, פֿריש געוואשן און אַרומגענומען מיט אַ האַנטוך.
ווי מיט אַ טורבאַן. דאָס שטייפּע, געקראַכמאַלעטע פֿארטוך האָט
אַנגעזאָגט, אז זי קומט. זי האָט געשפּרייזט מיט אַ פֿאַריסענעם
קאַפּ, אונטערגעברומט אַ לײַדל און אַ פֿאַרליבטע אין זיך אַפּגעשטעלט
אַ לערער, וואָס האָט זיך געקליבן פֿון זיין טרעפל:

— אַסתר האָט ווינט-פֿאַקן.

— ס'איז דען געפּערלעך?

— נישט געפּערלעך. מען טאָר אָבער קיין קינדער נישט צולאָזן.

ס'איז אַנשטעקנר און דער משוגענער הערי, ער איז דאָך בײַ
אַיך?

— בײַ מיר.

— כ'האַב זיך היינט פֿון אים נישט געקאַנט אַפֿיאַנגן, ער האָט

דוקא געוואָלט אַ קוק טון אויף אַסתרן...

— דאָס הייסט ליבע, — האָט דער לערער אַרומגענומען די

גוירס.

— כ'וואָלט אזא צוועלף יעריקן בחורל אַפּגעשמיסן! — האָט

די גוירס אַ וואָרף געטון מיטן קאַפּ און זיך צעלאַכט.

ביסלעכווייז האָט דאָס אַרץ אויפּגעהערט און וואָס טיפּער די

שטילקייט איז געוואָרן, אַלץ שטאַרקער האָט זיך געהערט דאָס איינ-

טאַניקע סיקן פֿון פֿאַרליבטע גרילן.

דער צוועלף-יעריקער הערי, וואָס איז געלעגן מיטן קאַפּ אונטער

דער קאַלדרע, זיך איינגעהערט, ווי די גוירס רעדט מיטן לערער,

האַט זיך לייכט אַפּגעדעקט. פֿון די שכנישע בעטלעך האָט זיך גע-

הערט, ווי זיינע חברים שלאָפּן. ער האָט זיך צוריק איינגענורעט

אפּירגענומען פֿון אונטערן קישן זיין שײַן-וואַרפּער, אים אַנגעשטעלט

אויף דער קני פֿון זיין רעכטן פּוס, וווּ אַ האַרץ איז געווען אויסגע-

מאַרט מיט פֿאַרב. אין מיטן האַרץ איז געווען געכתיבהט מיט רויטע

אויגן. — אַסתר.

איצט איז הערין גוט געווען, זייער גוט. קיינער האָט אים נישט

נאָכגעקוקט, נישט דערגאַנגען די יאָרן. ער האָט אַריינגעשטעלט דעם

שײַן-וואַרפּער אונטער דער קני. די רויטע בוכשטאַבן זענען געוואָרן

דורכזיכטיק, אויפגעלויכטן פון אייגענעם בלוט, וואָס האָט געווארעמט די אויגן, ס'פניב, פארזיכערט אַז אסחרן וועט גאַרנישט זיין. פון ערשטן בליק איז אים אסתר געפעלן געוואָרן. אַ הויכע, די האָר רויטלעכע, געדיכטע, פאלן איבער די גלייכע, בויגיקע פלייצעס. אייגן ברוינע, טפע, לאַכן מיט פייערלעך. דאָס קיילעכדיקע פנים הונגעריק ווען עס איז אפילו זאט, די נאָז-פליגל ציטערן, האָבן עפעס פון אַ יונג טיגערל.

די יינגלעך האָבן געשניטן מיט זייערע סקאוט-מעסערס צווייגן, געמאַכט פייערלעך. די מיידלעך האָבן זיך געפליסקעט אין טייך. הערי האָט אויסגעשניצט אַ פייעל מיט לעכלעך, אן אמתע פלייט, אסתר איז ארויס פון וואַסער, אויסגעווען שענער אויף דער זון. הערי האָט איר אונטערגעטאָגן ס'פייעל, זי ס'ערשטע מאָל אָנגערופן ביים נאָמען:

— נא, אסתר!

— מיר? — האָט דאָס פנים אויפגעלויכטן, ווי זי וואָלט זיך איבערגענומען פאַר די איבעריקע מיידלעך.
— אויב דו ווילסט וועל איך דיר מאכן נאָך אזא פייעל און אַ בעסערס! — האָט הערי פארגעסן, אַז אַרום שטייען יינגלעך מיט מיידלעך, קוקן זיך איבער און לאַכן.

אין אז עס איז אין אַ זונטיק דאָס ערשטע מאָל אויסגעקומען אסתרן צו זיין דעזשורנע פון איר באַנגעלאַ געדאַרפט אויפשטיין אַ שעה פריער פאַר אלעמען, אַפרייניקן די שיך פון די חברטעס, זען ס'זאָל זיין וואַסער זיך צוואַשן, איז זי פארשלאָפן. ס'איז אָנגעלאָפן דער פארוואַלטער, געזען אסתר שלאָפט, האָט ער זי גענומען וועקן: — מען גייט שוין קלינגען אויפצושטיין, און דו שלאָפסט?

אַ שיינע דעזשורנע! מען קאָן זיך אויף דיר פאַרלאָזן, אסתר!
זי האָט זיך אַריס געטון, נישט געוואוסט צו וואָס זיך פריער צו כאַפן און אַ באַרוועסע אַרויס אין דרויסן. אסתר האָט נישט געגלייבט אירע אויגן. צען פאַר שיך אָפגעפּרופטע זענען געשטאַנען אין אַ שורה. זי האָט אַרוף געטון דעם פארוואַלטער, וואָס האָט זיך געפאַרעט ביי אַ צווייטער באַנגעלאַ:

— מסטער קראָס, אַבי איר האָט געשריגן!

דער פארוואלטער האָט געקוקט אויף די פינקלענדיקע שיד, אויף דער פאַרשלאָפּענער אסתר:

— ביסטו דאָך טאַקע אַ בריה!

— כ'האָב אָפּגעטון מיין אַרבעט און זיך אַ ביסל צוגעשפּאַרט. אסתר איז געווען גליקלעך, וואָס דער פארוואלטער איז געבליבן מיט אַנאָז, שוין געוואָלט אריינגיין אין דער באַנגעלאַ, ווי זי האָט דערזען הערין צווישן די בושעס. מיט איין שפּרונג, ווי אַ ציג, איז זי געשטאַנען לעבן אים, מיט די אויגן געפרעגט:

— דו האָסט אָפּגעפּוצט?

און איידער ער האָט געענטפערט, האָט זי אים ארומגעכאַפט, אַ קיש געטון און נישט געוואָרן אין דער באַנגעלאַ.

ער איז געשטאַנען מיט צענומענע הענט, נישט געגלויבט צי עס האָט מיט אים פּאַסירט אין אויף זיין באַק, ביים אויג, איז געבליבן פּונם קוש אַ קילקייט, ווי פון מיענטע צוקערלעך.

אַזוי האָט זיך דער צוועלף יעריקער הערי פּאַרליבט אין דער עלף יעריקער אסתר.

צי אין פעלד, צי ביים וואסער, צי אין טאַנק-זאַל, וווּ די קינדער האָבן זיך פּאַרוואַלט, האט הערי זיך געדרייט ארום, אסתרן, שטענדיק געמאַכט פּלאַץ פאַר איר, געזען, זי זאַל שטיין אויבן אָן.

די מיידלעך האָבן אָנגעהויבן צו דערגיין אסתרן די יאָרן. פרייטיק, ווען זיי האבן געוואשן די פּאָדלאַגע, געלופטיקט ס'בעטגעוואָנט האָט אַ מיידל זיך אָנגערופן צו אסתרן:

— איך אויף דיין אָרט, וואָלט גאַרנישט געטון!

— פארוואס? — האט זיך אסתר געמאַכט תּמעוואטע,

— כ'וואָלט גערופן הערין.

— הערי איז נישט מיין משרת.

— הא, הא, הא! וועמעס דען איז ער, מיינער?

— מיינער אויך נישט, — האָט זיך א צווייטע אָנגערופן.

— מיר קיין פייפלעך מאכט ער נישט — איז אריין א דריטע

אין דער מיט.

— אסתר, און די שיד ווער פּוצט, ווען דו ביסט דעזשורנע?

אסתר האָט זיך איבערגענומען און אין דערזעלבער צייט זיך

געשעמט פאר די חברטעס, אָנגעהויבן אויסצומיידן הערין, אָפגעלאכט פון אים אין די אויגן, געוויזן דערמיט, אַז זי האָט אים נישט לייב, אז מען האָט אויף איר אויסגעטראכט א בלבול.

דער צוועלף-יעריקער הערי האט געליטן. פארטאָג, ווען אלע זענען נאך געשלאפן, איז ער שוין געשטאַנען ביי אסתרס באנגעלאַ, געכאפט א קוק, ווי זי שלאפט און בגנבה זיך אוועקגעלאזט מיט א שיפּל איבערן טייך. ער האָט איר געשריבן לאנגע בריוו, נישט געקריבן קיין ענטפער. און אז ער איז נישט אפגעשטאַנען, האט זי אָפגעשיקט די בריוו מיט א חברטע נישט געעפנטערהייט — לאָזן אלע וויסן, ווי אסתר באגייט זיך מיט העריס בריוו.

אזוי זענען פארביי פיר וואָכן. אויף דער פינפטער איז אסתר קראַנק געווארן, אועק אין שפיטאל.

איצט לייגנדיק אונטער דער קאלדרע, האט הערי אפגעמאַכט ביי זיך, אז מארגן פרי מוז ער אויך אריין אין שפיטאל. ער האט א גאַנצן טאג נישט בעגעסן, באשלאָסן א הונגעריקער אוועקצוגיין אין וואַלד אריין און אין דער פרי וועט מען אים געפינען אַ נאַקעטן, אַ פאַר-חלשטן. לאָז זי וויסן, אסתר, אַז איבער איר איז ער קראַנק געוואָרן. דאָס בעטל קעגנאיבער אסתרן איז ליידיק, וועט ער עס פאַרנעמען וועט קענען אַ גאַנצן טאָג קוקן אויף איר.

ער האָט זיך שטיל גענומען שאַרן, אַרויס אויף אַלע פיר. ער איז געקראַכן הינטער די בושעס, ביים קלענסטן שאַרך געבליבן לייגן, ווייטער געקראַכן און זיך אויסגעווכט אַ פלאַץ איבערן שפיטאַל, וווּ די בעטלעך, די נזירס, אַלץ האָט זיך געזען.

דער הונגער האָט געבויערט די קישקעס, טיפער געמאַכט די ליידיקייט. די נאָז ביי הערין איז געוואָרן לענגער, ער האָט גענאָגט א פינגער און אין דעם האַלב-דרימלדיקן מוח האָט זיך געוויגט אַ שמייכל, דערציילט, אַז ער ליגט אין דעם ליידיקן בעטל קעגנאיבער אסתרן.

די נאַכט האָט גערוישט, איינגעוויגט הערין.